

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

NEJVYŠŠÍ SOUD

5/2020

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa uvedená v tiráži. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce ani nevycházejí z volného uvážení nakladatelství, nýbrž jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.

Místopředseda: JUDr. Roman Fiala

Členové: JUDr. Antonín Drašík, JUDr. Václav Duda, JUDr. František Púry, Ph.D.,
JUDr. Zdeněk Krčmář

Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno

tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493

e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník LXXII, Index 47 301

Číslo 5/2020 vychází 22. 8. 2020

ISSN 0036-522X, EMK 1 200

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);

nebo

- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech trestních

Důvod dovolání, že obviněný neměl obhájce	č. 27
Napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky	č. 26
Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací	č. 23
Obhajoba	č. 27
Obhájce ustanovený	č. 27
Organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice	č. 26
Porušení povinnosti v insolvenčním řízení	č. 24
Pořádková pokuta	č. 24
Překážka věci rozhodnuté	č. 24
Škoda	č. 25
Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění	č. 25

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Doručování	č. 52
Insolvence	č. 52, 60
Insolvenční návrh	č. 60
Insolvenční rejstřík	č. 52
Insolvenční řízení	č. 61, 62
Náhrada škody	č. 56, 57, 58
Neplatnost právního jednání	č. 55
Odporovatelnost	č. 61
Opatrovník (opatrovnictví) právnické osoby (o. z.)	č. 51
Pojistné na sociální zabezpečení	č. 61
Pojištění odpovědnosti za škodu	č. 56
Právní úkony	č. 61
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	č. 61
Rozhodčí doložka	č. 59
Smluvní pokuta	č. 55
Splnění dluhu	č. 61
Společnost s ručením omezeným	č. 51
Stavba	č. 54
Stavba, součást pozemku (superficies solo cedit) (o. z.)	č. 54
Švoboda projevu	č. 53
Škoda na nemovité věci (o. z.)	č. 58
Tisk	č. 53
Úroky	č. 62

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH TRESTNÍCH

Č. 23

č. 23

Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací

§ 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku

Za přečin neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku lze považovat jednání spočívající ve vyhotovení takové nepravdivé informace, která se stane obsahem datové zprávy a je zaslána jako příjemci jiné osobě do jí zpřístupněné datové schránky, neboť má povahu padělaného elektronického dokumentu. Jde o falšování údajů souvisejících s počítačovým systémem, které představuje obdobu padělání listin (nejen veřejných).

U datové zprávy je třeba považovat za data uložená v počítačovém systému nejen vlastní odesílaný text obsažený v datové zprávě, ale veškeré informace, které se v rámci datové zprávy přepravují a doručují do datové schránky, a tedy i informaci, která je zřejmá z tzv. detailu zprávy (tzv. kontejneru, obálky).

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. 8 Tdo 266/2017, ECLI:CZ:NS:2018:8.TDO.266.2017.1)

Nejvyšší soud podle § 265j tr. ř. zamítl dovolání obviněné R. H. podané proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 44 To 385/2016, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 8 T 7/2016.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 14. 7. 2016, sp. zn. 8 T 7/2016, byla obviněná R. H. uznána vinnou přečinem neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, kterého se dopustila skutkem popsáním tak, že v době od 1. 3. 2014 do 31. 3. 2014 na blíže nezjištěném místě zneužila datovou schránku, přidělenou k užívání obchodní společnosti A. I. C., s. r. o., se sídlem v P. (dále jen „společnost A. I. C.“ nebo „poškozená“), k níž na základě uzavřené smlouvy o poskytnutí poradenství ze dne 21. 12. 2012 získala od P. V., jednatelky uvedené společnosti, přístup, a to

č. 23

tím, že ji neoprávněně užila k elektronické komunikaci se svou datovou schránkou, přičemž z datové schránky patřící společnosti A. I. C. zaslala do své datové schránky dokumenty o uznání dluhu za práce vyfakturované obviněnou, které jí P. V. jako jednatelka společnosti A. I. C. odmítla uhradit jako nedůvodné, jelikož podle P. V. nebyly vyžádány ani provedeny, a dále obviněná odeslala z datové schránky patřící společnosti A. I. C. do své datové schránky další dokumenty, a to opětovně uznání dluhu a ukončení smlouvy, přičemž všechny zmíněné dokumenty obviněná sama vytvořila, vložila do počítačového systému a podepsala je jménem P. V.

2. Za uvedený přečin byla obviněná odsouzena podle § 230 odst. 2 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání 6 měsíců, jehož výkon jí byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 1 roku.

3. O odvoláních obviněné a státní zástupkyně podaných proti citovanému rozsudku rozhodl Městský soud v Praze usnesením ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 44 To 385/2016, tak, že podle § 256 tr. ř. zamítl obě odvolání.

II.

Dovolání obviněné

4. Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podala obviněná R. H. prostřednictvím svého obhájce s odkazem na důvody podle § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř. dovolání, v němž vytkla, že soudy nižších stupňů nesprávně právně kvalifikovaly její jednání jako přečin neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku a nebraly dostatečně na vědomí § 12 odst. 2 tr. zákoníku.

5. V dovolání obviněná zdůraznila, že skutek popsáný v rozsudku soudu prvního stupně není možné podřadit pod zákonné znaky přečinu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, za nějž obviněná považuje získání přístupu k počítačovému systému, který v rozsahu vlastníka datové schránky obdržela z pověření P. V., a padělání či pozměnění dat uložených v počítačovém systému. Obviněná však nepadělala ani nepozměnila žádná data v počítačovém systému, natož aby tak činila v úmyslu vydávat je za pravá, a jak i soudy dovodily, data nebyla nikde použita. Ostatně tak ani učinit nemohla, neboť žádná data nebyla uložena v počítačovém systému. Jednání obviněné spočívalo pouze v tom, že vytvořila s vědomím jednatelky společnosti A. I. C. listiny vztahující se k řešení závazků ze smlouvy o poskytování poradenství, které odeslala P. V. e-mailem dne 6. 3. 2014 k odsouhlasení a které byly následně odeslány z datové schránky poškozené do datové schránky obviněné, avšak nikoliv obviněnou. Jestliže soudy dospěly k závěru, že obviněná vytvořila dokumenty, ale nikdy je neužila ani nevydávala za pravé a nikdo podle nich nejednal, pak zcela chybí úmysl obviněné k padělání dat a k tomu, aby data byla považována za pravá.

6. Z výsledků provedeného dokazování podle obviněné nevyplývalo, že by manipulovala s datovou schránkou poškozené nebo že by ji použila k odeslání nepravých dokumentů, a proto zde obviněná spatřuje extrémní rozpor s provedenými důkazy a porušení zásad spravedlivého procesu, protože skutková zjištění postrádají podklad k závěru, že to byla obviněná, kdo odeslal dokumenty prostřednictvím datové schránky, neboť k této okolnosti nebyl proveden žádný důkaz (např. o době či připojení do datové schránky poškozené). V přímém rozporu s výpovědí jednatelky P. V. je to, že obviněná byla jedinou osobou s přístupem do datové schránky, protože P. V. sama uvedla, že heslo k datové schránce měl i její nynější manžel D. V. a od 25. 4. 2014 také svědek D. P.

7. Odvolacímu soudu obviněná vytkla jím učiněný nepravdivý závěr, že použila datovou schránku poškozené k zaslání dokumentů, jejichž obsah neodpovídal realitě, a snažila se vyvolat mylný dojem o souhlasu jednatelky. Naopak, obviněná neodesílala za jednatelku P. V. žádnou datovou zprávu o uznání dluhu, ale musela tak učinit jednatelka či jiná pověřená osoba, přičemž jednatelka znala obsah dokumentu – uznání dluhu z e-mailové korespondence, o čemž svědčí i to, že předložila k trestnímu oznámení snímky obrazovky dokumentů odeslaných datovou zprávou, na nichž jsou zobrazeny údaje o autorovi, čase vytvoření a číslu datové zprávy, kterou byl dokument vytvořen. Soud prvního stupně provedl tyto důkazy, ale nehodnotil je, ač jejich obsah svědčí o tom, že nedošlo k žádnému padělání a ani k němu nemohlo dojít. Obviněná brojila proti těmto závěrům ve svém odvolání i požadavkem na zpracování znaleckého posudku z oboru kybernetiky, který měl objasnit, že se jednatelka poškozené či jiná jí pověřená osoba seznámila s listinami zaslányými z datové schránky poškozené do datové schránky obviněné dne 7. 3. 2014 a dne 28. 3. 2014 přibližně během jedné hodiny po jejich dodání (dne 7. 3. 2014 dodáno v 18:47:27 hod. a dne 28. 3. 2014 doručeno v 16:16:47 hod.). Odvolací soud nevyhověl požadavku obviněné, přestože na fotografiích předložených poškozenou jsou patrné datum a čas jejich vytvoření (dne 7. 3. 2014 v 19:44:59 hod. a dne 28. 3. 2014 v 16:45:19 hod.). U souborů zasílaných datovou schránkou platí, že se v jejich souborových vlastnostech uloží jako datum a čas údaj, kdy si je osoba, která s nimi nakládá, otevře či uloží ve svém počítači, tedy nikoliv údaj, kdy byly či měly být vytvořeny. Odvolací soud však neopodstatněně nebral v úvahu tyto námitky a považoval je za neadekvátní.

8. V uvedeném nesprávném postupu obviněná spatřovala existenci dovolacích důvodů podle § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř., protože hmotněprávní posouzení skutku neodpovídá skutkovému stavu zjištěnému soudem prvního stupně především v tom, že jednatelka poškozené P. V. věděla o dokumentech.

9. Jak dále obviněná konstatovala, nechala zpracovat znalecký posudek u Ing. R. B., soudního znalce z oboru kybernetika a kriminalistika (který by měl být Nejvyššímu soudu předložen ve lhůtě jednoho měsíce, což se však nestalo), z jehož předběžných závěrů vyplývá oprávněnost námitky obviněné

č. 23

k vlastnostem dokumentů zobrazených v počítači u poškozené, které pochází právě z datových zpráv odeslaných z datové schránky poškozené do datové schránky obviněné, tj. že z vlastností zobrazených souborů je patrný den i čas, kdy se jednatelka poškozené či jí zmocněná osoba skutečně seznámila s dokumenty, tedy že to bylo ve stejný den (dne 7. 3. 2014 v 19:44:59 hod. a dne 28. 3. 2014 v 16:45:19 hod.).

10. Pro případ, že by i přes uvedené námitky Nejvyšší soud shledal skutkové i právní závěry o naplnění znaků posuzovaného přečinu správnými, obviněná namítla, že nadále trvá pochybnost o tom, jak posoudit úkon spočívající v odeslání dokumentu z datové schránky poškozené. Jednatelka poškozené totiž neoprávněně předala obviněné své přístupové údaje k datové schránce, čímž sama znemožnila identifikaci osoby, která se přihlásí do schránky a odešle dokument. Nezákonnost postupu jednatelky, k němuž soud nepřihlédl, má podle obviněné vyplývat z § 8 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákon č. 300/2008 Sb.“). Jestliže jednatelka předala obviněné vědomě a z vlastního popudu přístupové údaje k obsluze datové schránky poškozené, pak obviněná mohla vykonávat všechna práva osoby oprávněné k přístupu do datové schránky poškozené ve smyslu zákona č. 300/2008 Sb. Pokud soudy bezdůvodně ignorovaly tuto skutečnost, jde z jejich strany o jiné nesprávné hmotněprávní posouzení ve vztahu k padělání či pozměňování dat v počítačovém systému, neboť obviněná by pak vytvářela mylný dojem o obsahu či podpisu dokumentů pouze ve vztahu k sobě samé, což je bez právního významu pro naplnění znaků přečinu podle § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku.

11. Obviněná zaměřila své výhrady i proti nedostatečnému posouzení škodlivosti činu, který je jí kladen za vinu, ve smyslu zásady uvedené v § 12 odst. 2 tr. zákoníku, protože v jejím případě postačí uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu, např. stavovského předpisu nebo zákona o přestupcích. Vzhledem k tomu, že soudy obou stupňů svými rozhodnutími způsobily nepřipustnou kriminalizaci závazkového vztahu a z něj vyplývajících práv a povinností, obviněná odkázala na stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012. Jestliže soudy obou stupňů daly přednost řešení případného porušení práv z obligačního vztahu mezi obviněnou a poškozenou prostředky trestního práva, aniž by řádně zdůvodnily nemožnost použití jiných prostředků k ochraně práv poškozené, pak je takový jejich postup v rozporu s uvedeným principem užití trestního práva jako *ultima ratio*.

12. V závěru svého dovolání obviněná navrhla, aby Nejvyšší soud v celém rozsahu zrušil rozhodnutí napadená dovoláním a aby věc přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k dalšímu projednání.

III.

Vyjádření státního zástupce k dovolání

č. 23

13. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání obviněné R. H. považuje právní kvalifikaci skutku s odkazem na odůvodnění přezkoumávaných rozhodnutí za správnou. Podstatnými shledal tři okolnosti, které však již vyhodnotil odvolací soud v napadeném unesení, kde vysvětlil, že obviněná odeslala z datové schránky poškozené dokumenty podepsané jednatelkou P. V., ačkoliv je jednatelka neodeslala z této schránky ani je nepodepsala. První okolností, kterou státní zástupce zdůraznil, je to, co se rozumí paděláním, tj. úplné vyhotovení nepravých dat, která mají vyvolat dojem, že jsou pravá, přičemž právě taková nepravá data vložila dovolatelka do systému datových schránek, který je počítačovým systémem. Pokud jde o druhou okolnost, trestné je zde již padělání dat, aniž by se požadovalo, aby pachatel užil padělaných dat k uvedení nějaké osoby v omyl, neboť smyslem provedeného padělání je, aby byla padělaná data považována za pravá (užití padělaných dat by bylo trestné až podle § 230 odst. 4 tr. zákoníku, pokud by se ho pachatel dopustil za určitých okolností nebo by vedlo k tam uvedeným následkům). Ve vztahu k třetí okolnosti týkající se rozsahu oprávnění obviněné k nakládání s datovou schránkou poškozené platí, že obviněná vycházela z toho, jako kdyby jí poškozená faktickým umožněním přístupu do své datové schránky předala všechna práva, která měla jednatelka P. V. k této datové schránce, což však nebylo prokázáno. Státní zástupce rozvedl vlastní teorii tzv. „datového dvojníka“, za něhož se obviněná v důsledku lehkovážného chování jednatelky P. V. považovala, ovšem úkony takového „datového dvojníka“ nelze bez dalšího považovat za úkony poškozené, a tedy dokumenty jevící se podle datové schránky jako úkony poškozené ve skutečnosti nebyly jejími úkony. Pro správnost použité právní kvalifikace nebylo rozhodné, aby padělanými dokumenty obviněná uváděla někoho v omyl, ale postačovalo, že cílem padělání bylo vytvoření dokumentu, který by se jevil jako pravý. Z uvedených důvodů státní zástupce nepokládá okolnosti, které obviněná zdůrazňuje v dovolání, za důležité pro posouzení správnosti použité právní kvalifikace.

14. Za nedůvodné označil státní zástupce i výhrady obviněné ohledně zásady podle § 12 odst. 2 tr. zákoníku. V činu kladeném obviněné za vinu státní zástupce neshledal žádné výjimečné znaky, které by snižovaly jeho škodlivost, ale naopak pro jeho škodlivost svědčilo zejména to, že padělaný dokument obsahoval údaje, které by mohly být v budoucnu využitelné ve prospěch dovolatelky a v neprospěch poškozené, když obviněná zneužila důvěry jednatelky poškozené.

15. Na základě uvedeného státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněné, neboť jde o dovolání zjevně neopodstatněné.

IV. Posouzení důvodnosti dovolání

č. 23

16. Nejvyšší soud po přezkoumání věci podle § 265i odst. 3 tr. ř. dospěl k těmto závěrům.

17. Obviněná R. H. vytýkala v souladu s důvodem dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. nedostatky vztahující se k právnímu posouzení činu kladenému jí za vinu, jejichž důvodnost mohl dovolací soud posuzovat z věcného hlediska. Současně však tvrdila existenci okolností, které nevplynuly ze skutkových zjištění, a brojila i proti neprovedení navrhovaného důkazu, čímž nedostála formálním požadavkům citovaného ustanovení, neboť požadovala, aby Nejvyšší soud přezkoumával a hodnotil správnost a úplnost skutkových zjištění, na nichž je založeno napadené rozhodnutí, a prověřoval úplnost provedeného dokazování (šlo tedy o požadavky vycházející z § 2 odst. 5, 6 tr. ř.), což nekoresponduje s uvedeným, ale ani žádným jiným důvodem dovolání podle § 265b tr. ř.

18. Ve vztahu k nedostatkům vytýkaným obviněnou proti skutkovým zjištěním je třeba zdůraznit, že obviněná si vytvořila vlastní a odlišnou verzi průběhu skutkového děje, než který na základě výsledků provedeného dokazování soudy zjistily a který byl popsán ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně. Obviněná totiž tvrdila, že neodesílala datovou zprávu s uznáním dluhu za jednatelku poškozené a že to musela učinit sama jednatelka P. V., která věděla o tom, že obviněná vytvořila uvedené dokumenty, a souhlasila s nimi.

19. Takové skutkové okolnosti však neodpovídají průběhu skutku, jak ho soudy zjistily, neboť podle toho, jak je popsán, obviněná „... na bližší neobjasněném místě zneužila datovou schránku přidělenou k užívání společnosti A. I. C., s. r. o., ... k níž na základě uzavřené smlouvy o poskytnutí poradenství ze dne 21. 12. 2012 získala od P. V. ... přístup, a to tím, že ji užila neoprávněně k elektronické komunikaci se svou datovou schránkou, do níž zaslala ... dokumenty o uznání dluhu za ji vyfakturované práce, které jí P. V., jakožto jednatelka společnosti A. I. C., odmítla uhradit jako nedůvodné, ... a dále odeslala z datové schránky ... do své datové schránky další dokumenty, a to opětovně uznání dluhu a ukončení smlouvy, přičemž všechny uvedené dokumenty sama vytvořila a do počítačového systému vložila a podepsala jménem P. V.“. Takto učiněné skutkové zjištění vzešlo z dokazování, v němž soudy obou stupňů zjistily všechny okolnosti rozhodné pro naplnění znaků skutkové podstaty přečinu podle § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, kterým uznaly obviněnou vinnou, a zejména v jeho rámci reagovaly na obdobnou obhajobu obviněné, resp. objasňovaly, zda jí uváděné skutečnosti mají podklad v provedených důkazech.

20. V další části odůvodnění Nejvyšší soud shledal, že úvahy soudů nižších stupňů jsou dostatečnou a logickou reakcí na návrh obviněné na doplnění dokazování opatřením posudku znalce z oboru kybernetiky, protože jde o důkaz nad-

bytečný, neekonomický, vedoucí toliko k průtahům v řízení, v němž by jeho vypracování nevedlo k cíli, k němuž má sloužit znalecký posudek v trestním řízení. Podle § 105 tr. ř. je totiž důvodem pro přibrání znalce nutnost objasnit skutečnosti důležité pro trestní řízení, u nichž je třeba odborných znalostí, jestliže pro složitost věci nepostačuje odborné vyjádření. Otázka datových schránek a toku informací v systému datových schránek a jejich fungování může za jistých okolností působit potíže a může jít o složitou odbornou otázku, pro jejíž zodpovězení se trestní řízení neobejde bez znaleckého posudku z oboru kybernetiky, avšak není tomu tak v posuzované věci. V tomto případě data o tom, z jaké IP adresy došlo k přihlášení do datové schránky, poskytlo Ministerstvo vnitra, které je tím, kdo podle zákona č. 300/2008 Sb. zřizuje a spravuje datové schránky (§ 2 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb.). Žádný z údajů, které má k dispozici Ministerstvo vnitra, znalec nezjistí sám – IP adresu on obdrží rovněž od tohoto ministerstva a identifikaci IP adresy provede za pomoci příslušného poskytovatele připojení (viz např. § 9 odst. 3 nebo § 10 odst. 1 zákona č. 300/2008 Sb.). Znalec by tedy v tomto případě jen přepsal do posudku údaje získané od těchto třetích osob, které v daném případě měly orgány činné v trestním řízení k dispozici. Proto v tomto případě nebylo třeba přibrat znalce, neboť šlo o jednoduché empirické informace nevyžadující odborné posouzení, když návrh učiněný obviněnou měl podle jí uváděných důvodů sloužit toliko k dotvrzení toho, co již soudy objasnily jinými důkazními prostředky, byť se obviněná neztotožnila s jejich závěrem.

21. Pokud jde o námitky obviněné proti použité právní kvalifikaci, týkaly se vadného posouzení spáchaného skutku jako přečinu podle § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku vzhledem k okolnostem, za nichž došlo k odeslání dokumentu z datové stránky poškozené, přičemž její jednatelka P. V. vadně předala svá přístupová data obviněné. Tím obviněná vytkla nedostatečné uvážení podstaty § 8 zákona č. 300/2008 Sb. a tvrdila, že byla oprávněna vykonávat prostřednictvím datové schránky poškozené všechny úkony, a tedy i ty, jež jsou jí kladeny za vinu, a že tak nešlo o padělání, proto nelze dovést ani úmysl obviněné.

22. Obviněná tedy zpochybňuje naplnění všech znaků přečinu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, jehož se dopustí ten, kdo získá přístup k počítačovému systému nebo nosiči informací a padělá nebo pozmění data uložená v počítačovém systému nebo na nosiči informací tak, aby byla považována za pravá nebo aby podle nich bylo jednáno tak, jako by to byla data pravá, bez ohledu na to, zda jsou tato data přímo čitelná a srozumitelná.

23. Soud prvního stupně shledal všechny tyto znaky naplněné tím, že obviněná padělala data uložená v počítačovém systému tak, aby byla považována za pravá, neboť uznání dluhu vypracovala sama obviněná a zaslala ho z datové schránky poškozené do své datové schránky, aniž je dále použila či nezneužila. V této souvislosti soud vyložil, proč neshledal ve skutku i přečin podvodu podle § 209

odst. 1, 3 tr. zákoníku, a to ani ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku, který byl obžalobou též kladen za vinu obviněné, přičemž nemohl přisvědčit obžalobě, že šlo o přečin podle § 230 odst. 2 písm. c), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku.

24. S těmito právními závěry se ztotožnil i odvolací soud, který na podkladě námitek obviněné uplatněných v odvolání rovněž velmi stručně uvedl, že trestná činnost obviněné nespočívala v tom, že neoprávněně získala přístup k datové schránce poškozené, ale podle skutkových zjištění v tom, že použila její datovou schránku k odeslání dokumentů, které neodpovídaly realitě, protože se tím snažila vytvořit mylný dojem, že jednatelka P. V. souhlasí s obsahem dokumentů a že zasláním dokumentů z datové schránky lze nahradit podpis této jednatelky na nich. V uvedeném vytváření mylného dojmu spočívá podle odvolacího soudu padělání a pozměnění dat uložených v počítačovém systému ve smyslu § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku.

25. Nejvyšší soud se zřetelem na uplatněné námítky obviněné a způsob, jakým se s nimi soudy vypořádaly, považuje za vhodné zcela obecně rozvést, že ustanovení o přečinu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 tr. zákoníku obsahuje dvě základní skutkové podstaty. Ustanovení § 230 odst. 2 tr. zákoníku primárně chrání integritu a dostupnost počítačových dat a systémů a ochrana se zde poskytuje počítačovým datům a počítačovým programům před neoprávněnými zásahy, které mohou mít vliv na existenci, kvalitu a správnost dat, a rovněž před neoprávněným užíváním uložených počítačových dat. Skutková podstata tohoto trestného činu zahrnuje pět různých jednání podle Úmluvy o počítačové kriminalitě vyhlášené pod č. 104/2013 Sb. m. s., konkrétně v § 230 odst. 1 tr. zákoníku je to neoprávněný přístup k počítačovému systému nebo jeho části, v § 230 odst. 2 písm. a), b) a d) tr. zákoníku neoprávněný zásah do dat nebo do počítačového systému, v § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku falšování údajů souvisejících s počítači, v § 230 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku podvod související s počítači a v § 230 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku neoprávněný zásah do počítačového systému (viz přiměřeně ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2304 a 2305).

26. Jestliže soudy nižších stupňů shledaly naplněnými znaky uvedené v § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, není obviněná R. H. kriminalizována za neoprávněný přístup k počítačovému systému, protože o ten ve skutku, který je jí kladen za vinu, nešlo, když podle výsledků provedeného dokazování obviněná získala od P. V. přístup ke všem datům, který obdržela pro společnost A. I. C. od Ministerstva vnitra. Obviněná, a to i v době činu, který je jí kladen za vinu, získala přístup k datové schránce, což je podstatné pro určení, že šlo o jednání vymezené ve skutkové podstatě podle § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, která slouží k ochraně proti falšování údajů souvisejících s počítači. Získáním přístupu se zde rozumí takové jednání, které umožní pachateli volnou dispozici s počítačovým systémem nebo nosičem informací a využití jeho informačního obsahu. Získat přístup k počítačovému systému nebo nosiči informací lze neoprávněně, ale i oprávněně.

Nezáleží ani na důvodu, který vedl k získání přístupu; může to být náhoda, plnění pracovních úkolů, využití počítače pro zábavu, odcizení nosiče informací atd. (viz přiměřeně ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2308).

27. Je třeba přisvědčit námitce obviněné, že jednatelka P. V. jí předala přístupové údaje k datové schránce poškozené v rozporu se zákonnými podmínkami. Přístupové údaje jsou klíčem pro přístup do datové schránky a jsou jimi uživatelské jméno a heslo. Podle § 8 odst. 3 zákona č. 300/2008 Sb. byla k přístupu do datové schránky právnické osoby, tj. společnosti A. I. C., oprávněna jen P. V. jako statutární orgán této právnické osoby, neboť pro ni byla zřízena datová schránka ID: XY. Podle § 9 zákona č. 300/2008 Sb. platí, že osoba oprávněná k přístupu do datové schránky se do ní přihlašuje prostřednictvím přístupových údajů, jimiž jsou uživatelské jméno a heslo. Podle tohoto ustanovení byla proto i P. V. jako osoba oprávněná k přístupu do datové schránky povinna zacházet s přístupovými údaji tak, aby nemohlo dojít k jejich zneužití, a bylo v jejím zájmu, aby nakládala s přístupovými údaji takovým způsobem, že nad nimi neztratí kontrolu. Přihlášení zajišťuje Ministerstvo vnitra prostřednictvím jím vydaných přístupových údajů nebo elektronických prostředků, prostřednictvím elektronicky čitelných identifikačních dokladů anebo prostřednictvím elektronických prostředků třetích osob. Jednatelka P. V. však nezachovala tuto obezřetnost vůči obviněné, protože bez jakéhokoliv omezení jí předala údaje potřebné k přihlášení. Učinila tak, jelikož nepochopila ani smysl a význam datové schránky (to plyne např. ze skutečnosti, že neplatila poplatky za fungování datové schránky, nevyžadovala si přístup k datové schránce nebo nevěděla, jak zbavit obviněnou přístupu k datové schránce bez návodu od svědka D. P.). I využívání datové schránky iniciovala obviněná, která jediná, jak vyplynulo z provedeného dokazování, v dané době dokázala obsluhovat datovou schránku. Přitom P. V. jako oprávněná osoba, pokud by nechtěla, aby obviněná měla veškerá přístupová data k datové schránce, nemusela ani žádat o zneplatnění přístupových údajů, ale mohla si jen v systému datových schránek změnit svoje heslo (což je ještě jednodušší postup než zneplatnění podle § 11 zákona č. 300/2008 Sb., při kterém dochází k úplnému zrušení uživatelského jména a hesla a vydání nového s jeho zasláním poštou; viz též vyhlášku č. 194/2009 Sb., o stanovení podrobností užívání a provozování informačního systému datových schránek, ve znění pozdějších předpisů).

28. Správným postupem jednatelky P. V. by bylo, kdyby chtěla jako osoba oprávněná podle § 8 zákona č. 300/2008 Sb. zpřístupnit jiné osobě datovou schránku, aby si zvolila pověřenou osobu, která podle § 10 odst. 3 zákona č. 300/2008 Sb. získá přístupové údaje rovněž od Ministerstva vnitra, a to na základě žádosti jednatelky P. V., tj. osoby, která je získala primárně.

29. I přes zmíněné nedostatky, které jsou patrné z neodpovědného počínání P. V. jako jednatelky poškozené společnosti A. I. C., již byla datová schránka

zřízena, tato skutečnost nemá význam pro trestní odpovědnost obviněné za přečin podle § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, protože, jak bylo shora uvedeno, pro naplnění jeho znaku vyjádřeného formulací „získá přístup“ není rozhodné, jakým způsobem k němu došlo, ale je podstatné, že obviněná měla takový přístup. Třebáže jednatelka poškozené společnosti předala obviněné veškerá data v rozporu s pravidly stanovenými zákonem č. 300/2008 Sb. a vyhláškou č. 194/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a obviněná s jejím svolením používala datovou schránku též v rozporu s uvedenými pravidly, nemá tato okolnost vliv na správnost závěru, že obviněná svým jednáním, jímž padělala předmětné dokumenty a přeposlala je zjištěným postupem, zneužila ve svůj prospěch datovou schránku jako počítačový systém a nosič informací.

30. Nejvyšší soud zdůrazňuje, že počítačovým systémem se rozumí jakékoli zařízení nebo skupina vzájemně propojených nebo souvisejících zařízení, z nichž jedno nebo více provádí na základě programu automatické zpracování dat. Počítačovým systémem je tedy zařízení sestávající z technického (hardware) a programového (software) vybavení, které je určené k automatickému zpracování digitálních dat. Automatickým zpracováním se rozumí zpracování bez přímého lidského zásahu. Zpracování dat znamená, že na data se v počítačovém systému působí prováděním počítačového programu (viz přiměřeně ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2306). Nosičem informací se rozumí jakýkoli nosič dat v informační technice, tedy materiál, do kterého nebo na který lze zaznamenávat („zapsat“) data a z kterého lze data zpět získat („přečíst“) – např. pevný disk (tzv. „HDD“ nebo „hard disk“), operační paměť (tzv. RAM), disketa, nosiče typu CD-R, CD-RW, DVD-R, DVD+R, DVD-RW, DVD+RW, Blu-Ray, USB key, mobilní telefon atd. Za nosič informací nelze považovat záznam zvuku nebo kinematografický záznam, popřípadě videozáznam, i když jsou zaznamenány např. na magnetické pásce. Jelikož trestní zákoník setrval na pojmu „informace“ (ve smyslu „nosič informací“), přitom jinak používá vhodnější pojem „data“, je třeba objasnit rozdíl mezi pojmy „data“ a „informace“. Vztah dat a informací je možné vymezit tak, že data jsou fakta; informacemi se stávají tehdy, když jsou v kontextu a nesou význam pochopitelný lidem. Lze tedy zjednodušeně uvést, že data jsou „surovina, z níž se tvoří informace“, ale existuje i celá řada dalších vymezení. Informací [jednotkou informace je ve výpočetní technice jeden bit, který umožňuje rozlišit mezi dvěma stavy („0“ a „1“)] je určitý poznatek, týkající se jakýchkoli objektů, např. faktů, událostí, věcí, procesů nebo myšlenek, včetně pojmů, který má v daném kontextu specifický význam; je to určité sdělení, zpráva apod. (k různorodosti vymezení pojmu „informace“ viz SMEJKAL, V. a kol. Právo informačních a telekomunikačních systémů. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 3 a 41). Data představují interpretovatelnou a formalizovanou reprezentaci informace vhodnou pro komunikaci, interpretaci nebo zpracování (viz přiměřeně ŠÁMAL, P. a kol. Trestní

zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2308 a 2309).

31. Pokud jde o datovou schránku, podle § 2 odst. 3 zákona č. 300/2008 Sb. platí, že je elektronickým úložištěm, které je určeno k dodávání dokumentů fyzických osob, podnikajících fyzických osob a právnických osob. Podle stanoviska pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. PlsN 1/2015, uveřejněného pod č. 1/2017 Sb. rozh. st., je informační systém datových schránek (dále též ve zkratce „ISDS“) veřejnou datovou sítí, k níž patří například celosvětová síť internet a kterou lze využívat k odesílání a přijímání elektronické pošty nebo v ní lze využít webové rozhraní elektronické podatelny v jakémkoliv datovém formátu; přípustné jsou dokumenty v digitální podobě datového formátu PDF, PDF/A, DOC, DOCX, XLS, XLSX, ZFO, TXT a RTF a podání v elektronické podobě může být obsaženo také v těle datové zprávy (viz instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 17. 4. 2013, č. j. 133/2012-OD-ST). Není proto pochyb o tom, že ISDS je počítačovým systémem, neboť je schopen přenášet všechny datové formáty uvedené v příloze č. 3 vyhlášky č. 194/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů. „Elektronickým dokumentem“ se rozumí jakýkoli obsah uchovávaný v elektronické podobě, zejména jako text nebo zvuková, vizuální nebo audiovizuální nahrávka [čl. 3 bod 35. nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) ze dne 23. 7. 2014 č. 910/2014, o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu a o zrušení směrnice č. 1999/93/ES]. Vzhledem k tomu, že elektronické dokumenty mají podobu datové zprávy, popřípadě že dokumenty jsou obsaženy v datové zprávě, lze na „datovou zprávu“ pohlížet buď jen jako na elektronický dokument mající podobu datové zprávy, nebo také (v širším slova smyslu) též jako na elektronický nosič, tj. na obálku či tzv. kontejner, v nichž je obsažen samotný elektronický dokument jako příloha. Mezi „datovou zprávou“ v uvedeném užším a širším slova smyslu je významné rozlišovat (mimo jiné) proto, že v ISDS datovou zprávu použitou jako elektronický nosič označuje svou uznávanou elektronickou pečeti (a dvěma elektronickými časovými razítky) Ministerstvo vnitra (jako správce ISDS) a datovou zprávu použitou jako dokument (v příloze) podepisuje podatel (účastník řízení, strana, jiná osoba), rozhodne-li se dokument podepsat a nevyužít tzv. fikce podpisu podle § 18 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb. Datová zpráva v širším slova smyslu je prostředkem elektronické komunikace v rámci veřejné datové sítě (internetu nebo ISDS) a slouží jako elektronický nosič (tj. „obálka“ či „kontejner“) elektronických dokumentů vložených (jako její „příloha“) za účelem přepravy od odesílatele k příjemci (viz odůvodnění shora zmíněného stanoviska pléna Nejvyššího soudu).

32. Na základě uvedeného je zřejmé, že činem, jímž byla obviněná R. H. uznána vinnou rozsudkem soudu prvního stupně, naplnila všechny znaky přečinu podle § 230 odst. 2 tr. zákoníku, neboť tím, že jí jednatelka P. V. poškozené společnosti umožnila nakládat s datovou schránkou, přidělenou k užívání společnosti A. I. C.,

obviněná „získala přístup k počítačovému systému a nosiči informací“ a dále si počínala ve smyslu citované právní kvalifikace.

č. 23

33. Obviněná však popírala to, že by „padělala“ [což je alternativa přečinu podle § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, kterou podle tzv. právní věty zvolil soud prvního stupně z více znaků této skutkové podstaty] data uložená v počítačovém systému nebo na nosiči informací tak, aby byla považována za pravá.

34. V této části je skutek, v němž je spatřován přečin kladený za vinu obviněné, popsán tak, že příslušnou datovou schránku „... užíla neoprávněně k elektronické komunikaci se svou datovou schránkou, když z datové schránky patřící společnosti A. I. C. zaslala do své datové schránky dokumenty o uznání dluhu za práce vyfakturované obviněnou, které jí P. V. jakožto jednatelka společnosti A. I. C. odmítla uhradit jako nedůvodné...“. Konkrétně šlo o to, že se v detailu zprávy zobrazilo, že zpráva byla odeslána z datové schránky společnosti A. I. C., uživatele P. V., ve věci uznání dluhu, datum a čas doručení dne 22. 3. 2014 v 11:13:45 hod. Obsahem byl soubor s textem nazvaným „Uznání dluhu“ se sdělením, že v textu podepsaná P. V. v P. dne 7. 3. 2014 potvrzuje, že společnost A. I. C. má k uvedenému datu závazek z titulu konkrétně uvedených faktur za služby vůči (obviněné) R. H. v celkové výši 92 000 Kč za poskytnuté služby a ve výši 10 800 Kč jako sankce, a to se splatností dne 14. 3. 2014. V dalším dokumentu nazvaném „Ukončení smlouvy“ měla P. V. rovněž dne 7. 3. 2014 svým souhlasem potvrdit ukončení smlouvy za podmínek navržených poradcem, včetně dále uvedeného obsahu. Tento celek, který tvoří datovou zprávu, nebyl vůbec pravdivý, neboť obsah odeslaných dokumentů byl zcela mimo realitu, neučinila je a ani nepodepsala jednatelka P. V., proto je třeba takové jednání považovat za naplnění znaku „padělání dat uložených v počítačovém systému“. Je nutno zdůraznit, že pokud jde o osobu, která vytvořila uvedená data, podle zobrazených „vlastností zprávy posílané pod ID ...“ šlo u uznání dluhu o soubor formátu PDF, jehož autorem byla „Radka“, a pod stejným číslem byl odeslán i soubor s ukončením smlouvy. Pod ID ... byl dne 28. 3. 2014 v 16:45:19 hod. odeslán další soubor s uznáním dluhu, u něhož se ve vlastnostech tohoto dokumentu zobrazilo, že jej vytvořila „Radka“, což odpovídá detailu zprávy. Stejnou okolnost potvrdil svědek D. P. Ostatně soudy zde zvažovaly i výpověď obviněné, v níž uvedla, že uznání dluhu vytvořila sama. V této souvislosti lze poukázat též na to, že IP adresa, z níž byl ve dnech 6. 3. 2014 a 28. 3. 2014 uhrazen poplatek za fungování datové schránky z bankovního účtu patřícího obviněné, náleží do sítě S. Net, přičemž jedna z přípojek je aktivní od 13. 5. 2006 a je evidována na obviněnou. Ta se proto mohla v březnu 2014 uvedenou IP adresou prezentovat na internetu. Z popsanych okolností je zřejmé, že to byla právě obviněná, kdo se v rozhodné době podílel na aktivaci dotčené datové schránky.

35. K výhradám obviněné lze zmínit, že paděláním se rozumí úplné vyhotovení nepravých dat, která mají vyvolat dojem, že jsou pravá, tj. dosáhnout, aby byla

považována za pravá data nebo aby se podle nich jednalo, jako by byla pravá. Paděláním dat, která se týkají původce, bude např. to, když pachatel zastírá svou identitu identitou jiného subjektu. Nejvyšší soud jen pro úplnost a pro srovnání z hlediska všech souvislostí považuje za nutné poukázat na obecná pravidla, která mají sice vztah k civilnímu soudnímu řízení, což se přímo netýká přezkoumávané věci, ale poskytuje to ucelený pohled na danou problematiku. V případě odesílání zpráv prostřednictvím datových schránek se pro autorizaci zprávy nevyžaduje (např. pro komunikaci se soudy), aby byla elektronicky podepsána, neboť platí, že byl-li z datové schránky toho, kdo činí úkon, nebo jeho právního zástupce odeslán do datové schránky soudu elektronický dokument, který obsahuje podání ve věci samé, považuje se za řádně podepsaný úkon ve smyslu § 18 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb., i když takové podání neobsahuje uznávaný elektronický podpis. Proto již není třeba vyžadovat doplnění takto učiněného podání předložením jeho originálu v listinné formě podle § 42 odst. 2 o. s. ř. (viz § 42 odst. 3 o. s. ř.). Nepovažuje-li se z určitých důvodů elektronický dokument v podobě datové zprávy za podepsaný úkon ve smyslu § 18 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb. (např. byl-li odeslán z cizí datové schránky), musí být – z hlediska požadavků § 42 odst. 3 o. s. ř. a § 59 odst. 1 tr. ř. – opatřen uznávaným elektronickým podpisem [§ 6 odst. 1, 2 zákona č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, ve znění zákona č. 183/2017 Sb., dříve § 11 odst. 1, 3 zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu), ve znění účinném do 18. 9. 2016] jednatel fyzické osoby elektronický dokument v podobě datové zprávy obsahující podání (viz stanovisko pléna Nejvyššího soudu uveřejněné pod č. 1/2017-II., IV. Sb. rozh. st.). V daných souvislostech je zřejmé, že i při uvedení smyšlené osoby, resp. takové, která není autorem zasílané datové zprávy, jde o padělání, neboť za autora zasílaného dokumentu, koresponduje-li jeho jméno s osobou, pro niž byla datová schránka zřízena, lze obecně považovat toho, komu patří datová schránka.

36. V případě padělání obsahu jde o vyhotovení textu zasílaného v datové zprávě, který se nezakládá na pravdivých okolnostech. Vyhotovení takové nepravdivé informace, která se stane obsahem datové zprávy a je zaslána jako příjemci jiné osobě do jí zpřístupněné datové schránky, má povahu falešného elektronického dokumentu a jde o padělání údajů souvisejících s počítačovým systémem, neboť představuje obdobu padělání listin (nejen veřejných). Vychází se zde z myšlenky, že stále více informací má nyní elektronickou podobu, a proto je zapotřebí chránit je před paděláním. Zatímco padělaná listina je mnohdy rozeznatelná od originální, při změně dat není padělání zjevné. Proto i v případě, že osoba, která má přístup k datové schránce, jež slouží k přenosu informací, vloží do datové schránky obsahově zcela smyšlenou informaci, kterou navíc podepíše jménem jiné osoby, a tuto zprávu (dokument) odešle do datové schránky příslušné osoby, dopouští se padělání obsahu uloženého v počítačovém systému.

č. 23

37. U datové zprávy je třeba považovat za posuzovaný elektronický dokument, tzn. data uložená v počítačovém systému, nejen vlastní odesílaný text obsažený v datové zprávě, ale veškeré informace, které se v rámci datové zprávy přepravují a doručují do datové schránky, tedy i informaci, která je zřejmá z tzv. detailu zprávy (tzv. kontejneru, obálky).

38. Na základě těchto úvah a závěrů Nejvyšší soud shledal, že obviněná R. H. naplnila po objektivní stránce formální znaky skutkové podstaty přečinu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, neboť získala přístup k počítačovému systému a nosiči informací (datové schránce) a padělala data uložená v počítačovém systému, protože vytvořila dokument jménem osoby oprávněné k přístupu do datové schránky ve smyslu § 8 odst. 3 zákona č. 300/2008 Sb., ačkoli tato osoba nevyhotovila takový dokument, jehož obsah byl smyšlený, a obviněná tak učinila se záměrem, aby tato vytvořená data byla považována za pravá.

39. Jestliže obviněná brojila proti tomu, že nešlo o neoprávněné zaslání uvedených dat, je třeba jen upřesnit, že již shora bylo uvedeno, že „neoprávněnost“ není znakem posuzované skutkové podstaty, jak plyne z díkce § 230 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku. Pro závěr o tom, že obviněná naplnila po formální stránce znaky spáchaného přečinu, není proto rozhodné, zda tak činila oprávněně, či nikoliv. Jak bylo rovněž výše zdůrazněno, obviněné byl umožněn přístup k předmětné datové schránce. Rozhodně však z provedeného dokazování nevyplynulo, že byl tento přístup zcela bezbřehý, a pro úplnost (ve skutkovém zjištění je uvedeno, že obviněná „ji užila neoprávněně k elektronické komunikaci ...“) lze k opodstatněnosti způsobu nakládání s datovou schránkou společnosti A. I. C. dodat, že je nutné vykládat ji v souvislosti s tím, co vyplynulo z důkazů. Obviněná byla poradcem této společnosti na základě smlouvy o poskytování poradenství. Předmětem této smlouvy byl závazek poradce (obviněné) podle článku 1. poskytovat „klientovi své služby, a to formou konzultací typu účetního a ekonomického poradenství vykonávaného na základě živnostenského oprávnění, případně daňového poradenství vykonávaného na základě osvědčení o zápisu do seznamu daňových poradců“. V článku 3. bylo vymezeno, že: „Do rámce této smlouvy nespadá kontrola mzdové agendy klienta ...“. Pokud tedy byla činnost obviněné v rámci spolupráce se společností A. I. C. vymezena tímto způsobem, lze dovodit, že i když jí byl umožněn přístup k datové schránce zmíněné společnosti, nemohla logicky práce s datovou schránkou přesahovat uvedený předmět. Rovněž na základě plné moci uzavřené mezi stejnými subjekty byla obviněná jako zmocněnec oprávněna jménem společnosti A. I. C. jednat ve věci změny sídla společnosti a vyřízení záležitostí spojených s touto změnou ve vztahu k úřadům, zejména obchodnímu rejstříku, živnostenskému úřadu a finančnímu úřadu. Pro doručování korespondence týkající se takto stanoveného zmocnění byla určena adresa bydliště obviněné. Z uvedených skutečností plyne, že na podkladě žádné z udělených plných mocí

nebyla obviněná oprávněna neomezeně nakládat s datovou schránkou, když např. úkony spojené se mzdovými otázkami obviněné byly přímo vyloučeny smlouvou o spolupráci. Je možné proto dovodit, že kromě neurčité výpovědi svědkyně P. V., podle níž obviněná měla datovou schránku spravovat ve smyslu daňové poradkyně pro podání daňového přiznání, nebyla oprávněna domáhat se prostřednictvím datové schránky úhrady svých mzdových nároků. Rozhodně však takto nebyla oprávněna konat formou falešných údajů a padělaných zpráv.

č. 23

40. V další části odůvodnění se Nejvyšší soud vypořádal s námitkami obviněné R. H., kterými jednak zpochybnila naplnění subjektivní stránky skutkové podstaty spáchaného přečinu a jednak vytkla nesprávné použití zásady subsidiarity trestní represe. Ani tyto námitky neshledal důvodnými.

41. Nejvyšší soud po přezkoumání napadeného rozhodnutí i řízení mu předcházejícího nezjistil v nich žádné vady a považuje právní závěry soudů obou stupňů z výše uvedených důvodů za správné, přičemž je sám doplnil vlastními argumenty, které obsahově korespondují s úvahami soudů. Proto jako nedůvodné zamítl dovolání obviněné podle § 265j tr. ř.

Č. 24

Č. 24

Překážka věci rozhodnuté, Pořádková pokuta, Porušení povinnosti v insolvenčním řízení
§ 11 odst. 1 písm. m) tr. ř., § 225 tr. zákoníku

Pořádková pokuta podle § 53 odst. 1 o. s. ř. není sankcí trestněprávní povahy a její uložení dlužníkovi (resp. osobě za něj jednající) v insolvenčním řízení z důvodu, že nevyhověl výzvě insolvenčního správce ani insolvenčního soudu a nepředložil požadované dokumenty, nezakládá překážku věci rozhodnuté s účinkem *ne bis in idem*, která by vylučovala trestní postih dlužníka za přečin porušení povinnosti v insolvenčním řízení podle § 225 tr. zákoníku, spočívající v tomtéž odmítnutí součinnosti s insolvenčním správcem.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. 5 Tdo 115/2019, ECLI:CZ:NS:2019:5.TDO.115.2019.1)

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl jako zjevně neopodstatněné dovolání obviněné M. L. podané proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 11. 10. 2018, sp. zn. 7 To 286/2018, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Jihlavě pod sp. zn. 5 T 130/2016.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Okresního soudu v Jihlavě ze dne 5. 6. 2018, sp. zn. 5 T 130/2016, byla obviněná M. L. uznána vinnou přečinem porušení povinnosti v insolvenčním řízení podle § 225 tr. zákoníku a odsouzena podle téhož ustanovení k trestu odnětí svobody v trvání 1 roku, jehož výkon jí byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 2 roků. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. soud odkázal poškozeného M. Ch., správce konkursní podstaty úpadce – obchodní společnosti I., s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

2. Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 11. 10. 2018, sp. zn. 7 To 286/2018, z podnětu odvolání obviněné podle § 258 odst. 1 písm. b) tr. ř. zrušil uvedený rozsudek Okresního soudu v Jihlavě v celém rozsahu a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněnou M. L. uznal vinnou přečinem porušení povinnosti v insolvenčním řízení podle § 225 tr. zákoníku, jehož se dopustila (zjednodušeně uvedeno) tím, že ačkoli byla jako statutární ředitelka obchodní společnosti I.

v rámci konkursního řízení vedeného Krajským soudem v Brně pod sp. zn. 39 (10) K 18/2002 vůči jmenované obchodní společnosti, na jejíž majetek byl usnesením téhož soudu ze dne 4. 9. 2006, č. j. 39 (10) K 18/2002-1522, prohlášen konkurs, opakovaně poučena správcem konkursní podstaty M. Ch., že je povinna mu poskytnout součinnost, konkrétně nejméně dne 9. 4. 2015 byla vyzvána k podání vysvětlení a doložení listinných dokumentů týkajících se akcií obchodní společnosti I., ve dnech 29. 4. a 3. 11. 2015 byla vyzvána k předložení aktuálního seznamu všech akcionářů obchodní společnosti I., tyto výzvy prokazatelně převzala, tak v období nejméně od 21. 4. do 14. 7. 2015 v J. nedbala uvedených výzev, nepředložila správci konkursní podstaty požadovaný seznam akcionářů ani přes následné výzvy Krajského soudu v Brně, přičemž tento seznam akcionářů obchodní společnosti I. obsahuje informace důležité pro další průběh konkursního řízení. Za tuto trestnou činnost byla obviněná podle § 225 tr. zákoníku odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání 1 roku s podmíněným odkladem jeho výkonu podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku na zkušební dobu v trvání 2 roků. Stejně jako okresní soud odkázal i krajský soud poškozeného M. Ch., správce konkursní podstaty úpadce – obchodní společnosti I., podle § 229 odst. 1 tr. ř. s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

II.

Dovolání obviněné, vyjádření k němu a replika obviněné

3. Obviněná M. L. podala proti citovanému rozsudku Krajského soudu v Brně prostřednictvím svého obhájce dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Považovala jej za naplněný tím, že napadený rozsudek spočívá na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení a v řízení došlo k porušení jejího práva na spravedlivý proces spočívajícího v tzv. extrémním rozporu mezi skutkovými zjištěními soudů a provedenými důkazy.

4. Vadu jiného nesprávného hmotněprávního posouzení spatřovala obviněná v pochybnostech o tom, zda byla z hlediska právních předpisů upravujících konkursní řízení povinna předložit aktuální seznam všech akcionářů obchodní společnosti I., resp. zda byl takový požadavek na ni kladený ze strany správce konkursní podstaty a soudu zákonný. V případě, kdyby měla tuto zákonnou povinnost, zpochybnila, že by nepředložení seznamu akcionářů bylo způsobilé ohrozit účel konkursního řízení, což je jedním z obligatorních znaků skutkové podstaty přečinu podle § 225 tr. zákoníku. Podle názoru obviněné je pro vyřešení jí uplatněných námitek zásadní ujasnit si, zda akcie obchodní společnosti I. náležely do konkursní podstaty, neboť ve smyslu § 9e a § 9d zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007 (dále jen ve zkratce „ZKV“), byla povinna poskytnout součinnost pouze ve vztahu k majetku, který patřil do konkursní podstaty. Tytéž výhrady obviněná uplatnila i před soudy

nižších stupňů, jimž vytkla, že se s nimi náležitě nevypořádaly a dané otázky zůstaly neobjasněny. Okresní soud se pouze v bodě 12. svého rozsudku ztotožnil s důvody, o něž správce konkursní podstaty opřel svůj požadavek na předložení seznamu všech akcionářů obchodní společnosti I., a krajský soud argumentoval rozhodnutími konkursních soudů, jimiž byla obviněné pravomocně uložena pořádková pokuta za neuposlechnutí výzev k předložení seznamu akcionářů. Soudy obou stupňů se tedy nezabývaly zákonností požadavku na vydání dotčeného seznamu, ačkoli tak měly učinit v rámci řešení předběžné otázky ve smyslu § 9 odst. 1 tr. ř. Ke svému tvrzení obviněná odkázala na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1183/2013, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 5 Tdo 1412/2009, uveřejněné pod č. T 1267. v sešitě 64 Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha, 2010.

5. Obviněná uplatnila námitku tzv. extrémního rozporu ve vztahu ke svědecké výpovědi správce konkursní podstaty M. Ch. (dále též jen „správce“), kterou označila za stěžejní, resp. jediný důkaz, na němž soudy založily závěr o její vině přečinem porušení povinnosti v insolvenčním řízení. Výpověď tohoto svědka přitom podle obviněné vykazovala několik rozporů. Jednak správce konkursní podstaty naznačil, že akcie nenáleží do konkursní podstaty obchodní společnosti I., když uvedl, že v případě jejich vydání je předá správci obchodní společnosti I. I., který přihlásil do konkursního řízení vedeného ohledně majetku obchodní společnosti I. peněžitou pohledávku na vydání náhrady za akcie obchodní společnosti I. (pokud by akcie patřily obchodní společnosti I., museli by z tohoto majetku být poměrně uspokojeni všichni věřitelé úpadce, a nikoli pouze jeden z nich). Dále zmíněný svědek u hlavního líčení tvrdil, že z celkového počtu 120 615 kusů akcií zná označení celkem 30 018 kusů akcií obchodní společnosti I., s nimiž obviněná hlasovala na valných hromadách v roce 2014 a které v roce 1998 vyvedli bratři I. a R. L. z majetku obchodní společnosti I. Přesto však správce konkursní podstaty požadoval seznam všech akcionářů, a nikoli pouze seznam akcionářů vlastních oněch 30 018 kusů akcií, jejichž identifikaci navíc znal, ale ve výzvách je blíž nekonkretizoval. Další rozpor spatřovala obviněná v tom, že ani sám svědek M. Ch. neměl jasno v otázce akcií obchodní společnosti I., neboť jednou tvrdil, že patří do konkursní podstaty úpadce – obchodní společnosti I., a podruhé zase, že jsou předmětem přihlášené pohledávky věřitele – obchodní společnosti I. I., jemuž je hodlal vydat.

6. Obviněná se ohradila i proti tomu, jakým způsobem se odvolací soud vypořádal s její námitkou porušení zásady *ne bis in idem*. Ačkoli jí byla za nepředložení seznamu akcionářů obchodní společnosti I. uložena konkursním soudem pořádková pokuta, podle odvolacího soudu se týkala vystupování obviněné vůči konkursnímu soudu, jehož výzvy neuposlechl, a nikoli vůči správci konkursní podstaty, jehož výkon funkce měla mařit. Takový přístup krajského soudu po-

važovala obviněná za formalistický a upozornila na změny v popisu skutku ve výroku o vině provedené tímto soudem spočívající ve vypuštění výzev konkursního soudu ze stíhaného jednání. Podle obviněné je podstatné, že pořádková pokuta byla uložena za totožné jednání, z něhož byla následně vyvozena její trestní odpovědnost, a to za nepředložení seznamu všech akcionářů, který měl přispět k naplnění účelu konkursního řízení. Výzvám konkursního soudu i správce bylo společné, že směřovaly k identifikaci majitelů akcií, o nichž se správce konkursní podstaty domníval, že tvoří součást majetku úpadce – obchodní společnosti I. Nadto konkursní soud vyzval obviněnou k vydání seznamu akcionářů na návrh správce konkursní podstaty M. Ch. Na podkladě uvedených skutečností obviněná nespatořovala rozdíl mezi následkem nepředložení seznamu akcionářů k výzvě konkursního soudu anebo k výzvě M. Ch. Totožnost v následku přitom postačuje k zachování totožnosti skutku, jež je relevantní z hlediska zkoumání porušení zásady *ne bis in idem*. Přitom obviněná poukázala na usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2017, sp. zn. 15 Tdo 832/2016, uveřejněné pod č. 15/2017 Sb. rozh. tr., v němž Nejvyšší soud formuloval okolnosti, které je nutné zkoumat při posuzování otázky, jestli v konkrétním případě došlo k porušení zásady *ne bis in idem*. Podle názoru obviněné jsou jimi tzv. Engel kritéria a úzká věcná a časová souvislost řízení. Obviněná poté, co tato kritéria aplikovala na posuzovanou trestní věc, dospěla k závěru o porušení zásady *ne bis in idem* ve svém případě. Krajský soud se však podle ní těmito otázkami nezabýval, ačkoli tak učinit měl, a proto vyhodnotil nesprávně i porušení zásady *ne bis in idem*.

7. Ze shora uvedených důvodů obviněná navrhla, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Krajského soudu v Brně a aby věc přikázal tomuto soudu k novému projednání a rozhodnutí.

8. K dovolání obviněné M. L. se vyjádřila státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupkyně“). Nejprve zrekapitulovala dovolací námitky obviněné, jež byly bezvýhradně podřazeny pod důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Dále se státní zástupkyně věnovala námitce porušení zásady *ne bis in idem*, kterou označila za nesprávně podřazenou pod citovaný dovolací důvod, ačkoli přílehlavým se jeví spíše důvod podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. Obviněná totiž v podstatě namítala, že proti ní bylo vedeno trestní stíhání, ačkoli bylo podle zákona nepřipustné, což dovodila z § 11 odst. 1 písm. m) tr. ř. ve spojení s čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Státní zástupkyně však nesouhlasila s obviněnou a nepovažovala zákaz *ne bis in idem* za porušený, protože obviněná byla uložena pořádková pokuta za přestupkové jednání vůči konkursnímu soudu, jímž hrubě ztěžovala postup konkursního řízení, tedy za odlišné jednání, než za jaké byla uznána vinnou v trestním řízení. Jeho předmětem byl totiž skutek spočívající v maření a hrubém ztěžování výkonu

funkce správce konkursní podstaty, čímž došlo k ohrožení zákonného účelu insolvenčního řízení (v dané věci šlo o konkursní řízení). Podstatou skutku sankcionovaného uložením pořádkové pokuty bylo opakované neuposlechnutí výzev konkursního soudu ke splnění povinnosti plynoucí obviněné z titulu funkce statutárního orgánu úpadce a také způsob, jakým obviněná odmítala splnit svou zákonnou povinnost součinnosti se správcem konkursní podstaty. Tím obviněná podle státní zástupkyně narušila činnost soudu a téměř naplnila skutkovou podstatu přečinu pohrdání soudem podle § 336 písm. c) tr. zákoníku (byl porušen zájem na včasné a řádné projednání věci před soudem a zasažena byla také autorita a vážnost soudu), pouze s ohledem na menší intenzitu společenské škodlivosti bylo vůči ní použito mírnější opatření ve smyslu § 53 odst. 1 o. s. ř. Zjevně tedy svým závadným vystupováním vůči konkursnímu soudu obviněná způsobila následek odlišný od svého protiprávního jednání ve vztahu ke správci konkursní podstaty. Odlišnost následku každého z uvedených rušivých zásahů obviněné pak podle státní zástupkyně vyplývá již ze specifického způsobu naplňování účelu insolvenčního zákona (resp. ZKV) jak ze strany konkursního soudu, tak ze strany správce konkursní podstaty. Protože tedy státní zástupkyně neshledala shodu v jednání ani v následku, nemohla podle jejího názoru obviněná důvodně vytýkat nesprávnou aplikaci zásady *ne bis in idem*, jak správně konstatoval také odvolací soud.

9. Státní zástupkyně se dále vyjádřila k vytýkané vadě napadeného rozhodnutí spočívající v jiném nesprávném hmotněprávním posouzení, které se týkalo vyhodnocení předběžné otázky, zda požadavek správce konkursní podstaty na předložení seznamu akcionářů úpadce byl z hlediska právních předpisů upravujících konkursní řízení zákonný, a pokud ano, zda nevyhovění této výzvě mohlo ohrozit účel tohoto řízení. Státní zástupkyně akceptovala uvedenou výhradu jako námitku odpovídající zvolenému důvodu dovolání, ale považovala ji za neopodstatněnou. Přitom poukázala na § 1 odst. 1 a § 17 ZKV, z nichž obviněné jako statutárnímu orgánu úpadce plynula přímo ze zákona povinnost součinnosti se správcem konkursní podstaty, a proto státní zástupkyně nepovažovala za nutné, aby soudy hodnotily otázku zákonnosti jeho požadavku ve smyslu § 9 odst. 1 tr. ř., jak nepřipadně obviněná požadovala. Ani otázku, zda předmětné akcie náležely do konkursní podstaty úpadce, nemusely podle státní zástupkyně soudy posuzovat jako předběžnou otázku, neboť její vyřešení nemá vliv na splnění, resp. nesplnění zákonné povinnosti obviněné podle § 17 ZKV s přihlédnutím k § 19 ZKV, jež upravují postup při pochybnostech, zda věc nebo majetková hodnota náleží do konkursní podstaty.

10. Námitky ohledně rozporů ve výpovědi svědka M. Ch. státní zástupkyně označila za skutkové, neboť překročily meze deklarovaného dovolacího důvodu. Naopak zdůraznila význam jeho vysvětlení zejména ve vztahu ke způsobu, jakým obviněná mařila výkon jeho funkce správce konkursní podstaty.

11. Závěrem svého vyjádření státní zástupkyně navrhla, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněné jako zjevně neopodstatněné.

12. Vyjádření státní zástupkyně bylo zasláno obviněné k případné replice, na což obviněná reagovala prostřednictvím svého obhájce podáním ze dne 15. 4. 2019. V něm se zejména ohradila proti příliš formalistickému přístupu státní zástupkyně, která neshledala totožnost v jednání mezi skutkem, za něj jí byla uložena pořádková pokuta, a tím, který je předmětem obžaloby. Obviněná zdůraznila, že nebylo podstatné, zda nerespektovala výzvu soudu nebo správce konkursní podstaty, ale to, že předmětem výzev obou těchto subjektů bylo předložení seznamu akcionářů emitenta – obchodní společnosti I., jehož cílem mělo být získání těžší informace pro účely insolvenčního řízení. Následek se podle názoru obviněné v obou případech rovněž shodoval, a to i přes odlišnou formulaci v § 53 o. s. ř. (hrubé ztížení postupu řízení) a v § 225 tr. zákoníku (ohrožení účelu řízení).

13. Dále bylo podle obviněné vyloučeno, aby její jednání mohlo ohrozit účel insolvenčního řízení, neboť žádná obchodní společnost nemůže vlastnit sama sebe, což soudy obou stupňů zcela pominuly a postupovaly v rozporu s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1183/2013.

14. Vzhledem k okolnostem uvedeným ve své replice k vyjádření státní zástupkyně a také v dovolání je obviněná přesvědčena, že jsou dány důvody pro zrušení rozsudku odvolacího soudu, což navrhovala již v dovolání.

III.

Posouzení důvodnosti dovolání

a) K námitce nezákonnosti výzvy insolvenčního správce

15. Nejvyšší soud úvodem připomíná, že přečinu porušení povinnosti v insolvenčním řízení podle § 225 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo v insolvenčním řízení maří nebo hrubě ztěžuje výkon funkce insolvenčního správce, a tím ohrozí účel insolvenčního řízení. Jeho podstatou je takové jednání (nejen dlužníka), které buď zcela brání tomu, aby byly náležitě uspořádány majetkové vztahy dlužníka, který je v úpadku, k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem, nebo alespoň ztěžuje dosažení tohoto cíle. Objektem zmíněného přečinu je zájem na řádném výkonu funkce insolvenčního správce (v daném případě rozuměj též „správce konkursní podstaty“ – viz § 128 odst. 1 tr. zákoníku) při výkonu práv a povinností v souvislosti s insolvenčním řízením (v dané věci rozuměj „konkursní řízení“ – viz § 128 odst. 2 tr. zákoníku), a tím v konečném důsledku na náležitém uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku. Nepřímo se tak chrání i majetková práva věřitelů takového dlužníka. Mařit výkon funkce správce znamená usilovat o znemožnění výkonu takové funkce v době, kdy má být splněna. V dů-

sledku jednání pachatele tedy dochází k tomu, že insolvenční správce nemůže ve stanovené době a na daném místě vykonat ty úkony insolvenčního řízení, které mu ukládá zákon nebo rozhodnutí insolvenčního (rozuměj též „konkursního“) soudu. Jednání pachatele nemusí zcela zmařit výkon funkce správce, ale postačí, je-li k tomu způsobilé (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2006, sp. zn. 5 Tdo 636/2006, uveřejněné jako rozhodnutí č. 36/2007-II. Sb. rozh. tr.). Za hrubé ztěžování výkonu funkce insolvenčního správce lze považovat takové jednání pachatele, kterým vytvoří podmínky, v důsledku nichž je třeba k výkonu funkce insolvenčního správce vynaložit podstatně více energie, času a prostředků, než by jinak bylo nutné. Účel insolvenčního řízení ohrožuje takové jednání pachatele, jímž maří nebo hrubě ztěžuje výkon funkce insolvenčního správce a v důsledku kterého nelze náležitě uspořádat majetkové vztahy dlužníka k dalším osobám, zejména věřitelům, nebo nelze dosáhnout co nejvyššího a poměrného uspokojení dlužnickových věřitelů anebo jsou jinak porušeny zásady insolvenčního řízení (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2256 a násl.).

16. Obviněná M. L. vytkla napadenému rozhodnutí vadu spočívající v jiném nesprávném hmotněprávním posouzení, a to konkrétně požadavku správce konkursní podstaty, aby mu předložila seznam všech akcionářů obchodní společnosti I. Domnívala se, že pro takový postup neměl správce oporu v zákoně, neboť výzva se netýkala majetku náležejícího do konkursní podstaty. Tuto skutečnost měly soudy posoudit jako předběžnou otázku, ale neučinily tak. Jak zjistil Nejvyšší soud, uvedené výhrady nemohly v dovolacím řízení obstát.

17. V rámci své dovolací argumentace obviněná citovala § 9d a § 9e ZKV, přičemž zákon o konkursu a vyrovnání byl s účinností od 1. 1. 2008 nahrazen zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), nyní ve znění pozdějších předpisů (dále jen ve zkratce „insolvenční zákon“). Podle přechodného ustanovení § 432 odst. 1 insolvenčního zákona se pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona použijí dosavadní právní předpisy, jež se týkají povinnosti k součinnosti poskytované třetími osobami – orgány státní správy, bankami a dalšími orgány a osobami uvedenými v § 9d odst. 1 ZKV. Z trestního spisu lze zjistit, že obviněná byla dne 29. 4. 2015 právě podle posledně označeného ustanovení insolvenčního zákona vyzvána správcem konkursní podstaty k součinnosti, avšak nutno dodat, že se tak stalo ve spojení s § 266 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů, a ustanoveními § 2, § 16 a § 117 odst. 1 písm. j) zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, neboť byla osobou, která vedla evidenci akcionářů. V podání ze dne 30. 11. 2015, jímž správce reagoval na její odmítnutí splnit předchozí výzvu, byla obviněná jako statutární ředitelka úpadce rovněž poučena o svých povinnostech vyplývajících z § 17 ZKV, zejména poskytnout součinnost správci bez zbytečného odkladu. Šlo

konkrétně o povinnost úpadce (k jejímuž splnění tedy byla z pozice statutární ředitelky zavázána i obviněná) neprodleně sestavit a odevzdat správci seznam majetku a závazků úpadce s uvedením jeho dlužníků, věřitelů i jejich adres, odevzdat správci účetnictví i všechny potřebné doklady a poskytnout mu nutná vysvětlení. Je možné poznamenat, že podle nyní účinného znění § 210 insolvenčního zákona platí, že dlužník je povinen poskytnout insolvenčnímu správci nebo předběžnému správci při zjišťování majetkové podstaty všestrannou součinnost, zejména dbát pokynů insolvenčního správce nebo předběžného správce. Je-li dlužníkem právnická osoba, mají tyto povinnosti její statutární orgány a jejich členové nebo likvidátor, jde-li o právnickou osobu v likvidaci. O povinnosti obviněné k součinnosti se správcem tudíž nemůže být žádných pochyb. Dále je možné připomenout, že správce konkursní podstaty byl ve smyslu § 14a odst. 1 ZKV oprávněn a povinen vykonávat akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do konkursní podstaty bez zřetele k tomu, zda akcie byly sepsány jako majetek úpadce nebo (ve smyslu § 6 odst. 3 ZKV) jako majetek jiných osob (viz usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 16. 11. 2005, sp. zn. 24 K 15/2004, publikované jako rozhodnutí č. 94/2006 Sb. rozh. obč.).

18. Neobstojí tudíž obhajoba obviněné, že akcie nepatřily do konkursní podstaty, a proto nebyla povinna vyhovět požadavku správce konkursní podstaty. Případy, kdy vyvstanou pochyby, zda věc, právo nebo jiná majetková hodnota náleží do konkursní podstaty, řešil § 19 odst. 1 ZKV, podle něhož se v takových situacích věc, právo nebo jiná majetková hodnota zapisuje do soupisu konkursní podstaty s poznámkou o nárocích uplatněných jinými osobami anebo s poznámkou o jiných důvodech, které zpochybňují zařazení věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty do soupisu. Soud uloží tomu, kdo uplatňuje námitku, že věc, právo nebo jiná majetková hodnota neměla být zařazena do soupisu, aby ve lhůtě určené soudem podal žalobu proti správci; v případě, že žaloba není včas podána, má se za to, že věc, právo nebo jiná majetková hodnota je do soupisu pojata oprávněně (§ 19 odst. 2 ZKV). Ostatně na možnost využít vylučovací žalobu odkázal Ústavní soud stěžovatele M. G., akcionáře obchodní společnosti I., který se v zastoupení JUDr. J. N. (obhájce obviněné v dovolacím řízení) domáhal u Ústavního soudu zrušení usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 17. 5. 2016, sp. zn. 39 (10) K 18/2002, jímž krajský soud udělil pokyn správci konkursní podstaty, aby neprodleně zapsal 100 % akcií úpadce – obchodní společnosti I. do konkursní podstaty (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 10. 2016, sp. zn. II. ÚS 2342/16, jímž byla zamítnuta ústavní stížnost stěžovatele, které založené v trestním spisu, takže se s ním mohla seznámit i obviněná, a její obhájce JUDr. J. N. s ním již seznámen byl jako právní zástupce stěžovatele). Z těchto důvodů nemůže obviněná zpochybňovat skutečnost, zda akcie emitované úpadcem byly zapsány do konkursní podstaty po právu.

19. Nejvyšší soud ve svém stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 17. 6. 1998, sp. zn. Cpjn 19/98, uveřejněném pod č. 52/1998 Sb. rozh. obč.

kromě jiného uvedl, že správce konkursní podstaty zařadí do soupisu konkursní podstaty každou věc, pohledávku nebo právo mající majetkovou hodnotu, o nichž má za to, že patří nebo mohou patřit do konkursní podstaty, i když je tu pochybnost, zda skutečně patří do konkursní podstaty. Zásadně tedy platí, že jakmile správce konkursní podstaty zahrne určitý majetek (tudiž i akcie) do konkursní podstaty, bez dalšího je to pouze on, kdo je oprávněn, ale současně i povinen vykonávat akcionářská práva s nimi spojená. Dále Nejvyšší soud připomíná, že správci konkursní podstaty M. Ch. nakonec Krajský soud v Brně dokonce udělil výslovný pokyn sepsat všechny akcie emitované úpadcem do konkursní podstaty, a to usnesením ze dne 17. 5. 2016, sp. zn. 39 (10) K 18/2002, v jehož odůvodnění jednoznačně konstatoval, že jde o pokyn, který směřuje k naplnění účelu konkursního řízení a rovněž k urychlení jeho průběhu (v té době trvalo již 10 let). K takovému úkonu (sepsání akcií do konkursní podstaty úpadce) se váží další povinnosti správce, jež tento nemohl splnit právě pro obstrukční jednání obviněné. Podle § 18 odst. 2 ZKV se do konkursní podstaty zapisují i věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, které náleží úpadci (§ 6 odst. 3 ZKV), ale mají být zpeněženy; provedení zápisu do soupisu je správce povinen oznámit jejich vlastníkovi nebo jiné osobě, která s nimi nakládá. Požadavku, aby držitele akcií obeznámil se zahrnutím akcií do konkursní podstaty, tedy správce nemohl v posuzované věci dostát, protože neměl k dispozici předmětný seznam akcionářů, který obviněná odmítala vydat. Negativní důsledek stíhaného jednání obviněné, tedy opakované neuposlechnutí výzev správce konkursní podstaty, se tudíž projevil nejen ohrožením řádného zjištění majetku náležejícího do konkursní podstaty, ale i ve vztahu k právům třetích osob.

20. Pokud se obviněná v průběhu trestního řízení hájila také tvrzením, že právní úprava obchodních společností (obchodních korporací) nedovoluje, aby akciová společnost vlastnila jí emitované akcie, musel Nejvyšší soud její výhradu odmítnout. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, účinný od 1. 1. 2014, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obchodních korporacích“), sice v § 298 odst. 1 zakazuje akciové společnosti upisování vlastních akcií, avšak počítá s případy nabývání vlastních akcií akciovou společností. V § 298 odst. 2 zákona o obchodních korporacích se omezují takové situace na splnění podmínek stanovených v zákoně, a to konkrétně v § 301 odst. 1 zákona o obchodních korporacích. Podle něj akciová společnost může sama nebo prostřednictvím jiné osoby jednající vlastním jménem na účet společnosti nabývat vlastní akcie, jen byl-li zcela splacen jejich emisní kurs a jen pokud: a) se na nabytí vlastních akcií usnesla valná hromada, b) nabytí akcií, včetně akcií, které společnost nabyla již dříve a které stále vlastní, a akcií, které na účet společnosti nabyla jiná osoba jednající vlastním jménem, nezpůsobí snížení vlastního kapitálu pod upsaný základní kapitál zvýšený o fondy, které nelze podle tohoto zákona nebo stanov rozdělit mezi akcionáře, a c) společnost má zdroje na vytvoření zvláštního rezervního fondu

na vlastní akcie, je-li vytváření tohoto fondu podle § 316 zákona o obchodních korporacích vyžadováno. Akciová společnost může nabývat akcie i bez splnění podmínek uvedených v § 301 až § 303 zákona o obchodních korporacích, a to v tzv. zvláštních případech vymezených v § 306 odst. 1 zákona o obchodních korporacích, tj. za účelem provedení rozhodnutí valné hromady o snížení základního kapitálu, jako univerzální právní nástupce, případně v souvislosti s nabytím závodu nebo jeho části, z důvodu plnění povinnosti stanovené jiným právním předpisem nebo na základě soudního rozhodnutí k ochraně menšinových práv akcionářů, v důsledku neplnění povinnosti akcionáře splatit emisní kurs, nebo v soudní dražbě při výkonu rozhodnutí na vymožení pohledávky proti vlastníkově splacených akcií. Obdobné podmínky pro nabývání vlastních akcií akciovou společností upravoval § 161 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2013. Není tedy pravdou, že by bylo vyloučeno, aby akciová společnost nabyla vlastní akcie, byť zjevně nejde o standardní situace a zákon je také podmiňuje např. i omezením trvání na určitou dobu. Ani tato výhrada obviněné proto nemohla mít vliv na její trestní odpovědnost za skutek spočívající v neuposlechnutí výzev správce konkursní podstaty k předložení seznamu akcionářů úpadce.

21. Zbývá doplnit, že obviněná se ve spojitosti s namítanou nezákonností výzvy správce konkursní podstaty ohrazovala zejména proti tomu, že soudy neposoudily tuto otázku jako předběžnou otázku ve smyslu § 9 odst. 1 tr. ř., avšak ani tato námitka nemá opodstatnění. Jak je patrné z trestního spisu, Okresní soud v Jihlavě jako soud prvního stupně v této trestní věci rozhodoval již dvakrát. Jeho první odsuzující rozsudek ze dne 2. 2. 2017, sp. zn. 5 T 130/2016, zrušil Krajský soud v Brně usnesením ze dne 20. 4. 2017, sp. zn. 7 To 140/2017, zejména z důvodu nedostatečného objasnění okolností významných pro naplnění jednotlivých znaků skutkové podstaty přečinu porušení povinnosti v insolvenčním řízení podle § 225 tr. zákoníku. Proto odvolací soud uložil okresnímu soudu, aby v opakovaném hlavním líčení zásadním způsobem doplnil dokazování a řádně vysvětlil jak své skutkové závěry, tak jejich právní posouzení, což se také stalo. Okresní soud se ve svém v pořadí již druhém odsuzujícím rozsudku (uvedeném shora pod bodem 1. tohoto usnesení) zabýval mj. také povahou výzvy správce konkursní podstaty vůči obviněné směřující k předání seznamu akcionářů úpadce – obchodní společnosti I. a shledal, že šlo o legitimní požadavek (viz bod 12. rozsudku soudu prvního stupně). Mimo jiné okresní soud argumentoval nejen výpovědí svědka M. Ch., ale též obsahem příslušných rozhodnutí konkursního soudu, s nimiž se ztotožnil. Tvrzení obviněné, že soud prvního stupně vycházel pouze z rozhodnutí konkursních soudů a otázku zákonnosti požadavku na předložení seznamu akcionářů nepodrobil vlastní úvaze, je tudíž naprosto liché. V odůvodnění rozsudku okresního soudu sice nebylo výslovně uvedeno, že tento soud postupoval podle § 9 odst. 1 tr. ř., materiálně je však třeba jeho posouzení příslušné otázky

vztahující se k trestnému jednání obviněné považovat za posuzování předběžné otázky. Obviněnou citované usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 5 Tdo 1412/2009 (uveřejněné pod č. T 1267. v sešitě 64 Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2010), nedopadá na tuto trestní věc proto, že se týkalo zákonnosti prohlášení konkursu (zahájení insolvenčního řízení) jako podmínky pro naplnění skutkové podstaty podle § 225 tr. zákoníku, ale i kdyby se zmíněný judikát na ni vztahoval, jako tomu bylo u dalšího usnesení Nejvyššího soudu citovaného obviněnou (ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1183/2013, uveřejněného v časopise Trestněprávní revue č. 4/2016, s. 95), nebylo by soudům co vytknout, neboť se dostatečně zabývaly zákonností výzvy správce konkursní podstaty v rámci vlastního hodnocení důkazů a přijaly jednoznačný závěr o správném a zákonu odpovídajícím postupu správce. V posledně citovaném usnesení Nejvyššího soudu je navíc výslovně stanoveno, že pokud pachatel jako statutární orgán úpadce nereagoval na opakované výzvy správce konkursní podstaty ani na výzvy konkursního soudu, naplnil znaky skutkové podstaty přečinu porušení povinnosti v insolvenčním řízení podle § 225 tr. zákoníku, přestože jedním z důvodů tohoto jednání pachatele byla skutečnost, že měl jiný právní názor na možnost zápisu tzv. hráčských práv do konkursní podstaty a že o tom vedl soudní spor na podkladě vylučovací žaloby. Zjevně tedy obviněná použila na svou obhajobu právní názor Nejvyššího soudu svědčící naopak o její trestní odpovědnosti za posuzované jednání, jež se téměř shodovalo s jednáním pachatele v trestní věci řešené před Nejvyšším soudem pod sp. zn. 5 Tdo 1183/2013, až na to, že obviněná nevyužila institut vylučovací žaloby (a neučinili tak ani jednotliví akcionáři) a pouze bez dalšího nerespektovala výzvy jak správce konkursní podstaty, tak ani konkursního soudu, a to na základě svého vlastního rozdílného právního názoru. Právní posouzení skutku týkající se zákonného oprávnění správce konkursní podstaty požadovat po obviněné seznam akcionářů úpadce tudíž netrpí vadou, kterou vytýkala obviněná ve svém dovolání.

b) K námitce tzv. extrémního rozporu

22. S námitkou nezákonného požadavku na předložení seznamu akcionářů úzce souvisí také výhrada obviněné, podle níž údajně nastal tzv. extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními soudů. Přesněji obviněná zpochybňovala svědeckou výpověď M. Ch., na níž měl podle obviněné soud prvního stupně založit svůj názor o souladu výzvy správce se zákonem. Obviněná však odmítla, že by tato podle ní nelogická a rozporuplná výpověď mohla svědčit o důvodném zapsání akcií do konkursní podstaty úpadce – obchodní společnosti I. Ani s touto námitkou obviněné se však Nejvyšší soud neztotožnil, především však ve své podstatě směřovala proti způsobu hodnocení důkazů soudem, jak přílehavě poznamenala státní zástupkyně ve svém vyjádření k dovolání.

23. Z předchozího výkladu pod body 15. až 21. tohoto usnesení je patrné, že správce konkursní podstaty má za povinnost zapsat do konkursní podstaty veškerý majetek, o němž se lze domnívat, že náleží úpadci, aniž by bylo nutné mít tuto okolnost prověřenou a postavenou na jistotě. Cílem konkursu a vyrovnání bylo za podmínek stanovených zákonem dosáhnout poměrného uspokojení věřitelů z majetku tvořícího konkursní podstatu (§ 2 odst. 3 ZKV) s tím, že do konkursní podstaty je zahrnut veškerý majetek úpadce v době prohlášení konkursu, o němž to s ohledem na určité okolnosti lze předpokládat, a případné nedostatky v tomto soupisu jsou poté řešeny v rámci tzv. incidenčních sporů. Rozsah i obsah konkursní podstaty se během konkursního řízení často mění, což však nijak neoslabuje povinnost třetích osob jednat v souladu se zákonem o konkursu a vyrovnání včetně povinnosti poskytnout součinnost správci konkursní podstaty. V dané trestní věci bylo správci konkursní podstaty (na návrh zástupce věřitelů) dokonce soudem uloženo, aby zahrnul veškeré akcie úpadce – obchodní společnosti I. do konkursní podstaty, jak již bylo také zmíněno shora v tomto usnesení (viz jeho bod 19.), tedy zjevně i konkursní soud měl za to, že akcie náleží do konkursní podstaty anebo je to alespoň velmi pravděpodobné, a stejný názor měl i zástupce věřitelů, jenž dal soudu podnět k udělení takového pokynu správci. Obviněná pominula, že správce konkursní podstaty nejprve zahrnul do konkursní podstaty pouze určitou část akcií, zbylé akcie byly předmětem pochybností, jež mohly být vyjasněny při znalosti jejich majitelů a objasnění způsobu jejich nabytí. Zcela důvodně a právem byl vyžadován seznam všech akcionářů, a nikoli pouze některých, což obviněná také vytýkala správci konkursní podstaty. Nejvyšší soud se na rozdíl od obviněné přiklonil k názoru soudů nižších stupňů týkajícímu se hodnocení obsahu výpovědi svědka M. Ch. s tím, že šlo o srozumitelné a především konzistentní vysvětlení bez vnitřních rozporů. Samozřejmě nejen v důsledku déletrvajícího konkursního řízení je třeba posuzovat tímto svědkem předkládané údaje o nakládání s akciemi komplexně a rovněž s ohledem na vývoj řízení o konkursu prohlášeného na majetek úpadce – obchodní společnosti I. Nejvyšší soud proto neshledal obviněnou tvrzené rozpory ve výpovědi svědka M. Ch., posuzoval je však mimo meze dovolacího řízení, neboť podstata těchto námitek přesahuje rámec uplatněného dovolacího důvodu.

c) K námitce porušení zásady „ne bis in idem“

24. Obviněná M. L. se domnívala, že byla potrestána dvakrát za jeden skutek, což zákon nedovoluje. Důrazně poukazovala na shodu jednání, které bylo obsahem výzvy soudu i správce konkursní podstaty, a spočívalo v jejich požadavku předložit seznam akcionářů úpadce – obchodní společnosti I. Zachování totožnosti skutku podle obviněné vyplývalo také ze shodného následku, za nějž považovala ohrožení účelu konkursního řízení (jak u nerespektování výzev správ-

ce konkursní podstaty, tak u nesplnění soudem uložené povinnosti). Odvolacímu soudu vytkla, že nezkoumal otázku totožnosti skutku a naplnění tzv. Engel kritérií a nezabýval se ani věcnou a časovou souvislostí trestního a konkursního řízení. Nejvyšší soud shledal, že námitce obviněné vytykající porušení zásady *ne bis in idem* nelze dát za pravdu.

č. 24

25. Zásada *ne bis in idem*, tedy zákaz nového trestního stíhání a potrestání jednoho a téhož pachatele pro tentýž skutek, se uplatní tehdy, když o určitém skutku bylo vyneseno pravomocné rozhodnutí. Základním předpokladem pro její uplatnění je, aby se obě řízení týkala stejného skutku. Na tomto místě Nejvyšší soud pouze stručně podotýká, že v dané věci nejde o zachování totožnosti skutku z hlediska obžalovací zásady, podle níž soud může rozhodovat jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu (§ 220 odst. 1 tr. ř.). Při zkoumání otázky, zda předmětem dvou či více řízení vedených proti téže osobě je totožný skutek, bude tedy vždy nutné zohlednit primárně hmotněprávní problematiku skutku. Z hlediska trestního práva hmotného jde o to, zda popis skutkových okolností, jak je obsažen v dřívějším (pravomocném) rozhodnutí, zahrnuje ve svém souhrnu skutečně všechny okolnosti, pro něž je vedeno další řízení, tedy zda jde o jeden skutek, nebo o dva samostatné skutky. Z hlediska procesních podmínek ke vzniku překážky věci rozhodnuté, jež brání dalšímu (novému) stíhání a potrestání téže osoby, může dojít jen v případech, v nichž i přes částečně rozdílný popis skutku v obou v úvahu přicházejících rozhodnutích je zároveň zřejmé, že jednání uvedené ve výroku jednoho z rozhodnutí bylo alespoň částečně nezbytné (kauzální) ke způsobení trestněprávně významného následku obsaženého v druhém rozhodnutí. Není-li tomu tak, nelze dovodit vznik překážky věci rozhodnuté, třebaže popis obou skutků obsahuje určité společné rysy (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2002, sp. zn. 5 Tdo 494/2002, uveřejněné pod T 497. ve svazku 21 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2003). Při posuzování obžalovací zásady tak soudní praxe vychází z výkladu zachování totožnosti skutku jednak s ohledem na jednání a dále ve vztahu k následku. Přijatý soudní výklad je možné stručně charakterizovat tak, že k zachování totožnosti skutku dojde v případech, v nichž je zachována alespoň totožnost jednání nebo totožnost následku; přitom nemusí být jednání nebo následek popsány se všemi skutkovými okolnostmi shodně, postačí shoda částečná; následkem se rozumí porušení individuálního objektu trestného činu v jeho konkrétní podobě, tedy konkrétní následek (porušení určitého jedinečného vztahu – zájmu), nikoli určitý typ následku (viz rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 1/1996-I. Sb. rozh. tr., dále usnesení Nejvyššího soudu uveřejněné pod č. 21/2010 Sb. rozh. tr.).

26. Takové podmínky zkoumání skutku však podle názoru Nejvyššího soudu nebylo ani nutné v nyní posuzované věci hodnotit, a to především z hlediska rozdílné povahy jednání obviněné a účelu sankcí, které jí byly uloženy nejprve

usnesením konkursního soudu dne 14. 7. 2015 (pořádková pokuta podle § 53 odst. 1 o. s. ř. ve výši 25 000 Kč za neuposlechnutí opakované výzvy Krajského soudu v Brně a za vystupování obviněné vůči tomuto soudu, které bylo posouzeno jako pohrdavé) a poté rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 11. 8. 2018, sp. zn. 7 To 286/2018, proti němuž směřuje dovolání. Nejvyšší soud považuje za vhodné nejprve stručně popsat skutkové okolnosti, které byly podkladem postihu finanční sankcí ze strany konkursního soudu, a těch, za něž byla odsouzena pro nesoučinnost se správcem konkursní podstaty, protože v zásadě všechny mají vztah k jednomu konkursnímu řízení vedenému ohledně majetku úpadce – obchodní společnosti I. (zřejmě právě proto je obviněná považována také za shodné). Na majetek úpadce – obchodní společnosti I. byl prohlášen konkurs usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 4. 9. 2006, sp. zn. 39 (10) K 18/2002, a správcem konkursní podstaty byl jmenován M. Ch., který podáním ze dne 25. 3. 2015 informoval konkursní soud o tom, že do konkursní podstaty zahrnul ke dni 20. 2. 2015 celkem 9 000 kusů kmenových akcií na jméno v listinné podobě, a současně požádal konkursní soud jednak o vyzvání obviněné k podání vylučovací žaloby proti správci ve smyslu § 19 odst. 2 ZKV a podáním ze dne 24. 4. 2015 také o předvolání obviněné jako člena statutárního orgánu úpadce ve smyslu § 17b ZKV. Dále správce vyzval obviněnou M. L. jako statutární ředitelku úpadce k součinnosti a k předložení listinných dokumentů týkajících se akcií úpadce nejprve dne 9. 4. 2015 a vzápětí dne 29. 4. 2015, ta mu však nevyhověla. Vzhledem k tomu správce požádal konkursní soud, aby předložení aktuálního seznamu akcionářů emitenta – obchodní společnosti I. uložil obviněné jako povinnost, což se s poukazem na § 12 odst. 2 ZKV stalo usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 4. 5. 2015, sp. zn. 39 (10) K 18/2002. Z citovaného ustanovení totiž vyplývá, že soud při výkonu své dohlédací činnosti rozhoduje o záležitostech, které se týkají průběhu konkursu, a činí opatření nezbytná k zajištění jeho účelu. Na výzvu k podání vylučovací žaloby obviněná reagovala sdělením, že vlastní akcie emitenta – obchodní společnosti I. neexistují, k informativnímu výsledku se ze zdravotních důvodů nedostavila (namísto toho požádala o zaslání otázek v písemné podobě), soudem jí uloženou povinnost poskytnout seznam akcionářů nesplnila s tím, že usnesení považuje s ohledem na jeho nedostatečné odůvodnění za nepřezkoumatelné a že nemůže třetím osobám poskytovat citlivé osobní údaje o majetku osob, jež nejsou účastníky konkursního řízení. Konkursní soud opětovně vyzval obviněnou k předložení seznamu akcionářů usnesením ze dne 9. 6. 2015, sp. zn. 39 (10) K 18/2002, na což odpověděla sdělením, že rozhodnutí soudu nemůže z obdobných důvodů vyhovět (ochrana osobních údajů a chybějící odůvodnění usnesení), ačkoli již v usnesení ze dne 9. 6. 2015 byla konkursním soudem poučena, že toto rozhodnutí nemusí být ve smyslu § 169 odst. 2 o. s. ř. odůvodněno a že každý je podle § 128 o. s. ř. povinen sdělit soudu skutečnosti, které mají význam pro dané řízení. Nato byla obviněné již shora označeným usnesením Krajského

soudu ze dne 14. 7. 2015, sp. zn. 39 K (10) K 18/2002, uložena pořádková pokuta ve výši 25 000 Kč. Z jeho odůvodnění jasně vyplývá, že soud zvolil tento postih proto, že obviněná nedbala výzev soudu, čímž hrubě ztížila postup řízení před konkursním soudem, a rovněž proto, že soudu zaslala podání, které se svým obsahem „blížilo pohrdání soudem“. K odvolání obviněné proti tomuto usnesení o uložení pořádkové pokuty rozhodl Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 31. 3. 2016, sp. zn. 3 Ko 13/2015, tak, že potvrdil usnesení krajského soudu. V mezidobí pak obviněná nevyhověla ani další výzvě správce konkursní podstaty k předložení seznamu akcionářů ze dne 3. 11. 2015.

27. Z uvedeného přehledu o průběhu řízení o konkursu prohlášeném na majetek úpadce – obchodní společnosti I. je tedy evidentní, že konkursní soud ukládal obviněné pořádkovou pokutu za její celkové vystupování vůči němu, tedy jak za nevyhovění opakovaně uložené povinnosti předložit soudu seznam akcionářů emitenta – obchodní společnosti I., tak za způsob, jakým reagovala na usnesení soudu o uložení této povinnosti, neboť neustále tvrdošijně opakovala své stanovisko, že soud byl správně povinen řádně odůvodnit tato rozhodnutí (resp. nesouhlasila s názorem soudu, že šlo o usnesení týkající se vedení řízení bez možnosti opravného prostředku). Dále tvrdila, že nemůže poskytnout požadované údaje s ohledem na zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, a to z pozice správce údajů (jako statutární orgán), jenž je podle § 11 odst. 2 citovaného zákona povinen informovat subjekt údajů o tom, v jakém rozsahu a pro jaký účel budou jeho osobní údaje zpracovány a komu mohou být zpřístupněny. Přitom právě z podnětu těchto výhrad Krajský soud v Brně ve svém druhém usnesení vyzývajícím obviněnou k předložení seznamu akcionářů ze dne 9. 6. 2015 stručně vysvětlil, že usnesení týkající se vedení řízení nemusí ve smyslu § 169 odst. 2 o. s. ř. obsahovat odůvodnění a že obviněná byla ve smyslu § 128 o. s. ř. povinna na dotaz soudu sdělit skutečnosti, které mají význam pro řízení a rozhodnutí s tím, že výpověď může odepřít jen tehdy, kdyby jí způsobila nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým. Na chování obviněné nelze pohlížet jinak než jako na zjevně obstrukční a bez respektu k zákonným ustanovením upravujícím průběh konkursního řízení, která stanoví povinnost součinnosti, a to jak s konkursním soudem, za což jí byla uložena pořádková pokuta, tak se správcem konkursní podstaty. Pokuta byla obviněné uložena za její chování a jednání, jehož se dopustila vůči konkursnímu soudu, tedy za to, co již proběhlo, byť tento finanční postih měl pro obviněnou určitý sankční prvek. Na samotné jednání, resp. nesoučinnost vůči správci konkursní podstaty se však pořádková pokuta nevztahovala, byť to byl právě správce konkursní podstaty M. Ch., kdo navrhl konkursnímu soudu uložit obviněné M. L. jako statutárnímu orgánu úpadce povinnost, aby soudu předložila aktuální seznam akcionářů úpadce – obchodní společnosti I. Je třeba odlišit, že jednání obviněné ve vztahu ke správci konkursní podstaty soud nijak nezohledňoval v rámci uložení pořádkové poku-

ty, nakonec mu to ani nepříslušelo. Postupoval totiž podle § 53 odst. 1 o. s. ř., podle něhož může předseda senátu uložit usnesením pořádkovou pokutu do výše 50 000 Kč tomu, kdo hrubě ztěžuje postup řízení zejména tím, že se nedostaví bez vážného důvodu k soudu nebo neuposlechne příkazu soudu, nebo kdo ruší pořádek, nebo kdo učinil hrubě urážlivé podání anebo nesplnil povinnosti uvedené v § 294, § 295 a § 320ab o. s. ř. Předmětem finančního postihu obviněné ze strany soudu tedy byla reakce na její opakované neuposlechnutí příkazu soudu a postoj, jaký k němu zaujala, s cílem dosáhnout změny v jejím chování vůči soudu a zajistit řádný průběh konkursního řízení do budoucna. Jde, resp. šlo tak o jasné pořádkové opatření soudu proti obstrukčnímu chování obviněné v průběhu konkursního řízení, které přispívalo k jeho již tak neúměrně dlouhému trvání. Zásadní bylo, že se obviněná odmítala podrobit příkazu soudu, který tak vůči ní musel použít pořádkové opatření podle procesního ustanovení, jež dopadá právě na takové případy, neboť je určeno k zajištění řádného průběhu řízení a k působení na účastníky, kteří svým chováním a vystupováním před soudem maří naplnění jeho účelu. Předložení seznamu akcionářů pak bylo obsahem povinnosti uložené obviněné konkursním soudem, jejíž nesplnění je podstatou jejího pořádkového deliktu společně s přezíravým až pohrdavým postojem vůči tomuto soudu. V této souvislosti je vhodné upozornit na určité skutkové podstaty trestných činů zařazené ve zvláštní části trestního zákoníku, podmínkou jejichž spáchání je naopak opakované neuposlechnutí pokynů, výzev či upozornění soudu, případně spojené též s finanční sankcí (pokutou). Tak např. právě u přečinu pohrdání soudem podle § 336 tr. zákoníku jsou v tomto ustanovení pod písm. a), b) a c) vyjmenovány celkem tři alternativy protiprávního jednání, z nichž kteréhokoli se pachatel musí dopustit opakovaně (viz návěti citovaného ustanovení). Podobně též u přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 4 tr. zákoníku je pro trestní odpovědnost pachatele nezbytné, aby mařil výkon rozhodnutí nebo dohody v občanském soudním řízení poté, co proti němu byla bezvýsledně použita opatření směřující k výkonu rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí, včetně úpravy styku s dítětem. Přitom mezi tyto mírnější způsoby donucení použitelné k dosažení výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí v občanském soudním řízení vůči osobě, jež nerespektuje vydané rozhodnutí nebo jím uzavřenou dohodu, patří mimo jiné pokuta (viz § 502 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů).

28. Námitce obviněné, která spatřovala shodu v následcích vyvolaných na jedné straně jednáním, které spočívalo v neuposlechnutí příkazu konkursního soudu, a na druhé straně jejím opakovaným odepřením splnit výzvy správce konkursní podstaty k předložení seznamu akcionářů, proto nelze přisvědčit. Jak již bylo zdůrazněno, pokuta uložená konkursním soudem představovala způsob, jak donutit obviněnou chovat se podle příkazu soudu. Sankční povaha tohoto opatření je vedlejším účinkem vynucení určitého zákonem vyžadovaného chování tak, aby mohl

být zajištěn řádný průběh konkursního řízení a nebylo bráněno v jeho dokončení. Výzvy správce konkursní podstaty k předložení seznamu akcionářů a jím požadovaná součinnost obviněné měla vést k opatření všech podkladů pro soupis majetku a umožnit jeho následné zpeněžení správcem tak, aby mohlo být dosaženo cíle konkursu a vyrovnání podle § 2 ZKV, tj. poměrného uspokojení věřitelů úpadce z majetku tvořícího konkursní podstatu. Seznam všech akcionářů úpadce měl nepochybně podstatný význam nejen z hlediska plnění povinností akcionáře správcem konkursní podstaty poté, co zahrnul akcie do konkursní podstaty (jde např. již zmíněnou poučovací povinnost podle § 18 odst. 2 ZKV a ochranu majitelů akcií k využití možnosti podání tzv. incidenční žaloby), ale rovněž bylo nutné vyvrátit podezření, že akcie úpadce byly v minulosti zcizeny na základě neúčinných právních úkonů, tudíž by je bylo možné zpeněžit a použít k uspokojení věřitelů spolu s dalším majetkem. K tomu však bylo nezbytné získat právě seznam akcionářů, dát jim možnost případně uplatnit výhrady k soupisu konkursní podstaty v posuzované věci a řádně zjistit rozsah majetku úpadce v době prohlášení konkursu tak, aby z něho či z jeho výtěžku mohli být poměrně uspokojeni věřitelé zcela, nebo alespoň z části. Nejvyšší soud připomíná, že následkem se rozumí porušení individuálního objektu trestného činu v jeho konkrétní podobě, tedy konkrétní následek (porušení určitého jedinečného vztahu – zájmu), nikoli určitý typ následku (viz rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 1/1996-I. Sb. rozh. tr.). U přečinu podle § 225 tr. zákoníku je jeho objektem zájem na řádném výkonu funkce insolvenčního správce (správce konkursní podstaty), kterému byla obviněná jako statutární orgán úpadce povinna sestavit a odevzdat seznam nejen veškerého majetku a závazků úpadce, odevzdat účetnictví, ale též všechny potřebné doklady a poskytnout mu nutná vysvětlení, a to bez zbytečného odkladu nejdéle do 30 dnů od prohlášení konkursu (§ 17 ZKV). Od neplnění této povinnosti obviněné vůči správci konkursní podstaty se pak odvíjela neschopnost správce pokračovat řádně v plnění jemu zákonem stanovených povinností poté, co do soupisu konkursní podstaty zahrnul právě akcie emitované úpadcem. Charakter či povaha pořádkové pokuty jsou v souladu s názory právní teorie vykládány podle účelu, k němuž slouží toto procesní opatření, to znamená k zajištění řádného průběhu soudního řízení (viz SCHELLEOVÁ, I. a kol. Civilní proces. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, a. s., 2006, s. 234), k umožnění soudu organizovat rychlý a nerušený průběh řízení a prosazovat svou autoritu (viz WINTEROVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. 5. aktualizované vydání, doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde, a. s., 2008, s. 201). Účelem pořádkové pokuty je zajištění hladkého a důstojného průběhu soudního řízení a zajištění veřejné autority soudu, slouží zpravidla k prosazení a ochraně partikulárních zájmů účastníků řízení na dalším průběhu řízení (viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. 3. 1994, ve věci *Ravnsborg proti Švédsku*, č. stížnosti 14220/88, dále rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 1. 2005, sp. zn. 3 Ads 57/2003,

anebo přiměřeně také článek RICHTER, M. Odpovědnost insolvenčního správce za protiprávní jednání v insolvenčním řízení z pohledu *ne bis in idem*, uveřejněný v časopise Trestněprávní revue č. 7–8/2018, s. 169). Pořádková pokuta působí výchovně zejména na povinného, aby neopakoval své jednání (srov. DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 385). Pořádková pokuta má tedy zjevně zajišťovací charakter (má být docíleno zajištění řádného průběhu řízení), a logicky by tudíž měla být ukládána v průběhu určitého typu řízení tak, aby mohla plnit tuto svou zajišťovací funkci, resp. aby mohl být závadný stav napraven. Tomu také odpovídá znění § 53 odst. 2 o. s. ř., podle něhož může předseda senátu dodatečně prominout pořádkovou pokutu, jestliže to odůvodňuje pozdější chování toho, jemuž byla uložena. Obviněnou tvrzená shoda v následcích jednání, které vyvolalo uložení pokuty konkursním soudem, a jednání, které spočívalo v neposkytnutí součinnosti správci konkursní podstaty, z uvedených důvodů nepřipadala v úvahu.

29. Vzhledem k tomu, co již bylo uvedeno, je možné souhlasit s právním názorem odvolacího soudu, který v napadeném rozsudku reagoval na shodnou námitku obviněné o porušení zásady *ne bis in idem*, pokud konstatoval, že v případě postihu za jednání obviněné před konkursním soudem nešlo o totéž jednání, jež je nyní posuzováno v trestním řízení. S ohledem na to Krajský soud v Brně také k odvolání obviněné zúžil popis skutku, vypustil tu část, v níž bylo původně obsaženo obstrukční jednání obviněné ve vztahu ke konkursnímu soudu včetně jí uložené sankce ve formě pořádkové pokuty. Krajský soud také zcela vhodně poukázal na skutečnost, že obviněná pokračovala v nesoučinnosti se správcem konkursní podstaty i po uložení pořádkové pokuty konkursním soudem, neboť neuposlechla ani další výzvu ze dne 3. 11. 2015, jak je popsáno ve výroku o vině v napadeném rozsudku, na rozdíl od v pořadí již čtvrtého písemného vyzvání k poskytnutí součinnosti ze dne 30. 11. 2015, jež podle názoru Nejvyššího soudu správně také mělo být zahrnuto ve skutkové větě (což však již za situace, kdy nejvyšší státní zástupce nepodal dovolání v neprospěch obviněné, a s ohledem na zákaz změny v neprospěch obviněného – *reformationis in peius* – nelze obviněné přičítat k tíži). Je možné tedy shrnout, že hrubého ztěžování výkonu funkce insolvenčního správce se obviněná M. L. dopouštěla před obstrukčním jednáním vůči konkursnímu soudu, ale i poté. Oběma těmito skutkům nelze upřít zjevnou souvislost, avšak nepřipadá v úvahu je zaměňovat, resp. považovat za totožné jak v jednání, či v následku, jak učinila obviněná v dovolání.

30. Na tomto místě je nutné ještě zdůraznit, že pokud správce konkursní podstaty M. Ch. navrhl konkursnímu soudu, aby využil svého oprávnění ve smyslu § 12 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání a uložil obviněné jako statutárnímu orgánu úpadce, jenž odmítal uposlechnout jeho výzvy, povinnost předložit seznam akcionářů úpadce (rovněž navrhoval předvolání obviněné k výsledku před konkursním soudem), postupoval nejprve v rámci zákona o konkursu a vyrovnání

při využití především jím předvídaných opatření tak, aby předešel případnému trestnímu stíhání obviněné (mimoходом o takovém krajním možném následku byla obviněná poučena v rámci písemné výzvy M. Ch. ze dne 29. 4. 2015). Přitom nebylo vyloučeno, aby se správce konkursní podstaty obrátil přímo na orgány činné v trestním řízení s podezřením na spáchání přečinu podle § 225 tr. zákoníku, a v případě, že by tak učinil, lze předpokládat (byť hypoteticky), že by se obviněná bránila trestnímu stíhání námitkou použití zásady subsidiarity trestní represe ve svůj prospěch. Za takové situace by totiž po marných výzvách k předložení seznamu akcionářů nebyly nejprve využity procesní instituty konkursního řízení včetně uložení pokuty za nesplnění pokynu konkursního soudu, jenž obecně požívá větší autority než správce konkursní podstaty, a jím uložené povinnosti by se většina povinných subjektů snažila vyhovět. Ačkoli jde o velmi zjednodušený úhel pohledu odvolacího soudu na shodnou výhradu obviněné týkající se zásady *ne bis in idem* v napadeném rozhodnutí, pokud odvolací soud opřel rozdíly skutků o osoby, vůči nimž směřovalo jednání obviněné, nicméně konečný právní závěr je třeba označit za správný. Kromě jiných skutečností, na něž Nejvyšší soud poukázal v předcházejících bodech tohoto usnesení, bylo nutné při zkoumání shody v obou skutcích zohlednit také to, že pořádková pokuta nemá trestněprávní povahu, slouží primárně k vynucení určitého chování vůči soudu a k zajištění řádného průběhu soudního řízení do budoucna, nikoli k potrestání za již provedené jednání. V dané trestní věci obviněné M. L. tedy ve vztahu k dvojím potrestáním nevystala nutnost zkoumání tzv. Engel kritérií, jak se obviněná dožadovala, a tento požadavek obviněné neměl opodstatnění.

31. K výhradě obviněné, týkající se posuzování úzké věcné a časové souvislosti konkursního a trestního řízení, je vhodné upozornit na její nesprávnou interpretaci usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2017, sp. zn. 15 Tdo 832/2016, uveřejněného pod č. 15/2017 Sb. rozh. tr. (ale současně také rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 11. 2016 ve věci A a B proti Norsku, č. stížností 24130/11 a 29758/11). Podle tvrzení obviněné se v obou citovaných rozhodnutích soudy věnovaly mj. otázce totožnosti skutku s tím, že při naplnění úzké věcné a současně časové souvislosti obou řízení, v nichž byl obviněný stíhán, je nutné dospět k závěru o porušení zásady *ne bis in idem*. To je však diametrálně odlišný závěr, než k jakému dospěly Evropský soud pro lidská práva (dále též jen „ESLP“) a Nejvyšší soud v citovaných rozhodnutích. Jde o judikáty reagující na případy, v nichž s ohledem na tzv. Engel kritéria nastane situace, kdy jsou vedena dvě trestní řízení proti jednomu obviněnému pro shodný skutek, byť jedno řízení oficiálně nepodléhá trestním předpisům, ale normám jiného právního odvětví. I v takovém případě totiž podle zmíněných rozhodnutí nemusí nutně dojít k porušení zásady *ne bis in idem*, jestliže je mezi oběma řízeními dostatečně úzká věcná a časová souvislost. Doslova lze citovat z usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu uveřejněného pod

č. 15/2017 Sb. rozh. tr.: „Pravomocné rozhodnutí, jímž se končí jedno ze souběžně či postupně vedeného daňového a trestního řízení, která jsou řízeními trestněprávní povahy ve smyslu tzv. Engel kritérií, nevytváří překážku věci rozhodnuté s účinky *ne bis in idem*, je-li mezi daňovým řízením a trestním řízením nejen dostatečně úzká věcná souvislost, ale současně i souvislost časová.“ Tato rozhodnutí tedy stanoví podmínky, za nichž je akceptovatelné dvojí stíhání a postih i tehdy, pokud jde podle testu tzv. Engel kritérií o dvě trestní stíhání za týž skutek.

č. 24

32. Nad rámec dovolacího přezkumu lze však konstatovat, že i v případech, kdyby v posuzované trestní věci obviněné přicházelo v úvahu použití tzv. Engel kritérií, muselo by nutně být výsledkem takového postupu zjištění, že v obou předmětných situacích obviněné nešlo o trestní řízení, resp. trestní obvinění, a tudíž by nemohlo dojít k porušení zásady *ne bis in idem*. V judikatuře Evropského soudu pro lidská práva byla vytvořena tři tzv. Engel kritéria, na jejichž základě by se mělo určit, zda příslušné obvinění je třeba považovat za „trestní“, a to původně ve smyslu čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále také jako „Úmluva“), ale též ve smyslu čl. 7 Protokolu č. 7 k Úmluvě. V právní teorii a soudní praxi se někdy také hovoří o „testu ESLP“. Prvním kritériem je kvalifikace skutku ve vnitrostátním právu, pokud v něm čin není kvalifikován jako trestný (což byl případ pořádkového deliktu obviněné vůči konkursnímu soudu), je třeba hodnotit další dvě kritéria – povahu deliktu a druh a stupeň závažnosti sankce. Konkrétně k povaze pořádkového deliktu, jehož se před konkursním soudem dopustila obviněná M. L., se ESLP vyjadřoval již nespočetněkrát. Ačkoli není jeho přístup vždy zcela jednotný, převažuje v rozhodovací praxi ten, podle něhož se na pořádkové delikty hledí jako na disciplinární delikty, opatření uložená soudy za účelem zajištění řádného průběhu řízení se podobají spíše výkonu disciplinárních pravomocí než uložení trestu za spáchání trestného činu (viz rozsudek ze dne 23. 3. 1994, bod 34., ve věci Ravensborg proti Švédsku, č. stížnosti 14220/88; rozsudek ze dne 31. 5. 2011, body 66. až 69., ve věci Žugić proti Chorvatsku, č. stížnosti 3699/08; rozsudek ze dne 22. 2. 1996, bod 33., ve věci Putz proti Rakousku, č. stížnosti 18892/91; rozsudek ze dne 18. 3. 2003, ve věci Jurík proti Slovensku, č. stížnosti 0237/99; rozsudek ze dne 21. 2. 2002, ve věci Kubli proti Švýcarsku, č. stížnosti 50364/99; rozsudek ze dne 2. 9. 1996, ve věci Veriter proti Francii, č. stížnosti 25308/94, a další). Ústavní soud se sice ve svém nálezu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 15/04, vyhlášeném pod č. 45/2005 Sb., ve vztahu k pořádkovým pokutám ukládaným podle trestního řádu přiklonil k názoru, že pořádkové pokuty jsou zpravidla rozhodnutím o trestním obvinění, avšak podle Nejvyššího soudu citovaný názor by na danou věc nedopadal, a to právě z důvodu hodnocení obou jednání obviněné se zřetelem na tzv. Engel kritéria. Jednak i sám Ústavní soud užitím výrazu „zpravidla“ připustil výjimky a dále se ve věci návrhu na zrušení § 146 odst. 2 tr. ř. zabýval především pořádkovou pokutou ukládanou jinými orgány činnými v trestním řízení než soudem s tím, že osoby povinné

k placení pokuty neměly možnost projednání odvolání nezávislým a nestranným soudem. O takový případ však u obviněné nešlo, neboť jí byla uložena pořádková pokuta konkursním soudem, proti jehož usnesení se mohla odvolat k nadřízenému soudu, čehož také využila. Svou povahou tedy protiprávní jednání obviněné, jímž narušovala průběh konkursního řízení, neodpovídalo trestnímu deliktu, ale pořádkovému deliktu, za který jí byla uložena sankce, jež má bezesporu preventivně-represivní účel, což podle literatury také představuje hledisko, které je třeba zkoumat v souvislosti s druhým z tzv. Engel kritérií (viz KMEC, J., KOSAR, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 578).

33. Nicméně třetí kritérium, tedy druh a závažnost sankce, kterou bylo možné v daném případě uložit za konkrétní delikt, teoreticky může ve výsledku převážet hodnocení ve prospěch trestní povahy deliktu. Ovšem ani toto třetí hledisko podle názoru Nejvyššího soudu zdaleka nedosahovalo v posuzované věci omezení práv obviněné v takové intenzitě, aby pořádkovou pokutu bylo možné srovnávat s trestní sankcí. Obviněná byla za nesplnění příkazu soudu a za nevhodné chování před konkursním soudem vystavena hrozbě pořádkové pokuty až do částky 50 000 Kč, ve skutečnosti jí byla uložena ve výši 25 000 Kč, tedy v polovině maximální sazby. Současně je třeba vzít v úvahu, že tato sankce upravená v občanském soudním řádu se neneviduje v žádném veřejném registru obdobnému rejstříku trestů a že v případě nezaplacení pokuty ji nelze přeměnit na trest odnětí svobody, pouze vymáhat. Veškerá uvedená hlediska včetně maximální výměry pořádkové pokuty, kterou byla obviněná ohrožena, vedou k jednoznačnému závěru, že její postih v rámci konkursního řízení neměl trestní charakter (viz judikatura ESLP citovaná pod bodem 32. tohoto usnesení). Naopak uložení pořádkové pokuty směřovalo k zajištění hladkého průběhu řízení o konkursu, aniž by však obviněná splnila svou povinnost, což také vypovídá o tom, že ji sama obviněná nepovažovala za natolik závažnou, aby ji respektovala.

34. Obviněná v dovolání spojovala porušení zásady *ne bis in idem* se sankcí, jež jí byla uložena jak konkursním, tak trestním soudem podle jejího přesvědčení za stejné jednání, což zmíněná zásada zakazuje. Nejvyšší soud však podotýká, že tato zásada se vztahuje nejen na dvojí potrestání, ale také již na samotné řízení, resp. „trestní“ stíhání (viz např. rozsudek ESLP ze dne 29. 5. 2001, ve věci Franz Fischer proti Rakousku, č. stížnosti 37950/97, a rozsudek téhož soudu ze dne 10. 2. 2009, bod 110., ve věci Sergey Zolotukhin proti Rusku, č. stížnosti 14939/03). Zhodnocení otázky, zda na civilní, správní či jiný typ řízení odlišný od trestního řízení je nutné pohlížet jako na „trestní“, lze učinit až po aplikaci tzv. Engel kritérií. Ze skutkových okolností zjištěných v trestní věci obviněné M. L. vyplývá, že proti ní bylo od 14. 3. 2016 (resp. od 24. 3. 2016, kdy si převzala usnesení o zahájení trestního stíhání) vedeno trestní stíhání pro spáchání skutku, jehož podstatou je neposkytování součinnosti správci konkursní podstaty úpadce – obchodní

společnosti I., které mimo jiné záleželo v tom, že obviněná odmítala předložit seznam akcionářů úpadce. S ohledem na výklad v předchozích bodech 32. a 33. tohoto usnesení, v nichž bylo vysvětleno, z jakých důvodů nemá usnesení o uložení pořádkové pokuty obviněné, a to ani po aplikaci tzv. Engel kritérií, povahu trestního rozhodnutí, tak Nejvyšší soud ve shodě se soudy nižších stupňů dospěl k jednoznačnému závěru, že vůči obviněné neproběhla dvě trestní řízení o tomtéž skutku, a nebyla tudíž porušena zásada *ne bis in idem*. Pouze pro úplnost Nejvyšší soud ještě připomíná variantu dvojího trestního stíhání ve smyslu tzv. Engel kritérií. V tom případě by teprve nastoupilo zkoumání existence předpokladů úzké věcné a časové souvislosti mezi oběma řízeními, jak se obviněná domáhala v dovolání. To však dovolací soud dodává jen v reakci na uvedenou výhradu obviněné, neboť potřeba tohoto zkoumání v dané věci nenastala.

IV.

Závěrečné shrnutí

35. Ze všech uvedených důvodů Nejvyšší soud na podkladě trestního spisu podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněné M. L. jako zjevně neopodstatněné, aniž by přezkoumával zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí a správnost řízení mu předcházejícího.

Č. 25

č. 25

Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, Škoda
§ 254 odst. 1 alinea 3, odst. 3, odst. 4 tr. zákoníku

Trestným činem zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku může pachatel způsobit škodu na cizím majetku ve smyslu § 254 odst. 3 nebo 4 tr. zákoníku i tehdy, jestliže ohrozí majetkovou práva jiného, např. práva věřitelů obchodní korporace, kterou zastupuje a jejíž účetnictví je povinen vést. K takové škodě ovšem nedojde jen tím, že pachatel jako statutární orgán obchodní korporace zatajil (zničil, učinil neupotřebitelným apod.) její účetnictví, které po příslušné změně nepředal novému statutárnímu orgánu této korporace, ale naložil s ním blíže nezjištěným způsobem. Škoda by zde mohla být způsobena za předpokladu, kdyby bylo zmíněné nakládání s účetnictvím spojeno např. s určitými dispozicemi s majetkem obchodní korporace, které by znemožnily uspokojení pohledávek věřitelů, nebo s tím, že se tento majetek stal pro věřitele či jiné osoby (např. pro insolvenčního správce) nedostupným apod. Škodou tedy není pouhý souhrn pohledávek věřitelů, jejichž práva byla ohrožena uvedeným trestným činem.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2020, sp. zn. 5 Tdo 1459/2019, ECLI:CZ:NS:2020:5.TDO.1459.2019.1)

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného V. T. podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 11. 6. 2019, sp. zn. 14 To 96/2019, a jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Písku ze dne 11. 2. 2019, sp. zn. 11 T 41/2018. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také všechna další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo jejich zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. Nejvyšší soud přikázal Okresnímu soudu v Písku, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Okresního soudu v Písku ze dne 11. 2. 2019, sp. zn. 11 T 41/2018, byl obviněný V. T. uznán vinným přechínem zkreslování údajů o stavu

hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3, odst. 3 tr. zákoníku. Uvedený přečin byl spatřován ve stručnosti v tom, že obviněný v období nejméně od 25. 1. 2017 do 22. 12. 2017 v XY, popřípadě jinde, jako jediný jednatel a jediný společník obchodní společnosti XY při vědomí povinností vyplývajících mu minimálně ze zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, se záměrem zatajit účetní evidenci obchodní společnosti XY, a znemožnit tak zjištění její ekonomické situace, vše s cílem zbavit se osobní odpovědnosti za finanční závazky této obchodní společnosti a znemožnit vymáhání pohledávek věřitelů obchodní společnosti na jeho osobě, převedl dne 25. 1. 2017 na základě „Smlouvy o převodu podílu“ svůj obchodní podíl ve výši 100 % v obchodní společnosti XY na P. H., který se stal jejím novým jednatelem a který ji dne 26. 1. 2017 přejmenoval na YX se sídlem XY, a přestože P. H. dne 25. 1. 2017 podepsal „Předávací protokol společnosti XY“ týkající se předání mimo jiné „účetnictví společnosti zahrnující veškeré účetní doklady společnosti a pokladnu – došlé a vydané faktury, pokladní doklady, výpisy z běžného účtu atd., které byly a jsou podkladem pro přiznání k dani z příjmů, k dani ze závislé činnosti a funkčních požitků apod. a veškeré výkazy za příslušná účetní období ke dni 25. 1. 2017 včetně všech podkladů k pohledávkám a závazkům a majetkovým právům a povinnostem společnosti (originál)“, nepředal účetní evidenci obchodní společnosti XY v její fyzické podobě P. H., naložil s ní blíže nezjištěným způsobem, a tímto jednáním ohrozil majetková práva věřitelů obchodní společnosti XY nejméně co do částky ve výši 1 003 452 Kč, a to konkrétně

– České správy sociálního zabezpečení se sídlem P. 5 – S., zastoupené Pražskou správou sociálního zabezpečení, se sídlem P. 8, která vůči obchodní společnosti XY za období od 1. 3. 2014 do 31. 12. 2016 eviduje pohledávku ve výši nejméně 808 795 Kč,

– Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky se sídlem P. 3 – V., která vůči obchodní společnosti XY za období od 1. 1. 2016 do 25. 1. 2017 eviduje pohledávku ve výši 124 099 Kč,

– Vojenské zdravotní pojišťovny České republiky se sídlem P. 9 – L., která vůči obchodní společnosti XY za období od 1. 1. 2016 do 31. 12. 2016 eviduje pohledávku ve výši 26 726 Kč,

– OSA – Ochranného svazu autorského pro práva k dílům hudebním, z. s., se sídlem P. 6 – D., který vůči obchodní společnosti XY eviduje pohledávku ve výši nejméně 10 084 Kč,

– Vodafone Czech Republic, a. s., se sídlem P. – S., která vůči obchodní společnosti XY eviduje pohledávku ve výši 33 748 Kč.

Podle soudu tím obviněný „ohrozil včasné a řádné vyměření daně, a to minimálně daně z příjmů fyzických osob a daně z přidané hodnoty“.

2. Za tento přečin byl obviněný odsouzen podle § 254 odst. 3 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání 16 měsíců, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu 3 a 1/2 roku. Dále byla obviněnému uložena podle § 228 odst. 1 tr. ř. povinnost nahradit poškozenému OSA – Ochrannému svazu autorskému pro práva k dílům hudebním, z. s., škodu ve výši 10 084 Kč. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byli poškození Česká správa sociálního zabezpečení, Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky, Vojenská zdravotní pojišťovna České republiky a Vodafone Czech Republic, a. s., odkázáni se svými nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. Proti tomuto rozsudku Okresního soudu v Písku podali odvolání jednak obviněný V. T. a jednak státní zástupkyně, která ho zaměřila výlučně proti výroku o trestu v neprospěch obviněného. O obou podaných odvoláních rozhodl Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře usnesením ze dne 11. 6. 2019, sp. zn. 14 To 96/2019, tak, že je podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodná.

II.

Dovolání obviněného

4. Obviněný V. T. podal proti citovanému usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře prostřednictvím svého obhájce dovolání, které opřel o dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

5. Podle názoru obviněného z výpovědi jeho bratra – svědka P. T. vyplývá, že v daný den dovezl obviněného do notářské kanceláře v P. automobilem, v jehož zavazadlovém prostoru se nacházely šanony nesoucí označení „Účetnictví společnosti XY“, a také jej doprovodil do kavárny v sousedství notářské kanceláře, v níž obviněný seznámil svědka P. H., nabyvatele obchodního podílu v obchodní společnosti XY, s ekonomickou situací této obchodní společnosti. Výpověď zmíněného svědka, bratra obviněného, nebyla žádným z provedených důkazů vyvrácena, naproti tomu soudy nižších stupňů v rozporu s tímto skutkovým zjištěním uzavřely, že obviněný neseznámil svědka P. H. s ekonomickou situací uvedené obchodní společnosti. Z téže výpovědi pak soudy rovněž musely zjistit, že po podpisu listin v notářské kanceláři se svědek P. T. vzdálil za účelem výběru finančních prostředků z bankomatu, přičemž po jeho návratu se již účetnictví obchodní společnosti XY nenacházelo v zavazadlovém prostoru jeho automobilu. Tato zjištění ve spojení se skutečností, že svědek P. H. podepsal protokol o převzetí účetnictví převáděné obchodní společnosti, podle obviněného nepochybně prokazuje jeho obhajobu, podle níž předal účetnictví uvedenému svědkovi. Jde o dva důkazní prostředky, které vedle sebe tvoří mozaiku svědčící ve prospěch obviněného. Oproti tomu soudy nižších stupňů zcela rezignovaly na hodnocení listinného důkazu, a to protokolu o převzetí účetnictví, aniž by přesvědčivě zdů-

vodnily, proč tento listinný důkaz nehodnotí ve prospěch obhajoby obviněného. V obecné rovině tedy podle přesvědčení obviněného soudy ignorovaly systém potvrzení či předávacích protokolů, které si běžně lidé jako subjekty práva podepisují právě proto, aby si vzájemně potvrdili skutečnosti, které mezi nimi nastaly.

6. Obviněný dále vyjádřil nesouhlas s odůvodněním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu v tom směru, proč soud uvěřil výpovědi svědka P. H. Na jedné straně totiž odvolací soud hodnotí důkaz v podobě evidence obchodních společností, o níž se zmínil tento svědek jako o dokladu, do kterého nahlédl před výpovědí na policii, přičemž uvedený důkaz nebyl v řízení proveden, a není tudíž znám obsah této evidence. Na druhé straně odvolací soud dovozuje, že z povahy činnosti svědka P. H. právě v tomto případě je nutné mu uvěřit, že nepřevzal účetnictví obchodní společnosti XY. Přitom podle názoru obviněného je pravděpodobnost pravdivosti tohoto tvrzení a případného opaku stejná, tedy uvedená pochybnost v žádném případě nemohla být jakkoli odstraněna zmíněnou úvahou soudu.

7. Jak dále obviněný zdůraznil, svým jednáním nenaplnil znak kvalifikované skutkové podstaty přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění uvedený v § 254 odst. 3 tr. zákoníku, který spočívá ve způsobení škodlivého následku v podobě značné škody. Rozhodnutí soudů obou stupňů argumentují ohledně vzniku značné škody závazky obchodní společnosti XY, které vznikly před převodem obchodního podílu obviněného, takže škoda nemohla vzniknout v důsledku jeho jednání. Z tohoto důvodu by proto přicházelo v úvahu právně kvalifikovat jednání obviněného jen jako přečin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění v jeho základní skutkové podstatě, tedy podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku. Přitom podle obviněného z veřejně dostupných informací obchodního rejstříku vyplývá, že majetková situace zmíněné obchodní společnosti byla po převodu obchodního podílu na svědka P. H. v zásadě stejná, jaká byla i před tímto převodem, takže nemohl svým jednáním zmařit uspokojení jakýchkoliv pohledávek věřitelů jmenované obchodní společnosti.

8. Závěrem svého dovolání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře a aby podle § 265l odst. 1 tr. ř. vrátil věc tomuto soudu k novému projednání a rozhodnutí.

III.

Vyjádření k dovolání

9. K dovolání obviněného V. T. se vyjádřil nejvyšší státní zástupce prostřednictvím státní zástupkyně činné u Nejvyššího státního zastupitelství. Podle jejího názoru námitky obviněného proti skutkovým zjištěním, resp. proti procesu jejich utváření před soudy obou stupňů na podkladě zjištěného důkazního stavu věci,

nesměřují ke zpochybnění způsobu jejich právního posouzení ve smyslu použité právní kvalifikace jednání obviněného. S poukazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. se totiž nelze domáhat přezkoumání skutkových zjištění, na nichž je napadené rozhodnutí založeno.

č. 25

10. Podle státní zástupkyně odpovídá uplatněnému dovolacímu důvodu námitka obviněného, kterou popřel naplnění kvalifikované skutkové podstaty podle § 254 odst. 1 alinea 3, odst. 3 tr. zákoníku, tj. způsobení škodlivého následku v podobě značné škody. Obviněný totiž poukazuje na neexistenci příčinné souvislosti mezi jeho jednáním a zmařením uspokojení pohledávek věřitelů obchodní společnosti XY, které vznikly dávno před převodem jeho obchodního podílu. Škoda tedy nemohla nastat v důsledku jednání obviněného, neboť majetková situace této obchodní společnosti nebyla jeho jednáním nikterak poznamenána. Obviněný sice formálně namítá nedostatek zákonem požadované příčinné souvislosti mezi jeho jednáním a škodou na cizím majetku, obsahově však poukazuje na stejnou ekonomickou situaci obchodní společnosti jak před převodem svého obchodního podílu, tak i bezprostředně po něm. Státní zástupkyně s tím ovšem nesouhlasí, protože podle jejího názoru obviněný způsobil škodu zmařením uspokojení pohledávek věřitelů, takže nepřichází v úvahu použití právní kvalifikace pouze podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku. Dále státní zástupkyně odkázala na části odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2015, sp. zn. 5 Tdo 1379/2015, a ze dne 16. 1. 2019, sp. zn. 5 Tdo 861/2018.

11. Závěrem svého vyjádření státní zástupkyně navrhl, aby Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně neopodstatněné.

IV.

Posouzení důvodnosti dovolání

a) Obecná východiska

12. Nejvyšší soud po zjištění, že byly splněny všechny formální a obsahové podmínky k podání dovolání, dospěl k následujícím závěrům.

13. Nejvyšší soud podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř. přezkoumal zákonnost a odůvodněnost napadeného usnesení i jemu předcházející řízení, a to v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání, přičemž obviněný ve svém dovolání zčásti uvedl námitky, které odpovídají uplatněnému dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Jde o ty námitky, jimiž zpochybnil, že posuzovaným skutkem naplnil zákonný znak kvalifikované skutkové podstaty přečinu zkraslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3, odst. 3 tr. zákoníku, který spočívá ve způsobení škodlivého následku v podobě značné škody na cizím

majetku. Další námitky obviněného, jimiž se snažil zpochybnit správnost skutkových zjištění jak soudu prvního stupně, tak odvolacího soudu, a jejich hodnocení důkazů, jsou však mimo citovaný dovolací důvod. Po přezkoumání pak dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání obviněného je zčásti důvodné a že napadené usnesení odvolacího soudu ani jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně nemohou obstát.

č. 25

b) *K přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3, odst. 3 tr. zákoníku*

14. Nejvyšší soud zde připomíná, že přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3, odst. 3 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo ohrozí majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně tím, že změní, zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnými nebo zatají účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole, a způsobí tak na cizím majetku značnou škodu. Pokud jde o znak objektivní stránky skutkové podstaty tohoto přečinu spočívající v „zatajení“ účetních knih, zápisů nebo jiných dokladů, naplní ho pachatel, který předstírá vůči jiným osobám, zpravidla kontrolním nebo daňovým orgánům, že určité doklady vůbec nemá, anebo je umístí nebo ukryje na takovém místě, kde jsou pro takové orgány, popřípadě pro jiné osoby, nedostupné běžnými prostředky (např. je nepředloží při kontrole nebo je na dotaz kontrolního orgánu zamlčí, resp. uvádí, že je nemá). O zatajení půjde i tehdy, když pachatel uvádí ohledně účetních dokladů rozporné údaje, a vzhledem k tomu není jasné, kde se skutečně nacházejí příslušné účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady, zda je toto účetnictví kompletní a zda obsahuje konkrétní důležité doklady vztahující se např. buď k podanému daňovému přiznání a v něm uvedeným údajům, anebo k majetkovým právům jiného, např. pohledávkám věřitelů. Zatajení těchto rozhodných účetních dokladů nemůže být v zásadě vyloučeno ani pouhým nekonkrétním tvrzením pachatele, že účetnictví se nachází na určitém místě, zvláště když bylo později toto tvrzení zase popřeno, resp. shledáno nepravdivým (viz rozhodnutí pod č. 7/2009 Sb. rozh. tr.). Zatajením je v uvedeném smyslu i předstírání toho, že účetnictví bylo předáno jiné osobě (typicky např. novému statutárnímu orgánu obchodní korporace), ačkoli tak pachatel neučinil a s účetními doklady naložil blíže nezjištěným způsobem. Pod pojem „majetková práva jiného“ je třeba zahrnout veškerá práva vztahující se k cizímu majetku, tedy nejen práva věcná (např. vlastnictví k věci), ale i majetková práva vyplývající ze závazkových vztahů (typicky práva věřitelů), jakož i práva z jiných vztahů, které mají majetkový charakter (např. práva k obchodním podílům v obchodních společnostech a v družstvech, ke vkladu tichého spolčenika apod.). K naplnění základní skutkové podstaty podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku pak postačí ohrožení majetkových práv jiného, nemusí tedy dojít k jejich

skutečnému porušení. Značnou škodou ve smyslu § 138 odst. 1 a § 254 odst. 3 tr. zákoníku se rozumí škoda ve výši nejméně 500 000 Kč. Pokud jde o subjektivní stránku posuzovaného přečinu, k jeho spáchání je třeba úmyslné zavinění pachatele (§ 15 tr. zákoníku), přičemž ke způsobení značné škody postačí podle § 17 písm. a) tr. zákoníku i zavinění z nedbalosti (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2590, 2591 a 2597).

15. Nejvyšší soud shledal důvodnou tu dovolací námitku obviněného V. T., kterou zpochybnil naplnění kvalifikované skutkové podstaty podle § 254 odst. 1 alinea 3, odst. 3 tr. zákoníku, a to s poukazem na neexistenci příčinné souvislosti mezi jednáním obviněného a vznikem značné škody na majetku věřitelů obchodní společnosti XY. Pokud totiž soud prvního stupně obviněnému vytkl, že svým činem způsobil na cizím majetku značnou škodu ve smyslu § 254 odst. 3 tr. zákoníku, tomuto znaku neodpovídá žádný skutkový závěr uvedený v popisu skutku ve výroku o vině v odsuzujícím rozsudku. Soud se zde omezil na výčet věřitelů zmíněné obchodní společnosti s uvedením výše jejich evidovaných pohledávek vůči ní, přičemž před tím bez dalšího učinil závěr, podle něhož obviněný „... tímto jednáním ohrozil majetková práva věřitelů XY, nejméně co do částky 1 003 452 Kč, konkrétně nejméně ...“. Jak je navíc za zmíněným výčtem uvedeno, obviněný měl ohrozit též včasné a řádné vyměření daně, a to podle soudu prvního stupně „minimálně daně z příjmů fyzických osob a daně z přidané hodnoty“, aniž by bylo konkretizováno, kterých poplatníků (plátců) daně se toto konstatování týká, o jaké zdaňovací období jde a v jaké, alespoň minimální výši bylo vyměření zmíněných daní ohroženo. Ani z odůvodnění rozhodnutí soudů obou nižších stupňů nevyplývá, z čeho soudy dovodily způsobení škody na cizím majetku, tedy zřejmě na majetku dotčených věřitelů obchodní společnosti XY. Takovým skutkovým závěrem totiž nemůže být prostý součet výše jednotlivých pohledávek věřitelů této obchodní společnosti, protože samotná existence momentálně neuspokojených pohledávek věřitelů bez dalšího neznamená škodu způsobenou zatajením účetních a obdobných dokladů. Navíc se soudy nižších stupňů neshodují v částce představující výši údajně způsobené škody, když soud prvního stupně v závěru bodu 33. odůvodnění svého rozsudku konstatuje, že byla způsobena škoda celkem ve výši 899 835 Kč (celková výše nároků na náhradu škody, kterou uplatnili dotčení věřitelé v trestním řízení), kdežto odvolací soud pod bodem 16. odůvodnění svého usnesení uvádí, že obviněný způsobil škodu ve výši 1 003 452 Kč, což představuje souhrn dluhů obchodní společnosti XY vůči jejím věřitelům specifikovaným ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně.

16. Jak je tedy z výše uvedeného zřejmé, soudy nižších stupňů v posuzované věci neučinily prakticky žádný skutkový závěr nezbytný k tomu, aby skutek spáchaný obviněným V. T. mohl být právně posouzen podle kvalifikované skutkové

podstaty přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění ve smyslu § 254 odst. 1 alinea 3, odst. 3 tr. zákoníku. Z rozhodných skutkových okolností totiž nevyplývá, že by obviněný svým jednáním popsaným v základní skutkové podstatě podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku způsobil na cizím majetku značnou škodu ve smyslu § 138 odst. 1 a § 254 odst. 3 tr. zákoníku. Za takovou škodu rozhodně nelze považovat samotný souhrn neuspokojených pohledávek věřitelů obchodní společnosti XY. K tomu, aby bylo možno jednání obviněného posoudit též podle § 254 odst. 3 tr. zákoníku, bylo by třeba učinit jednoznačné zjištění, podle něhož zatajení, resp. zneprístupnění účetnictví dotčené obchodní společnosti bylo alespoň jednou z příčin, které vedly k nemožnosti uspokojení pohledávek poškozených věřitelů z majetku obchodní společnosti, o jejíž účetnictví jde, a tedy ke škodě těchto věřitelů. Tak by tomu mohlo být např. za situace, kdyby obviněný kromě nezákonného nakládání s účetními dokumenty ve smyslu § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku, kterým znemožnil řádné zjištění, přezkoumání a uspořádání majetkových poměrů příslušné účetní jednotky jako dlužníka, rovněž učinil takové úkony, jimiž neoprávněně nakládal s majetkem této účetní jednotky na úkor uspokojení pohledávek jejich věřitelů (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2015, sp. zn. 5 Tdo 1250/2015, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2018, sp. zn. 5 Tdo 1107/2018), nebo znemožnil přístup k tomuto majetku a jeho použití k uspokojení pohledávek věřitelů apod. Výše způsobené škody za konkrétních skutkových okolností může odpovídat i souhrnu neuspokojených pohledávek věřitelů dané účetní jednotky jako dlužníka, pokud např. v důsledku nesprávného vedení účetnictví dlužníka či zašantročení účetních dokladů nebude zjištěn žádný majetek dlužníka použitelný k uspokojení pohledávek jeho věřitelů, ačkoli před touto manipulací s účetnictvím dlužníka zde takový majetek byl, ale následně v exekuci či v insolvenčním řízení nebudou moci být pohledávky dotčených věřitelů uspokojeny, protože se nepodaří zrekonstruovat účetnictví ani dohledat jakýkoliv majetek dlužníka (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2019, sp. zn. 5 Tdo 1320/2018).

17. Nejvyšší soud proto uzavírá, že trestným činem zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku může pachatel způsobit škodu na cizím majetku ve smyslu § 254 odst. 3 nebo 4 tr. zákoníku i tehdy, jestliže ohrozí majetková práva jiného, např. práva věřitelů obchodní korporace, kterou zastupuje a jejíž účetnictví je povinen vést. K takové škodě ovšem nedojde jen tím, že pachatel jako statutární orgán obchodní korporace zatajil (zničil, učinil neupotřebitelným apod.) její účetnictví, které po příslušné změně nepředal novému statutárnímu orgánu této korporace, ale naložil s ním blíže nezjištěným způsobem. Škoda by zde mohla být způsobena za předpokladu, kdyby bylo zmíněné nakládání s účetnictvím spojeno např. s určitými dispozicemi s majetkem obchodní korporace, které by znemožnily uspokojení pohledávek věřitelů, nebo s tím, že se tento majetek stal pro věřitele či jiné osoby (např. pro insolvenčního

správce) nedostupným apod. Škodou tedy bez dalšího není pouhý souhrn pohledávek věřitelů, jejichž práva byla ohrožena uvedeným trestným činem.

č. 25

18. Jak je z uvedených důvodů zřejmé, rozsudek soudu prvního stupně, a tedy ani napadené usnesení odvolacího soudu, nemohou v nyní posuzované věci obstát, a proto je Nejvyšší soud z podnětu důvodně podaného dovolání obviněného zrušil, neboť (za stávajících skutkových zjištění) soudy nižších stupňů nesprávně právně posoudily jednání obviněného jako přečin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3, odst. 3 tr. zákoníku, ačkoli nezjistily, že by obviněný způsobil na cizím majetku značnou škodu. Navíc soudy bez dalšího učinily závěr, podle něhož obviněný zároveň ohrozil řádné a včasné vyměření daně z příjmů fyzických osob a daně z přidané hodnoty, aniž měly jakýkoli podklad k tomu, kdo byl poplatníkem (plátcem) těchto daní, jakého daňového období se týkají a v jaké, alespoň minimální, výši bylo ohroženo včasné a řádné vyměření těchto daní.

19. V další části odůvodnění se Nejvyšší soud vypořádal s ostatními námitkami obviněného, které neodpovídají uplatněnému dovolacímu důvodu.

V. Závěrečné shrnutí

20. Na podkladě shora uvedených skutečností a úvah Nejvyšší soud shledal dovolání obviněného V. T. zčásti důvodným, a proto podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení odvolacího soudu i jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně, včetně rozhodnutí na ně obsahově navazujících, pokud zrušením pozbyla svůj podklad. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal věc Okresnímu soudu v Písku, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

21. V novém řízení Okresní soud v Písku zváží, nakolik je třeba s ohledem na výše uvedené závěry týkající se výkladu § 254 odst. 1 alinea 3, odst. 3 tr. zákoníku, jak vyplývají i z dosavadní ustálené judikatury, doplnit dokazování, či zda je možno učinit nové rozhodnutí bez takového doplnění pouze s ohledem na stávající důkazy. Dříve i případně nově provedené důkazy je třeba pečlivě vyhodnotit a učinit náležité skutkové závěry, které je nutno subsumovat pod příslušná zákonná ustanovení. Na základě řádně provedeného dokazování pak soud vyvodí jasné skutkové závěry, které řádně právně posoudí. Pokud Okresní soud v Písku znovu dospěje k závěru, že je namístě uznat obviněného vinným, jednoznačně naformuluje popis skutku v souladu s učiněnými skutkovými zjištěními tak, aby odpovídal § 120 odst. 3 tr. ř. a především vyjadřoval zákonné znaky trestného činu, který bude soud v takovém skutku i nadále spatřovat. Nejvyšší soud dále připomíná, že podle § 265s odst. 1 tr. ř. je soud nižšího stupně vázán právním názorem vysloveným v tomto rozhodnutí.

Č. 26

Napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky, Organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice
§ 341, § 340 tr. zákoníku

č. 26

Trestného činu napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky podle § 341 tr. zákoníku (nikoli trestného činu podle § 340 tr. zákoníku) se za splnění dalších zákonných předpokladů může dopustit ten, kdo obstará pozvání se smyšleným obsahem a nepravdivý příslib o zajištění peněžních prostředků pro vstup a následné setrvání cizince na území České republiky.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 4 Tdo 1341/2019, ECLI:CZ:NS:2019:4.TDO.1341.2019.1)

Nejvyšší soud k dovolání obviněného V. M. zrušil v celém rozsahu rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 15. 5. 2019, sp. zn. 31 To 16/2019, jakož i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 29. 8. 2018, sp. zn. 4 T 40/2016, přičemž za použití § 261 tr. ř. tato rozhodnutí zrušil i ohledně spoluobviněného S. D. Současně zrušil také všechna další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. Okresnímu soudu v Liberci přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu v Liberci ze dne 29. 8. 2018, sp. zn. 4 T 40/2016, byl obviněný V. M. (dále jen obviněný, popř. dovolatel) uznán vinným přečinem organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 odst. 1, 2 písm. a) tr. zákoníku (jednání pod body 1. a 2.) a přečinem organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 odst. 1 tr. zákoníku (jednání pod bodem 3.). Spoluobviněný S. D. byl uznán vinným přečinem organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 odst. 1 tr. zákoníku (jednání pod bodem 2.). Uvedených přečinů se podle skutkové věty výroku o vině daného rozsudku dopustil obviněný V. M. a spoluobviněný S. D. tím, že:

1) obžalovaný V. M. sám, ale po předchozí dohodě a na žádost N. B., proti níž bylo vedeno trestní řízení orgány činnými v trestním řízení v Středočeském kraji, v úmyslu umožnit nedovolený vstup a pobyt na území České republiky občanům Pákistánské islámské republiky, když jejich osobní údaje obdržel od N. B., ukrajinské občanky, přesvědčil J. S., občanku České republiky, která byla stíhána v samostatném řízení, aby dne 9. 11. 2011 v L. na Oddělení pobytových agend Odboru cizinecké policie České republiky, Krajského ředitelství Policie Libereckého kraje, podle jeho pokynů předložila k ověření tři již vyplněné zvací dopisy, které obdržela od obžalovaného V. M., a jimiž pod záminkou návštěvy rodiny a přátel zvala k návštěvám pákistánské občany, a to N. M., W. A. a M. W. do České republiky, s příslibem převzetí veškerých nákladů souvisejících s jejich pobytem, přičemž tvrdila, že jmenované zná z minulosti a že má k dispozici peněžní prostředky k zajištění jejich pobytu v České republice, přestože to pravda nebyla, a peníze k prokázání zajištění pobytu zvaných osob obdržela od V. M.;

2) obžalovaný V. M. po dohodě s N. B., proti níž bylo vedeno trestní řízení orgány činnými v trestním řízení v Středočeském kraji, a ve shodě s obžalovaným S. D., v úmyslu umožnit nedovolený vstup a pobyt na území České republiky občanům Pákistánské islámské republiky, obžalovaný S. D. získal L. B., který byl stíhán v samostatném trestním řízení, aby pozval do České republiky tři občany Pákistánské islámské republiky, přičemž obžalovaný S. D. přesvědčil L. B., aby zvací dopisy odnesl na cizineckou policii v L., obžalovaný V. M. zajistil odvezení L. B. na cizineckou policii a vyzvednutí zvacích dopisů, a dne 9. 11. 2011 v L. L. B. v doprovodu obžalovaného V. M. a S. D. na Oddělení pobytových agend Odboru cizinecké policie České republiky Krajského ředitelství Policie Libereckého kraje pod záminkou pozvání k návštěvě rodiny a přátel předložil k ověření tři již vyplněné a jím podepsané zvací dopisy k návštěvám pákistánských občanů K. S. a A. M. K. a občana Bangladéšské lidové republiky MD M. S. do České republiky, s příslibem převzetí veškerých nákladů souvisejících s jejich pobytem, přičemž tvrdil, že jmenované zná z minulosti, přestože to pravda nebyla,

3) obžalovaný V. M. v úmyslu umožnit nedovolený vstup a pobyt na území České republiky občanovi Kosovské republiky a po předchozí dohodě s M. L., který za toto jednání byl dříve odsouzen, si počínali tak, že obžalovaný V. M. jménem M. L. vyplnil formulář Pozvání CZE 1506760 pro občana republiky Kosovo R. F. a M. L. vybavil částkou 60 000 Kč k předstíranému zajištění finančních nákladů souvisejících s ubytováním a s kompletním zajištěním pobytu cizince po dobu pobytu na území České republiky až do jeho vycestování, aby M. L. dne XY na Oddělení pobytových agend Odboru cizinecké policie České republiky Krajského ředitelství Policie Libereckého kraje podle jeho pokynů požádal o ověření pozvání do České republiky pro občana republiky Kosovo R. F., přestože důvody pozvání v žádosti nebyly pravdivé a M. L. zvanou osobu vůbec neznal.

2. Za shora uvedené přečiny uložil Okresní soud v Liberci obviněnému podle § 340 odst. 2 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku úhrnný trest odnětí svobody v trvání 8 měsíců. Podle § 81 odst. 1 tr. zákoníku a § 82 odst. 1 tr. zákoníku výkon trestu obviněnému podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání 18 měsíců. Spoluobviněnému S. D. Okresní soud v Liberci uložil podle § 340 odst. 1 tr. zákoníku trest odnětí svobody v trvání 4 měsíců. Podle § 81 odst. 1 tr. zákoníku a § 82 odst. 1 tr. zákoníku výkon trestu tomuto spoluobviněnému podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání 12 měsíců.

3. Proti rozsudku Okresního soudu v Liberci ze dne 29. 8. 2018, sp. zn. 4 T 40/2016, podali obviněný V. M. a spoluobviněný S. D. odvolání směřující do všech výroků. O podaných odvoláních rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 15. 5. 2019, sp. zn. 31 To 16/2019, tak, že podle § 258 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. ř. napadený rozsudek zrušil ohledně obviněného V. M. ve výroku o vině pod body 1. a 2. (správně měl zrušit i výrok o trestu) a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněného uznal vinným ze spáchání přečinu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 odst. 1 tr. zákoníku, kterého se podle skutkové věty citovaného rozsudku dopustil tím, že

1) obžalovaný V. M. sám, ale po předchozí dohodě a na žádost N. B., proti níž bylo vedeno trestní řízení orgány činnými v trestním řízení v Středočeském kraji, v úmyslu umožnit nedovolený vstup a pobyt na území České republiky občanům Pákistánské islámské republiky, když jejich osobní údaje obdržel od N. B., ukrajinské občanky, přesvědčil J. S., občanku České republiky, která byla stíhána v samostatném řízení, aby dne 9. 11. 2011 v L. na Oddělení pobytových agend Odboru cizinecké policie České republiky, Krajského ředitelství Policie Libereckého kraje, podle jeho pokynů předložila k ověření tři již vyplněné zvací dopisy, které obdržela od obžalovaného V. M., a jimiž pod záminkou návštěvy rodiny a přátel zvala k návštěvám pákistánské občanky, a to N. M., W. A. a M. W. do České republiky, s příslibem převzetí veškerých nákladů souvisejících s jejich pobytem, přičemž tvrdila, že jmenované zná z minulosti, a že má k dispozici peněžní prostředky k zajištění jejich pobytu v České republice, přestože to pravda nebyla, a peníze k prokázání zajištění pobytu zvaných osob obdržela od V. M.,

2) obžalovaný V. M. po dohodě s N. B., proti níž bylo vedeno trestní řízení orgány činnými v trestním řízení v Středočeském kraji, a ve shodě s obžalovaným S. D., v úmyslu umožnit nedovolený vstup a pobyt na území České republiky občanům Pákistánské islámské republiky, obžalovaný S. D. získal L. B., který byl stíhán v samostatném trestním řízení, aby pozval do České republiky tři občany Pákistánské islámské republiky, přičemž obžalovaný S. D. přesvědčil L. B., aby zvací dopisy odnesl na cizineckou policii v L., obžalovaný V. M. zajistil odvezení L. B. na cizineckou policii a vyzvednutí zvacích dopisů, a dne 9. 11. 2011

v L. L. B. v doprovodu obžalovaného V. M. a S. D. na Oddělení pobytových agend Odboru cizinecké policie České republiky Krajského ředitelství Policie Libereckého kraje pod záminkou pozvání k návštěvě rodiny a přátel předložil k ověření tři již vyplněné a jím podepsané zvací dopisy k návštěvám pákistánských občanů K. S. a A. M. K. a občana Bangladéšské lidové republiky MD M. S. do České republiky, s příslibem převzetí veškerých nákladů souvisejících s jejich pobytem, přičemž tvrdil, že jmenované zná z minulosti, přestože to pravda nebyla.

4. Za shora uvedený přečin a přečin, který zůstal v napadeném rozsudku nedotčen (jednání pod bodem 3.) uložil Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci obviněnému podle § 340 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku úhrnný trest odnětí svobody v trvání 6 měsíců. Podle § 81 odst. 1 tr. zákoníku a § 82 odst. 1 tr. zákoníku výkon trestu obviněnému podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání 15 měsíců. V ostatních výrocích zůstal rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 29. 8. 2018, sp. zn. 4 T 40/2016, nezměněn. Odvolání spoluobviněného S. D. podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 15. 5. 2019, sp. zn. 31 To 16/2019, podal obviněný V. M. prostřednictvím obhájce dovolání do výroku o vině z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jelikož rozhodnutí soudů nižších stupňů spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

6. Obviněný konkrétně namítá nesprávnost posouzení jeho jednání jako trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 tr. zákoníku. Podle jeho názoru skutek vykazuje znaky spíše trestného činu napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky podle § 341 tr. zákoníku. Na podporu takového tvrzení poukazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2015, sp. zn. 6 Tdo 151/2015.

7. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve svém vyjádření nejprve shrnul uplatněný dovolací důvod a v jakých skutečnostech spatřuje obviněný jeho naplnění. V první řadě zdůrazňuje, že obviněný bez bližšího vysvětlení spojil dvě usnesení Nejvyššího soudu, a to usnesení ze dne 31. 1. 2011, sp. zn. 11 Tdo 1295/2010, a ze dne 19. 5. 2015, sp. zn. 6 Tdo 151/2015, přičemž uvedená citace je podle jeho názoru poněkud nepřesná a nevystihuje vztah mezi § 340 a § 341 tr. zákoníku. Podle státního zástupce obviněný pominul konkrétní skutkové okolnosti a podstatu právní argumentace Nejvyššího soudu v těchto citovaných rozhodnutích. Následně konstatuje, že rozhodnutí č. 8/2016 Sb. rozh. tr. vychází z rozhodnutí č. 8/2012 Sb. rozh. tr., ve kterém nikdo nezpochyboval legálnost předchozího vstupu Mongolek na území České republiky, které se nechtěly z ro-

dinných důvodů vrátit zpět do Mongolska. V tomto případě nesměřovalo jednání pachatele k překročení státních hranic, nýbrž k setrvání v České republice. V případě č. 8/2016 Sb. rozh. tr. se jednalo o skutek pachatelky, která na základě nepravdivých informací opatrovala studijní víza k povolení pobytu Vietnamcům, když podle dovolatelky takové jednání nemohlo být posouzeno podle § 340 tr. zákoníku. Poté státní zástupce poukazuje na argumentaci Nejvyššího soudu v tomto citovaném rozhodnutí ve vztahu k § 340 tr. zákoníku a § 341 tr. zákoníku, když § 341 tr. zákoníku je chráněn zájem státu kontrolovat u cizinců oprávněnost jejich pobytu na území České republiky, neoprávněnost pobytu přitom nemusí mít bezprostřední časovou či jinou vazbu na neoprávněnost předchozího vstupu. Za klíčovou z pohledu tohoto rozhodnutí považuje státní zástupce odkaz na autora Chmelíka, podle kterého podstatou trestného činu podle § 340 tr. zákoníku jsou formy převaděčství, „které směřují k tomu, aby oprávněným orgánům státu bylo zabráněno v kontrole identity osob vstupujících na její území a kontrole oprávněnosti tohoto vstupu“. V uvedené věci, na kterou odkazuje dovolatel, byla nedovolenost překročení hranic dovozována pouze ze skutečnosti toliko předstíraného zájmu o studium, které vedlo k získání víza na podkladě právního úkonu. Akcentuje, že zájem cizince o studium je obtížně prokazatelný. Judikovaná věc se státnímu zástupci jeví slabší důkazně než právně, když podle jeho názoru bylo podstatné, že samotnou absencí zájmu o studium do překročení státní hranice skutečně nebylo možno opřít o neoprávněnost vstupu.

8. Ve vztahu ke kontrole na státní hranici činí poznámku ohledně účelu kontroly státní hranice, jež spočívá v tom, aby je nepřekročila osoba, u níž si to stát nepřeje, když se může jednat např. o absenci víza, nezdůvodnění účelu pobytu a splnění dalších náležitostí podle čl. 5 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a rady (ES) č. 562/2006, na něhož odkazovalo znění zákona č. 326/1999 Sb., ve znění účinném k 1. 12. 2011. Státní zástupce následně dovozuje, že součástí kontroly na státní hranici je nejen kontrola totožnosti osoby, ale také kontrola, zda taková osoba splňuje podmínky vstupu (vízum, účel návštěvy, dostatečné prostředky atd.). Dále uvádí, že ke zmaření kontroly za účelem nedovoleného překročení státní hranice může dojít dvojím způsobem. Jednak na základě nepravdivého tvrzení o totožnosti (např. prokázání se cizím pasem) nebo na základě nepravdivého tvrzení o splněních podmínkách (např. nepravdivé tvrzení o účelu předpokládaného pobytu, či dostatečných prostředcích na obživu). Na základě nastíněných skutečností státní zástupce uvádí, že samotná kontrola totožnosti nemá žádný rozumný význam, pokud není současně doprovázena kontrolou oprávněnosti takového vstupu. Za rozhodné považuje, že dovolatel vytvářel svým jednáním podmínky pro to, aby na naše území byly vpuštěny osoby, které by zde jinak vpuštěny nebyly, byť státní hranice překročily oprávněně. Neztotožňuje se proto s tvrzením obviněného, že jeho jednáním nebyl narušen zájem státu na kontrole osob, které překračují jeho státní hranici (tj. objekt k trestnému činu § 340, a nikoliv § 341 tr. zákoníku).

III. Přípustnost dovolání

č. 26

9. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání obviněného je přípustné [§ 265a odst. 1, 2 písm. a) tr. ř.], bylo podáno osobou oprávněnou prostřednictvím obhájce, tedy podle § 265d odst. 1 písm. b) tr. ř. a v souladu s § 265d odst. 2 tr. ř., přičemž lhůta k podání dovolání byla ve smyslu § 265e tr. ř. zachována.

10. Protože dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v § 265b tr. ř., bylo dále nutno posoudit, zda námitky vznesené obviněným naplňují jím uplatněný zákonem stanovený dovolací důvod, jehož existence je současně nezbytnou podmínkou provedení přezkumu napadeného rozhodnutí dovolacím soudem podle § 265i odst. 3 tr. ř.

11. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen v zásadě pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. Dovolací soud musí – s výjimkou případu tzv. extrémního nesouladu – vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl zjištěn v průběhu trestního řízení a jak je vyjádřen především ve výroku odsuzujícího rozsudku, a je povinen zjistit, zda je právní posouzení skutku v souladu s vyjádřením způsobu jednání v příslušné skutkové podstatě trestného činu s ohledem na zjištěný skutkový stav.

12. Vzhledem ke konkrétnímu obsahu uplatněné dovolací argumentace lze uzavřít, že obviněný uplatnil dovolací argumentaci právně relevantním způsobem, podřaditelnou pod zvolený dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Obviněný totiž namítá nesprávnou právní kvalifikaci skutku, kterým byl uznán vinným, když skutek nelze podle jeho názoru právně kvalifikovat jako přečin podle § 340 odst. 1 tr. zákoníku, tento skutek měl být právně kvalifikován jako přečin podle § 341 odst. 1 tr. zákoníku.

IV. Důvodnost dovolání

13. Z pohledu zvolené dovolací argumentace, která je v podstatě velmi stručná, přistoupil Nejvyšší soud k posouzení důvodnosti dovolacích námitek. Obviněný byl uznán soudy nižších stupňů vinným přečinem organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 odst. 1 tr. zákoníku. Tohoto přeči-

nu se dopustí pachatel, který pro jiného organizuje nedovolené překročení státní hranice nebo jinému umožní či mu pomáhá nedovoleně překročit státní hranici nebo jinému po nedovoleném překročení státní hranice umožní či mu pomáhá přepravit se přes území České republiky nebo takové přepravení organizuje. Podstatou skutkové podstaty shora uvedeného přečinu a objektu této skutkové podstaty je překročení hranic „nedovoleně“. Cílem skutkové podstaty § 340 tr. zákoníku je tedy prevence a postih případů trestné součinnosti k nedovolenému překročení české státní hranice (nelegální migrace a nelegální převaděčství). Na tomto místě je pak vhodné ještě zdůraznit, že právní úprava § 340 tr. zákoníku postihuje nedovolené překročení státní hranice ze strany státních příslušníků států mimo Evropskou unii. Současně je třeba uvést, že skutková podstata trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 tr. zákoníku je skutkovou podstatou, jež při vymezení znaků objektivní stránky užívá tzv. normativního znaku, jímž se rozumí znak vyjádřený právním pojmem, vztahem či institutem jiného, tj. mimotrestního právního odvětví, aniž by se trestní zákon mimotrestního právního předpisu dovolával (blanketem či odkazem). srov. KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné, Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 283. V dané věci se jedná o pojem státní hranice, jež byla v době spáchání skutku vymezena v příslušných právních předpisech (konkrétně v § 2 zákona č. 312/2001 Sb., o státních hranicích). Pokud se jedná o pojem státní hranice, tak platí, že státní hranice odděluje výsostně území České republiky od území sousedních států jak na zemském povrchu, tak svislým směrem ve vzdušném prostoru i pod zemským povrchem, v nadzemních i podzemních stavbách a zařízeních. Státní hranice jsou stanoveny mezinárodní smlouvou nebo ústavním zákonem, když polohu státní hranice lze určit z hraničního dokumentárního díla nebo z vyznačení průběhu státních hranic v terénu.

14. Pro posouzení naplnění všech znaků skutkové podstaty trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státních hranic podle § 340 odst. 1 tr. zákoníku je mimo jiné rovněž důležitá vnitrostátní úprava o pobytu cizinců [viz zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o pobytu cizinců na území České republiky)]. Byť Schengenským hraničním kodexem [Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 562/2006 ES – tzv. Schengenský kodex, dále jen Schengenský kodex] došlo ke zrušení ochrany vnitřních hranic, nedošlo ke zrušení oprávnění podle čl. 22 Schengenské úmluvy požadovat podle vnitřních předpisů povinnost vlastnit nebo mít u sebe průkazy a doklady ani povinnost státních příslušníků třetích zemí hlásit svou přítomnost na území jakéhokoliv členského státu. České republice tak výslovně zůstalo právo stanovit vnitrostátními předpisy povinnosti a požadavky ke vstupu na její území.

15. V dané věci měl obviněný podle skutkové věty jinému pomáhat nedovoleně překročit státní hranici. Pojem pomáhá je definován v § 24 odst. 1 písm. c)

tr. zákoníku a vyjadřuje všechny další v úvahu přicházející formy pomoci, jež nespádají pod organizátorství a návod. Formy pomoci uvádí trestní zákoník pouze demonstrativně, přičemž se rozlišuje pomoc fyzická a psychická (intelektuální). Stručně lze uvést, že umožněním nedovoleného překročení státní hranice je každé jednání pachatele, kterým napomáhá (usnadňuje) jiné osobě nedovoleně překročit státní hranici, např. ji za tím účelem převede či převezve přes státní hranici, opatří k překročení státní hranice dopravní prostředek, poskytne potřebnou radu apod. Za umožnění nedovoleného překročení státní hranice lze pokládat též slib pachatele poskytnout této osobě pomoc v jejím dalším pohybu na území cizího státu (např. přistavením vozidla v blízkosti státní hranice a převozem této osoby do vnitrozemí cizího státu – viz rozhodnutí č. 31/2001 Sb. rozh. tr.).

16. Za nedovolené překročení hranic se podle § 3 odst. 3 zákona č. 216/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o ochraně vnitřních hranic), považuje jejich překročení mimo hraniční přechod, jejich překročení na hraničním přechodu v jiné než stanovené provozní době nebo překročení v rozporu s účelem hraničního přechodu nebo úmyslné vyhnutí se kontrole na hraničním přechodu.

17. Ohledně přečinu napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky podle § 341 odst. 1 tr. zákoníku je třeba uvést, že tohoto přečinu se dopustí pachatel, který v úmyslu získat neoprávněný majetkový nebo jiný prospěch pomáhá jinému k neoprávněnému pobytu na území České republiky. Objektivní stránka tohoto trestného činu spočívá v poskytnutí pomoci cizinci k neoprávněnému pobytu v ČR, přičemž trestnost poskytnutí takové pomoci cizinci je podmíněna tím, že pachatel jedná v úmyslu získat neoprávněný majetkový nebo jiný prospěch (např. úplaty za finanční sňatky a uznání rodičovství) – srov. např. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, str. 886–887. Jinými slovy vyjádřeno, pouze v tomto rozsahu je zákonodárcem upraven charakter pomocného jednání pachatele, tj. pomoci, která je vymezena jako činnost, jímž pachatel naplňuje přímo znaky skutkové podstaty trestného činu, na rozdíl od pomoci ve smyslu § 24 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku, coby formy účastenství na trestném činu *stricto sensu* (v užším slova smyslu). Objekt, jemuž je prostřednictvím skutkové podstaty tohoto trestného činu poskytována ochrana, je zájem na zabránění nelegální a nekontrolované imigrace tzv. občanů třetích zemí (tj. mimo občanů států tvořících tzv. schengenský prostor), s níž je spojeno nebezpečí sociálních a ekonomických problémů, případně i nebezpečí kriminality. Proto je sledován zájem na tom, aby cizinci na území ČR vstupovali a následně případně pobývali v souladu s právními předpisy státu (zákon o pobytu cizinců na území České republiky), resp. některými přímo závaznými předpisy EU [tzv. Schengenský kodex, Nařízení Rady (ES) č. 539/2001/ES a Směrnice parlamentu a Rady (ES) č. 2004/38/ES].

18. Z konstrukce skutkové podstaty přečinu napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky podle § 341 odst. 1 tr. zákoníku, tj. formulace znaků jeho

objektivní stránky, ovšem zároveň nelze dovodit, že by se měla vztahovat pouze na případy, kdy osoba, již pachatel v úmyslu získat neoprávněný majetkový nebo jiný prospěch pomáhá k neoprávněnému pobytu na území ČR, se na území České republiky již neoprávněně vyskytuje. V daném směru lze poukázat na to, že takové zúžení dosahu skutkové podstaty nelze interpretací jejích znaků důvodně dovodit. Jinak vyjádřeno, k naplnění zákonných znaků označeného trestného činu pachatelem může dojít nejen tehdy, směřují-li jeho aktivity k podpoře cizince, který se (neoprávněně) na území republiky již nachází, nýbrž i tehdy, směřuje-li k podpoře cizince, který hodlá neoprávněného pobytu na území ČR dosáhnout, byť se na jejím území dosud fyzicky nevyskytuje, přičemž není vyloučena ani varianta, že se takový cizinec na území České republiky v době naplnění skutkové podstaty přečinu napomáhání k neoprávněnému pobytu podle § 341 odst. 1 tr. zákoníku fyzicky vyskytuje na základě určitého zákonem stanoveného důvodu, který je časově omezen a který brání tomu, aby v tomto okamžiku byl jeho pobyt posouzen jako neoprávněný, když ovšem již předtím byl pobyt takovému cizinci zakázán buď rozhodnutím správního úřadu, či soudu a aktivity pachatele směřují z napomáhání k neoprávněnému pobytu takovému cizinci do budoucna (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 3. 2015, sp. zn. 6 Tdo 1607/2014, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 4 Tdo 95/2019). Pachatelem tohoto přečinu je pak osoba, která pomáhá jinému (cizinci) k neoprávněnému pobytu. Trestní odpovědnost pachatele se neodvívá (ve smyslu zásady akcesority, jako tomu je v případě účastenství v užším slova smyslu) od jednání cizince, resp. jeho neoprávněného pobytu na území ČR, neboť takové jednání trestní zákoník za trestný čin neoznačuje (nelze je podřadit pod žádné ustanovení jeho zvláštní části). Za jednání trestné zákon naopak označuje takové formy jednání pachatele, které lze subsumovat (tj. podřadit) pod zákonný znak „pomáhal jinému k neoprávněnému pobytu na území České republiky“. Jak již ovšem bylo naznačeno, jednání jiného (cizince) ovšem zmiňovaným ustanovením trestního zákoníku nijak postihováno není, a proto nerozhoduje, zda cizinec následně neoprávněný pobyt získal či jaké fáze souvisejících řízení o něm dosáhl (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2013, sp. zn. 4 Tdo 970/2013). Stejný závěr lze vztáhnout i ve vztahu k přečinu podle § 340 odst. 1 tr. zákoníku, když cizinec, který neoprávněně překročí státní hranici, je postižitelný podle trestního zákona jen tehdy, jestliže překročení státní hranice je spojeno s použitím násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí (§ 339 tr. zákoníku).

19. Následně je nutno zdůraznit, že ze skutkových zjištění soudů nižších stupňů je zřejmé, že obviněný měl prostřednictvím J. S. a L. B. pomáhat k neoprávněnému vstupu a pobytu celkem šesti občanům Pákistánské islámské republiky (skutek 1., 2.) a prostřednictvím M. L. jednomu občanovi Kosova (skutek 3.), konkrétně tím, že ve všech případech zajistil, aby tyto shora jmenované osoby vyhotovily zvací dopisy pro uvedené cizince, ve kterých nepravdivě tvrdily, že

je znají, a zároveň přislíbily převzetí veškerých nákladů souvisejících s pobytem těchto cizinců na našem území, když jim předal finanční prostředky dokládající jejich solventnost. Stručně uvedeno jednání obviněného směřovalo k tomu, aby tito cizinci překročili hranice České republiky na základě splnění podmínek pro jejich vstup spočívajících v zajištění pozvání pro tyto osoby a zajištění úhrady jejich pobytu (viz § 15 zákona o pobytu cizinců), na jejichž tvorbě a předložení se bez důvodných pochybností podílel právě obviněný, ačkoliv si byl vědom, že tyto předpokládané doklady neodpovídají realitě. Jinak vyjádřeno, cílem jednání obviněného bylo vytvořit situaci, aby tito cizinci vstoupili na naše území řádně přes hraniční přechod za splnění zákonných předpokladů podle zákona o pobytu cizinců, takže jejich vstup by byl považován za dovolený. Z pohledu těchto závěrů je tedy třeba vyřešit, zda vstup na naše území by za takové situace byl nedovolený (§ 340 tr. zákoníku), či neoprávněný (§ 341 tr. zákoníku). Při řešení této otázky je třeba zdůraznit, že obecně platí, že pro obě skutkové podstaty shora uvedených trestných činů je společné, že mají chránit zájmy spočívající v regulaci nelegální migrace, bojovat proti mezinárodnímu zločinu, ostatním mezinárodním závazkům, ale liší se v individuálním objektu.

20. V případě trestného činu podle § 340 tr. zákoníku, resp. jeho skutkové podstaty upravené v prvním odstavci je chráněn zájem státu na nedotknutelnosti a suverenitě státního území projevující se v jeho oprávnění prostřednictvím k tomu určených složek kontrolovat osoby – cizince (občany zemí vně tzv. Schengenského prostoru) vstupující na jeho území a takto překračující státní hranici (kontrola oprávněnosti jejich vstupu na území státu, resp. přechodu hranic oběma směry). V případě trestného činu podle § 341 tr. zákoníku se tento zájem upíná k oprávnění kontrolovat oprávněnost jejich pobytu na území České republiky, aniž by – v případě dovození trestní odpovědnosti pachatele za tento trestný čin – zjišťována neoprávněnost pobytu cizince na území státu musela mít bezprostřední vazbu, ať již časovou, či jinou, se způsobem (zejména neoprávněným) překročení státní hranice takovým cizincem.

21. Jinak vyjádřeno v případě prvním (§ 340 tr. zákoníku) jde o zájem spojený se vstupem cizince na území státu (zájem, aby na území České republiky osoby vstupovaly způsobem, který upravuje zákon č. 312/2001 Sb., o státních hranicích, resp. zákon o ochraně státních hranic České republiky), v případě druhém (§ 341 tr. zákoníku) jde o zájem, aby na území státu pobývaly osoby, jejichž pobyt s sebou nepřináší rizika sociálních a ekonomických problémů, rizika bezpečnostní apod., a aby se tak dělo při kontrole ze strany státu a v souladu s oprávněnými zájmy České republiky, jakož i v souladu se závazky, které tato (na úseku boje proti ilegální migraci, organizovanému zločinu atd.) přijala.

22. Právě proto panuje obecná shoda v tom, že k naplnění znaků trestného činu podle § 340 tr. zákoníku [tzv. formálního (činnostního) trestného činu] dochází s oporou o znění § 3 č. 216/2002 Sb., zákona o ochraně státních hranic, v teh-

dy platném znění, tak, že aktivita pachatele (organizování, umožnění, pomoc) se upíná k nedovolenému překročení státní hranice příslušnou osobou, jímž je její překročení mimo hraniční přechod, její překročení na hraničním přechodu v jiné než stanovené provozní době nebo překročení v rozporu s účelem hraničního přechodu, úmyslné vyhnutí se kontrole na hraničním přechodu. Zjednodušeně vyjádřeno, „v podstatě jde o formy převaděčství spočívající v organizování nebo pomoci při tomto jednání“, které směřují k tomu, aby oprávněným orgánům státu bylo zabráněno v kontrole identity osob vstupujících na její území a kontrole oprávněnosti tohoto vstupu. V případě § 341 tr. zákoníku aktivita pachatele směřuje k tomu, aby cizinci na našem území zajistil pobyt, ačkoliv tento nesplňuje zákonné podmínky pro jeho povolení (viz především zákon č. 326/1999 Sb.).

23. Z pohledu těchto naznačených závěrů lze uzavřít, že pobyt pákistánských občanů a občana Kosova na území České republiky, pokud by byl realizován na základě jednání obviněného, jenž směřovalo k naplnění podmínek zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, v tehdy platném znění, by byl bez důvodných pochybností vstupem neoprávněným, neboť by neodpovídal ustanovením zákona o pobytu cizinců na území České republiky. V případě těchto cizinců se ovšem nemůže jednat o nedovolené překročení hranic, když aktivity obviněného a spoluobviněného směřovaly k tomu, aby tito cizinci mohli na našem území řádně vstoupit za formálního splnění podmínek pro povolení jejich vstupu na naše území [viz blíže § 9 odst. 1 písm. d), e), § 15 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, v tehdy platném znění], což by právě bez obstarání pozvání pro tyto cizince a zajištění peněžních prostředků pro jejich pobyt na našem území nebylo za splnění dalších zákonných podmínek objektivně možné (např. platný pas, skutečnost, že tyto osoby nebyly vedeny v evidenci nežádoucích osob, apod.). Naznačenému závěru odpovídá i judikatura Nejvyššího soudu (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. 6 Tdo 524/2015).

24. Proto na základě shora učiněných závěrů považuje Nejvyšší soud dovolání obviněného za důvodné, neboť jednání kladené obviněnému za vinu nenaplnňuje znaky skutkové podstaty přečinu podle § 340 odst. 1 tr. zákoníku. Užitá právní kvalifikace soudem prvního a druhého stupně je tak zcela nepřiléhavá. Zde se pro stručnost sluší poznamenat, že obviněný stejnou námitku uplatnil i v rámci odvolacího řízení, ovšem soud druhého stupně na jeho námitky nijak nereagoval. V dané věci by bylo možno jednání obviněného kvalifikovat jako přečin napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky podle § 341 odst. 1 tr. zákoníku za předpokladu, že bude shledáno, že došlo k naplnění všech znaků zvolené skutkové podstaty, což nepochybně musí být předmětem dalšího dokazování.

25. Vzhledem ke shora uvedenému dospěl Nejvyšší soud k závěru, že podané dovolání obviněného je důvodné, když dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. byl naplněn. Nejvyšší soud proto podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 29. 8. 2018, sp. zn. 4 T 40/2016,

č. 26

a rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 15. 5. 2019, sp. zn. 31 To 16/2019, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Okresnímu soudu v Liberci, aby předmětnou věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, když se nedostatečně vypořádal s právní kvalifikací jednání obviněného. Protože důvod, pro který bylo rozhodnuto ve prospěch obviněného, prospívá i spoluobviněnému S. D., byla předmětná rozhodnutí podle § 265k odst. 2 tr. ř. s odkazem na § 261 tr. ř. zrušena i ve vztahu k tomuto spoluobviněnému.

Č. 27

č. 27

Obhajoba, Obhájce ustanovený, Důvod dovolání, že obviněný neměl obhájce § 33 odst. 2 tr. ř., § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř.

Nejsou-li u obviněného dány podmínky nutné obhajoby (§ 36, § 36a tr. ř.), je zcela na jeho uvážení, zda se rozhodne uplatňovat své právo na obhajobu i za pomoci obhájce. Orgány činné v trestním řízení mohou zasahovat do výkonu tohoto práva jen v případech, když jde o obviněného, který nemá dostatek prostředků k tomu, aby si mohl sám uhradit zcela nebo zčásti náklady na obhajobu.

Obviněný, který požádal o bezplatnou obhajobu, musí osvědčit nedostatek prostředků, pokud to nevyplývá z důkazů již shromážděných ve spise. O návrhu obviněného na bezplatnou obhajobu (nebo na obhajobu za sníženou odměnu) pak rozhodne podle § 33 odst. 2, 3 tr. ř. předseda senátu soudu, u kterého se v době podání návrhu vede řízení. Jestliže obviněný neosvědčil nedostatek prostředků a soud, byť i se zpožděním, avšak procesně správným způsobem zamítl jeho návrh, nebylo tím porušeno právo obviněného na obhajobu. Proto i když v době, než soud pravomocně rozhodl o návrhu, obviněný nebyl zastoupen obhájcem, není taková situace důvodem dovolání podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2019, sp. zn. 8 Tdo 1100/2019, ECLI:CZ:NS:2019:8.TDO.1100.2019.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného J. R. proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 10. 4. 2019, sp. zn. 3 To 427/2018, který rozhodl jako odvolací soud v trestní věci vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 90 T 85/2018.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 12. 11. 2018, sp. zn. 90 T 85/2018, byl obviněný J. R. uznán vinným přečinu poškozením cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku a výtržnictvím podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku a byl odsouzen podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání čtyř měsíců, jehož výkon mu byl podle

§ 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvaceti čtyř měsíců. Rovněž bylo rozhodnuto o náhradě škody.

2. Krajský soud v Brně jako soud odvolací rozsudkem ze dne 10. 4. 2019, sp. zn. 3 To 427/2018, z podnětu odvolání obviněného uvedený rozsudek soudu prvního stupně v celém rozsahu zrušil podle § 258 odst. 1 písm. b), d) tr. ř. a znovu rozhodl podle § 259 odst. 3 tr. ř. tak, že obviněného J. R. uznal vinným přechodem poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku, na podkladě skutkového zjištění, že dne 21. 5. 2018 kolem 18:00 hodiny v XY na ul. XY nejprve blíže nezjištěným způsobem uhodil do motocyklu zn. XY, stříbrné barvy, který řídil A. Š., v okamžiku, kdy zastavil v křižovatce před odbočením na ulici XY, a když následně A. Š. motocykl na chodníku odstavil, aby se zeptal, co se stalo, tak mu obviněný záměrně oběma rukama shodil motocykl ze stojanu na zem, a způsobil tak prasknutí plexi štítu, ohnutí řídítek, zlomení zrcátka, zlomení řadicí páky, odření laku motocyklu a laku držáku spolujezdce i kufru, čímž mu způsobil škodu ve výši 1 000 Kč a poškozené Direct pojišťovně, a. s., škodu ve výši 10 637 Kč, a při následné vzájemné strkanici poškodil větrání na přilbě ARAI QUANTUM ST, kterou měl poškozený nasazenou na hlavě.

3. Za tento přečin obviněného odsoudil podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v době trvání tří měsíců, jehož výkon mu podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání dvanácti měsíců, a rovněž rozhodl o náhradě škody.

4. Odvolání státního zástupce podané v neprospěch obviněného odvolací soud jako nedůvodné podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti uvedenému rozsudku odvolacího soudu podal obviněný prostřednictvím obhájce z důvodů podle § 265b odst. 1 písm. c) a g) tr. ř. dovolání, jímž vytýkal, že v řízení neměl obhájce, ač ho podle zákona mít měl, a že došlo k porušení práva na spravedlivý proces, protože závěry odvolacího soudu jsou v extrémním rozporu s provedeným dokazováním.

6. Vadu v porušení práva na obhajobu plynoucího z § 33 odst. 2, 3 tr. ř., a tedy naplnění dovolacího důvodu pole § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř., obviněný spatřoval v tom, že soud prvního stupně ve věci meritorně rozhodl, aniž by předtím rozhodl o jeho žádosti o ustanovení obhájce bezplatně nebo za sníženou odměnu, a tento nedostatek zhojil až po vynesení svého rozsudku, když mu vadný postup vytkl odvolací soud. Konkrétně obviněný poukázal na to, že jeho žádost soud prvního stupně obdržel dne 2. 11. 2018. Podle úředního záznamu soudce JUDr. L. H. obviněného dne 7. 11. 2018 pouze telefonicky vyrozuměl o tom, že u něj není dán důvod nutné obhajoby, a proto si musí obhájce zvolit sám. Dne 12. 11. 2018

bylo konáno hlavní líčení a byl vyhlášen rozsudek, proti němuž obviněný podal odvolání, s nímž byla věc předána odvolacímu soudu, který ji připsal ze dne 10. 1. 2019 vrátil, aby soudce nejprve usnesením rozhodl o žádosti obviněného o bezplatnou obhajobu, protože pouhé telefonické vyrozumění není dostatečné. Soud prvního stupně proto o této žádosti rozhodl až dne 26. 2. 2019.

7. Obviněný v tomto postupu shledal porušení svého práva na obhajobu před soudem první instance, které se projevilo i v odůvodnění pozdě vyhotoveného rozhodnutí, jímž byla jeho žádost o bezplatné obhajobě zamítnuta. Nesouhlasil s tím, že by na bezplatnou obhajobu neměl nárok, protože v době hlavního líčení se stále jako posluchač doktorského studia připravoval na další profesní uplatnění, a pokud měl příležitostné brigády, tak to bylo pouze projevem jeho nadstandardního úsilí. Rozhodná byla jeho celková ekonomická situace, a nebylo tedy namístě uplatnit kritérium majetkové potenciality (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2006, sp. zn. I. ÚS 624/06, a ze dne 10. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 2824/11), neboť ač byl práce a výdělku schopný, v rozhodné době byly jeho příjmy odpovídající tomu, že se kontinuálně vzdělával pro další profesní uplatnění, a nešlo o obstrukci nebo o pohodlnost. Soud rovněž nesprávně posuzoval přechodnost nepříznivé majetkové situace obviněného, což je postup, který nemá oporu v zákoně ani v judikatuře, protože jsou v takovém případě zkoumány podmínky týkající se budoucnosti, nikoli současného stavu (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 3966/17). Soudy své závěry založily na neopodstatněném přesvědčení, že obviněný i přes zjištěné socioekonomické překážky bude mít v dlouhodobém horizontu schopnost dostat svým závazkům a uhradit náklady obhajoby. Obviněný vyjádřil přesvědčení, že pro své nízké příjmy není schopen zcela nebo částečně hradit náklady obhajoby (viz rozhodnutí č. 51/2012 Sb. rozh. tr.).

8. K dovolání obviněného státní zástupce působící u Nejvyššího státního zastupitelství poukázal na obsah podaného dovolání a zákonné podmínky, za kterých lze dovolání s odkazem na důvody podle § 265b odst. 1 písm. c) a g) tr. ř. podat. K výhradě o porušení práva na obhajobu odkázal zejména na ústavně-právní ochranu vyjádřenou v mezinárodních smlouvách, především v článku 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále „Listina“) a článku 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále „Úmluva“), avšak s tím, že z hlediska dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. je porušení práva obviněného na obhajobu chápáno poněkud úžeji, neboť mu neodpovídá každé porušení práva na obhajobu. Z dikce uvedeného dovolacího důvodu (obviněný neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít měl) plyne, že směřuje na případy, kdy byla porušena ustanovení o nutné obhajobě (tj. § 36 tr. ř.). Tento dovolací důvod je tak dán jen tehdy, pokud orgány činné v trestním řízení v takové situaci skutečně prováděly úkony trestního řízení směřující k vydání meritorního rozhodnutí napadeného dovoláním (srov. rozhodnutí č. 48/2003 Sb.

rozh. tr.). I když v řešené věci o nutnou obhajobu nešlo, bylo možné uvedený důvod dovolání uplatnit, pokud byl pravomocně přiznán nárok na bezplatnou obhajobu a byl ustanoven obhájce (§ 33 odst. 2, 4 tr. ř.), jemuž bylo znemožněno, aby se účastnil úkonů trestního řízení (srov. rozhodnutí č. 53/2010 Sb. rozh. tr.). K takové situaci ovšem v přezkoumávané věci nedošlo, neboť obviněnému nebyl nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu vůbec přiznán. Nebylo možné přitakat obviněnému, že byl jednáním soudu prvního stupně zbaven práva na obhajobu, protože z protokolu o hlavním líčení, jakož i z podání, jež obviněný adresoval orgánům činným v trestním řízení, je dobře patrné, že obhajoba v materiálním smyslu nebyla obviněnému nijak upřena, protože obviněný osobně právo hájit se sám plně využil.

III.

Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud jako soud dovolací nejprve shledal, že dovolání obviněného je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou podle § 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř., v zákonné lhůtě a na místě, kde lze toto podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.). Dále zkoumal, zda obsahuje výhrady, které naplňují označené dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. c) a g) tr. ř., protože jen na podkladě dovolání relevantně opřené o některý ze zákonných dovolacích důvodů taxativně vypočtených v § 265b odst. 1, 2 tr. ř. mohou být napadená rozhodnutí a řízení jim předcházející podrobena věcnému přezkoumání.

IV.

Důvodnost dovolání

10. K důvodnosti dovolání opírajícího se o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř., že obviněný neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít měl, Nejvyšší soud uvedl následující:

11. Zákonná dikce vyjadřuje, že tento důvod dopadá především na situace, kdy v příslušné trestní věci byly dány podmínky nutné obhajoby ve smyslu § 36 tr. ř., tzn. obviněný musel být v řízení zastoupen obhájcem, ať již zvoleným (§ 37 tr. ř.), nebo ustanoveným (§ 38 tr. ř.), a přitom žádného obhájce neměl. Jeho prostřednictvím je tak poskytována možnost zjednání nápravy, jestliže došlo k porušení práva na obhajobu jako jednoho ze základních práv garantovaných v článku 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy a také článku 40 odst. 3 Listiny. Uvedený dovolací důvod se může vztahovat i na situaci, kdy obviněný sice obhájce, ať již zvoleného, nebo ustanoveného, má, ale ze strany orgánů činných v trestním řízení nejsou plněny jejich zákonné povinnosti, jež mají obhájci umožnit, aby svá zákonná oprávně-

nění mohl vůbec vykonávat. Tento dovolací důvod je tak dán např. za situace, když v odvolacím řízení se obhájce obviněného neúčastnil veřejného zasedání odvolacího soudu, v němž bylo učiněno rozhodnutí o podaném odvolání, protože o veřejném zasedání nebyl vůbec vyrozuměn (k tomu srov. přiměřeně rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2002, sp. zn. 11 Tdo 636/2002).

12. Na základě takto vymezené rozhodovací praxe soudů je zřejmé, že tento dovolací důvod je svým obsahem užší, než je obecné právo obviněného na obhajobu, neboť nezahrnuje jakékoli porušení tohoto práva, ale toliko takové, kdy obviněný, ačkoli byly splněny zákonné podmínky nutné obhajoby, neměl v trestním řízení obhájce vůbec, anebo jej neměl po určitou část řízení, po kterou orgány činné v trestním řízení prováděly úkony trestního řízení směřující k vydání meritorního rozhodnutí napadeného dovoláním (srov. rozhodnutí č. 48/2003 Sb. rozh. tr., přiměřeně nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 83/1996, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 7. 2002, sp. zn. 6 Tdo 142/2002, publikovaný v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, roč. 2002, svazek 17, č. T 413, věta 2.).

13. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. se však může vázat i na nerespektování práva obhajoby obviněného v případech, kdy se o nutnou obhajobu ve smyslu § 36 tr. ř. nejedná, a to např. v situaci zrušení ustanovení obhájce, kterého soud ustanovil obviněnému na jeho žádost z důvodu přiznaného nároku na bezplatnou obhajobu (§ 33 odst. 2, 4 tr. ř.), jenž se neváže na existenci (zánik) důvodů nutné obhajoby (§ 36 a § 36a tr. ř.). Jestliže v této souvislosti byla postupem soudu obhájce znemožněna účast na jednání, v němž bylo učiněno i rozhodnutí ve věci samé (např. obhájce nebyl ani vyrozuměn o konání veřejného zasedání odvolacího soudu a nebyl mu přítomen), pak je naplněn dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. (srov. rozhodnutí č. 53/2010 Sb. rozh. tr., obdobně též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2009, sp. zn. 8 Tdo 1020/2009).

14. Ve smyslu těchto zásad se uvedený důvod může vztahovat i na situace mimo podmínky nutné obhajoby (§ 36, 36a tr. ř.), pokud by došlo k podstatnému porušení pravidel týkajících se nároku obviněného na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu podle § 33 odst. 2, 4 tr. ř., a v důsledku toho obviněný neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít měl, i takové podstatné vady spočívající v porušení práva na obhajobu lze uplatňovat prostřednictvím důvodu podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. Obviněným uplatněné výhrady tak na označený dovolací důvod dopadají, neboť součástí ústavně zaručeného práva na obhajobu (článek 37 odst. 2, článek 40 odst. 3 Listiny) je i právo na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu (srov. bod 16. nálezu Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2010, sp. zn. I. ÚS 22/2010), a proto Nejvyšší soud mohl zkoumat, zda jsou výhrady obviněného důvodné.

15. Obviněný zásah do práva na obhajobu spatřoval jednak v tom, že soud prvního stupně dostatečně včas a formálně správně nerozhodl o jeho žádosti na bezplatnou obhajobu (nebo za sníženou odměnu), neboť tak učinil až na příkaz odvolacího sou-

du, jenž na tento nedostatek reagoval po podání odvolání, a jednak i v tom, že uvedenou žádost zamítl na základě nesprávných úvah. Vadným bylo i to, že soud prvního stupně konal hlavní líčení dříve, než rozhodnutí o této jeho žádosti vydal.

16. K námitkám obviněného je třeba z obsahu spisu poukázat na průběh řízení, z něhož plyne, že Městský soud v Brně vydal dne 1. 8. 2018 trestní příkaz, sp. zn. 90 T 85/2018, jímž obviněného uznal vinným přečiny poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku a výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku, uložil mu peněžitý trest a rozhodl o náhradě škody. Na základě odporu obviněného soud nařídil hlavní líčení na 12. 11. 2018, na nějž obviněný předvolání převzal dne 18. 10. 2018. Dne 2. 11. 2018 podal žádost o přidělení obhájce bezplatně nebo za výrazně sníženou odměnu, v důsledku aktuálního nedostatku finančních prostředků na hrazení obhajoby. Současně soudu pro případ odročení hlavního líčení sdělil, že ve dnech 4. 12. a 10. 12. 2018 jsou předběžně vyhlášeny závěrečné doktorské zkoušky. V žádosti o bezplatnou obhajobu poukázal na to, že jeho příjmy se dlouhodobě pohybují pod hranici minimální mzdy kolem 12 200 Kč měsíčně. Uvedl, že v současné době má uzavřenu dohodu o provedení práce s výší odměny 13 600 Kč, která se bude s ohledem na blížící se závěrečné zkoušky snižovat, což podložil Dohodou o provedení práce uzavřenou u dvou různých společností na období od 24. 9. 2018 do 31. 12. 2018 se mzdou za hodinu vymezenou podle nařízení vlády o zaručené mzdě pro skupinu prací. Připojil též lékařské zprávy o úrazu hlavy a hrudníku z května 2018.

17. Na tuto žádost reagoval soudce JUDr. L. H. postupem zaznamenaným v úředním záznamu ze dne 7. 11. 2018, podle kterého obviněnému sdělil, že „u něj není dán důvod nutné obhajoby, a proto si musí obhájce zvolit sám na plnou moc“. Dne 12. 11. 2018 bylo konáno hlavní líčení, jehož se obviněný osobně zúčastnil. V počátku hlavního líčení soudce zopakoval informaci odpovídající úřednímu záznamu, že v daném případě není dán důvod nutné obhajoby, a konal hlavní líčení, v jehož rámci obviněný svá práva realizoval, k prováděným důkazům se vyjadřoval a byl přítomen vyhlášení přezkoumávaného rozsudku. Poté, co obviněný i státní zástupce podali odvolání proti vyhlášenému rozsudku, byla tato trestní věc předána odvolacímu soudu, jenž ji však dne 10. 1. 2019, pod sp. zn. 3 To 427/2018, vrátil soudu prvního stupně bez věcného vyřízení s pokynem, aby nejprve usnesením rozhodl o žádosti obviněného o bezplatnou obhajobu, protože pouhé telefonické vyrozumění není dostatečné.

18. Na základě tohoto pokynu soud prvního stupně přípisem ze dne 17. 1. 2019 obviněného, po opětovném sdělení, že se u něj nejedná o případ nutné obhajoby, poučil ve smyslu § 33 odst. 2 tr. ř. a vyzval ho, aby ve lhůtě 14 dnů osvědčil, že nemá dostatek prostředků hradit náklady obhajoby, a sdělil mu, že pokud trvá na přiznání bezplatné obhajoby, nechť soudu doloží potřebné doklady prokazující jeho nárok. Obviněný tak učinil podáním došlým soudu dne 18. 2. 2019, kde zčásti zopakoval informace uvedené v původní žádosti, a rovněž sdělil, že v současné

době disponuje částkou 26 218 Kč. Zmínil, že nepobíral žádné příspěvky ani podporu a není vlastníkem žádné nemovitosti. Byt, v němž bydlel, je ve vlastnictví obce a pronajímá si ho jeho bratr a rodinný dům patří matce. Čestně prohlásil, že nemá žádné cenné věci ani automobil, šperky apod. K tomu doložil doklady o příjmech od dvou společností, s nimiž měl uzavřeny dohody o provedení práce.

19. O takto doplněné žádosti soudce rozhodl usnesením ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. 90 T 85/2018, tak, že podle § 33 odst. 2 tr. ř. obviněný nemá nárok na bezplatnou obhajobu ani na obhajobu za sníženou odměnu. Proti tomuto usnesení obviněný podal dne 18. 3. 2019 stížnost, kterou odvolací soud usnesením ze dne 10. 4. 2019, sp. zn. 3 To 123/2019, podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodnou zamítl. Veřejné zasedání o odvoláních obviněného a státního zástupce konal dne 10. 4. 2019 za přítomnosti obviněného.

20. Nejvyšší soud uvádí, že podmínky, za nichž lze žádat o bezplatnou obhajobu, jsou upraveny v § 33 odst. 2 tr. ř., podle něhož, osvědčil-li obviněný, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady obhajoby, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení soudce, že má nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu. Vyplyvá-li ze shromážděných důkazů, že obviněný nemá dostatek prostředků na náhradu nákladů obhajoby, může, je-li to třeba k ochraně práv obviněného, rozhodnout předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce o nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu i bez návrhu obviněného. V případech uvedených ve větě první a druhé náklady obhajoby zcela nebo zčásti hradí stát. Podle § 33 odst. 4 tr. ř. platí, že pokud byl pravomocným rozhodnutím podle odstavce 2 obviněnému přiznán nárok na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu a obviněný o ustanovení obhájce požádá, bude mu obhájce neprodleně ustanoven. Obhájce ustanoví a, pominou-li důvody pro rozhodnutí podle odstavce 2, ustanovení zruší předseda senátu a v přípravném řízení soudce. Ustanovení § 38 odst. 2, § 39 odst. 2, § 40 a 40a tr. ř. se použijí obdobně. Tím je zaručena zásada plynoucí z článku 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy, podle něhož každý, kdo je obviněn z trestného činu, má právo obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru, nebo pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují.

21. Podle obsahu přezkoumávaných rozhodnutí i uvedeného stavu řízení Nejvyšší soud zdůrazňuje, že v posuzované věci nešlo o případ nutné obhajoby podle § 36 tr. ř., jak soud prvního stupně obviněného správně informoval. Obviněný měl však právo si obhájce zvolit, případně mu ho mohla zvolit jiná oprávněná osoba (§ 37 odst. 1 tr. ř.). Obviněný si nicméně po celou dobu konání řízení před soudem prvního a druhého stupně obhájce nezvolil. Z tohoto důvodu nelze dojít k závěru, že by obviněný neměl obhájce, ač ho podle zákona měl mít [srov. § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř.]. Právo obviněného na obhajobu, tedy to, aby si obhájce sám zvolil, když se nejednalo o případ nutné obhajoby, nebylo ze strany soudů po celé řízení

č. 27

jakkoliv omezeno, protože obviněný si může zvolit obhájce bez ohledu na to, zda soud rozhodne o jeho nároku na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu. Takové rozhodnutí se totiž může týkat jak obhájce, který již vykonává obhajobu obviněného, tak obhájce, kterého si obviněný zvolí teprve později (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2009, sp. zn. 7 Tdo 191/2009).

22. Vzhledem k výše uvedenému je § 33 odst. 2 tr. ř. nutno interpretovat tak, že obviněný si může nejprve zvolit obhájce, a poté žádat o bezplatnou obhajobu. Obhájci, kterého si obviněný zvolil ještě před přiznáním nároku na bezplatnou obhajobu, náleží – v případě, že je takový nárok obviněnému přiznán – odměna a náhrada hotových výdajů zpravidla ode dne podání důvodného návrhu na přiznání nároku na bezplatnou obhajobu (ostatně k tomuto dni se nemajetnost obviněného také osvědčuje). Je-li však nutné, aby v zájmu zachování práva na právní pomoc a obhajobu činil obhájce určité úkony ještě před podáním takového návrhu, náleží mu odměna a náhrada hotových výdajů i za tyto úkony, pokud byly učiněny v téže věci jako následné podání důvodného návrhu na přiznání nároku na bezplatnou obhajobu a v časové souvislosti s ním. Nelze přijmout interpretaci, jež jde k tíži obhájce, který na sebe z dobré vůle převzal finanční riziko spojené se zastupováním nemajetného obviněného, a který tak nejen v zájmu obviněného, ale i v zájmu spravedlnosti jako takové *de facto* plní roli absentujícího systému právní pomoci nemajetným. Ústavně konformní interpretací § 33 odst. 2 tr. ř. je jen výklad, který chrání jak výše uvedené právo obhájce, tak i základní práva jeho nemajetného klienta na právní pomoc a obhajobu, zakotvená v článku 37 odst. 2, článku 40 odst. 3 Listiny a článku 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy. Právo na právní pomoc a obhajobu obviněnému náleží již od počátku trestního řízení a vztahuje se na všechny jeho fáze, což je zřejmé z díkce čl. 37 odst. 2 Listiny. Rovněž nemajetnému obviněnému náleží právo na obhajobu, nicméně meze tohoto práva, respektive pozitivních závazků státu z jeho práva plynoucích (zaplatit namísto obviněného odměnu obhájce a náhradu jeho hotových výdajů), určuje zákon, a to výše citované ustanovení § 33 odst. 2 tr. ř. Toto ustanovení je nicméně s ohledem na větu první článku 4 odst. 4 Listiny třeba vykládat v kontextu obecnějšího práva na právní pomoc, které bez pochyby náleží i nemajetným (srov. článek 3 odst. 1 Listiny, podle kterého se základní práva zaručují všem bez rozdílu majetku), a tedy při respektování výše naznačených principů (srov. náleze Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2019, sp. zn. IV. ÚS 2295/2016).

23. Z uvedeného je zřejmé, že právo na obhajobu osoby, u níž nejsou dány podmínky nutné obhajoby, vychází z její vůle, zda se chce dát obhájcem zastoupit, a stát do tohoto práva vstupuje pouze v případě, kdy jde o osobu, která objektivně nemá vlastní finanční prostředky, aby si náklady na obhajobu mohla uhradit zcela nebo zčásti sama. Z této zásady je třeba vycházet i v této trestní věci, v níž soud prvního stupně zkoumal majetkové poměry obviněného z hledisek vymezených v § 33 odst. 2 tr. ř. a na základě podkladů, které obviněný doložil, a po jejich

zhodnocení dospěl k závěru, že obviněný nebyl v uvedeném smyslu nemajetným, protože disponoval konkrétními finančními částkami.

24. Nejvyšší soud rovněž v těchto souvislostech připomíná, že dovolání obviněného bylo podáno proti shora uvedeným meritorním rozhodnutím soudu prvního a druhého stupně [§ 265a odst. 1 písm. a) tr. ř.], a nesměřuje tedy proti usnesení o zamítnutí žádosti o přiznání obhajoby bezplatné nebo za sníženou odměnu ani proti rozhodnutí o zamítnutí stížnosti, kterou bylo vydané usnesení napadeno. Nejvyšší soud však i přes tento přesah své přezkumné činnosti, zejména z důvodu, že posouzení správnosti závěru o tom, zda bylo porušeno právo na obhajobu, se odvíjí od správnosti závěru soudů, že obviněný nemá nárok na přiznání bezplatné obhajoby, posoudil i okolnosti, podle nichž soudy tento závěr učinily.

25. Městský soud v Brně v usnesení ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. 90 T 85/2018, jímž zamítl žádost obviněného na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu, posuzoval nárok obviněného na základě podkladů (potvrzení o příjmech, výpisů z účtu obviněného a sdělení Úřadu městské části B.-K.), které mu obviněný dodal dne 18. 2. 2019 na základě výzvy JUDr. L. H. ze dne 17. 1. 2019. Podle obsahu těchto podkladů soud dospěl k závěru, že obviněný měl v době podání žádosti průměrný výdělek ve výši 11 611 Kč měsíčně. Na účtu měl rovněž finanční rezervu ve výši 26 218 Kč. Shledal tudíž, že šlo o prostředky, které nesvědčí o tom, že by byl nemajetný, neboť si i zpětně hradil nepovinné sociální pojištění pro získání důchodu v 65 letech. Obviněný sdílel společnou domácnost se svou matkou, se kterou se dělil o náklady na její chod, přičemž ty nemohly samy o sobě a při jeho příjmech založit nárok na přiznání bezplatné obhajoby či obhajoby za sníženou odměnu. Soud vysvětlil, že tento nárok neslouží k odvrácení nepříznivé životní situace spojené s hrazením nákladů obhajoby, nýbrž k zamezení upření práva na formální obhajobu těm, kterým jejich situace vůbec nebo ve významné části nedovoluje dosáhnout částky, kterou činí náklady obhajoby. Nejednalo se proto o situaci, kdy by byl obviněný po uhrazení nákladů obhajoby existenčně ohrožen, a proto soud prvního stupně jeho žádosti nevyhověl. S těmito závěry se v usnesení ze dne 10. 4. 2019, sp. zn. 3 To 123/2019, ztotožnil i stížnostní soud, který správnost závěrů soudu prvního stupně doložil odkazem na ustálenou judikaturu, podle níž se pro přiznání obhajoby bezplatné nebo za sníženou odměnu musí jednat o dlouhodobou finanční nepřízeň, a nikoliv přechodný stav. Za rozhodné považoval, že obviněný je v produktivním věku, schopný manuální práce, bez zdravotních potíží a má finanční příjmy. Důvody, pro které přechodně nedosahuje vyšší platové hranice, jsou ty, že stále studuje a peníze vydělává pomocí brigád, přičemž by mohl na trhu práce hledat uplatnění odpovídající jeho vzdělání. Zmiňovaná finanční situace navíc nebyla dlouhodobá, ale pouze přechodného charakteru a obviněný měl možnost i do budoucna získat dostatek finančních prostředků, přičemž svůj dluh na odvodech na sociální pojištění si zapříčinil sám, když dlouhodobě neprováděl pravidelné platby. Z těchto

důvodů, ve spojení s odůvodněním soudu prvního stupně, obviněný svůj nárok na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu neosvědčil, a proto soud stížnost obviněného jako nedůvodnou zamítl.

č. 27

26. Uvedené skutečnosti, které soudy obou stupňů rozvedly a vysvětlily ve zmíněných rozhodnutích, nesvědčí o tom, že by poměry obviněného neproověřovaly důsledně nebo je vadně posoudily, ba naopak z odůvodnění těchto rozhodnutí plyne, že respektovaly hlediska uvedená v § 33 odst. 2 tr. ř. a neporušily zásady plynoucí z článku 40 odst. 3 Listiny. Rovněž braly do úvahy, že soudy při přiznání bezplatné obhajoby nemohou stanovit podmínky, které nemají oporu v zákoně či v judikatuře a při rozhodování vycházely ze stavu aktuálního v době rozhodování (srov. nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 3966/2019). Jde zejména o úvahy, jimiž doložily závěr, že obviněnému zákonné zvýhodnění nepřisluší, protože jeho majetkové poměry jsou dostačující pro to, aby si náklady obhajoby hradil sám, neboť jím předloženými podklady neosvědčily, že nemá nedostatek finančních prostředků. Přitom je třeba zdůraznit, že soud tyto údaje sám nezjišťuje a doklady neopatřuje, nicméně v případě neprokázání nároku obviněného rozhodne usnesením o zamítnutí žádosti nárokuující obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu, neboť povinnost dokazovat tvrzené skutečnosti je plně na obviněném (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 412 a 413).

27. Nejvyšší soud z uvedeného obsahu zmíněných rozhodnutí neshledal v úvahách a závěrech soudů vady, které by svědčily o tom, že při posuzování podkladů, které obviněný doložil, pochybily. Jejich závěry mají základ v předložených tvrzeních obviněného a jsou plně v souladu se zákonným vymezením podmínek v § 33 odst. 2 tr. ř. Z těchto důvodů nelze v tom, že soud obviněnému nárok na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu nepřiznal, spatřovat porušení práva obviněného na obhajobu.

28. Se zřetelem na tento závěr je třeba posuzovat obviněným v dovolání vytýkanou liknavost, s níž soud prvního stupně rozhodl o jeho žádosti až s odstupem téměř čtyř měsíců. Podle výše (viz body 20. až 23.) podrobně popsaného postupu soudu prvního stupně je zřejmé, že bylo nesprávné, jestliže na žádost obviněného, kterou obdržel ještě před nařízením hlavního líčení, nereagoval tak, že by postupoval v souladu s § 33 odst. 2 tr. ř., ale namísto toho jej telefonicky informoval, že u něj nejde o nutnou obhajobu, a proto si musí zvolit obhájce sám, přičemž toto sdělení obviněnému zopakoval i před zahájením hlavního líčení. Tím totiž samosoudce rezignoval na zákonné podmínky stanovené § 33 odst. 2, 3, 4 tr. ř., podle nichž je povinen o žádosti obviněného rozhodnout usnesením, proti kterému je přípustná stížnost, a to bez zbytečného odkladu, případně, pokud by nárok přiznal, a obviněný by o to požádal, obhájce bezodkladně ustanovit. Uvedené telefonické oznámení ani tatáž informace podaná soudcem při hlavním líčení neměly zákonem stanovenou procesní formu, protože se nejednalo o rozhodnutí ve

smyslu § 33 odst. 3 tr. ř., přesto z něj pro obviněného plynula, byť formálně nedostatečná, avšak informace, že jeho žádosti nebylo vyhověno. Soud prvního stupně uvedený procesní nedostatek, i když s velkým odstupem času, a až na základě pokynu odvolacího soudu napravil, když usnesením ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. 90 T 85/2018, poté, co požádal obviněného, aby svůj požadavek doplnil, rozhodl. Uvedený časový odstup mezi podanou žádostí a rozhodnutím soudu ani to, že mezitím bylo konáno hlavní líčení, jehož se obviněný účastnil sám, protože si obhájce nezvolil, rovněž nelze považovat za porušení práva obviněného na obhajobu, protože soudy obou stupňů nedospěly ani později k závěru, že by obviněný měl nárok na to, aby mu byly náklady obhajoby zcela nebo zčásti hrazeny státem. Zásadním důvodem bylo, že mu nenáleží postavení nemajetného obviněného, je muž svědčí právo bezplatné obhajoby, jehož meze, resp. pozitivní závazky státu z jeho práva plynoucí (zaplatit namísto obviněného odměnu obhájce a náhradu hotových výdajů) určuje zákon v § 33 odst. 2 tr. ř., a jež obviněný nesplnil (srov. náleze Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2295/2016).

29. Výše zmíněná liknavost a časová prodleva v rozhodnutí soudu byla řádně vypořádána a zhojena, a to ještě před rozhodnutím odvolacího soudu, když soud prvního stupně dne 26. 2. 2019 usnesením o žádosti o přidělení obhájce bezplatně nebo za sníženou odměnu rozhodl. Toto rozhodnutí odůvodnil s odkazem na zjištění, která učinil na základě předložených dokumentů, a obviněného rovněž poučil o možnosti podat stížnost, čehož obviněný v plné míře využil. Stížnostní soud napadené rozhodnutí přezkoumal a poté, co nezjistil v závěrech soudu prvního stupně žádné pochybení, stížnost obviněného podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl.

30. Soud je sice povinen bez zbytečného odkladu o návrhu podle § 33 odst. 3 tr. ř. rozhodnout, avšak naproti tomu je samostatnou povinností obviněného, aby včas dokázal jím tvrzené skutečnosti zakládající nárok na bezplatnou obhajobu, což dovolatel neučinil, neboť ke svému prvnímu návrhu nepřipojil potřebné podklady. Tato nesprávná procesní situace byla přitom zhojena, i když se tak stalo až zásahem odvolacího soudu, který soudu prvního stupně udělil pokyn, aby rozhodl pomocí usnesení s možností opravného prostředku, na základě čehož byl návrh obviněného posouzen soudy obou stupňů, které ho po řádném zhodnocení finanční situace obviněného neshledaly důvodným. Obviněnému navíc nic nebránilo v tom, aby si obhájce, který by ho při hlavním líčení zastupoval, zvolil sám, což mu ostatně doporučil i samosoudce JUDr. L. H., což však obviněný ze své vůle neučinil.

31. Na základě shora uvedeného Nejvyšší soud shledal, že v přezkoumávané věci, i přes opožděnost uvedených rozhodnutí ve smyslu § 33 odst. 2 tr. ř., neměla tato vada zásadní význam, který by se promítl do porušení práva obviněného na jeho obhajobu ve smyslu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř., protože nedošlo k situaci, kdy by obhájce neměl, ač by jej podle zákona měl mít.

32. Ze všech dalších důvodů v rozhodnutí podrobně rozvedených Nejvyšší soud dovolání obviněného podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl.

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Č. 51

Opatrovník (opatrovnictví) právnické osoby (o. z.), Společnost s ručením omezeným

§ 165 odst. 2 o. z., § 487 odst. 2 o. z.

č. 51

Funkce kolizního opatrovníka, jmenovaného právnické osobě postupem podle § 165 odst. 2 o. z., zaniká bez dalšího (*ex lege*) k okamžiku, kdy odpadne důvod, pro který byl kolizní opatrovník jmenován. Soud, jenž jmenuje právnické osobě kolizního opatrovníka podle § 165 odst. 2 o. z., je povinen ve výroku svého rozhodnutí vymezit rozsah jeho působnosti (§ 487 odst. 2 část věty za středníkem o. z.). Působnost kolizního opatrovníka se přitom může týkat pouze těch záležitostí právnické osoby, jež nemohou řešit (při nichž nemohou právnickou osobu zastupovat) členové statutárního orgánu pro trvalý střet zájmů.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2019, sp. zn. 27 Cdo 1382/2019, ECLI:CZ:NS:2019:27.CDO.1382.2019.1

Nejvyšší soud k dovolání žalovaných zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 2017, sp. zn. 8 Cmo 243/2016, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou podanou u Městského soudu v Praze dne 7. 9. 2016 se žalobkyně domáhá na žalované, aby jí společně a nerozdílně zaplatili 1 244 033,45 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady škody, když podle názoru žalobkyně nepostupovali jako její jednatelé s péčí řádného hospodáře, neboť v době výkonu jejich funkce byla z účtu žalobkyně odepsána částka 1 244 033,45 Kč bez uvedení důvodu či přiměřeného protiplnění.

2. Městský soud v Praze usnesením ze dne 12. 9. 2016, č. j. 81 Cm 82/2016-14, řízení o zaplacení částky 1 244 033,45 Kč s příslušenstvím zastavil (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.).

3. Soud prvního stupně vyšel z toho, že:

[1] Žalobu za žalobkyni podal opatrovník O. T., advokát, se sídlem v XY (dále též jen „opatrovník“), ustanovený žalobkyni usnesením Městského

soudu v Praze ze dne 25. 2. 2016, č. j. 2 Nc 1010/2015-155, a to z důvodu naplnění podmínek stanovených v § 165 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“). Působnost opatrovníka byla vymezena tak, že má usilovat o řádné obnovení činnosti statutárního orgánu žalobkyně, má činit veškerá právní jednání za žalobkyni, zejména vůči ve výroku specifikovaným společností, a má přístup do datové schránky žalobkyně. [2] Žalovaná R. D. není zapsána v obchodním rejstříku jako jednatelka žalobkyně, ze zápisu z valné hromady žalobkyně konané dne 7. 10. 2015 se však podává, že tohoto dne byla do funkce jednatelky valnou hromadou zvolena.

[3] Žalovaný J. P. je jednatelem žalobkyně, zapsaný v obchodním rejstříku s oprávněním jednat samostatně.

4. Na takto ustaveném základu soud prvního stupně uzavřel, že opatrovník žalobkyně nebyl k podání žaloby oprávněn. Jmenování opatrovníka je podle soudu „opatřením dočasné povahy, jehož účelem není prověřování ekonomického stavu společnosti a činnosti jejích stávajících jednatelů“. Ve vymezené působnosti opatrovníka podávání žalob proti jednatelům žalobkyně zahrnuto nebylo.

5. Soud proto řízení podle § 104 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), zastavil pro nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit.

6. Vrchní soud v Praze k odvolání žalobkyně v záhlaví označeným usnesením rozhodnutí soudu prvního stupně změnil ve výroku I. tak, že se řízení nezastavuje, a ve výroku II. tak, že „se nestanoví, že žalobkyně nemá právo na náhradu nákladů řízení“.

7. Odvolací soud posoudil závěr soudu prvního stupně jako nesprávný, neboť podle § 487 odst. 1 o. z. „pro práva a povinnosti opatrovníka obdobně platí ustanovení o právech a povinnostech člena statutárního orgánu, působnost opatrovníka se přiměřeně řídí ustanoveními o působnosti statutárního orgánu. Podle § 164 o. z. může člen statutárního orgánu zastupovat společnost (vystupovat jménem společnosti) ve všech záležitostech“.

8. Odvolací soud vzal na zřetel také skutečnost, že § 487 o. z. „neřeší“, kdy funkce opatrovníka právnické osoby zaniká. Není-li v rozhodnutí o ustanovení opatrovníka časově či účelově vymezeno „ukončení opatrovnictví“, je třeba mít za to, že „opatrovnictví končí až k okamžiku pravomocného odvolání opatrovníka (analogické využití § 463 odst. 2 o. z.).“

9. Odvolací soud proto uzavřel, že opatrovník byl oprávněn jménem žalobkyně podat „předmětnou“ žalobu.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 51

10. Proti usnesení odvolacího soudu podali žalovaní dovolání, jehož přípustnost opírají o § 237 o. s. ř., majíce za to, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodovací činnosti odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to, „zda je k zániku funkce opatrovníka právnické osoby jmenovaného podle § 165 odst. 2 o. z. nutné pravomocné rozhodnutí soudu o jeho odvolání“.

11. Dovolatelé uvádí, že žalobkyni byl jmenován opatrovník podle § 165 odst. 2 o. z., tedy z důvodu střetu zájmů mezi žalobkyní a jejími jednatelem. Dne 18. 7. 2016 se konala valná hromada, na které byl odvolán jeden z jednatelů žalobkyně, M. D., a na jeho místo byla zvolena nová jednatelka, žalovaná R. D. Zároveň na této valné hromadě bývalý jednatel M. D. a stávající jednatel J. P. splnili svou informační povinnost podle § 54 odst. 1 a 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) [dále též jen „z. o. k.“], a „kontrolní či nejvyšší orgán obchodní korporace jim výkon jejich funkce nepozastavil“.

12. Dovolatelé jsou tedy přesvědčeni, odkazující na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4384/2015, uveřejněné pod číslem 102/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 102/2016“), že žalovaný J. P. je oprávněn žalobkyni zastupovat bez ohledu na střet zájmů, neboť jeho konflikt zájmů byl „korporačním způsobem „odklizen“ a § 437 o. z. o zákazu jednání v konfliktu zájmů se tedy nepoužije“.

13. Dále dovolatelé citují usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2016, sp. zn. 29 Cdo 3899/2015, uveřejněné pod číslem 59/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 59/2017“), v němž je k zániku funkce opatrovníka jmenovaného podle § 165 odst. 1 o. z. uvedeno, že „jakmile jsou zvoleni noví jednatelé, funkce opatrovníka bez dalšího (aniž by o tom soud musel rozhodovat) zaniká“. Podle dovolatelů je tento závěr použitelný i v případě opatrovníka jmenovaného podle § 165 odst. 2 o. z. Pomine-li „důvod, pro který byl opatrovník právnické osobě jmenován (tj. střet zájmů na straně člena statutárního orgánu obchodní korporace byl korporálně odklizen v souladu s § 54 a násl. z. o. k.), dochází k zániku funkce opatrovníka jmenovaného soudem podle § 165 odst. 2 o. z. bez dalšího, tj. aniž by o tom soud musel zvlášť rozhodnout a nelze tedy aplikovat ustanovení § 463 odst. 2 o. z.“.

14. Stejný závěr o zániku funkce jednatele jmenovaného podle § 165 odst. 2 o. z. se podle dovolatelů uplatní rovněž v situaci, „je-li zvolena do funkce člena statutárního orgánu osoba, která je oprávněna dotčenou právnickou osobu zastupovat (tj. která není ve střetu zájmů, pro který soud jmenoval právnické osobě opatrovníka)“. Dovolatelé jsou toho názoru, že s ohledem na R 59/2017 má zvo-

lení nového jednatele, který je oprávněn právnickou osobu zastupovat (v tomto případě R. D.), za následek zánik funkce opatrovníka bez dalšího (aniž by o tom soud musel rozhodovat).

15. Dovolatelé navrhuji, aby Nejvyšší soud napadené usnesení odvolacího soudu změnil tak, že se usnesení soudu prvního stupně potvrzuje, případně aby usnesení odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

č. 51

III.

Přípustnost dovolání

16. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., a to k řešení jím otevřené a v judikatuře Nejvyššího soudu dosud neřešené otázky zániku funkce opatrovníka právnické osoby jmenovaného podle § 165 odst. 2 o. z.

IV.

Důvodnost dovolání

17. Podle § 165 o. z., nemá-li statutární orgán dostatečný počet členů potřebný k rozhodování, jmenuje na návrh toho, kdo osvědčí právní zájem, chybějící členy soud na dobu než budou noví členové povoláni postupem určeným v základatelském právním jednání; jinak soud jmenuje právnické osobě opatrovníka, a to i bez návrhu, kdykoli se o tom při své činnosti dozví (odstavec první). Soud jmenuje právnické osobě opatrovníka, a to i bez návrhu, jsou-li zájmy člena statutárního orgánu v rozporu se zájmy právnické osoby a nemá-li právnická osoba jiného člena orgánu schopného ji zastupovat (odstavec druhý).

18. Podle § 487 o. z. pro práva a povinnosti opatrovníka právnické osoby platí obdobně ustanovení o právech a povinnostech člena statutárního orgánu. Působnost opatrovníka se přiměřeně řídí ustanoveními o působnosti statutárního orgánu (odstavec první). Soud opatrovníku uloží, aby s odbornou péčí usiloval o řádné obnovení činnosti statutárního orgánu právnické osoby; je-li toho třeba, soud působnost opatrovníka dále vymezí s přihlédnutím k působnosti dalších orgánů právnické osoby, popřípadě i k právům společníků (odstavec druhý).

19. Podle § 54 z. o. k., dozví-li se člen orgánu obchodní korporace, že může při výkonu jeho funkce dojít ke střetu jeho zájmu se zájmem obchodní korporace, informuje o tom bez zbytečného odkladu ostatní členy orgánu, jehož je členem, a kontrolní orgán, byl-li zřízen, jinak nejvyšší orgán. To platí obdobně pro možný střet zájmů osob členovi orgánu obchodní korporace blízkých nebo osob jím ovlivněných nebo ovládaných (odstavec první). Člen orgánu splní povinnosti podle odstavce 1 i tím, že informuje nejvyšší orgán, ledaže sám jako jediný společník vykonává jeho působnost (odstavec druhý). Tímto ustanovením není dotčena povinnost člena orgánu obchodní korporace jednat v zájmu obchodní

korporace (odstavec třetí). Kontrolní nebo nejvyšší orgán může na vymezenou dobu pozastavit člena orgánu, který oznámí střet zájmu podle odstavce 1, výkon jeho funkce (odstavec čtvrtý).

20. Z ustálené judikatury Nejvyššího soudu se podává, že:

[1] Při výkladu § 165 odst. 2 o. z. je nezbytné mít na zřeteli, že jmenování opatrovníka představuje zásah soudu do vnitřních poměrů právnické osoby, který je krajním řešením (*ultima ratio*), k němuž je namísto přikročit až tehdy, není-li možné důsledky rozporu mezi zájmy člena statutárního orgánu a právnické osoby překlenout jinak (zůstala-li by jinak právnická osoba bez zástupce oprávněného za ni právně jednat).

[2] Je-li zde jiný člen orgánu, který je oprávněn za právnickou osobu jednat (ať již jde o člena statutárního orgánu, či o likvidátora – viz § 193 věta první o. z.), nelze opatrovníka podle § 165 odst. 2 o. z. jmenovat.

[3] V poměrech obchodních korporací nelze přehlížet ani to, že konflikt zájmů členů (statutárních) orgánů a obchodních korporací řeší § 54 z. o. k. Splní-li člen (statutárního) orgánu svoji informační povinnost podle § 54 odst. 1 a 2 z. o. k. a nepozastaví-li mu kontrolní či nejvyšší orgán obchodní korporace výkon jeho funkce (§ 54 odst. 4 z. o. k.), může obchodní korporaci zastupovat bez ohledu na střet zájmů; ustanovení § 437 o. z. se v takovém případě neuplatní. Pak ani nelze obchodní korporaci jmenovat opatrovníka podle § 165 odst. 2 o. z. (pro takový postup není důvod, neboť obchodní korporace má člena statutárního orgánu oprávněného za ni jednat).

Srov. R 102/2016.

[4] Jmenování opatrovníka je z povahy věci opatřením toliko dočasné povahy. Opatrovníku jmenovanému společností s ručením omezeným podle § 165 odst. 1 o. z. zaniká funkce okamžikem zvolení nových jednatelů. Srov. R 59/2017.

21. I při úvaze o tom, na základě jakých právních skutečností a k jakému okamžiku zaniká funkce opatrovníku jmenovanému právnické osobě podle § 165 odst. 2 o. z., je nutné mít na paměti, že jeho jmenování představuje zásah soudu do vnitřních poměrů právnické osoby, který je krajním řešením (*ultima ratio*) existujících rozporů mezi zájmy člena statutárního orgánu a právnické osoby, a že představuje opatření dočasné povahy, jež by mělo trvat toliko po nezbytně nutnou dobu.

22. Úkolem opatrovníka jmenovaného podle § 165 odst. 2 o. z. je zastupovat právnickou osobu v rozsahu, v němž tak nemohou činit – pro rozpor v zájmech – členové jejího statutárního orgánu (viz § 437 o. z.). Jakmile jsou tato právní jednání učiněna, popř. je jmenován či zvolen nový člen statutárního orgánu, jenž není ve střetu zájmů a může právnickou osobu zastupovat bez omezení, popř. střet zájmů odpadne z jiného důvodu (např. v případě obchodních korporací je vyřešen postupem podle § 54 a násl. z. o. k.), odpadá důvod, pro který byl kolizní

opatrovník právnické osobě jmenován; jeho funkce proto bez dalšího (*ex lege*) zaniká.

č. 51

23. V poměrech projednávané věci odvolací soud pochybil, když se nezabýval tím, zda v době podání žaloby stále trval důvod, pro který soud jmenoval opatrovníka žalobkyni, anebo zda již tento důvod pominul a funkce opatrovníka zanikla. V posléze uvedeném případě by absence oprávnění O. T. jednat za žalobkyni, obdobně jako nedostatek procesní plné moci, byla nedostatkem podmínky řízení, který lze odstranit (§ 104 odst. 2 o. s. ř.) [k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2000, sp. zn. 20 Cdo 416/98, a ze dne 11. 3. 2004, sp. zn. 29 Odo 295/2002].

24. S ohledem na okolnosti projednávané věci považuje Nejvyšší soud za potřebné dodat následující:

25. Soud, jenž jmenuje právnické osobě opatrovníka podle § 165 odst. 2 o. z., je povinen ve výroku svého rozhodnutí vymezit rozsah jeho působnosti (§ 487 odst. 2 část věty za středníkem o. z.). Působnost kolizního opatrovníka se přitom může týkat pouze těch záležitostí právnické osoby, jež nemohou řešit (při nichž nemohou právnickou osobu zastupovat) členové statutárního orgánu pro trvalý střet zájmů. Kolizní opatrovník má právnickou osobu zastupovat jen a pouze při těch právních jednáních, při nichž ji nemohou zastoupit (pro trvalý střet zájmů) členové statutárního orgánu. Ve zbývajícím rozsahu zůstává členům statutárního orgánu zástupčí oprávnění (stejně jako ostatní práva a povinnosti plynoucí z členství ve statutárním orgánu) zachováno.

26. Nepřichází proto v úvahu, aby soud jmenoval kolizního opatrovníka s tím, že je oprávněn zastupovat právnickou osobu při všech právních jednáních, resp. že na něj přechází veškerá působnost statutárního orgánu (nenastane-li zcela výjimečná situace, kdy trvalý střet zájmů brání členům statutárního orgánu zastupovat právnickou osobu při jakýchkoliv právních jednáních). Stejně tak (logicky) nepřichází v úvahu, aby soud uložil koliznímu opatrovníku, aby s „odbornou“ péčí usiloval o řádné obnovení činnosti statutárního orgánu (tato povinnost, předjímáná § 487 odst. 2 částí věty před středníkem o. z., svědčí toliko opatrovníku jmenovanému podle § 165 odst. 1 o. z.).

27. Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem je nesprávné, a dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. tak byl uplatněn právem, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené usnesení odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

28. Právní názor Nejvyššího soudu je pro odvolací soud závazný (§ 243g odst. 1 část věty první za středníkem, § 226 odst. 1 o. s. ř.).

Č. 52

č. 52

Insolvenční rejstřík, Doručování
§ 50d o. s. ř., § 71 IZ, § 75 odst. 1 IZ

V poměrech upravených pravidly doručování podle insolvenčního zákona lze podle ustanovení § 50d o. s. ř. vyslovit pouze neúčinnost zvláštního způsobu doručení písemnosti ve smyslu § 75 odst. 1 insolvenčního zákona. Rozhodnout podle § 50d o. s. ř. o neúčinnosti doručení soudní písemnosti v insolvenčním řízení vyhláškou (ve smyslu § 71 insolvenčního zákona) je pojmově vyloučeno; předmětné ustanovení není na tento způsob doručení aplikovatelné ani přiměřené.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2019, sen. zn. 29 ICdo 154/2017, ECLI:CZ:NS:2019:29.ICDO.154.2017.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 1. 2017, sp. zn. 152 ICm XY, 101 VSPH XY (KSPL 52 INS XY).

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 18. 2. 2016, č. j. 152 ICm XY, Krajský soud v Plzni (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Zamítl žalobu, kterou se žalobkyně (H. L.) domáhala vůči žalovaným (1. AP insolvence, v. o. s., jako insolvenčnímu správci dlužnice H. L., a 2. H. O.) určení, že kupní smlouva ze dne 28. 7. 2015 uzavřená mezi prvním žalovaným (jako prodávajícím) a druhou žalovanou (jako kupující) [dále též jen „kupní smlouva“] je neplatná (bod I. výroku).

[2] Uložil žalobkyni zaplatit každému z žalovaných na náhradě nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 8 349 Kč (body II. a III. výroku).

2. Insolvenční soud vyšel při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku zejména z toho, že:

[1] Podle prohlášení o úhradě ceny dosažené vydražením ze dne 15. 8. 2011 nabyla dlužnice

- pozemek parc. č. XY, o výměře XY, a budovu č. p. XY, na tomto pozemku stojící, ve veřejné dražbě dobrovolné za částku 140 000 Kč,

- pozemek parc. č. XY, o výměře XY, pozemek parc. č. XY, o výměře XY, a pozemek parc. č. XY, o výměře XY, v opakované dražbě za částku 525 000 Kč.

Jde o nemovitosti sepsané do majetkové podstaty dlužnice a zpeněžené v rámci insolvenčního řízení (dále jen „nemovitosti“).

č. 52

[2] Na základě věřitelského insolvenčního návrhu bylo u insolvenčního soudu dne 31. 5. 2013 zahájeno insolvenční řízení na majetek žalobkyně.

[3] Usnesením ze dne 28. 8. 2013, č. j. KSPL 52 INS XY, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek žalobkyně (bod I. výroku), prohlásil konkurs na její majetek (bod III. výroku) a insolvenčním správcem žalobkyně ustanovil prvního žalovaného (bod II. výroku).

[4] Přezkumné jednání a schůze věřitelů se konaly 19. 11. 2013.

[5] Do insolvenčního řízení přihlásilo své pohledávky za dlužnicí celkem 8 věřitelů s pohledávkami v souhrnné výši 657 292,68 Kč, z toho insolvenční navrhovatel [T. D. s. r. o. (dále jen „zajištěný věřitel T“)], Finanční úřad pro Karlovarský kraj (dále jen „zajištěný věřitel F“) a Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky (dále jen „zajištěný věřitel V“) přihlásili své pohledávky jako zcela nebo částečně zajištěné majetkem dlužnice.

[6] Usnesením ze dne 22. 11. 2013, č. j. KSPL 52 INS XY (které nabylo právní moci dne 29. 11. 2013), rozhodl insolvenční soud, že konkurs na majetek dlužnice bude projednán jako nepatrný.

[7] Usnesením ze dne 22. 11. 2013, č. j. KSPL 52 INS XY, jmenoval insolvenční soud prozatímní tříčlenný věřitelský výbor, složený ze zajištěných věřitelů T, F a V.

[8] Usnesením ze dne 2. 12. 2013, č. j. „KSPL 52 INS XY“ (správně KSPL 52 INS XY), udělil insolvenční soud insolvenčnímu správci (k jeho žádosti z 19. 11. 2013) souhlas se zpeněžením nemovitostí sepsaných do majetkové podstaty prodejem mimo dražbu za cenu dle nejvyšší nabídky. Písemné pokyny zajištěných věřitelů ke zpeněžení nemovitostí z 19. 11. 2013 (zajištěný věřitel T), 20. 11. 2013 (zajištěný věřitel V) a 25. 11. 2013 (zajištěný věřitel F) tvoří přílohu žádosti insolvenčního správce a byly zveřejněny v insolvenčním rejstříku.

[9] Podáním ze dne 19. 12. 2013 odstoupil zajištěný věřitel F z funkce člena prozatímního věřitelského výboru, čímž v souladu s § 66 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), přešla působnost věřitelského orgánu na insolvenční soud.

[10] Usnesením ze dne 1. 8. 2014, č. j. 152 ICm XY, rozhodl insolvenční soud, že doručení usnesení insolvenčního soudu (výzvy k vyjádření) ze dne 24. 6. 2013, č. j. KSPL 52 INS XY, a doručení usnesení insolvenčního soudu č. j. KSPL 52 INS XY (rozhodnutí o úpadku) dlužnici je neúčinné. Obě rozhodnutí byla následně doručena do datové schránky dlužnice dne

25. 9. 2014 a dlužnice proti nim nepodala opravný prostředek. Usnesení insolvenčního soudu č. j. KSPL 52 INS XY tak nabylo právní moci ve výroku o zjištění úpadku dlužnice a o prohlášení konkursu na její majetek dne 11. 10. 2014.

[11] K žádosti insolvenčního správce ze dne 14. 5. 2015, odůvodněné neposkytnutím součinnosti dlužnicí, nařídil insolvenční soud usnesením ze dne 20. 5. 2015, č. j. KSPL 52 INS XY, prohlídku nemovitostí.

[12] Podle protokolu o průběhu prohlídky z 28. 5. 2015 dlužnice insolvenčnímu správci neumožnila prohlídku nemovitosti.

[13] Na základě pokynu insolvenčního soudu k opětovné prohlídce nemovitosti (z 11. 6. 2015) proběhla prohlídka nemovitosti 18. 6. 2015 za účasti Policie České republiky; dlužnice prohlídku opět neumožnila.

[14] Podle znaleckého posudku Ing. S. F. ze dne 21. 7. 2015 činila obvyklá cena nemovitosti 800 000 Kč.

[15] Dne 27. 7. 2015 byl v insolvenčním rejstříku zveřejněn soupis majetkové podstaty ze dne 24. 7. 2015.

[16] Podle výpisu z katastru nemovitostí jsou nemovitosti dlužnice zatíženy 6 zástavními právy v rámci exekučních řízení.

[17] Insolvenční správce inzeroval prodej nemovitosti „na serveru S reality“ v době od 29. 5. 2015 do 28. 7. 2015.

[18] Insolvenční správce (jako prodávající) uzavřel s druhou žalovanou (jako kupující) dne 28. 7. 2015 kupní smlouvu, kterou převedl předmětné nemovitosti do vlastnictví druhé žalované za dohodnutou kupní cenu ve výši 500 000 Kč. Kupní smlouva byla zveřejněna v insolvenčním rejstříku 29. 7. 2015 jako příloha návrhu insolvenčního správce ze dne 29. 7. 2015 na vydání výtěžku zpeněžení zajištěnému věřiteli.

[19] Proti návrhu insolvenčního správce ze dne 29. 7. 2015 na vydání výtěžku zpeněžení zajištěnému věřiteli podala dlužnice dne 5. 8. 2015 námitky, k jejichž projednání nařídil insolvenční soud jednání na 8. 10. 2015. Při tomto jednání předložila zástupkyně dlužnice dvanáctistránkové doplnění podaných námitek, k čemuž se jí dostalo poučení, že má toto podání předložit prostřednictvím podatelny a za tím účelem bylo jednání odročeno s tím, že zástupkyně dlužnice má zajistit osobní účast dlužnice u odročeného jednání.

[20] Doplnění námitek již dlužnice insolvenčnímu soudu znovu nepředložila a k odročenému jednání, konanému 11. 2. 2016, se nedostavila ani dlužnice, ani její zástupce (ten svou neúčast u jednání omluvil prostřednictvím e-mailového podání doručeného insolvenčnímu soudu 15 minut před zahájením jednání, žádaje o odročení jednání, a pro případ, že se tak nestane, odkazuje na podání z 8. 10. 2015 (které však u soudu podáno nebylo) [předmětné námitky založil zástupce dlužnice do spisu až 24. 3. 2016 (s podaným odvoláním, A-24)].

[21] Usnesením ze dne 15. 3. 2016, č. j. KSPL 52 INS XY, insolvenční soud udělil insolvenčnímu správci souhlas s vydáním výtěžku zpeněžení zajištěným věřitelům a přiznal mu nárok na odměnu z výtěžku určeného k uspokojení zajištěných věřitelů.

č. 52

3. Na výše uvedeném základě insolvenční soud – vycházející z § 7 odst. 1, § 74 odst. 1 a 2, § 89, § 289 a § 293 insolvenčního zákona – dospěl k následujícím závěrům:

4. Žalobkyně neprokázala tvrzené vady insolvenčního řízení, jež je náležitě vedeno. Bylo naopak prokázáno, že od počátku řízení neposkytuje dlužnice potřebnou součinnost. Žaloba nereflktuje institut účinnosti rozhodnutí a jeho vyhlášení v průběhu insolvenčního řízení ve smyslu § 89 insolvenčního zákona. K účinnosti rozhodnutí okamžikem zveřejnění v insolvenčním rejstříku odkazuje insolvenční soud na § 74 insolvenčního zákona; zvláštní úprava doručování písemností spojuje se zvláštním způsobem doručení počátek běhu lhůty k podání opravného prostředku nebo k jinému procesnímu úkonu. Účinky doručení písemnosti však nastávají nikoliv doručením provedeným zvláštním způsobem, nýbrž zveřejněním v insolvenčním rejstříku. Rozhodnutí vydávaná v insolvenčním řízení přímo v průběhu jednání nebo hned po jeho skončení pak jsou vůči účastníkům insolvenčního řízení účinná vyhlášením přítomným účastníkům a insolvenčnímu správci.

5. Bez zřetele k pochybením z počátku řízení (co do doručení usnesení insolvenčního soudu č. j. KSPL 52 INS XY, a č. j. KSPL 52 INS XY) nastala právní moc rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek dlužnice (po novém doručení) před uzavřením kupní smlouvy, která je proto platná a účinná.

6. Insolvenční správce rovněž nepochybil, označil-li v soupisu pozemky ve smyslu parcelního čísla.

7. Za důvodné nemá insolvenční soud ani námitky týkající se ocenění majetkové podstaty, včetně námitky, že znalecký posudek neocenil stavbu, respektive ji ocenil částkou 0 Kč.

8. V otázce splnění podmínek dle § 289 a 293 insolvenčního zákona žalobkyně „nepracuje“ s platnou právní úpravou při zpeněžení majetkových hodnot, které slouží k zajištění pohledávky věřitele; tam oproti obecné právní úpravě uvedené v § 289 insolvenčního zákona nastupuje výjimka ve smyslu § 293 odst. 2 insolvenčního zákona. Podle právní úpravy platné k 28. 7. 2015 je k účinnosti prodeje mimo dražbu (v tomto případě k uzavření kupní smlouvy) jako způsobu zpeněžení majetkové podstaty nutné toliko dodržení pokynů zajištěných věřitelů. V řízení bylo prokázáno, že insolvenční správce postupoval při zpeněžování majetkové podstaty řádně a vyčkal pokynu všech zajištěných věřitelů, kteří se shodli na podmínkách zpeněžení „v dikci kupní smlouvy“.

9. Splnění procesních podmínek potvrdil i příslušný katastr nemovitostí, který podle kupní smlouvy povolil vklad vlastnického práva pro druhou žalovanou, s právními účinky vkladu k 29. 7. 2015.

10. Žalobkyně neprokázala, že nebyly řádně zjištěny pohledávky zajištěných věřitelů. Přezkumné jednání bylo řádně nařízeno, proběhlo, insolvenční správce pohledávky zajištěných věřitelů uznal a žádný z věřitelů je nepopřel. Jak vyplývá z textu insolvenčního zákona, bez ohledu na „řešení úpadku“ (správně „způsob řešení úpadku“), není dlužník oprávněn se k zajištěným pohledávkám vyjadřovat (uznávat je nebo popírat); jeho stanovisko je v tomto případě irelevantní. Popěrné úkony dlužníka mají při řešení úpadku konkursem za následek pouze to, že po ukončení konkursu jsou pohledávky, které dlužník popřel, nevykonatelné. Vzhledem k výslednému dopadu popěrných úkonů by opakování přezkumného jednání bylo nadbytečné, jestliže insolvenční správce uznal všechny přihlášené pohledávky.

11. K námitkám žalobkyně k výkonu funkce insolvenčním správcem insolvenční soud uzavírá, že ten ve věci postupoval bezchybně, s odbornou péčí a v souladu s insolvenčním zákonem.

12. K odvolání žalobkyně Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 26. 1. 2017, č. j. 152 ICm XY, 101 VSPH XY (KSPL 52 INS XY):

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).

[2] Uložil žalobkyni zaplatit žalovaným na náhradu nákladů odvolacího řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 12.094 Kč (druhý výrok).

13. Odvolací soud – vycházejí z § 59d zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), a z § 137, § 140a, § 289 a § 293 insolvenčního zákona – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

14. Kupní smlouva byla uzavřena již za platnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), účinného od 1. 1. 2014. Žalobkyně netvrdila ani neprokazovala, že kupní smlouva nemá náležitosti stanovené v § 2079 – § 2183 o. z., a co do ustanovení o neplatnosti právních ujednání obsažených v § 574 – § 588 o. z. nelze přehlédnout, že základní zásadou při výkladu platnosti právního jednání je, že na ně je třeba pohlížet spíše jako na platné než jako na neplatné.

15. Kupní smlouvu uzavřel insolvenční správce dlužnice v rámci zpeněžování majetkové podstaty dlužnice mimo dražbu ve smyslu § 289 insolvenčního zákona; již z povahy této smlouvy, jejího účelu a toho, že uzavření takové kupní smlouvy insolvenční zákon výslovně povoluje, plyne, že nemůže jít o smlouvu uzavřenou v rozporu s dobrými mravy. Skutečností a argumenty uváděné žalobkyní směřují k tomu, že jde o smlouvu, která odporuje insolvenčnímu zákonu (což žalobkyně dovozuje z postupu insolvenčního soudu a insolvenčního správce před uzavřením kupní smlouvy). Žádný z těchto jejích argumentů však nemůže být důvodem pro závěr, že kupní smlouva je absolutně neplatná pro rozpor s insolvenčním zákonem.

16. Kupní smlouva by byla absolutně neplatná pro rozpor s insolvenčním zákonem, jen kdyby se prokázalo, že insolvenční správce předmětné nemovitosti zpeněžil v době, kdy rozhodnutí o úpadku dlužnice a o prohlášení konkursu na

její majetek pozbylo účinnosti ve smyslu § 89 insolvenčního zákona, což se nestalo.

č. 52

17. O podání žalobkyně z 11. 3. 2014, označeném jako „žaloba pro zmatečnost“ (o němž dovolatelka nyní tvrdí, že šlo o odvolání proti rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na její majetek), rozhodl insolvenční soud usnesením ze dne 1. 8. 2014, č. j. 152 ICM XY, jako o návrhu dlužnice na rozhodnutí o neúčinnosti doručení tohoto usnesení dlužnici podle § 50d o. s. ř., a to tak, že doručení tohoto usnesení je neúčinné. K tomu odvolací soud poukazuje co do doručení předmětného usnesení na § 59d odst. 3 o. s. ř. Na usnesení insolvenčního soudu z 1. 8. 2014 reagovala žalobkyně tím, že se podáním z 8. 10. 2015 domáhala nového (věcného) rozhodnutí o žalobě pro zmatečnost, namítajíc, že usnesením o neúčinnosti doručení soud nevyčerpal celý předmět řízení, vymezený podáním z 11. 3. 2014. Tento její návrh zamítl insolvenční soud usnesením ze dne 29. 10. 2015, č. j. 152 ICM XY, s tím, že usnesením z 1. 8. 2014 rozhodl o návrhu dlužnice v celém rozsahu. O následném odvolání dlužnice rozhodl Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 4. 1. 2016, č. j. 104 VSPH XY, tak, že potvrdil usnesení insolvenčního soudu ze dne 29. 10. 2015.

18. Ačkoli rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek dlužnice bylo (jak uvedeno výše) řádně doručeno postupem podle § 50d odst. 3 o. s. ř., insolvenční soud stejné usnesení doručil dlužnici znovu (do datové schránky) dne 25. 9. 2014. O následném odvolání dlužnice (z 21. 1. 2016) rozhodl Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 19. 4. 2016, č. j. 1 VSPH XY, tak, že je odmítl jako opožděné.

19. Z výše uvedeného se podává, že v době uzavření kupní smlouvy:

- k tomu byl první žalovaný (insolvenční správce) podle insolvenčního zákona aktivně legitimován,

- rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek dlužnice nepozbylo účinnosti a bylo pravomocné (s opožděným odvoláním nejsou spojeny žádné účinky).

20. K námitce, že přezkumné jednání se konalo před právní mocí rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek dlužnice, takže pohledávky zajištěných věřitelů nebyly řádně přezkoumány, odvolací soud uvádí, že insolvenční zákon umožňuje, aby se přezkumné jednání konalo před právní mocí rozhodnutí o úpadku (jak jednoznačně plyne z § 137 insolvenčního zákona), přičemž podle § 140a odst. 1 insolvenčního zákona účinky rozhodnutí o úpadku nastávají okamžikem jeho zveřejnění v insolvenčním rejstříku, a tudíž nejsou vázány na právní moc takového rozhodnutí. Platí tedy, že konalo-li se přezkumné jednání za účinnosti rozhodnutí o úpadku, ale předtím, než tohoto rozhodnutí nabylo právní moci, pak pohledávky zajištěných věřitelů byly řádně přezkoumány a zjištěny.

21. Zajištění věřitelé písemně souhlasili (19., 20. a 25. 11. 2013) se zpeněžením nemovitostí prodejem mimo dražbu za nejvyšší nabídku a za těchto podmínek byly nemovitosti prodány (též se souhlasem insolvenčního soudu); při uzavření kupní

smlouvy tak byly splněny všechny zákonné podmínky pro její platnost stanovené v § 289 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona ve spojení s § 293 insolvenčního zákona.

22. Námitky žalobkyně k vadnosti a nesprávnosti znaleckých posudků stanovujících obvyklou cenu nemovitostí by nezpůsobily absolutní neplatnost kupní smlouvy, ani kdyby byly důvodné. Nemovitosti totiž nebyly prodány za znalecky stanovenou obvyklou cenu, nýbrž podle nejvyšší nabídky. Podle § 289 odst. 2 insolvenčního zákona pak i při prodeji mimo dražbu lze stanovit kupní cenu pod cenu odhadní; určujícím kritériem je, že nemovitosti byly prodány za podmínek obsažených v souhlasu insolvenčního soudu s prodejem majetku mimo dražbu [při zpeněžení zajištění je tímto kritériem i vázanost insolvenčního správce pokyny zajištěných věřitelů (které byly dodrženy)].

23. Nepodstatná je i odvolací námitka, že kupní smlouva byla uzavřena před právní mocí usnesení o prohlášení konkursu. Z výše popsanych důvodů totiž rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek dlužnice nabylo právní moci nejpozději 25. 9. 2014.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

24. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí jednak na vyřešení právních otázek, které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, jednak na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud zčásti odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu. Konkrétně má jít o následující právní otázky:

1. Je dodržen pokyn zajištěného věřitele k prodeji majetku patřícího do majetkové podstaty mimo dražbu nejvyšší nabídce, akceptuje-li insolvenční správce nabídku prvního zájemce a neučiní-li ani výzvu k prodeji adresovanou neurčitému okruhu osob po přiměřenou dobu?

2. Může odvolací soud hodnotit námitku nedostatku právní moci usnesení o prohlášení konkursu („když byl podán před jeho účinným doručením opravný prostředek“) pouze na základě rozhodnutí o odmítnutí dovolání pro opožděnost (napadeného žalobou pro zmatečnost), nebo je povinen tuto otázku vyřešit sám s ohledem na skutečnosti uváděné odvolatelem nebo vyplývající ze spisu?

3. Může být se všemi důsledky vedeno insolvenční řízení (a zpeněžována majetková podstata dlužníka), jestliže věřitelský insolvenční návrh nebyl do dnešního dne doručen dlužníku a o úpadku dlužníka a způsobu jeho řešení bylo rozhodnuto, aniž dlužníku byla dána možnost se k tomu jakkoliv vyjádřit? Jsou tato zásadní pochybení insolvenčního soudu takovou vadou řízení, že následné úkony jsou nezákonné a je třeba nejprve zhojit tyto vady a znovu rozhodnout o úpadku dlužníka?

4. Lze zpeněžit majetkovou podstatu dle pokynu zajištěných věřitelů (§ 293 insolvenčního zákona), jestliže se přezkumné jednání konalo bez účasti dlužnice, a ta se tedy nemohla k těmto pohledávkám jakkoliv vyjádřit?

5. Lze po rozhodnutí o úpadku platně konat schůzi věřitelů, nedošlo-li k řádnému přezkoumání pohledávek věřitelů, a nelze-li tedy rozhodnout o hlasovacích právech věřitelů dle § 51 insolvenčního zákona?

25. Dovolatelka namítá (poměřováno obsahem dovolání), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení. K položeným otázkám argumentuje dovolatelka následovně:

26. Ad 1. (K dodržení pokynu zajištěného věřitele při zpeněžování).

Zajištění věřitelé (jakkoli bez řádně přezkoumaných přihlášek) dali souhlas s prodejem nemovitostí mimo dražbu nejvyšší nabídce. To ale podle dovolatelky předpokládá, že nejvyšší nabídka bude skutečně vyhledána. Insolvenční správce zjevně neměl žádnou další nabídku (než od druhé žalované), ani neuvedl, jakým způsobem by jiné nabídky poptával. Tím, že nemovitosti prodal prvním zájemci (aniž smysluplně poptával jiné nabídky), tedy insolvenční správce nepostupoval v souladu s pokynem věřitelů a takové zpeněžení je neplatné pro nedodržení podmínek insolvenčního zákona.

27. Ad 2. (Ke zkoumání právní moci usnesení o prohlášení konkursu).

Potud dovolatelka namítá, že její podání z 11. 3. 2014 bylo včasným odvoláním proti rozhodnutí o úpadku spojenému s prohlášením konkursu na její majetek (a nemělo být posuzováno jako „žaloba pro zmatečnost“, ač je tak označila). K tomu dále uvádí, že to, zda nějaké rozhodnutí nabylo právní moci, je objektivní skutečností, takže soud je oprávněn si v každém stadiu řízení sám učinit závěr, zda některá dříve vydaná rozhodnutí jsou v právní moci, namítajíc, že postup soudů, které rozhodovaly o neúčinnosti doručení, odporuje právnímu názoru vyjádřenému v „rozhodnutí“ Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 597/2014 [jde o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2014, které je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu]. Dovolatelka potud uzavírá, že nenabylo-li předmětné rozhodnutí právní moci, nebyla splněna podmínka uvedená v § 283 odst. 2 insolvenčního zákona, podle kterého lze přistoupit ke zpeněžení až po právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu.

28. Ad 3. (K vadám insolvenčního řízení coby překážce zpeněžování).

Potud dovolatelka vytýká odvolacímu soudu, že se vůbec nevypořádal se skutečností, že v řízení byla porušena její základní práva. Bylo jednáno a zásadní rozhodnutí byla vydávána, aniž mohla uplatnit svá práva, přičemž názor soudů, že to vše bylo zhojeno novým doručením rozhodnutí, zcela ignoruje zásadní souvislosti řízení, zejména to, že přezkumné jednání se konalo, aniž se mohla vyjádřit

k pohledávkám věřitelů, a že soudy po opětovném doručení považují rozhodnutí za pravomocná, ignorující podání, kterým proti nim brojila.

29. Procesní právo je soubor norem, které se vzájemně doplňují. Porušení procesních norem v řízení předcházejícím vydání rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu nelze zhojit tím, že tato rozhodnutí jsou bez dalšího doručena a v insolvenčním řízení je dále pokračováno. Dovolatelka míní, že jedinou možností je, aby soud řízení vrátil do fáze před rozhodnutím o úpadku a aby bylo se zřetelem k procesním právům dlužnice řádně jednáno o insolvenčním návrhu (který jí dosud nebyl doručen). Jakékoli zpeněžování v takovém insolvenčním řízení je nezákonné a kupní smlouva je proto neplatná.

30. Ad 4. (K vadám přezkumného jednání coby překážce zpeněžování). Podle dovolatelky je nepochybné, že chybou insolvenčního soudu jí nebyl doručen insolvenční návrh, přičemž v době, kdy se mělo konat přezkumné jednání (19. 11. 2013), neměla ani tušení, že je proti ní vedeno insolvenční řízení. Přezkumné jednání tak proběhlo, aniž měla možnost se k pohledávkám jakkoli vyjádřit. Porušení zásady vyjádřené v § 190 odst. 2 insolvenčního zákona zbavilo dovolatelku práva jednat před soudem a vyjádřit se k přihlášeným pohledávkám, což je zásadní vada přezkumu pohledávek, k jejichž řádnému přezkoumání proto nedošlo.

31. Úsudek odvolacího soudu, že názor dlužníka nemá vliv na zjištění pohledávky při řešení úpadku konkursem, pokládá dovolatelka za odporující právu na spravedlivý proces, namítajíc, že bez stanoviska dlužníka nemůže insolvenční správce kvalifikovaně přezkoumat pohledávky. Podstatné není (dle dovolatelky) ani to, že některé pohledávky byly uplatněny jako vykonatelné, neboť zrovna u pohledávky insolvenčního navrhovatele namítá, že zanikla (částečným) splněním. I další námitky dovolatelky by měly zásadní vliv na přezkoumání pohledávek věřitelů, když není bez významu, že vykonatelnost pohledávky insolvenčního navrhovatele plyne z rozsudku pro zmeškání založeného na stejné vadě doručování.

32. Bez přezkoumání pohledávek věřitelů pak není možné přistoupit k platnému zpeněžování majetkové podstaty na základě pokynu zajištěných věřitelů, nebylo-li postaveno najisto, že skutečně jde o věřitele dlužníka. Kupní smlouva, kterou insolvenční správce zpeněžil část majetkové podstaty dlužnice na základě pokynu zajištěných věřitelů, jejichž pohledávky nebyly přezkoumány, je proto neplatná.

33. Ad 5. (Ke konání schůze věřitelů).

Odvolací soud se nevyjádřil k námitce, že řádně neproběhla (ani nemohla proběhnout) schůze věřitelů. Té by totiž muselo předcházet řádné přezkoumání pohledávek věřitelů na přezkumném jednání. Od výsledků přezkumného jednání se (totiž) odvíjí právo věřitelů hlasovat na schůzi věřitelů (§ 51 insolvenčního zákona). Schůze věřitelů se měla konat 19. 11. 2013, takže jí nepředcházelo řádné pře-

zkumné jednání a nebyla splněna podmínka uvedená v § 283 odst. 2 insolvenčního zákona. Navíc se tato schůze nekonala pro absenci věřitelů. Jelikož se odvolací soud s touto odvolací námitkou nevypořádal (aniž uvedl konkurenční argumentaci), nevyhovuje napadené rozhodnutí požadavku § 157 odst. 2 o. s. ř. (k čemuž dovolatelka poukazuje na závěry formulované Nejvyšším soudem v „rozhodnutí“ sp. zn. 30 Cdo 4896/2009 (jde o rozsudek ze dne 22. 3. 2011)).

34. Žalovaní ve vyjádření navrhuji dovolání odmítnout jako zjevně bezdůvodné, případně zamítnout, majíce napadené rozhodnutí za správné. Konkrétně pak žalovaní poukazují na to, že účinky konkursu nastaly ve smyslu § 245 odst. 1 insolvenčního zákona 28. 8. 2013 v 15.54 hodin a usnesení o prohlášení konkursu nabylo právní moci 11. 10. 2014, přičemž o opravných prostředcích dovolatelky proti tomuto rozhodnutí rozhodl odvolací soud s konečnou platností. Přezkumné jednání a schůze věřitelů byly řádně svolány a pohledávky věřitelů řádně přezkoumány. K námitce dovolatelky, že bylo porušeno její ústavní právo, poukazují žalovaní na usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2016, sp. zn. I. ÚS 509/16 [které je (stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže) dostupné na webových stránkách Ústavního soudu], uvádějící, že Ústavní soud se jím ztotožnil s „rozsudkem“ Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014 (správně jde o usnesení Nejvyššího soudu uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), podle kterého za trvání konkursu vedeného na jeho majetek není dlužník osobou oprávněnou k podání incidenční žaloby o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky přihlášeného věřitele, bez zřetele k tomu, zda pohledávku popřel.

III.

Přípustnost dovolání

35. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (ve znění účinném do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. čl. II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

36. Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání v dané věci. Dovolání zjevně směřuje proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v zamítavém výroku o věci samé; nesměruje tedy proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., takže zbývá určit, zda je přípustné podle § 237 o. s. ř. (když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř., vypočtených v § 238 o. s. ř.).

37. Podle § 237 o. s. ř. pak platí, že není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo proces-

ního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

38. Poměřováno výše uvedenými kritérii nejsou splněny předpoklady přípustnosti dovolání ve vztahu k otázce ad 1. (K dodržení pokynu zajištěného věitele při zpeněžování).

39. Při úvaze, zda právní posouzení věci odvolacím soudem je ve smyslu § 241 a odst. 1 o. s. ř. správné, vychází dovolací soud ze skutkových závěrů odvolacího soudu, a nikoli z těch skutkových závěrů, které v dovolání na podporu svých právních argumentů (případně) nejprve zformuluje sám dovolatel. Srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 268/2003, uveřejněného pod číslem 19/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3881/2009, uveřejněného pod číslem 10/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Napadené rozhodnutí ve skutkové rovině nevychází z toho, co k této otázce tvrdí v dovolání dovolatelka (že insolvenční správce nemovitosti prodal prvnímu zájemci, aniž smysluplně poptával jiné nabídky). Připustit dovolání pro účely právního posouzení skutkových závěrů, které napadené rozhodnutí neobsahuje, žádný smysl nemá (srov. k tomu i zjištění reprodukované výše v odstavci [2] pod bodem 17).

40. Ve vztahu k otázkám ad 2) až 5) je dovolání přípustné podle § 237 o. s. ř., když potud jde o otázky pro poměry insolvenčního řízení dovolacím soudem beze zbytku nezodpovězené.

IV.

Důvodnost dovolání

41. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

42. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

43. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

44. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona a občanského soudního řádu:

§ 48 (insolvenčního zákona)

...

(2) Schůzí věřitelů může být projednán jen předmět jednání, který byl uveden v oznámení o jejím svolání. Jsou-li přítomni všichni věřitelé, mohou se usnést i na dalším předmětu jednání; za přítomného se pro tento účel nepovažuje věřitel, který hlasuje písemně (§ 50 odst. 2). Předmětem jednání první schůze věřitelů je vždy volba věřitelského výboru a usnesení věřitelů podle § 29 odst. 1, byl-li ustanoven insolvenční správce a koná-li se tato schůze po přezkumném jednání, zpráva insolvenčního správce o jeho dosavadní činnosti, a byl-li ustanoven prozatímní věřitelský výbor, zpráva tohoto výboru o jeho dosavadní činnosti.

...

č. 52

Doručování

§ 71 (insolvenčního zákona)

(1) Soudní rozhodnutí, předvolání, vyrozměnění nebo jiná písemnost insolvenčního soudu nebo účastníků se v insolvenčním řízení doručují pouze vyvěšením písemnosti na úřední desce insolvenčního soudu a jejím současným zveřejněním v insolvenčním rejstříku (dále jen „doručení vyhláškou“), ledaže zákon stanoví pro určité případy nebo pro určité osoby i zvláštní způsob doručení.

(2) Při doručení vyhláškou se písemnost považuje za doručenou dnem, popřípadě okamžikem jejího zveřejnění v insolvenčním rejstříku; okamžikem zveřejnění písemnosti v insolvenčním rejstříku se rozumí den, hodina a minuta zveřejnění.

...

§ 74 (insolvenčního zákona)

(1) Zveřejnění písemnosti v insolvenčním rejstříku je dokladem o doručení i při zvláštním způsobu doručení této písemnosti.

(2) Je-li s doručením písemnosti, pro kterou zákon stanoví zvláštní způsob doručení, spojen začátek běhu lhůty k podání opravného prostředku nebo k jinému procesnímu úkonu, začíná lhůta běžet ode dne, kdy byla písemnost doručena adresátu zvláštním způsobem. O tom musí být adresát poučen.

§ 75 (insolvenčního zákona)

(1) O zvláštní způsob doručení jde tehdy, jestliže zákon ukládá, aby písemnost byla doručena zvlášť nebo do vlastních rukou adresáta.

(2) Nestanoví-li tento zákon jinak, doručuje se písemnost v insolvenčním řízení zvlášť dlužníku, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Soudní rozhodnutí se doručuje zvlášť také osobám, o jejichž podání insolvenční soud rozhoduje, dále osobám, které mají v insolvenčním řízení něco osobně vykonat, a státnímu zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení. Písemnosti, o nichž tak

stanoví zvláštní právní předpis, se doručují zvlášť také orgánu, který vede obchodní nebo jiný rejstřík, v němž je dlužník zapsán.

(3) Vedle doručení vyhláškou mohou být v určitých případech zvlášť doručeny i písemnosti, o kterých tak stanoví předseda senátu. Tento postup insolvenčního soudu však nesmí být v rozporu s principem rovnosti účastníků insolvenčního řízení.

§ 83 (insolvenčního zákona)

Prominutí zmeškání lhůty v insolvenčním řízení není přípustné; totéž platí, jde-li o zmeškání soudního jednání, včetně zmeškání schůze věřitelů nebo přezkumného jednání.

§ 85 (insolvenčního zákona)

Jednání

...

(2) Návrhy, které mohou být podle tohoto zákona podány, a procesní úkony, které mají být provedeny při jednání, při jiném soudním úkonu nebo na schůzi věřitelů, nemohou dodatečně provést osoby, které se nedostavily, ač byly řádně obeslány.

§ 89 (insolvenčního zákona)

(1) Není-li dále stanoveno jinak, rozhodnutí insolvenčního soudu vydaná v insolvenčním řízení jsou účinná okamžikem jejich zveřejnění v insolvenčním rejstříku.

(2) Rozhodnutí vydaná v insolvenčním řízení v průběhu jednání nebo hned po skončení jednání, jsou proti všem účastníkům insolvenčního řízení a insolvenčnímu správci účinná, jakmile jsou vyhlášena účastníkům a insolvenčnímu správci, kteří byli při jednání přítomní; rozhodnutí ve věci samé jsou v takovém případě proti všem účastníkům insolvenčního řízení a insolvenčnímu správci účinná, jakmile je insolvenční soud vyhlásí veřejně.

...

§ 137 (insolvenčního zákona)

(1) Schůzi věřitelů svolá insolvenční soud tak, aby se konala nejpozději do 3 měsíců od rozhodnutí o úpadku.

(2) Termín přezkumného jednání určí insolvenční soud tak, aby se konalo nejpozději do 2 měsíců po uplynutí lhůty k přihlášení pohledávek, ne však dříve než po 7 dnech od uplynutí této lhůty; z důvodů hodných zvláštního zřetele může insolvenční soud tuto lhůtu prodloužit. Je-li s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o povolení oddlužení, určí insolvenční soud termín prvního přezkumného jednání tak, aby se konalo nejpozději do 30 dnů po uplynutí lhůty k přihlášení pohledávek.

(3) Jestliže se první schůze věřitelů svolaná po rozhodnutí o úpadku má konat před přezkumným jednáním, svolá insolvenční soud v rozhodnutí o úpadku další schůzi věřitelů na den, kdy se má konat přezkumné jednání, a to tak, aby se konala po skončení přezkumného jednání.

§ 283 (insolvenčního zákona)

...

(2) Ke zpeněžení majetkové podstaty lze přikročit teprve po právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu, nejdříve však po první schůzi věřitelů, pokud nejde o věci bezprostředně ohrožené zkázou nebo znehodnocením anebo pokud insolvenční soud nepovolí výjimku.

...

č. 52

§ 50d (o. s. ř.)

Neúčinnost doručení

(1) Na návrh účastníka rozhodne odesílající soud, že doručení je neúčinné, pokud se účastník nebo jeho zástupce nemohl z omluvitelného důvodu s písemností seznámit. Návrh je třeba podat do 15 dnů ode dne, kdy se s doručovanou písemností seznámil nebo mohl seznámit. V návrhu musí být vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) uveden den, kdy se účastník s doručovanou písemností seznámil nebo mohl seznámit, a označení důkazů, jimiž má být včasnost a důvodnost návrhu prokázána.

(2) Omluvitelným důvodem podle odstavce 1 nemůže být skutečnost, že se fyzická osoba na adrese pro doručování trvale nezdržuje, skutečnost, že v případě podnikající fyzické osoby a právnické osoby se na adrese pro doručování nikdo nezdržuje.

(3) Rozhodl-li soud o tom, že doručení písemnosti je neúčinné, považuje se písemnost za doručenu dnem právní moci rozhodnutí o neúčinnosti.

45. V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužnice, přičemž § 83, § 85, § 89 odst. 1 a 2, § 137 a § 283 odst. 2 insolvenčního zákona do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn. Ustanovení § 50d o. s. ř. v citované (rozhodné) podobě platí od 1. 1. 2014 a do vydání napadeného rozhodnutí též nedoznalo změn. Ustanovení § 48 insolvenčního zákona bylo s účinností od 1. 1. 2014 [po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů] na konci odstavce 2 doplněno větou „Jestliže insolvenční soud ještě nerozhodl o způsobu řešení dlužníkova úpadku, je předmětem jednání první schůze věřitelů také způsob řešení dlužníkova úpadku.“, přičemž do vydání napadeného rozhodnutí již nedoznalo změn (předmětné doplnění však pro další úvahy Nejvyššího soudu význam nemá). Ustanovení § 71 odst. 1 a § 75 odst. 2 insolvenčního zákona platila s účinností 1. 1. 2014 (po stejné novele) v následující podobě (jež do vydání napadeného rozhodnutí již nedoznala změn):

Doručování

§ 71 (insolvenčního zákona)

(1) Soudní rozhodnutí, předvolání, vyznění nebo jiná písemnost insolvenčního soudu nebo účastníků se v insolvenčním řízení doručují pouze zveřejněním písemnosti v insolvenčním rejstříku (dále jen „doručení vyhláškou“), ledaže zákon stanoví pro určité případy nebo pro určité osoby i zvláštní způsob doručení.

č. 52

...

§ 75 (insolvenčního zákona)

...

(2) Nestanoví-li tento zákon jinak, doručuje se písemnost v insolvenčním řízení zvlášť dlužníku, insolvenčnímu správci, státnímu zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení, a věřitelskému výboru. Soudní rozhodnutí se doručuje zvlášť také osobám, o jejichž podání insolvenční soud rozhoduje, a osobám, které mají v insolvenčním řízení něco osobně vykonat. Písemnosti, o nichž tak stanoví zvláštní právní předpis, se doručují zvlášť také orgánu, který vede obchodní nebo jiný rejstřík, v němž je dlužník zapsán.

46. Ve výše ustaveném právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním otevřeným právním otázkám následující závěry:

47. K otázce Ad 2. (Ke zkoumání právní moci usnesení o prohlášení konkursu). Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi opakovaně uzavřel, že osoba, jejíž odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně bylo odmítnuto, není subjektivně oprávněna k podání dovolání proti výroku rozhodnutí odvolacího soudu, jímž bylo meritorně rozhodnuto o odvolání jiných účastníků řízení proti těmž rozhodnutí soudu prvního stupně; srov. shodně např. již usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2007, sp. zn. 29 Odo 1583/2005, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 12, ročník 2007, pod číslem 177, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sen. zn. 29 NSČR 10/2013, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2016, sen. zn. 29 NSČR 132/2016, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2018, sen. zn. 29 NSČR 20/2018. Jinak řečeno, Nejvyšší soud v těchto rozhodnutích vycházel z toho, že je-li zde pravomocné rozhodnutí, jímž odvolací soud odmítne odvolání účastníka řízení jako nepřipustné [§ 218 písm. b) a c) o. s. ř.] nebo jako opožděné (§ 218a o. s. ř.), pak o této otázce bylo závazně rozhodnuto též ve vztahu k dalším fázím soudního řízení, v nichž by otázka přípustnosti opravného prostředku účastníka řízení nebo jeho včasnosti mohla mít význam (ve vztahu k rozhodnutí, jehož se odmítnutí odvolání týkalo). Názor prosazovaný dovolatelkou se může prosadit jen tam, kde okolnosti doručení soudního rozhodnutí nebyly zkoumány (pro účely určení, kdy nabylo právní moci) rozhodnutím odvolacího soudu o této otázce vyvolaným opravným prostředkem účastníka řízení (odvoláním). To ostatně potvrzuje i další rozhodnutí Nejvyššího soudu, konkrétně usnesení ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 29 Odo 1410/2004, uveřejněné v časopise

Soudní judikatura, číslo 4, ročník 2007, pod číslem 61, vydané pro konkursní poměry upravené zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „ZKV“). V něm Nejvyšší soud zdůraznil, že uzavřel-li odvolací soud v usnesení, jímž potvrdil usnesení soudu prvního stupně o odmítnutí odvolání proti rozvrhovému usnesení pro opožděnost (§ 208 odst. 1 o. s. ř.), že odvolání konkursního věřitele proti rozvrhovému usnesení je vskutku opožděné, nemůže dovolací soud přijmout závěr opačný (že toto odvolání je včasné) v mezích dovolacího přezkumu usnesení, jímž odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně o zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení [§ 44 odst. 1 písm. b) ZKV].

48. Namítá-li dále dovolatelka, že její podání z 11. 3. 2014 nebylo ani „žalobou pro zmatečnost“ (jak je označila), ani návrhem na vyslovení neúčinnosti doručení rozhodnutí o úpadku spojeného s prohlášením konkursu na majetek dlužnice (jak je pojal insolvenční soud v usnesení ze dne 1. 8. 2014), nýbrž odvoláním proti onomu rozhodnutí, pak k tomu budiž uvedeno, že (jak shrnul již odvolací soud; srov. reprodukce jeho rozhodnutí v odstavci [17]) obsah podání z 11. 3. 2014 byl vyčerpán nejpozději usnesením ze dne 29. 10. 2015, jímž insolvenční soud (ve spojení s potvrzujícím usnesením odvolacího soudu ze dne 4. 1. 2016) zamítl návrh dlužnice z 8. října 2015 na další rozhodnutí na základě podání z 11. 3. 2014 (podložený tvrzením dlužnice, že o podání nebylo rozhodnuto zcela).

49. K řečenému Nejvyšší soud dodává, že jeho judikatura je ustálena v závěru, že každý procesní úkon je nutno posuzovat podle toho, jak byl navenek projeven, nikoliv podle toho, jestli mezi projeveným procesním úkonem a vnitřní vůlí jednajícího je skutečný souhlas. Ani podstatný omyl účastníka mezi tím, co procesním úkonem projevil, a tím, co jím projevit chtěl, nemá na procesní úkon a jeho účinnost žádný vliv. Srov. především usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 29 Odo 649/2001, uveřejněné pod číslem 11/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, k jehož závěrům v dotčeném směru se Nejvyšší soud dále přihlásil zejména v usnesení velkého senátu svého občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 14. 3. 2012, sp. zn. 31 Cdo 2847/2011, uveřejněném pod číslem 72/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i ve stanovisku pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. PlsN 1/2015, uveřejněném pod číslem 1/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Poměřováno těmto judikatorními závěry je vyloučeno uvažovat o podání dovolatelky z 11. 3. 2014 jako o jejím odvolání proti rozhodnutí o úpadku spojeném s usnesením o prohlášení konkursu na majetek dlužnice, jelikož taková vůle v předmětném podání vůbec nebyla projevena.

50. Rozhodnutí o úpadku (spojené s prohlášením konkursu na majetek dlužnice) bylo v souladu s § 71 a § 74 odst. 1 insolvenčního zákona, ve znění účinném do 31. 12. 2013, i dlužnici řádně doručeno vyhláškou (tedy vyvěšením písemnosti na úřední desce insolvenčního soudu a jejím současným zveřejněním v insolvenčním rejstříku) dne 28. 8. 2013 v 15.54 hodin; jde o okamžik zveřejnění rozhodnutí v insolvenčním rejstříku, přičemž stejného dne (28. 8. 2013) bylo toto rozhodnutí

vyvěšeno na úřední desce insolvenčního soudu. V poměrech upravených pravidly doručování podle insolvenčního zákona lze podle § 50d o. s. ř. vyslovit pouze neúčinnost zvláštního způsobu doručení písemnosti ve smyslu § 75 odst. 1 insolvenčního zákona. Je-li totiž s doručením písemnosti, pro kterou zákon stanoví zvláštní způsob doručení, spojen začátek běhu lhůty k podání opravného prostředku nebo k jinému procesnímu úkonu, začíná lhůta běžet právě až ode dne, kdy byla písemnost doručena adresátu zvláštním způsobem (srov. § 74 odst. 2 insolvenčního zákona). V tomto duchu je nutno chápat i usnesení insolvenčního soudu ze dne 1. 8. 2014, z jehož odůvodnění je patrné, že insolvenční soud jím řešil (ač to výslovně nepromítl do výroku usnesení) pouze neúčinnost zvláštního způsobu doručení předmětných usnesení dlužníci, a nikoli již neúčinnost doručení vyhláškou. Rozhodnout podle § 50d o. s. ř. o neúčinnosti doručení soudní písemnosti vyhláškou (ve smyslu § 71 insolvenčního zákona ve znění účinném před i po 1. lednu 2014) je pojmově vyloučeno; předmětné ustanovení není na tento způsob doručení aplikovatelné ani přiměřeně. Úvahy obou soudů o tom, že rozhodnutí o úpadku bylo dlužníci doručeno dnem právní moci usnesení insolvenčního soudu o neúčinnosti doručení ze dne 1. 8. 2014 (§ 50d odst. 3 o. s. ř.), respektive 25. 9. 2014 (kdy insolvenční soud doručil rozhodnutí o úpadku dlužníci do datové schránky), je tedy nutno korigovat (zpřesnit) jen potud, že v tomto kontextu jde o den, kdy rozhodnutí o úpadku (spojené s prohlášením konkursu na majetek dlužnice) bylo dlužníci „doručeno zvlášť“ (§ 75 insolvenčního zákona), a kdy tedy dlužníci začala běžet lhůta k podání odvolání. Dovolání tudíž potud není důvodné.

51. K otázce Ad 3. (K vadám insolvenčního řízení coby překážce zpeněžování). Námitka dovolatelky, že porušení procesních norem v řízení předcházejícím vydání rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu má za následek, že jakékoli zpeněžování v takovém insolvenčním řízení je nezákonné a že takové porušení nelze zhojit tím, že tato rozhodnutí jsou bez dalšího doručena a v insolvenčním řízení je dále pokračováno, vychází z přehlížení významu řádných a mimořádných opravných prostředků coby nástroje, jehož prostřednictvím se dotčené osoby mohou domáhat zjednáni nápravy ohledně nesprávných rozhodnutí nebo ohledně rozhodnutí, vydaných po řízení, v němž nebyla respektována procesní práva takových osob. To ostatně plyne též z úpravy mimořádného opravného prostředku, jímž je žaloba pro zmatečnost. Není-li taková žaloba pro zmatečnost včas podána (§ 234 o. s. ř.), má soudní rozhodnutí účinky, jež mu zákon přiznává (srov. zejména § 159a o. s. ř., pro usnesení ve spojení s § 167 odst. 2 o. s. ř.) bez ohledu na to, zda je takové rozhodnutí nebo řízení, jež předcházelo jeho vydání, postiženo některou ze zmatečnostních vad řízení uvedených v § 229 o. s. ř., včetně vady spočívající v tom, že účastník řízení byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem (§ 229 odst. 3 o. s. ř.).

52. Dovolatelka rovněž nebere v potaz, že insolvenční řízení se člení na několik relativně samostatných fází, přičemž námitky proti postupům a rozhodnu-

tím procesních subjektů v té fázi insolvenčního řízení, která již byla pravomocně ukončena příslušným rozhodnutím, nelze přenášet do dalších (pozdějších) fází insolvenčního řízení (nejsou způsobilé ovlivnit správnost postupu a rozhodnutí procesních subjektů v pozdějších fázích insolvenčního řízení). Jak Nejvyšší soud podrobně rozvedl v usnesení ze dne 29. 2. 2016, sen. zn. 29 ICdo 16/2016, uveřejněném pod číslem 32/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 32/2017“) [ústavní stížnost podanou proti tomuto rozhodnutí odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 30. 6. 2016, sp. zn. III. ÚS 1797/16]:

„První, přípravná, fáze insolvenčního řízení (jež začíná podáním insolvenčního návrhu) končí rozhodnutím o úpadku (není-li řízení skončeno takzvaným jiným rozhodnutím o insolvenčním návrhu, k tomu srov. § 142 a § 108 odst. 3 insolvenčního zákona).

Druhou fází insolvenčního řízení je fáze, která začíná rozhodnutím o úpadku. Je určena k tomu, aby v ní bylo rozhodnuto o způsobu řešení úpadku u dlužníka, u něhož byl zjištěn úpadek, a končí právě rozhodnutím o způsobu řešení úpadku [prohlášením konkursu, povolením reorganizace nebo povolením oddlužení (srov. § 4 odst. 2 insolvenčního zákona)]. Druhá fáze insolvenčního řízení nemusí probíhat samostatně až po skončení fáze první (přípravné), ale při splnění zákonem stanovených podmínek (§ 148 insolvenčního zákona) může být rozhodnuto o způsobu řešení úpadku současně s rozhodnutím, jímž insolvenční soud rozhodne o úpadku dlužníka.

Třetí (realizační) fáze insolvenčního řízení je fáze, která začíná rozhodnutím o způsobu řešení úpadku a v jejím rámci se provádí přijatý způsob řešení úpadku...

Čtvrtou (závěrečnou) fází insolvenčního řízení je fáze vedoucí k vlastnímu rozvržení výtěžku zpeněžení majetkové podstaty mezi věřitele a ukončení insolvenčního řízení. K této fázi budiž dodáno, že samostatného charakteru je především při řešení úpadku konkursem. Při reorganizaci a oddlužení v některých situacích splývá se třetí (realizační) fází insolvenčního řízení.“

53. V R 32/2017 Nejvyšší soud dále uzavřel, že ve smyslu § 229 odst. 1 o. s. ř. se rozhodnutím, kterým bylo řízení (jeho relativně samostatná fáze) skončeno, v insolvenčním řízení rozumí pro první fázi i rozhodnutí o úpadku a pro druhou fázi i rozhodnutí o způsobu řešení úpadku.

54. Závěry shrnuté v odstavcích [51] a [52] potvrzuje i další judikatura Nejvyššího soudu. Již v usnesení ze dne 27. 11. 2014, sen. zn. 29 NSČR 113/2014, uveřejněném pod číslem 40/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (ústavní stížnost podanou proti tomuto rozhodnutí odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 23. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 126/15), Nejvyšší soud uzavřel, že tvrzení, že pravomocné a vykonatelné rozhodnutí o úpadku dlužníka, proti němuž již nelze podat opravný prostředek (odvolání nebo žalobu pro zmatečnost), je postiženo tzv. zmatečností vadou řízení, je pro další chod insolvenčního řízení právně bezvýznamné.

55. Nejvyšší soud tedy uzavírá, že v situaci, kdy rozhodnutí o úpadku dlužnice (spojené s prohlášením konkursu na majetek dlužnice) je pravomocné a vykonatelné a již proti němu nelze podat opravný prostředek (odvolání nebo žalobu pro zmatečnost), jsou námitky dlužnice, že toto rozhodnutí nemělo být vydáno, pro vady řízení, jež mu předcházelo, pro účely posouzení zákonnosti zpeněžování majetkové podstaty dlužnice právně bezvýznamné (a dovolání ani potud není opodstatněné). K řečenému lze dodat, že nejpozději v době, kdy jí bylo doručeno usnesení insolvenčního soudu z 11. 8. 2014, mohla dlužnice zjistit, že její podání z 11. 3. 2014 nepokládá insolvenční soud za odvolání proti rozhodnutí o úpadku (spojenému s prohlášením konkursu na majetek dlužnice), přičemž při zachování běžné opatrnosti [při respektu k obecnému právnímu principu *vigilantibus iura skripta sunt* (bdělým náleží práva)] si dlužnice mohla zajistit prověření správnosti postupu insolvenčního soudu předcházejícího rozhodnutí o úpadku odvolacím soudem prostě tím, že by proti němu podala včasné odvolání poté, co jí bylo znovu doručeno zvlášť (25. 9. 2014).

56. Ad 4. (K vadám přezkumného jednání coby překážce zpeněžování). Potud již odvolací soud přiléhavě poukázal na to, že § 137 insolvenčního zákona počítá s tím, že konání přezkumného jednání není závislé na právní moci rozhodnutí o úpadku nebo usnesení o prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Názor dovolatelky, podle kterého předtím, než jsou přezkoumány (ve smyslu zjištěny) pohledávky přihlášených věřitelů, není možné přikročit k platnému zpeněžení majetkové podstaty, respektive, že pokyn ke zpeněžení předmětu zajištění nemohli platně vydat zajištění věřitelé, jejichž pohledávky nebyly platně přezkoumány (zjištěny) [a kupní smlouva je proto neplatná], nemá oporu v textu insolvenčního zákona. Ustanovení § 283 odst. 2 insolvenčního zákona žádnou takovou podmínku neklade, přičemž pro insolvenční řízení, v němž je dlužníkův úpadek řešen konkursem, pravidla týkající se rozvrhového usnesení potvrzují, že i rozvrhové usnesení (jímž se mezi věřitele rozděluje již dosažený výtěžek zpeněžení majetkové podstaty) lze vydat, aniž by některé z přihlášených pohledávek byly zjištěny [srov. § 306 odst. 4 písm. b) a § 307 odst. 4 insolvenčního zákona]. Zajištěný věřitel pak nepřestává být zajištěným věřitelem (s právem udělit insolvenčnímu správci pokyn ke zpeněžení předmětu zajištění) jen proto, že jeho pohledávka přihlášená do insolvenčního řízení s právem na uspokojení ze zpeněžení předmětu zajištění nebyla v insolvenčním řízení dosud zjištěna co do pravosti, výše nebo pořadí. Dovolání tak ani potud není důvodné.

57. Ad 5. (Ke konání schůze věřitelů).

Výtka dovolatelky, že napadené rozhodnutí není přezkoumatelné (nevyhovuje § 157 o. s. ř.), jelikož odvolací soud se nevyjádřil k námitce, že řádně neproběhla (ani nemohla proběhnout) schůze věřitelů, neboť jí nepředcházelo řádné přezkumné jednání, zjevně není opodstatněná. Potud je totiž napadené rozhodnutí souladné s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu, konkrétně se závěry

obsaženými v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2013, sp. zn. 29 Cdo 2543/2011, uveřejněném pod číslem 100/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. V něm Nejvyšší soud vysvětlil, že měřítkem toho, zda rozhodnutí soudu prvního stupně je či není přezkoumatelné, nejsou požadavky odvolacího soudu na náležitosti odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně, ale především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli náležitě použít v odvolání proti tomuto rozhodnutí odvolací důvody. I když rozhodnutí soudu prvního stupně nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu odvolání – na újmu uplatnění práv odvolatele. Obdobně platí, že i když rozhodnutí odvolacího soudu nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu dovolání – na újmu uplatnění práv dovolatele.

58. Poměřováno těmito závěry rozhodnutí odvolacího soudu zjevně nebylo nepřezkoumatelné, když z něj zcela zřetelně a srozumitelně plynou důvody, pro které neměl předmětnou kupní smlouvu za neplatnou. Z § 157 odst. 2 o. s. ř. [které upravuje náležitosti odůvodnění písemného vyhotovení rozsudku, platí obdobně pro odůvodnění usnesení, jímž se rozhoduje ve věci samé (§ 169 odst. 4 o. s. ř.) a přiměřeně se prosazuje i pro odůvodnění rozhodnutí vydaných odvolacím soudem (§ 211 o. s. ř.)] ani z práva na spravedlivý proces nelze dovozovat povinnost soudů vypořádat se s každou jednotlivou námitkou účastníka řízení. Jak opakovaně vysvětlil Ústavní soud, není porušením práva na spravedlivý proces, jestliže obecné soudy nebudují vlastní závěry na podrobné oponentuře (a vyvracení) jednotlivě vznesených námitek, pakliže proti nim staví vlastní ucelený argumentační systém, který logicky a v právu rozumně vyloží tak, že podpora správnosti jejich závěrů je sama o sobě dostatečná (srov. nález Ústavního soudu ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. III. ÚS 989/08, uveřejněný pod číslem 26/2009 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2012, sp. zn. III. ÚS 3122/09). Rozhodnutí odvolacího soudu těmito požadavkům vyhovuje, když obsahuje též závěr, že pohledávky (zajištěných) věřitelů byly při přezkumném jednání (jež se konalo před schůzí věřitelů) řádně přezkoumány a zjištěny. V tomto kontextu je úsudek, že řádně proběhla i schůze věřitelů (jemuž dovolatelka oponovala tím, že přezkumné jednání neproběhlo řádně), triviální (plyne ze závěru, který odvolací soud zformuloval k přezkumnému jednání).

59. Schůze věřitelů je zvláštním druhem soudního jednání. To plyne již z toho, že ji ve smyslu § 47 odst. 1 insolvenčního zákona svolává a řídí insolvenční soud. Srov. shodně již usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sen. zn. 29 NSČR 63/2011, uveřejněné pod číslem 34/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Jen z toho, že se na první schůzi věřitelů dne 19. 11. 2013 nedostavila dlužnice ani žádný z věřitelů, tedy nelze dovozovat (jak též namítá dovolatelka), že se „nekonala“. Usnesení insolvenčního soudu zachycené v protokolu

o přezkumném jednání a schůzi věřitelů ze dne 19. 11. 2013 (B-6) [že: „Schůzi věřitelů nelze s ohledem na absenci věřitelů konat.“] má zjevně (logicky) jen ten význam, že bez účasti věřitelů nebylo na předmětné schůzi možné rozhodnout o těch otázkách, jež byly závislé na vůli schůze věřitelů projevené hlasováním (např. volba věřitelského výboru nebo usnesení věřitelů podle § 29 odst. 1 insolvenčního zákona). To ostatně dokládá i další (v protokolu zaznamenaný) průběh předmětného jednání po vyhlášení onoho usnesení, z něž je patrné, že přítomný insolvenční správce přednesl zprávu o jeho dosavadní činnosti, což je postup předepsaný právě pro obsah „první schůze věřitelů“ § 48 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2013). Srov. ostatně i rozsudek ze dne 27. 6. 2019, sen. zn. 29 ICdo 136/2017, v němž Nejvyšší soud vysvětlil, že požadavek určený § 283 odst. 2 insolvenčního zákona, podle něhož lze ke zpeněžení majetkové podstaty přikročit nejdříve po první schůzi věřitelů, je splněn i tehdy, nedostaví-li se na tuto schůzi žádný z věřitelů.

60. Z § 283 odst. 2 insolvenčního zákona se dále podává, že možnost zpeněžení majetkové podstaty je při řešení úpadku konkursem časově navázána nejdříve na dobu „po první schůzi věřitelů“ (již je míněna první schůze věřitelů uskutečněná po rozhodnutí o úpadku), aniž by zde bylo uvedeno, že první schůzi věřitelů musí předcházet přezkumné jednání. Z § 137 odst. 3 insolvenčního zákona naopak výslovně vyplývá, že „první schůze věřitelů svolaná po rozhodnutí o úpadku“ se může konat i před přezkumným jednáním. „Řádný průběh přezkumného jednání“ tedy není podmínkou platného (řádného) konání schůze věřitelů, a tudíž ani podmínkou platnosti zpeněžení majetkové podstaty dle § 283 odst. 2 insolvenčního zákona.

61. Zbývá dodat, že podle insolvenčního spisu insolvenční soud přezkumné jednání a první schůzi věřitelů svolané rozhodnutím o úpadku na 24. 10. 2013 odročil na 19. 11. 2013 v 13.30 hodin usnesením ze dne 21. 10. 2013, č. j. KSPL 52 INS XY. Předmětné usnesení bylo (v souladu s § 71 odst. 1 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013) vyvěšeno na úřední desce insolvenčního soudu dne 23. 10. 2013 a téhož dne v 11.59 hodin bylo zveřejněno v insolvenčním rejstříku; předmětné předvolání bylo takto (i) dlužníci „doručeno vyhláškou“ (§ 71 odst. 1 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013), a v souladu s § 74 odst. 2 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013 se považuje za doručené (i) dlužníci dne 23. 10. 2013 v 11.59 hodin, bez zřetele k tomu, že tato písemnost byla dlužníci (v souladu s § 75 odst. 2 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013) doručována také zvlášť. Jakkoli se usnesení insolvenčního soudu ze dne 1. 8. 2014 netýkalo neúčinnosti doručení usnesení ze dne 21. 10. 2013, s přihlédnutím ke způsobu, jakým bylo dlužníci ono usnesení doručeno zvlášť (poštou), lze důvodně usuzovat, že i tento zvláštní způsob doručení (jenž vyústil v uložení písemnosti, kterou si dlužnice nevyzvedla) měl vady (jelikož písemnost nebyla doručena do datové schránky dlužnice).

č. 52

Se zvláštním způsobem doručení usnesení insolvenčního soudu ze dne 21. 10. 2013 nebyl ovšem spojen začátek běhu lhůty k podání opravného prostředku nebo k jinému procesnímu úkonu (§ 74 odst. 2 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013), takže tato skutečnost nemění ničeho na tom, že dlužnice byla k přezkumnému jednání a schůzi věřitelů řádně a včas předvolána (k následkům nedostavení se srov. § 83 a § 85 odst. 2 insolvenčního zákona).

62. Tento závěr s sebou nese konečné posouzení podaného dovolání jako neopodstatněného. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

Č. 53

Č. 53

Tisk, Svoboda projevu

§ 4a zákona č. 46/2000 Sb., § 11a odst. 1 písm. a) zákona č. 46/2000 Sb.

Objektivita a vyváženost obsahu regionálního periodika by měla být dosažena uveřejňováním sdělení a příspěvků celého názorového i tematického spektra se vztahem k danému regionu. Ustanovení § 4a zákona č. 46/2000 Sb. (tiskového zákona), ve znění účinném od 1. 11. 2013, kromě těchto požadavků na obsahovou kvalitu celého periodika ukládá vydavateli povinnost poskytnout přiměřený prostor pro uveřejnění sdělení, která vyjadřují názory členů zastupitelstva územního samosprávného celku, týkající se tohoto regionu, aniž by byl vydavatel oprávněn přezkoumávat a pro účely uveřejnění hodnotit obsah jednotlivých sdělení zastupitelů z pohledu objektivity a vnitřní vyváženosti. Při nesplnění této povinnosti se lze nápravy domáhat požadavkem na uveřejnění tzv. doplňující informace podle § 11a odst. 1 písm. a) tohoto zákona.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 675/2019, ECLI:CZ:NS:2019:25.CDO.675.2019.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 20. 11. 2018, sp. zn. 9 Co 262/2017.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 10. 4. 2017, č. j. 7 C 571/2015-158, zamítl žalobu, kterou se žalobce proti žalovanému domáhal uveřejnění doplňující informace a rozhodl o nákladech řízení. Vzal za prokázané, že žalovaný ve svém regionálním periodiku XY neuveřejnil příspěvek ze dne 10. 8. 2015, jímž se žalobce jakožto zastupitel vyjadřoval ke změnám ve vedení města Ústí nad Labem, k nimž došlo dne 24. 6. 2015, ani doplňující informaci, jejíž uveřejnění se žalobce domáhal dne 11. 11. 2015. Okresní soud uzavřel, že žalovaný postupoval v souladu s § 4a, § 11a a § 15 zákona č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (dále jen „tiskový zákon“), když odmítl uveřejnit jak příspěvek žalobce, tak doplňující informaci, neboť v rozporu s požadavky vyjádřenými v § 4a tiskového

zákona neobsahovaly vyvážené, objektivní a pravdivé informace, ale naopak použitím termínů „puč“ a „pučisté“ ve vztahu ke změnám ve vedení města a jejich aktérům vybočily z charakteru XY, a proto nebyly vhodné k uveřejnění.

č. 53

2. Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 20. 11. 2018, č. j. 9 Co 262/2017-195, změnil rozsudek okresního soudu tak, že žalovanému uložil, aby v XY uveřejnil text následujícího znění:

„Doplňující informace

Vážení spoluobčané, dovoluji si vás tímto informovat, že XY v roce 2015 odmítly otisknout můj komentář o změně ve vedení města Ústí nad Labem, k níž došlo na zasedání zastupitelstva dne 24. června 2015, a ani jinak o této změně neinformovaly. Až teď jsem si jako bývalý zastupitel prostřednictvím soudů vymohl otištění níže uvedené hlavní části článku

Proč se v roce 2015 změnilo vedení města?

Na úvod slovní úloha: v roce 2015 mělo zastupitelstvo města 37 členů. Kolik nejméně zastupitelů muselo tvořit koalici, aby nadpoloviční většinou hlasů zvolila primátora, náměstký a další členy rady města a rozhodovala o důležitých věcech? Matematicky správná odpověď je samozřejmě 19. Přesto po rozpadu dřívější koalice ANO a PRO!Ústí v červnu 2015 vládlo pouhých 6 zastupitelů, dva z UFO a čtyři nezařazení, původně z ANO. Jak je to možné?

Odpověď je prostá: tehdejší koalici na zastupitelstvu podpořily ČSSD, KSČM a ODS, aniž se formálně staly součástí koalice. Je samozřejmě otázka, proč to udělaly a jak pevná mohla taková podpora být.

Existují v zásadě dva názory na to, proč se v roce 2015 rozštěpilo ústecké ANO a „pučisté“ odvolali primátora J. Z. a jeho spolupracovníky a proč pak důvěru získalo šestičlenné vedení primátorky V. N., která do zastupitelstva nastoupila jen asi dvě hodiny před zvolením (nahradila odstoupivšího J. M.). Nově nastoupivší vedení a jeho stoupenci tvrdili, že dřívější koalice ANO a PRO! pracovala tak špatně, že se téměř celá opozice cítila nucena najít způsob, jak ji vyměnit.

Proti tomu stojí názor, že když tehdejší koalice ANO a PRO! začínala být úspěšná v přetrhávání dvacet let budovaných korupčních vazeb, šedé eminence místní politiky zinscenovaly puč, jehož výsledkem bylo slabé vedení města, které se muselo ČSSD, KSČM a ODS odvděčit. Odměnou přitom nemusely být „jen“ funkce v městských firmách a na obvodech. Pro ČSSD a KSČM mohlo mít po jejich roztržce s Činoherákem v roce 2014 cenu i to, že vedení, nastoupivší v roce 2015, přemluvilo vyčerpané divadelníky k přechodu do příspěvkové organizace města, přestože to město vyšlo drah.

D. D., bývalý zastupitel PRO!Ústí“.

3. Dále odvolací soud rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Vyšel z okresním soudem zjištěného skutkového stavu, ztotožnil se s jeho právním závěrem, že žaloba byla podána včas podle § 14 a § 15a odst. 2 tiskového zákona, a žalobcův nárok posoudil podle § 4a, § 11a a § 15 tiskového zákona, která vyložil

z pohledu čl. 17 Listiny základních práv a svobod. Zdůraznil, že svoboda projevu je jednou ze základních podmínek fungování demokratické společnosti, v níž je každému dovoleno vyjadřovat se k věcem veřejným a vynášet o nich hodnotící soudy (odkázal na nálezy Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 823/11, a ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03). Při výkladu § 4a tiskového zákona citoval důvodovou zprávu k zákonu č. 300/2013 Sb., jímž byly do tiskového zákona uvedeny zásady publikace v periodických tiskovinách územních samosprávních celků, a to s přihlédnutím k jejich specifikům. Krajský soud konstatoval, že příspěvek, jehož uveřejnění se žalobce domáhal, byl pochopitelnou a legitimní reakcí na ne zcela obvyklý způsob změny ve vedení města a formou, obsahem ani rozsahem nevybočoval z rámce přijatelného pro periodikum územního samosprávného celku. Žalobce jako zastupitel měl právo se k významným změnám ve vedení města vyjádřit. Výrazy „puč“ a „pučistě“ jsou podle krajského soudu zpravidla vnímány v závislosti na míře osobních sympatií pozorovatele vůči stávajícímu režimu, a nelze je tak jednoznačně označit za hanlivé. Uveřejněním doplňující informace s těmito výrazy by se žalovaný nedopustil trestného činu, přestupku ani jednání proti dobrým mravům, proto nebyly naplněny podmínky § 15 odst. 1 tiskového zákona, pro které by mohl žalovaný uveřejnění doplňující informace odmítnout. Krajský soud tedy shledal požadavek žalobce na uveřejnění doplňující informace důvodným, a proto mu vyhověl, přičemž za účelem přesnějšího vystižení smyslu a podstaty doplňující informace s odkazem na § 153 odst. 2 o. s. ř. upravil žalobcem navrhovaný výrok tak, aby bylo čtenářům zřejmé, že doplňující informace se netýká současného vedení města a že žalobce již není zastupitelem.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalovaný dovoláním, jehož přípustnost dovozuje tím, že odvolací soud podle jeho názoru nesprávně vyložil § 4a tiskového zákona. Žalobce ve svém sdělení nazval nové vedení města pučisty a způsob, jímž došlo ke změně ve vedení města, pučem. Šlo o nepravdivé informace, jimiž vybočil z mezí fair projevu. Zastupitel sice má právo svobodně vyjadřovat své názory, ale současně má povinnost sdělovat informace či názory pravdivě, objektivně a politicky vyváženě a v tomto smyslu by mělo být vykládáno ustanovení § 4a tiskového zákona. Žalovaný je přesvědčen, že měl právo odmítnout uveřejnění sdělení i doplňující informace žalobce, neboť obsahovaly údaje neodpovídající skutečnosti. Požadavek na vyváženost a objektivitu reportáže vyplývá též ze závěrů rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 5. 2010, sp. zn. 7 As 23/2010. Napadený rozsudek odvolacího soudu je podle dovolatele s tímto rozhodnutím v rozporu, proto navrhl jeho zrušení a vrácení věci k dalšímu řízení.

5. Žalobce se k dovolání nevyjádřil.

III. Přípustnost dovolání

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za kterého jedná osoba s právnickým vzděláním ve smyslu § 241 odst. 2 písm. b) o. s. ř., je přípustné podle § 237 o. s. ř., pro otázku výkladu § 4a tiskového zákona, která dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena, avšak není důvodné.

IV. Důvodnost dovolání

7. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

8. Podle § 4a tiskového zákona, ve znění účinném od 1. 11. 2013, tj. ve znění novely provedené zákonem č. 305/2013 Sb., vydavatel periodického tisku územního samosprávného celku je povinen poskytovat objektivní a vyvážené informace o územním samosprávném celku a poskytnout přiměřený prostor pro uveřejnění sdělení, které vyjadřuje názory členů zastupitelstva územního samosprávného celku, týkající se tohoto územního samosprávného celku.

9. Toto ustanovení tiskového zákona upravuje povinnosti vydavatele periodického tisku územního samosprávného celku, stanovené s přihlédnutím ke specifickým a hlavnímu poslání daného média. Vzhledem k tomu, že jde o tiskoviny, určené primárně k informování obyvatel určité lokality, měly by přinášet především ucelené informace o daném území a dění v něm. Vydavatel je proto povinen zajistit, aby po obsahové stránce tiskovina jako celek v tomto směru poskytovala čtenářům (občanům daného území) vyvážené a objektivní informace. To ovšem neznamená, že by vydavatel byl oprávněn nebo snad povinen provádět jakousi cenzuru příspěvků po obsahové stránce ve snaze zajistit, aby vnitřně vyvážený byl každý jednotlivý příspěvek. Objektivita a vyváženost obsahu regionálního periodika by měla být dosažena uveřejňováním sdělení a příspěvků celého názorového i tematického spektra se vztahem k danému regionu. Ustanovení § 4a tiskového zákona kromě těchto požadavků na obsahové kvality celého periodika ukládá vydavateli povinnost poskytnout přiměřený prostor pro uveřejnění sdělení, které vyjadřuje názory členů zastupitelstva územního samosprávného celku, týkající se tohoto územního samosprávného celku. Z citované formulace nevyplývá, že by byl vydavatel oprávněn přezkoumávat a pro účely uveřejnění hodnotit obsah jednotlivých sdělení zastupitelů z pohledu objektivity a vnitřní vyváženosti, ze-

jména proto, že sdělení mají sloužit k vyjádření názorů, tedy hodnotících soudů, které testu pravdivosti nepodléhají a pro svou subjektivitu ani podléhat nemohou (viz nálezk Ústavního soudu ze dne 8. 2. 2000, sp. zn. I. ÚS 156/99). Ochrana proti případným zásahům do osobnostních práv třetích osob uveřejněním takových hodnotících soudů ve sdělovacích prostředcích je zajištěna prostředky soukromého práva (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 5. 2008, sp. zn. 4 As 69/2007), srovnej též § 10 odst. 5 a § 11 odst. 3 tiskového zákona, podle nichž nejsou úpravou prostředků ochrany formou odpovědi a dodatečného sdělení dotčena ustanovení občanského zákoníku o ochraně osobnosti, jména a dobré pověsti právnické osoby. Názorová vyváženost obsahu regionálního periodika nemá být dosažena publikováním názorů, které pokládá vydavatel za žádoucí, ale publikováním rozdílných názorů ve vzájemně odpovídajícím rozsahu.

10. V projednávané věci bylo zjištěno (skutková zjištění podle § 241a odst. 1 o. s. ř. dovolacímu přezkumu nepodléhají), že žalovaný odmítl v regionálním periodiku uveřejnit sdělení žalobce (tehdy opozičního zastupitele), vyjadřující jeho názor na způsob, jímž došlo ke změně vedení města. Z obsahu dovolání je patrné, že důvodem byl předpoklad, že by se členové nového vedení města mohli cítit dotčeni označením „pučisté“ a veřejnost by mohla vnímat žalobcem komentovanou událost ve vztahu k novému vedení nepříznivě. Dovolací soud je přesvědčen, že žalovanému jako vydavateli takové hodnocení nepříslušelo, neboť § 4a tiskového zákona zakládá právo zastupitele na uveřejnění jeho názoru v regionálním periodiku, aniž by v něm současně bylo zakotveno právo vydavatele názor hodnotit a podle výsledku hodnocení případně odmítnout. Navíc, jak správně uvedl odvolací soud, vnímání výrazu „puč“ by zajisté záviselo na tom, nakolik je čtenář se změnou vedení města srozuměn, či nikoli. Výraz puč je synonymem pro státní převrat provedený zpravidla násilným svržením vlády či panovníka, povětšinou malou organizovanou skupinou. Již z toho plyne negativní význam tohoto pojmu, který se však někdy, ne zcela důsledně, používá i pro jiné způsoby převzetí moci. Přestože v politické soutěži označení nějaké události za puč a její aktéry za pučisty v sobě nese odsudek jejich počínání, nejde o výraz hrubý, neslušný ani natolik hanlivý, aby bez dalšího představoval neoprávněný zásah do cti a vážnosti osoby, která se aktivně zapojila do veřejné činnosti. V dané věci zmíněný výraz vyjadřoval především osobní názor žalobce na to, jak změna proběhla, a sděloval, jak on tuto změnu vnímá. Šlo nepochybně o negativní hodnocení událostí, týkajících se vedení města, zastupitelem tohoto města a požadavek na možnost seznámit občany s tímto negativním stanoviskem byl ze strany žalobce coby zastupitele zcela legitimní. Případní zastánci změn ve vedení žalovaného pak mohli ve stejném regionálním periodiku přiměřeným způsobem reagovat, čímž by byla zajištěna názorová vyváženost periodika. Odkaz dovolatele na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 5. 2010, sp. zn. 7 As 23/2010, není případný, neboť pojednává o požadavcích na publicistické pořady rozhlasového a televizního vysílání a na

případu reportáže o církevních restitucích konstatuje, že zákaz jednostranného zvýhodňování se vztahuje na celek vysílaného programu, který má být organizován tak, aby v něm zařazené jednotlivé pořady byly názorově vyhraněné a aby při zachování objektivity a pravdivosti sdělení vytvářely pestrou a názorově reprezentativní kombinaci, podporující otevřenou diskusi o společensky relevantních tématech. Tyto závěry nejsou se shora uvedeným v rozporu, a naopak aplikovány na nyní posuzovanou věc pouze potvrzují, že každé zpravodajství (i regionální) má poskytovat názorově pluralitní obsah. Dále podle citovaného rozhodnutí „hodnotící soudy, i přehánění a nadsázka, byť by byly i tvrdé, nečiní samy o sobě projev nedovoleným“. Tedy v daném případě ani výrazy „puč“ a „pučisté“, jimiž žalobce osobně hodnotil změny ve vedení města, neodůvodňují závěr, že žalobce ve svém příspěvku vybočil z pravidel fair projevu.

11. Podle § 11a odst. 1 písm. a) tiskového zákona, ve znění účinném od 1. 11. 2013, tj. ve znění novely provedené zákonem č. 305/2013 Sb., dotčený člen zastupitelstva územního samosprávného celku může požadovat na vydavateli uveřejnění doplňující informace, pokud vydavatel periodického tisku územního samosprávného celku neuveřejní sdělení podle § 4a po dobu 3 měsíců ode dne doručení tohoto sdělení vydavateli.

12. Citované ustanovení, v tiskovém zákoně systematicky zařazené za ustanovení o „odpovědi“ a „dodatečném sdělení“, navíc uvozené nadpisem „doplňující informace“, vyvolává dojem, jako by se jednalo o úpravu povinnosti vydavatele uveřejnit doplnění nějaké dříve uveřejněné informace, neboť doplnit logicky lze jen něco již existujícího. Obsahově však § 11a v odstavci 1 pod písmenem a) výslovně upravuje povinnost vydavatele uveřejnit „doplňující informaci“ v případě, že neuveřejnil sdělení vyjadřující názor zastupitele, týkající se územního samosprávného celku. Proto je třeba toto ustanovení vyložit podle jeho obsahu a smyslu tak, že uveřejněním doplňující informace je zde míněno uveřejnění vydavatelem odmítnutého sdělení zastupitele s informací o tom, že je uveřejněno dodatečně. Jak je zřejmé z rozhodnutí soudů obou stupňů, tímto způsobem byl jimi § 11a tiskového zákona také chápán.

13. Odvolací soud pak rozhodl v souladu se shora podaným výkladem § 4a tiskového zákona, neuveřejnění žalobcova sdělení shledal nedůvodným, a proto správně změnil zamítavý výrok rozsudku soudu prvního stupně tak, že žalovanému uložil, aby podle § 11a odst. 1 písm. a) tiskového zákona uveřejnil doplňující informaci.

14. Z uvedeného vyplývá, že napadené rozhodnutí je z pohledu uplatněného dovolacího důvodu správné, a Nejvyšší soud proto dovolání žalovaného podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

Č. 54

č. 54

Stavba, Stavba, součást pozemku (*superficies solo cedit*) (o. z.)
§ 135c obč. zák., § 1084 o. z., § 1086 o. z.

Právní vztahy mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem stavby, zřízené na cizím pozemku před 1. 1. 2014 na základě časově neomezeného práva mít na cizím pozemku stavbu, které později zaniklo (zejména v důsledku změny právní úpravy), nelze posuzovat analogicky podle § 135c obč. zák. ani podle § 1084 až 1086 o. z.; to platí i pro stavbu zřízenou v té době na vlastním pozemku, jestliže vlastnické právo vlastníka stavby k pozemku později zaniklo.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2017, sp. zn. 22 Cdo 828/2017, ECLI:CZ:NS:2017:22.CDO.828.2017.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 22. 9. 2016, sp. zn. 24 Co 318/2016.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Kolíně („soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 5. 4. 2016, č. j. 12 C 449/2015-81, zamítl žalobu, aby pozemky st. parc. č. 125/11, 125/12, 126, 130 a zastavěná část pozemků parc. č. 353/6 a 393/56 v k. ú. K. byly přikázány za náhradu do vlastnictví žalobce a aby žalobce byl povinen zaplatit žalovaným náhradu ve výši 158 158 Kč (výrok I.). Výrokem pod bodem II. soud uložil žalobci povinnost zaplatit žalovaným náhradu nákladů řízení.

2. Spor byl vyvolán odlišným vlastnictvím stavby a pozemku. Stavba na předmětných pozemcích je ve vlastnictví žalobce; nabytí ji koupí v roce 1997 od původního vlastníka, bývalého Zemědělského družstva P. se sídlem ve V. Stavbu (bývalého kravína a dalších objektů tvořících jeho součást) zřídil původní vlastník (zemědělské družstvo) v letech 1967–1972 jako stavbu oprávněnou. V současné době je v budově a na pozemcích provozována autoopravna. Žalovaní jsou spoluvlastníky předmětných pozemků, které nabyli jako restituenti na základě zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (zákon o půdě). Žalobce odmítl s vlastníky pozemků uzavřít nájemní smlouvu a nesvědčí mu ani žádný jiný titul opravňující ho k užívání pozemků;

domáhá se proto přikázání pozemků do vlastnictví podle § 1086 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. (dále jen „o. z.“).

č. 54

3. Soud prvního stupně uvedl, že § 1086 o. z. se týká jen neoprávněné stavby, a proto jej nelze v dané věci aplikovat; šlo o stavbu původně oprávněnou. Přikázání pozemku žalobci by navíc bylo zcela v rozporu s dobrými mravy; stavby na předmětných pozemcích byly předmětem několikaletého sporu o vydání majetkového podílu žalovaným povinnou osobou – zemědělským družstvem, které je před ukončením sporu prodalo žalobci, čímž zapříčinilo současnou situaci odlišného vlastnictví stavby a pozemků. Žalobce kupoval nemovitosti s vědomím, že není vlastníkem pozemků.

4. Krajský soud v Praze jako soud odvolací k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 22. 9. 2016, č. j. 24 Co 318/2016-110, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o věci samé potvrdil a změnil ve výroku II. o náhradě nákladů řízení. Dále rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

5. Odvolací soud uvedl, že právní poměry k nikoliv neoprávněné stavbě na cizím pozemku, vzniklé před účinností občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. („dále jen o. z.“), jsou upraveny v § 3055 přechodných a závěrečných ustanovení nového občanského zákoníku. Podle tohoto ustanovení zůstává zachováno oddělené vlastnictví stavby a pozemku a vlastníci stavby i vlastníci pozemku mají podle § 3056 o. z. vzájemné předkupní právo. Pro oprávněné stavby, vzniklé za účinnosti předchozího občanského zákoníku, jsou nepoužitelná ustanovení nového občanského zákoníku o vypořádání neoprávněné stavby a není možná ani přímá aplikace § 1086, řešícího situaci, kdy vlastníci o zřizování neoprávněné stavby věděli a bez zbytečného odkladu ji nezakázali. Na danou věc nelze použít ani úpravu v § 135c občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. (dále jen „obč. zák.“), podle níž by bylo možné vypořádání pouze stavbu neoprávněnou, a o takovou stavbu v dané věci nejde. Odvolací soud odkázal na závěry rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 4461/2015.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti rozsudku odvolacího soudu podává žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 občanského soudního řádu („o. s. ř.“); má za to, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena, případně je dovolacím soudem rozhodována rozdílně. Žalobce uplatňuje dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř.

7. Dovolatel předkládá k posouzení otázku, zda má být mechanismus vypořádání odlišného vlastnictví stavby a pozemku podle § 1086 o. z. aplikován i na vypořádání staveb oprávněných, ležících na pozemku, který nepatří vlastníku

stavby. Poukazuje na údajnou mezeru v právní úpravě v předchozím občanském zákoníku, který výslovně upravoval v § 135c pouze uspořádání poměrů mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem neoprávněné stavby, a nezabýval se vztahem mezi vlastníkem pozemku a odlišným vlastníkem oprávněné stavby. Vlastníci oprávněných staveb byli za účinnosti dřívější právní úpravy v horším postavení než vlastníci staveb neoprávněných. Dovolatel má za to, že vypořádání odlišného vlastnictví oprávněné stavby a pozemku lze řešit za splnění dalších podmínek podle § 1086 o. z. V uvedeném ustanovení byl odkaz na neoprávněnou stavbu odstraněn a závěr, že toto ustanovení dopadá pouze na neoprávněnou stavbu, nemá žádnou oporu v textu zákona a nelze k němu dospět žádnou z výkladových metod. V konečném důsledku by znevýhodnění vlastníka oprávněné stavby bylo diskriminační, a tedy protiústavní.

8. Klade též právní otázku, jakým způsobem lze vypořádat oprávněnou stavbu vzniklou za účinnosti občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. Je si vědom judikturního řešení neoprávněné stavby, vzniklé před účinností občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., podle dosavadní právní úpravy v § 135c občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., které se promítlo např. do rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4461/2015. Toto rozhodnutí řeší pouze konflikt mezi § 3055 a § 1084 o. z. Domnívá se však, že nic nebrání tomu, aby se vlastník oprávněné stavby, která v době svého zřízení byla samostatnou věcí a je jí i nadále ve smyslu § 3055 o. z., domáhal postupu podle § 1086 o. z., tedy aby soud za splnění specifických podmínek uvedeného ustanovení vydal konstitutivní rozhodnutí a přikázal vlastnictví pozemku za obvyklou cenu do vlastnictví vlastníka (zřizovatele) stavby. Dovolatel odkazuje na údajné řešení identické otázky v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2392/99, podle kterého vypořádání mezi stavebníkem a vlastníkem pozemku, na němž je stavba umístěna, probíhá podle právní úpravy platné v době rozhodování soudu, i na další rozhodnutí Nejvyššího soudu. Z uvedených důvodů navrhuje, aby dovolací soud změnil rozhodnutí odvolacího soudu tak, že žalobě vyhově, případně aby rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a spolu s ním i rozhodnutí soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

9. Žalovaní se k dovolání nevyjádřili.

III.

Přípustnost dovolání

10. Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., že je uplatněn dovolací důvod, uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že dovolání není důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

č. 54

11. Právní předchůdce žalobce – zemědělské družstvo – zřídilo v době účinnosti občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. oprávněnou stavbu na pozemcích, které byly později vydány v restituci žalovaným; stavba se tak ocitla na pozemcích žalovaných a žalobci, který ji za tohoto stavu koupil, nesvědčí žádný právní titul opravňující jej mít na cizím pozemku stavbu. Jde o posouzení otázky právního režimu vzájemného vztahu vlastníka stavby a vlastníka pozemku za účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.; protože dovolací soud se touto otázkou ze všech hledisek uvedených v dovolání dosud nezabýval, je dovolání přípustné.

12. Dovolatel sice tvrdí, že právní otázka, pro kterou má být dovolání přípustné, je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, konkrétní případy však neuvádí a dovolacímu soudu nejsou známy. Má-li na mysli rozdíly v judikatuře k občanským zákoníkům č. 40/1964 Sb. a 89/2012 Sb., vyvolané opuštěním zásady *superficies solo cedit*, odkazuje se na to, co je uvedeno níže.

„Stavba spojená se zemí pevným základem, která není podle dosavadních právních předpisů součástí pozemku, na němž je zřízena, a je ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona ve vlastnictví osoby odlišné od vlastníka pozemku, se dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nestává součástí pozemku a je nemovitou věcí. Totéž platí o stavbě, která je ve spoluvlastnictví, je-li některý ze spoluvlastníků i vlastníkem pozemku nebo jsou-li jen někteří spoluvlastníci stavby spoluvlastníky pozemku“ (§ 3055 odst. 1 o. z.).

„Odstavec 1 platí obdobně pro stavbu, která má být zřízena na pozemku jiného vlastníka na základě věčného práva vzniklého stavebníku přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo na základě smlouvy uzavřené přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona“ (§ 3055 odst. 2 o. z.).

13. Občanský zákoník v § 1084 a násl. upravuje osud staveb na cizím pozemku, zřízených oprávněně či bez právního důvodu. Přestože neužívá pojem „neoprávněná stavba“, lze jej i nadále (v poměrech občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.) užívat pro stavby, které někdo zřídil na cizím pozemku, ačkoliv k tomu neměl soukromoprávní oprávnění. Dodává se, že právní režim staveb zřízených neoprávněně na pozemcích více vlastníků či spoluvlastníků, ať již splňují kritéria přestavku (§ 1087 o. z.), či nikoliv, není totožný s režimem stavby, která celá stojí na jediném cizím pozemku, jako je tomu i v dané věci.

K možnosti přímé aplikace § 1086 o. z. na vypořádání vztahu mezi vlastníkem původně oprávněné stavby, jehož právo mít na cizím pozemku stavbu zaniklo, a vlastníkem cizího pozemku:

14. Dovolatel se domáhá, aby jeho nárok byl posouzen podle § 1086 o. z., který zní: „Kdo v dobré víře zřídil na cizím pozemku stavbu, má právo domáhat se po vlastníku pozemku, který o zřizování stavby věděl a bez zbytečného odkladu ji

nezakázal, aby mu pozemek převedl za obvyklou cenu. Také vlastník pozemku má právo po zřizovateli stavby požadovat, aby pozemek koupil za obvyklou cenu“ (odst. 1). Soud na návrh některé ze stran přikáže pozemek do vlastnictví zřizovatele stavby a rozhodne o jeho povinnosti zaplatit vlastníku pozemku náhradu (odst. 2).

15. Obrat „kdo v dobré víře zřídil na cizím pozemku stavbu“ je třeba vykládat tak, že zřizovatel byl v dobré víře, že zřizuje stavbu na svém pozemku, neměl však ke zřízení stavby na cizím pozemku soukromoprávní titul.

16. Zákodárce si byl vědom, že i po 1. 1. 2014 budou existovat dříve postavené stavby stojící na cizích pozemcích, a tuto situaci řešil „v zásadě“ zřízením vzájemného předkupního práva k pozemku a ke stavbě; zjevně tedy neměl v úmyslu řešit tento stav konstitutivními rozhodnutími soudu, měnícím vlastnické poměry.

17. Ustanovení § 1084 odst. 2 až § 1086 o. z., upravující režim staveb zřízených neoprávněně na cizím pozemku, jsou založena na uplatnění superficiální zásady. „Režim § 506 o. z. se nevztahuje na stavby, které jsou věcí ve smyslu občanskoprávním a vznikly před 1. 1. 2014. Aby se takové stavby staly součástí pozemku, musel by být naplněn předpoklad uvedený v § 3054 o. z., tedy že vlastník pozemku je zároveň vlastníkem stavby stojícím na tomto pozemku“ (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2016, sp. zn. 22 Cdo 892/2016). To, že i § 1086 odst. 2 o. z. vychází ze superficiální zásady, tedy že stavba tam uvedená je součástí pozemku, vyplývá i z toho, že zákon tak, jako v ustanoveních předpokládajících oddělené vlastnictví (§ 3054 a násl. o. z.) nemluví o „vlastníkovi stavby“, příp. o „vlastnictví stavby“, ale o „zřizovateli stavby“; jde tu tedy o řešení případů, ve kterých se uplatní superficiální zásada, tedy staveb zřízených neoprávněně na cizím pozemku od 1. 1. 2014. Na jiné případy nelze uvedená ustanovení aplikovat.

K právnímu režimu neoprávněných staveb, zřízených před 1. 1. 2014, a k možnosti analogické aplikace ustanovení o neoprávněné stavbě na vypořádání vztahu mezi vlastníkem původně oprávněné stavby, jehož právo mít na cizím pozemku stavbu zaniklo, a vlastníkem zastavěného pozemku:

18. Pro posouzení otázky, zda lze na danou věc aplikovat § 1086 o. z., řešící speciální případ neoprávněné stavby, je důležitá i odpověď na otázku, jaký je právní režim staveb zřízených na základě práva, které později zaniklo, na cizím pozemku před 1. 1. 2014, včetně posouzení možnosti aplikovat na režim těchto staveb ustanovení o neoprávněné stavbě analogicky (§ 10 odst. 1 o. z.). K této otázce se vyslovilo již usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 9. 2016, sp. zn. 22 Cdo 1070/2016, na jehož závěry lze odkázat. K věci se dále uvádí:

19. Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. neřeší výslovně další osudy neoprávněných staveb, vzniklých za platnosti občanského zákoníku z roku 1964, resp. i dříve. V ustanoveních přechodných a závěrečných sice pamatuje na vlastnický režim staveb na cizích pozemcích, které tu budou v době, kdy nabyl nový zákoník účin-

nosti, vztah mezi vlastníkem stavby a pozemku řeší jen zřízením předkupního práva (§ 3056 o. z.). Pro vypořádání neoprávněných staveb zřízených před 1. 1. 2014 není nová úprava použitelná. Nový občanský zákoník totiž vychází z toho, že „stavba spojená se zemí pevným základem, která není podle dosavadních právních předpisů součástí pozemku, na němž je zřízena, a je ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona ve vlastnictví osoby odlišné od vlastníka pozemku, se dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nestává součástí pozemku a je nemovitou věcí. Totéž platí o stavbě, která je ve spoluvlastnictví, je-li některý ze spoluvlastníků i vlastníkem pozemku nebo jsou-li jen někteří spoluvlastníci stavby spoluvlastníky pozemku“ (§ 3055 odst. 1 o. z.). Toto řešení je jediné možné, jiné by bylo v rozporu s čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

20. Na stavby zřízené před 1. 1. 2014 (s výjimkou přestavky – § 1087 o. z.) proto nejsou použitelná ustanovení nového občanského zákoníku o vypořádání neoprávněné stavby (tj. stavby na cizím pozemku, k jejímuž zřízení nepříslušel stavebníkovi soukromoprávní titul a která je podle své povahy součástí pozemku – § 506 odst. 1 o. z.), neboť ta vycházejí z opačného přístupu; zatímco podle občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. byl vlastníkem stavby stavebník, vlastníkem neoprávněné stavby, zřízené za platnosti nového zákoníku se stává ze zákona vlastník pozemku, takže pokud by se měl stát vlastníkem stavebník, musel by mu ji soud i se zastavěným pozemkem jako jeho součást přikázat. Na stávající stavby nelze užít ani pravidlo platné v případech, kdy vlastník pozemku o zřizování neoprávněné stavby věděl, avšak bez zbytečného odkladu ji nezakázal. Je tedy zřejmé, že přímá aplikace § 1084 a násl. nepřichází do úvahy (shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1828/2012).

21. Proto vypořádání neoprávněných staveb, zřízených před nabytím účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., se provádí podle dosavadních předpisů (§ 135c obč. zák.). Aplikace ustanovení o stavbě na cizím pozemku (§ 1084 a násl. o. z.) na stavby zřízené před nabytím účinnosti nového občanského zákoníku (1. 1. 2014) je vyloučena již proto, že by šlo o nepřípustnou retroaktivitu (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4461/2015). Pro úplnost se uvádí, že jde-li o přestavku, pak s ohledem na znění § 3059 o. z. větu druhou, lze i na případy vzniklé před 1. 1. 2014 aplikovat § 1087 (k tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4572/2015; k přestavce a stavbám na více pozemcích viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 5780/2016).

22. Judikatura, podle které vypořádání mezi stavebníkem a vlastníkem pozemku, na němž je stavba umístěna, probíhá podle právní úpravy platné v době rozhodování soudu (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2392/99, na který dovolatel odkazuje), se týká jen doby, ve které se neuplatňovala zásada *superficies solo cedit* (tj. od 1. 1. 1951 do 1. 1. 2014); proč takto nelze postupovat i ve vztahu k novému občanskému zákoníku, vysvětluje

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4461/2015, a také usnesení ze dne 5. 10. 2016, sp. zn. 22 Cdo 480/2015.

23. Soudní praxe při posuzování (v době jejich vzniku oprávněných) staveb na cizím pozemku, zřízených do 1. 1. 2014 na základě časově neomezeného práva mít na pozemku stavbu, které později (po zřízení stavby) zaniklo, a na které se proto nevztahuje úprava vypořádání neoprávněné stavby (§ 135c obč. zák.), vychází z toho, že jde o konkurenci dvou rovnocenných vlastnických práv – ke stavbě a k pozemku. Zákon neumožňuje dát právu vlastníka pozemku přednost před právem vlastníka stavby; to ovšem platí i obráceně – vlastník stavby nemá přednost před vlastníkem pozemku (k tomu viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2009, sp. zn. 22 Cdo 162/2007).

24. V rozsudku ze dne 2. 7. 2009, sp. zn. 22 Cdo 162/2007, dovolací soud dále vyložil, že v řízení o odstranění původně oprávněné stavby nelze zřídit ve prospěch stavebníka časově neomezené právo odpovídající věčnému břemenu, neboť analogická aplikace § 135c odst. 3 obč. zák. není použitelná na jiné stavby než neoprávněné (k tomu srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2010, sp. zn. 22 Cdo 1654/2009, nebo usnesení ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. 22 Cdo 3700/2013). Tento právní názor vychází (pro vztahy, které se řídí občanským zákoníkem č. 40/1964 Sb.) z úvahy, že rozhodnutí o vypořádání neoprávněné stavby je rozhodnutím konstitutivním, neboť se jím zřizuje či mění hmotněprávní vztah mezi účastníky. Konstitutivní soudní rozhodnutí však nelze vydávat na základě analogické aplikace ustanovení občanského zákoníku. Konstitutivní rozhodnutí nedeklaruje již existující práva a povinnosti, ale zasahuje do hmotněprávní sféry účastníků tak, že zakládá, mění nebo ruší subjektivní práva a povinnosti. K takovému zásahu je třeba výslovného ustanovení zákona, který výjimečně dovozuje soudy z podnětu žalobce zasáhnout do soukromých práv a povinností. Takto ovšem nelze zasahovat do práv účastníků podle analogického použití zákona; v případě vlastnického práva by takový postup byl v rozporu i s čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Nejvyšší soud v této souvislosti opakovaně vyslovil, že v jiných případech, než které jsou upraveny v zákoně, nemůže soud svým rozsudkem zřídit věčné břemeno, a to ani tehdy, kdyby se z okolností případu jevílo zřízení věcného břemene nutným východiskem k jeho řešení (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 1989, sp. zn. 3 Cz 4/89, publikovaný pod č. 47/1991 Sb. rozh. obč.).

25. Poté, co nabyl účinnosti občanský zákoník č. 89/2012 Sb., se úprava stavby na cizím pozemku včetně vypořádání neoprávněné stavby změnila, nicméně důvody pro vyloučení přímé či analogické aplikace § 1086 o. z. na jiné případy než uvedené v hypotéze tohoto ustanovení platí i nyní, neboť nosné důvody, na kterých spočívají dřívější rozhodnutí, se nezměnily.

26. I v případě hypotetické úvahy o analogické aplikaci norem upravujících vypořádání neoprávněné stavby by muselo jít o použití § 135c obč. zák., nikoliv

o § 1084 a násl. o. z. Nicméně § 1084–1086 o. z. nelze aplikovat na stavby zřízené před 1. 1. 2014, a již proto je nelze použít na právní vztahy účastníků v této věci. Z důvodů uvedených shora pak není možná ani analogická aplikace § 135c obč. zák.

č. 54

27. Právní vztahy mezi vlastníkem stavby, zřízené celé na cizím pozemku před 1. 1. 2014 na základě časově neomezeného práva mít na cizím pozemku stavbu, které později zaniklo (zejména v důsledku změny právní úpravy), nelze posuzovat analogicky podle § 135c obč. zák. ani podle § 1084 až § 1086 o. z.; to platí i pro stavbu zřízenou v té době na vlastním pozemku, jestliže vlastnické právo vlastníka stavby k pozemku později zaniklo.

28. Zřídil-li na pozemku stavbu stavebník, který byl vlastníkem pozemku v době výstavby, a šlo tak o stavbu oprávněnou, nepřichází do úvahy odstranění stavby ani tehdy, jestliže po vybudování stavby dojde k oddělení vlastnického režimu pozemku a stavby. Vlastník pozemku se proto nemůže domáhat odstranění stavby; přesto je nutno vzájemný vztah mezi vlastníkem stavby a vlastníkem pozemku vypořádat, protože stavba objektivně stojí na cizím pozemku a vlastník stavby užívá pozemek bez právního důvodu. Tento vztah mezi nimi se vypořádá podle ustanovení o bezdůvodném obohacení (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2006, sp. zn. 33 Odo 1405/2005, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1226/2015).

29. V projednávané věci není důvod pro to, aby žalobci – vlastníci staveb byla poskytována ochrana nad rámec vyplývající z judikatury, která nepřipouští žalobu na odstranění původně oprávněné stavby, příp. její přikázání vlastníkovu pozemku. Ostatně tato judikatura není vlastníkovu stavby tak nepříznivá, jak se dovolatel domnívá; chrání jej totiž proti žalobě vlastníka pozemku, aby stavba zřízená před 1. 1. 2014 na základě původně trvalého práva mít na pozemku stavbu, které později zaniklo, byla buď odstraněna, nebo přikázána vlastníku pozemku, jehož právo není „slabší“ než právo vlastníka stavby. Nelze tedy dovozovat, že vlastník oprávněné stavby zřízené před 1. 1. 2014 na základě vlastnického či jiného časově neomezeného práva mít na cizím pozemku stavbu, které později zaniklo, by byl v horším postavení než vlastník stavby neoprávněné, kterému hrozí, že mu soud uloží povinnost stavbu odstranit.

30. Z uvedeného je zřejmé, že rozhodnutí odvolacího soudu je věcně správné. Proto nezbylo než dovolání zamítnout [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

Č. 55

č. 55

Smluvní pokuta, Neplatnost právního jednání
§ 2048 o. z., § 580 o. z., § 588 o. z.

Ujednání stran, které vznik práva na smluvní pokutu váže kromě porušení povinnosti na další právní skutečnost, kterou je odstoupení od smlouvy věřitelem pro porušení povinnosti dlužníkem, není zakázáno. Jde o ujednání o smluvní pokutě ve smyslu § 2048 o. z.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 23 Cdo 1192/2019, ECLI:CZ:NS:2019:23.CDO.1192.2019.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. 10. 2018, sp. zn. 11 Co 319/2017, a rozsudek Okresního soudu v Teplicích ze dne 27. 6. 2017, sp. zn. 21 C 309/2016, v rozsahu výroku II. jakož i v závislém výroku III. a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Teplicích k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Teplicích rozsudkem ze dne 27. 6. 2017, č. j. 21 C 309/2016-46, uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 6 984,39 Kč se zákonným úrokem z prodlení ve výroku blíže specifikovaným a s náklady spojenými s uplatněním pohledávky ve výši 2 400 Kč (výrok I.), zamítl žalobu co do částky 52 000 Kč a do nákladů spojených s uplatněním pohledávky ve výši 1 200 Kč (výrok II.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky (výrok III.).
2. V projednávané věci se žalobkyně domáhala zaplacení částky 6 884,39 Kč s příslušenstvím představující dluh za odebranou elektřinu pro potřeby podnikání na základě Smlouvy o sdružených službách dodávky elektřiny ze dne 7. 2. 2015 (dále jen „Smlouva“), částky 100 Kč představující smluvní pokutu za prodlení se zaplacením fakturované částky za odebranou elektřinu, částky 52 000 Kč představující smluvní poplatek z důvodu odstoupení od Smlouvy ze strany žalobkyně dne 21. 1. 2016 pro opakované neplnění platebních povinností žalovanou a dále zaplacení nákladů spojených s uplatněním těchto pohledávek.
3. Dle skutkových zjištění soudu prvního stupně žalobkyně a žalovaná uzavřely Smlouvu, na základě které žalovaná od žalobkyně v rámci své podnikatel-

ské činnosti odebírala elektřinu v odběrném místě. Součástí Smlouvy bylo mj. ujednání, dle kterého v případě, že žalobkyně v souladu s energetickým zákonem od Smlouvy oprávněně odstoupí z důvodů opakovaného porušení platebních povinností souvisejících s dodávkou ze strany žalované, je žalobkyně oprávněna účtovat žalované smluvní pokutu zahrnující též případnou náhradu škody vzniklé žalobkyni neodebráním nasmlouvané elektřiny ve výši 400 Kč pro domácnost a 2 000 Kč pro kategorii podnikatel, a to za každý kalendářní měsíc i jeho část následující po dni ukončení dodávky od žalobkyně do konce doby trvání smlouvy (vč. případné prolongace). Žalobkyně svůj závazek ze Smlouvy plnila, žalovaná však řádně a včas neuhradila žalobkyni cenu odebrané elektřiny za období od 10. 9. 2015 do 6. 1. 2016 ve výši 6 884,39 Kč, splatnou dne 10. 2. 2016, a dostala se do prodlení. Žalobkyně dále žalované dle ujednání ve Smlouvě vyúčtovala smluvní pokutu ve výši 100 Kč za prodlení s platbou delší 10 dní. Žalobkyně od Smlouvy dne 21. 1. 2016 odstoupila pro opakované porušení platebních povinností žalované vyplývajících ze Smlouvy. Žalobkyně žalované posléze dne 29. 2. 2016 vyúčtovala smluvní pokutu ve výši 52 000 Kč, kdy až z upomínky žalobkyně vyplývá, že tato smluvní pokuta byla vyúčtována z důvodu odstoupení žalobkyně od Smlouvy pro porušování platebních povinností žalované dle ujednání ve Smlouvě.

4. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žaloba je důvodná v části týkající se žalobkyni uplatněného nároku na zaplacení částky 6 884,39 Kč se zákonným úrokem z prodlení a dále nároku na zaplacení smluvní pokuty ve výši 100 Kč. Žalobě rovněž vyhověl v části minimální výše nákladů spojených s vymáháním každé z těchto dvou pohledávek. Důvodnou ji však neshledal co do nároku na zaplacení částky 52 000 Kč s příslušenstvím, kterou žalobkyně požaduje po žalované uhradit jako smluvní pokutu dle Smlouvy a vyúčtování smluvní pokuty. Tento nárok žalobkyně považoval soud prvního stupně za neurčitý a dále dodal, že dle nyní platné právní úpravy – ustanovení § 2048 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), lze smluvní pokutu sjednat pro případ porušení smluvené povinnosti, přičemž v projednávané věci byla smluvní pokuta vázána na odstoupení žalobkyně od Smlouvy, tedy na výkon práva, nikoliv na porušení smluvní povinnosti, byť k odstoupení od Smlouvy došlo v důsledku porušení smluvních povinností žalované. Současně uvedl, že ujednání ve Smlouvě, o které žalobkyně předmětný nárok opírá, se zjevně přiči dobrým mravům, a bylo by jej proto nutné rovněž shledat absolutně neplatným.

5. K odvolání žalobkyně odvolací soud rozsudkem v záhlaví uvedeným rozsudek soudu prvního stupně potvrdil ve výrocích II. a III. (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

6. Odvolací soud se ztotožnil s dílčím závěrem soudu prvního stupně ohledně absolutní neplatnosti předmětného ujednání o smluvní pokutě. Při právním posouzení nároku žalobkyně přitom vycházel z ustálené judikatury Nejvyššího

soudu, dopadající dle jeho názoru na souzený případ, když hmotněprávní úprava smluvní pokuty dle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jen „obč. zák.“), je stejná jako podle nyní platného o. z. Uvedl v této souvislosti, že Nejvyšší soud opakovaně zdůraznil, že povinnost zaplatit smluvní pokutu podmíněnou nejen porušením smluvní povinnosti jednou stranou, ale i následným odstoupením od smlouvy, je ujednáním odporujícím § 544 obč. zák. (nyní platnému § 2048 o. z.), upravujícím institut smluvní pokuty. Odstoupení od smlouvy, ať už ze zákona, nebo na základě ujednání účastníků, nepředstavuje porušení smluvní povinnosti, na něž by mohla být řádně navázána povinnost zaplatit smluvní pokutu dle § 2048 o. z. Je-li smluvní pokutou sankcionován v podstatě výkon práva odstoupit od smlouvy, je ujednání o povinnosti platit smluvní pokutu při odstoupení od smlouvy třeba považovat za absolutně neplatné podle § 580 odst. 1 o. z., k čemuž soud přihlédne i bez návrhu (§ 588 o. z.), aniž by bylo rozhodující, že odstoupení od smlouvy bylo vyvoláno porušením povinností druhou smluvní stranou. Kumulativní vázanost povinností platit smluvní pokutu na porušení smluvní povinnosti i na následné odstoupení od smlouvy představující výkon práva brání tomu, aby na smluvní pokutu bylo pohlíženo tak, jak si zákon žádá, tedy jako na sankci za porušení povinnosti, pročez takové její sjednání nemůže obstát jako platné (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. 33 Cdo 2493/2013, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2575/2010, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 23 Cdo 3894/2015).

7. Odvolací soud tedy uzavřel, že vzhledem k tomu, že žalobkyně opírá svůj žalobní nárok na zaplacení smluvní pokuty ve výši 52 000 Kč o neplatné smluvní ujednání, když se nejedná o sankci za porušení smluvní povinnosti, ale je vázána na výkon práva žalobkyně, rozhodl soud prvního stupně správně, pokud žalobu v části tohoto návrhu jako nedůvodnou zamítl (byť z jiných důvodů), a to včetně požadavku na zaplacení nákladů spojených s uplatněním této nedůvodné pohledávky ve výši 1 200 Kč. S ohledem na závěr o absolutní neplatnosti smluvního ujednání pro rozpor se zákonem podle § 580 o. z. se pak odvolací soud z důvodu nadbytečnosti nezabýval dalšími důvody, pro které soud prvního stupně žalobu v části nároku na zaplacení smluvní pokuty zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

8. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně (dále též „dovolatelka“) dovolání s tím, že je považuje za přípustné dle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, jež v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to otázky, zda za právní úpravy soukromého práva účinné od

1. 1. 2014 smluvní strany mohou platně ujednat smluvní klauzuli o povinnosti jedné ze smluvních stran uhradit druhé smluvní straně určitou částku pro případ, že nastane jiná právní skutečnost, než je porušení smluvní povinnosti. Současně pak dovolatelka uvádí, že se odvolací soud dle jejího názoru odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, když nárok žalobkyně neposoudil z jiného právního titulu než z toho, který předestřela sama žalobkyně, a právní jednání smluvních stran neposoudil podle jeho obsahu.

9. Dovolatelka uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci dle § 241a odst. 1 o. s. ř., přičemž namítá, že odvolací soud dospěl k nesprávnému závěru o možnosti zcela nekriticky aplikovat judikaturu dovolacího soudu vztahující se k § 544 obč. zák. na projednávaný případ. S tímto závěrem nesouhlasí, když přes jazykovou podobnost § 544 obč. zák. a § 2048 o. z. nelze pominout posun v základních principech a zásadách soukromého práva, z nichž je nezbytné při interpretaci právních předpisů vycházet. Odkazuje v tomto ohledu na zásadu legální licence zakotvenou v § 1 odst. 2 o. z., jakožto jednu ze základních zásad aktuálně platné právní úpravy, a dodává, že došlo k zásadnímu posunu od kolektivního pojetí občanského práva k pojetí individualistickému. Upozorňuje také na výslovné připuštění možnosti smluvních stran ujednat si i takové smluvní ujednání, které zákon výslovně nepředpokládá, pakliže je zákon nezakazuje, a zároveň na obecný odklon od absolutní neplatnosti právních jednání a přijetí zásady, že na právní jednání je nutno hledět spíše jako na platné než jako na neplatné, vyjádřené v § 574 o. z. Dovolatelka tak má za to, že předmětné smluvní ujednání měl odvolací soud posoudit jako platné ujednání zákonem nepojmenované smluvní klauzule, nikoliv jako ujednání o smluvní pokutě, přičemž v této souvislosti poukazuje rovněž na důvodovou zprávu k § 2048 až 2052 o. z.

10. Dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

11. K dovolání žalobkyně se žalovaná dle obsahu spisu nevyjádřila.

III.

Přípustnost dovolání

12. Nejvyšší soud (jako soud dovolací dle § 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., zkoumal, zda dovolání obsahuje zákonné obligatorní náležitosti dovolání a zda je přípustné.

13. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

14. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva,

při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

15. Dovolací soud shledal dovolání přípustné, neboť v judikatuře Nejvyššího soudu nebyla v poměrech zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dosud řešena otázka platnosti ujednání o smluvní pokutě vázané jednak na porušení povinnosti dlužníka a jednak na odstoupení od smlouvy ze strany věřitele.

č. 55

IV.

Důvodnost dovolání

16. Odvolací soud svůj závěr o absolutní neplatnosti ujednání stran, které vázaly vznik práva na smluvní pokutu spolu s porušením povinnosti dlužníka i na odstoupení od smlouvy věřitelem, opřel o závěry dosavadní judikatury přijaté při výkladu předchozí úpravy soukromého práva v obč. zák. a v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „obch. zák.“), přičemž současně bez podrobnější argumentace odkázal na právní úpravu neplatnosti právních jednání podle § 580 o. z. a § 588 o. z.

17. Ve vymezení možností stran ujednat si pro případ porušení povinnosti smluvní pokutu je právní úprava občanského zákoníku z roku 2012 (§ 2048 o. z.) obdobná (kromě terminologického upřesnění „strany“ namísto „účastníci“) jako v posledním účinném znění občanského zákoníku z roku 1964 (§ 544 obč. zák.). Dosavadní judikatura přijatá k právní úpravě podle obč. zák. a obch. zák. dospívala k závěrům o absolutní neplatnosti ujednání výkladem ustanovení upravujících smluvní pokutu i výkladem ustanovení o neplatnosti právních úkonů pro rozpor se zákonem podle § 39 obč. zák. Dospěl-li proto odvolací soud k závěru o absolutní neplatnosti ujednání stran s poukazem na dřívější judikaturu ve spojení s blíže podrobněji neodůvodněným odkazem na § 580 a § 588 o. z., upravující odlišné pojetí neplatnosti právních jednání oproti § 39 obč. zák., je jeho právní posouzení nesprávné.

18. Vystavěl-li tedy odvolací soud své odůvodnění rozhodnutí, kromě neplatnosti právních jednání podle občanského zákoníku z roku 2012 na závěrech dosavadní judikatury k povaze samotné právní úpravy smluvní pokuty, nezbylo dovolacímu soudu než se s otázkou aplikovatelnosti této judikatury přijaté k předchozí právní úpravě soukromého práva vypořádat. Protože však procesní senát řešil otázku platnosti sjednání smluvní pokuty při výkladu již nové úpravy soukromého práva podle § 2048 a násl. o. z., neshledal zákonné předpoklady pro předložení věci velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (§ 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů).

19. Dosavadní judikatura vycházela ze striktního posuzování limitů sjednávání smluvní pokuty pouze pro případy porušení povinnosti podle kogentního § 544 odst. 1 obč. zák. a jako absolutně neplatné posuzovala sjednání smluvní pokuty pro různé právní skutečnosti představující nikoliv porušení povinnosti, ale výkon práva. Nejčastější byly situace sjednání smluvní pokuty pro případ odstoupení od smlouvy, podání výpovědi a podobně. Nejvyšší soud již např. v rozsudku ze dne 31. 3. 1998, sp. zn. 3 Cdo 1398/96, vyslovil právní závěr, že § 544 odst. 1 obč. zák., který je kogentní povahy, umožňuje sjednání smluvní pokuty pouze pro případ porušení smluvní povinnosti. Odstoupení od smlouvy, ať již ze zákona, nebo na základě ujednání účastníků (§ 48 odst. 1 obč. zák.), nemůže být porušením smluvní povinnosti. Proto strana, která jednostranným úkonem platně od smlouvy odstoupila, neporušila žádnou smluvní povinnost, nýbrž pouze vykonala právo, které jí podle smlouvy náleželo (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2000, sp. zn. 25 Cdo 2577/98, ze dne 21. 1. 2002, sp. zn. 33 Odo 771/2001, a ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. 33 Odo 111/2004). Rovněž Ústavní soud (srov. nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 1999, sp. zn. IV. ÚS 276/99) dospěl k závěru, že odstoupení od smlouvy, ať již ze zákona, nebo na základě ujednání účastníků, nemůže být porušením smluvní povinnosti. Proto strana, která učiněným jednostranným úkonem platně od smlouvy odstoupila, neporušila žádnou smluvní povinnost, nýbrž pouze vykonala právo, které jí podle smlouvy náleželo.

20. Nejvyšší soud striktní pohled na předpoklady, pro něž vzniká právo na zaplacení smluvní pokuty, následně ještě rozšířil. Bylo-li zaplacení smluvní pokuty vázáno na odstoupení účastníka od smlouvy, byť odůvodněné porušením povinnosti druhé smluvní strany, šlo o ujednání, které odporovalo kogentnímu § 544 odst. 1 obč. zák. a jako takové bylo podle § 39 téhož zákona neplatné. Podle Nejvyššího soudu nebylo možné kumulovat dva předpoklady, tj. porušení povinnosti dlužníkem a odstoupení od smlouvy věřitelem, nebo vznik povinnosti zaplatit smluvní pokutu vázat kumulativně jak na porušení smluvní povinnosti, tak na následné odstoupení od smlouvy (viz rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 1113/2003, ze dne 21. 10. 2004, sp. zn. 33 Odo 813/2002, ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 32 Cdo 815/2007, ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 33 Cdo 1216/2010, ze dne 19. 10. 2011, sp. zn. 28 Cdo 2720/2011). Smluvní pokutu, kterou bylo nutno ve smyslu § 544 odst. 1 obč. zák. vázat vždy na případ porušení smluvní povinnosti, bylo možno sjednat vždy jako nepodmíněnou (rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2575/2010, a ze dne 3. 3. 2015, sp. zn. 28 Cdo 3251/2014).

21. V posuzovaném případě jde právě o takovou situaci, kdy je k zaplacení smluvní pokuty povinna smluvní strana, která porušila smluvní povinnost, avšak až za předpokladu, že druhá (oprávněná) smluvní strana od smlouvy odstoupila.

22. Podle § 2048 o. z., ujednají-li strany pro případ porušení smlouvené povinnosti smluvní pokutu v určité výši nebo způsob, jak se výše smluvní pokuty určí,

může věřitel požadovat smluvní pokutu bez zřetele k tomu, zda mu porušením utvrzené povinnosti vznikla škoda. Smluvní pokuta může být ujednána i v jiném plnění než peněžitém.

23. Lze přisvědčit dovolatelce, poukazuje-li na pojetí současného občanského zákoníku z roku 2012, že v jeho poměrech je ještě více zdůrazňováno, oproti občanskému zákoníku z roku 1964, že nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona (§ 1 odst. 2 o. z.) a na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné (§ 574 o. z.).

24. Ujednání stran, které vznik práva na smluvní pokutu váže kromě porušení právní povinnosti na další právní skutečnost, kterou je v tomto případě odstoupení od smlouvy věřitelem pro porušení povinnosti dlužníkem, není zakázáno, a je tedy přípustné. Zároveň přitom takové ujednání nevybočuje ani z limitů definičního vymezení smluvní pokuty, jak vyplývají z § 2048 o. z., nejde tedy o ujednání inomínatní. Možnost takového ujednání nevylučuje ani právní úprava odstoupení od smlouvy (§ 2001 a násl. o. z.).

25. Účelem takového ujednání může být sankcionovat stranu, která by svým jednáním nebo opomenutím porušila smlouvu takovým způsobem, který by odůvodnil právo druhé smluvní strany od smlouvy odstoupit, přičemž samotné odstoupení od smlouvy by nepředstavovalo dostatečnou sankci pro porušivší stranu.

26. Smluvní pokuta tak plní i svou základní funkci kompenzační, kdy nahrazuje předpokládanou škodu. Zároveň takové smluvní ujednání dává oprávněné straně možnost nevyužít svého práva vůči smluvní straně, která porušila smlouvu, smluvní vztah ukončit odstoupením od smlouvy a dále pokračovat ve smluvním vztahu bez sankcionování porušivší smluvní strany.

27. Závěr dosavadní judikatury o neplatnosti právního jednání, dosud dovozané dokonce jako neplatnosti absolutní, nesleduje přitom ochranu povinné strany. Oproti situaci, kdy by právo na smluvní pokutu vzniklo vždy bez dalšího již porušením, mají zde strany smluvní dohodou vytvořen prostor pro to, aby smluvní pokuta po porušení povinnosti dlužníkem zatím aktivována nebyla a dlužník mohl svůj dluh splnit ještě předtím, než věřitel případně od smlouvy odstoupí. Ochranný účel případné neplatnosti právního jednání svědčí v řešené otázce, tedy naopak pro opačný závěr, než při výkladu předchozí úpravy soukromého práva zastávala judikatura dříve. Nelze proto setrvávat na dosavadních závěrech o absolutní neplatnosti takového právního jednání. Ujednání, které je pro povinnou stranu výhodnější, by bylo v takových případech zakázáno a strany by byly nuceny sjednávat ujednání automatické, méně výhodné.

28. Podle odvolacího soudu „je-li smluvní pokutou sankcionován v podstatě výkon práva odstoupit od smlouvy, je ujednání o povinnosti platit smluvní pokutu při odstoupení od smlouvy třeba považovat za absolutně neplatné podle § 580 odst. 1 o. z., k čemuž soud přihlédne i bez návrhu (§ 588 o. z.), aniž by bylo rozhodující, že odstoupení od smlouvy bylo vyvoláno porušením povinnosti

druhou smluvní stranou“. Obdobně dovozovala část judikatury (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2015, sp. zn. 28 Cdo 3251/2014), že „smluvní pokutou v podstatě nebylo postihováno porušení povinnosti žalobcem, ale až na ně navázaný výkon práva žalované odstoupit od smlouvy z důvodu porušení povinností žalobcem“.

č. 55

29. Zde je přitom třeba zásadně odlišit situaci, kdy podle ujednání stran má smluvní pokutu zaplatit dlužník, odstoupí-li tento dlužník od smlouvy, od situace, kdy podle dohody stran právo na smluvní pokutu vznikne, poruší-li dlužník povinnost a současně věřitel odstoupí od smlouvy. V nyní projednávané věci (tedy ve druhém případě) nejde o sjednání smluvní pokuty pro případ výkonu práva (jako v prvním případě). Není postihována strana, která odstupuje od smlouvy, nejde tedy o sankcionování výkonu práva.

30. Stranám samozřejmě nebrání, aby si ujednaly vznik práva na smluvní pokutu jen ve vazbě na porušení povinnosti a současně (samostatně) předpoklady pro odstoupení od smlouvy, přičemž právo na smluvní pokutu nebude s odstoupením věřitele nijak svázáno. Pro současný závěr dovolacího soudu v projednávané věci je však podstatné, že stejně tak zákon nezakazuje, aby strany vznik práva na zaplacení smluvní pokuty kromě porušení povinnosti dlužníkem vázaly i na odstoupení od smlouvy věřitelem. Případně, aby vznik práva na smluvní pokutu vázaly jen na porušení povinnosti dlužníkem a na odstoupení od smlouvy věřitelem vázaly jen její splatnost.

31. Kriticky se k závěrům o absolutní neplatnosti takových ujednání či přímo k dovozované nemožnosti sjednat smluvní pokutu „jako podmíněnou“ a nemožnosti „vázat smluvní pokutu kumulativně na porušení povinnosti a odstoupení“ v literatuře vyjadřují i mnozí autoři, např. (abecedně řazeno) Barabáš, Bříza, Čech, Dohnal, Horák, Starha nebo Šilhán (viz BARABÁŠ, I. Smluvní pokuta v kontextu podnikových transakcí. In: Vsehrd.cz [online]. Dostupné z: <https://www.vsehrd.cz/>; BŘÍZA, P., HORÁK, P. Komentář k § 2048. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 2074; DOHNAL, J. Obrácené odstupné jako smluvní pokuta. Právní rozhledy. 2011, č. 16, s. 592-594; ČECH, P. Judikatura ke smluvní pokutě. In: Vsehrd.cz [online]. Dostupné z: <https://www.vsehrd.cz/>; STARHA, Š. Smluvní pokuta v novém občanském zákoníku. Rekodifikační novinky. 2012, č. 8, s. 6-7; ŠILHÁN, J. Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 402).

32. Dovolací soud konečně poukazuje na to, že v projednávané věci jde, spolu s interpretací zákonné úpravy smluvní pokuty, o výklad právního jednání stran. Základním principem, na němž je vystavěna úprava závazkového práva, je přitom princip autonomie vůle vyjádřený v čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Z tohoto principu a z funkce soukromoprávní smlouvy jako hlavního nástroje soukromoprávní regulace ustálená judikatura dovozuje jako základní princip

výkladu smlouvy prioritu takového výkladu, který nevede k závěru o neplatnosti smlouvy, je-li takový výklad možný (srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03, uveřejněný pod číslem 84/2005 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2011, sp. zn. II. ÚS 3381/10, uveřejněný pod číslem 138/2011 tamtéž, a rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 26 Cdo 2317/2006, ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 23 Cdo 1212/2010, a ze dne 28. 8. 2012, sp. zn. 32 Cdo 3488/2010).

33. Nejvyšší soud přitom zdůrazňuje, že vzhledem k vázanosti dovolacími důvody a řešením otázky, na níž bylo založeno rozhodnutí odvolacího soudu, neřešil otázku možnosti stran sjednat povinnost plnit ze strany dlužníka označenou jako smluvní pokuta pro případ odstoupení do smlouvy ze strany dlužníka či odstoupení od smlouvy ze strany věřitele, nýbrž jen situaci, kdy právo na zaplacení smluvní pokuty je vázáno jak na porušení povinnosti ze strany dlužníka, tak na odstoupení od smlouvy ze strany věřitele.

34. Vzhledem k výše uvedenému se Nejvyšší soud již dalšími námitkami žalobkyně nezabýval.

35. Jelikož z hlediska uplatněného dovolacího důvodu není rozsudek odvolacího soudu správný, Nejvyšší soud jej podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil, a protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, se vztahují i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil jej v rozsahu výroku II. a závislého výroku III. o náhradě nákladů řízení také a věc vrátil v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

Č. 56

č. 56

Náhrada škody, Pojištění odpovědnosti za škodu

§ 2819 odst. 1 o. z., § 2819 odst. 3 o. z., § 6 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb., § 6 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb., § 6 odst. 3 zákona č. 168/1999 Sb., § 7 odst. 1 písm. c) zákona č. 168/1999 Sb.

Správce komunikace, který vynaložil náklady na vyproštění a odtah havarovaného vozidla z pozemní komunikace, má nárok na jejich náhradu proti provozovateli havarovaného vozidla, nikoliv přímý nárok na pojistné plnění (proti pojistiteli odpovědnosti) či na plnění z garančního fondu (proti České kanceláři pojistitelů) podle zákona č. 168/1999 Sb. Správci komunikace nenáleží ani náhrada tzv. odklízecích záchraňovacích nákladů (§ 2819 odst. 1, 3 o. z.), které se vztahují jen k pojištění majetku. Obecnou podmínkou nároku na náhradu těchto nákladů je, že byly oprávněnou osobou skutečně vynaloženy, např. zaplacením ceny provedených prací.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2019, sp. zn. 25 Cdo 3662/2018, ECLI:CZ:NS:2019:25.CDO.3662.2018.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. 6. 2018, sp. zn. 18 Co 142/2018.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 28. 2. 2018, č. j. 70 C 120/2017-174, zamítl žalobu, kterou se žalobkyně domáhala zaplacení částky 521 675,60 Kč, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že dne 2. 5. 2014 na silnici R1 (dnes Pražský okruh D 0) v důsledku technické závady na tahači kamionové soupravy, s pojištěním odpovědnosti u dvou rumunských pojišťoven, vznikl požár, který poškodil cementobetonový kryt vozovky, betonový žlábek a svodidla a zničil náklad masa v návěsu. Vyprošťovací práce na místě, odtah vozidla a odvoz ohořelého nákladu do kafilérie prováděla společnost W.-G., s. r. o., která za provedené práce žalobkyni vystavila fakturu v uvedené částce. Soud uzavřel, že zákonná povinnost žalobkyně zajistit bezpečnost a sjízdnost komunikace neznamená, že by náklady na odtah havarovaného vozidla a likvidaci poškozeného nákladu byly kryty z pojištění odpovědnosti podle zákona

č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (dále též jen „zákon č. 168/1999 Sb.“). To by ve svém důsledku znamenalo, že kdokoliv, kdo vytvoří překážku na silnici svým vozidlem, které bude následně odtaheno, by nebyl povinen k úhradě provedeného odtahu, nýbrž by odtah byl kryt pojištěním. K argumentaci žalobkyně, že jí nárok na plnění zakládá úprava tzv. zachraňovacích nákladů, soud uvedl, že § 2819 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), se uplatní pouze a jen u pojištění majetku, nikoliv u pojištění odpovědnosti.

2. K odvolání žalobkyně Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 27. 6. 2018, č. j. 18 Co 142/2018-223, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Uvedl, že na žalobkyni nelze pohlížet jako na poškozenou ve smyslu § 2 písm. g) zákona č. 168/1999 Sb., neboť v její majetkové sféře nevznikla žádná újma vymezená v § 6 tohoto zákona. Jen ze zaslání faktury nelze dovodit újmu, kterou by žalované pojišťovny měly uhradit, a to jak v režimu tohoto zákona, tak ani podle § 2819 o. z. Obě ustanovení počítají s tím, že újma již vznikla, zatímco žalobkyně neprokázala, že požadovanou částku odtahové společnosti zaplatila a zda vůbec mezi nimi vznikl právní vztah. Navíc žalobkyně není osobou, která by odpovídala za škodu způsobenou provozem vozidla uvedeného v pojistné smlouvě, neboť takovou osobou je ve smyslu § 6 zákona č. 168/1999 Sb. ten, kdo je povinen nahradit škodu; jen za něj je pojišťovna povinna plnit.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z § 237 o. s. ř. tím, že rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva, které v rozhodování odvolacího soudu nebyly dosud vyřešeny. Za prvé vymezuje otázku rozsahu nároků, resp. status osoby poškozené podle zákona č. 168/1999 Sb., a za druhé otázku aplikovatelnosti ustanovení o zachraňovacích nákladech ve smyslu § 2819 o. z. ve vazbě na zákon č. 168/1999 Sb. Ve vztahu k první otázce odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2009, sp. zn. 25 Cdo 307/2007, s tím, že nyní o pojistné plnění žádá třetí subjekt, který není vlastníkem ani provozovatelem vozidla, jak předvídá uvedené rozhodnutí. Nelze proto dovodit, že požadovaná náhrada představuje tzv. škodu vlastní, neboť dovoatelce vnikla škoda (dluh vůči odtahové společnosti) zajištěním odtahu vozidla a likvidací poškozeného nákladu, k němuž byla povinna jako subjekt pověřený výkonem vlastnických práv státu k nemovitostem tvořícím dálnici. Ve vztahu k druhé otázce žalobkyně zdůrazňuje zařazení ustanovení o zachraňovacích nákladech do pododdílu Škodové pojištění. Jestliže zároveň podle § 2861 odst. 3 o. z. může být pojištění odpovědnosti sjednáno pouze jako škodové pojištění, je

zřejmé, že se toto ustanovení vztahuje i na náklady, které dovolatelka vynaložila na odklizení vozidla a poškozeného nákladu, tj. na odklizení pojištěného majetku. Žalobkyně proto navrhuje, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

č. 56

4. Žalované ve vyjádření k dovolání shodně uvedly, že žalobkyni nevznikla žádná skutečná škoda v podobě snížení jejích majetkových poměrů. Dovolání navíc není přípustné, protože žalobkyní předložené otázky nejsou pro konkrétní věc relevantní. Ustanovení o zachraňovacích nákladech pak nelze v daném případě užít, protože žalobkyně nesplňuje podmínky stanovené v § 2819 odst. 3 o. z.

III.**Přípustnost dovolání**

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a je přípustné podle § 237 o. s. ř. k posouzení otázek rozsahu nároku podle zákona č. 168/1999 Sb. a aplikovatelnosti ustanovení o zachraňovacích nákladech ve smyslu § 2819 o. z., které dosud nebyly v praxi dovolacího soudu řešeny. Dovolání není důvodné.

IV.**Důvodnost dovolání**

6. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

7. Podle § 6 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. pojištění odpovědnosti se vztahuje na každou osobu, která je povinna nahradit újmu způsobenou provozem vozidla uvedeného v pojistné smlouvě.

8. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení, nestanoví-li tento zákon jinak, má pojištěný právo, aby pojistitel za něj uhradil v rozsahu a ve výši podle občanského zákoníku poškozenému a) způsobenou újmu vzniklou ublížením na zdraví nebo usmrcením, b) účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví zraněného zvířete a způsobenou škodu vzniklou poškozením, zničením nebo ztrátou věci, jakož i škodu vzniklou odcizením věci, pozbyla-li fyzická osoba schopnost ji opatrovat, c) ušlý zisk, d) účelně vynaložené náklady spojené s právním zastoupením při uplatňování nároků podle písmen a) až c); v souvislosti se škodou podle písmene b) nebo c) však jen v případě marného uplynutí lhůty podle § 9 odst. 3 nebo neoprávněného odmítnutí anebo neoprávněného krácení pojistného plnění pojistitelem, pokud poškozený svůj nárok uplatnil a prokázal a pokud ke škodné události,

ze které tato újma vznikla a kterou je pojištěný povinen nahradit, došlo v době trvání pojištění odpovědnosti, s výjimkou doby jeho přerušení.

9. Podle odstavce 3 tohoto ustanovení, nebylo-li ujednáno jinak, poskytne pojistitel plnění v rozsahu a ve výši podle odstavce 2 v penězích nejvýše do limitu pojistného plnění stanoveného v pojistné smlouvě.

10. Podle § 7 odst. 1 písm. c) zákona č. 168/1999 Sb. pojistitel nehradí (kromě jiného) škodu na vozidle, jehož provozem byla škoda způsobena, jakož i na věcech přepravovaných tímto vozidlem, s výjimkou škody způsobené na věci, kterou měla tímto vozidlem přepravovaná osoba v době škodné události na sobě nebo u sebe, a to v rozsahu, v jakém je pojištěný povinen škodu nahradit.

11. Pojištění podle zákona č. 168/1999 Sb. je povinným smluvním pojištěním odpovědnosti za újmu, která byla způsobena při provozu silničních vozidel, a dopadá jak na odpovědnost provozovatele dopravy či vozidla podle § 2927 a násl. o. z., tak i na povinnost osob nahradit újmu podle § 2910 o. z., například na řidiče vozidla. Ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb. spojuje dopad tohoto předpisu jen se zde vyjmenovanými, uplatněnými a prokázanými nároky poškozeného na náhradu újmy, které je pojistitel povinen za pojištěného škůdce nahradit v rozsahu a ve výši podle zvláštního právního předpisu, jímž je především občanský zákoník. Oprávnění poškozeného uplatnit nárok přímo proti pojistiteli (a v případech stanovených v § 24 odst. 2 a 6 zákona č. 168/1999 Sb. nárok na plnění z garančního fondu proti České kanceláři pojistitelů, jako je tomu v této věci) ovšem neznamená, že by do odpovědnostního vztahu mezi škůdcem a poškozeným vstoupil namísto škůdce jeho pojistitel, který není za vzniklou újmu odpovědný. Jeho povinností je plnit za pojištěného, jestliže poškozenému vůči němu vzniklo právo na náhradu újmy. Odvolací soud důvodně a v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu (srov. zejména rozsudky ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2902/2012, a ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4765/2010) rozlišil mezi právem poškozeného na náhradu vzniklé škody vůči škůdci (§ 2910, 2927 a násl. o. z.) a specifickým právem poškozeného na výplatu plnění za pojištěného škůdce (§ 9 odst. 1, resp. § 24 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb.).

12. Pro nárok na pojistné plnění je rozhodující rozsah odpovědnosti osoby, za niž má pojistitel plnit, a rozsah plnění pak může být modifikován zejména § 6 odst. 3 zákona č. 168/1999 Sb. Musí tedy být v první řadě zjištěno a posouzeno, zda a v jakém rozsahu osoba s pojištěním odpovědnosti odpovídá poškozenému podle občanského zákoníku za újmu, a odtud se pak odvíjí přímý nárok poškozeného vůči pojistiteli. Pojistné plnění poskytované z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla však není neomezené a nehradí se z něj veškeré újmy, které poškozenému v důsledku škodní události vznikly, ale pouze nároky taxativně vypočtené v § 6 odst. 2 tohoto zákona, nejsou-li vyloučeny výčtem obsaženým v § 7 zákona; jeho rozsah se automaticky nerovná rozsahu plnění, k němuž je povinován provozovatel či řidič vozidla z titulu náhrady škody. Nároky poškozených,

kteří jsou z povinného pojištění hrazeny, jsou stanoveny taxativně. Pokud zákon č. 168/1999 Sb., popř. jiný zákon určitý druh nároku výslovně nestanoví, je jeho náhrada z pojištění odpovědnosti vyloučena.

č. 56

13. Není pochyb o tom, že částky vynaložené na odtah vozidla, na němž vznikla závada vedoucí k jeho nepojízdnosti či havárii, nepředstavují újmu vzniklou poškozením zdraví či usmrcením [§ 6 odst. 2 písm. a) zákona] ani ušlý zisk [§ 6 odst. 2 písm. c) zákona]. Na rozdíl od nákladů za poškození vozovky či svodidel (tento nárok pojistitel odpovědnosti žalobkyni uspokojil mimosoudně) se nejedná ani o skutečnou škodu na majetku jiného subjektu, tj. o škodu vzniklou poškozením, zničením nebo ztrátou věci [§ 6 odst. 2 písm. b) zákona], byť by je poškozený vynaložil. Zákon nepočítá s úhradou nákladů na odtah vozidla, které způsobilo dopravní nehodu, nebo nákladů na odstranění nákladu z vozovky z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Je ustálenou soudní praxí, že pojištěná osoba nemá podle zákona č. 168/1999 Sb. vůči svému pojistiteli odpovědnosti nárok na náhradu skutečné škody, která jí vznikla při havárii vlastního vozu tím, že musela uhradit náklady za vyproštění, odtah a parkovné svého vozidla, jež způsobilo překážku provozu na dálnici (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2009, sp. zn. 25 Cdo 307/2007, Soubor C 6865). Stejně tak přímý nárok na pojistné plnění nenáleží třetí osobě, která by takové náklady vynaložila za pojištěného, ledaže by šlo o náklady na vyproštění, odtah či případné parkovné vozidla této třetí osoby samotné, bylo-li její vozidlo poškozeno při střetu s pojištěným vozidlem. Vykládá-li dovolatelka uvedené rozhodnutí jiným způsobem, nerozlišuje náklady, které byly vynaloženy na odtah vozidla poškozeného při dopravní nehodě, od nákladů na odtah vozidla, které škodu způsobilo. Ve druhém z těchto případů jde totiž o škodu související se škodou na vozidle, jehož provozem byla škoda způsobena, takže přímý nárok proti pojistiteli odpovědnosti vylučuje § 7 odst. 2 písm. c) zákona č. 168/1999 Sb. K dovolatelkou první vymezené právní otázce lze tudíž uzavřít, že správce komunikace, který uhradil náklady na vyproštění a odtah havarovaného vozidla z pozemní komunikace, má nárok na jejich náhradu proti provozovateli vozidla, nikoliv přímý nárok na pojistné plnění (proti pojistiteli odpovědnosti) či na plnění z garančního fondu (proti České kanceláři pojistitelů) podle zákona č. 168/1999 Sb.

14. Dovolatelka dovozuje svůj nárok též z § 2819 o. z., upravujícího tzv. zachraňovací náklady, a argumentuje tím, že může-li být pojištění odpovědnosti podle § 2861 odst. 3 o. z. sjednáno jen jako pojištění škodové, uplatní se právo na náhradu zachraňovacích nákladů i v jejím případě. Dovolatelce lze přisvědčit v úvaze o systematickém zařazení úpravy zachraňovacích nákladů do škodového pojištění, přičemž dikce § 2861 odst. 3 o. z. je rovněž jednoznačná a vylučuje ujednání o pojištění odpovědnosti jako pojištění obnosového. To však neznamená, že náhrada zachraňovacích nákladů náleží oprávněné osobě automaticky u jakéhokoliv škodového pojištění.

15. Rozlišení forem pojištění na škodové a obnosové má význam z hlediska závislosti výše pojistného plnění na rozsahu vzniklé újmy. Podle § 2811 o. z. v případě škodového pojištění pojistitel poskytne pojistné plnění, které v ujednaném rozsahu vyrovnává úbytek majetku vzniklý v důsledku pojistné události, tedy je zde zřejmá návaznost na výši vzniklé a prokázané újmy. Oproti tomu podle § 2821 o. z. obnosové pojištění zavazuje pojistitele poskytnout v případě pojistné události pojistné plnění v ujednaném rozsahu, přičemž základem pro výpočet jeho výše je částka určená na návrh pojistníka; jeho smyslem je tedy získání prostředků za účelem rozšíření stávající majetkové sféry z pojištění oprávněné osoby (srov. ŠLAUF, P. in JANDOVÁ, L., ŠLAUF, P., SVEJKOVSKÝ, J. Pojištění v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 190–191 a s. 231–232). Toto obecné rozlišení však není zásadní pro závěr, zda povinné smluvní pojištění odpovědnosti za újmu z provozu motorových vozidel pokrývá i vynaložené zachraňovací náklady.

16. Podle § 2819 odst. 1 o. z., vynaložil-li pojistník účelně náklady při odvracení bezprostředně hrozící pojistné události na zmírnění následků již nastalé pojistné události nebo proto, že plnil povinnost odklidit poškozený pojištěný majetek nebo jeho zbytky z hygienických, ekologických či bezpečnostních důvodů, má proti pojistiteli právo na jejich náhradu, jakož i na náhradu škody, kterou v souvislosti s touto činností utrpěl.

17. Podle odst. 3 tohoto ustanovení, vynaložil-li zachraňovací náklady pojištěný nebo jiná osoba nad rámec povinností stanovených jiným zákonem, má proti pojistiteli stejné právo na náhradu jako pojistník.

18. Náhrada vynaložených zachraňovacích nákladů nemá povahu pojistného plnění, jde nad jeho rámec a nárok vzniká jen v případech, které jsou vymezeny v citovaném ustanovení. Jde vlastně o tři typové situace, které nastávají v souvislosti s plněním prevenční povinnosti (§ 2900 a násl. o. z.) směřující zejména k předcházení hrozcím škodám (srov. též prakticky shodnou, leč strukturovanější úpravu v § 32 odst. 1 a 2 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, účinného do 31. 12. 2013). Proto pojistníku či dalším osobám za podmínek uvedených v § 2819 odst. 3 o. z. náleží náhrada tehdy, čelili-li vzniku bezprostředně hrozící pojistné události (tzv. preventivní náklady) či zmírnili-li její následky, pokud již nastala (tzv. zmírňovací náklady). Tyto dva případy lze vztáhnout ke všem typům škodového pojištění, včetně pojištění odpovědnosti. Žalobkyně však v řízení neuváděla ani neprokázala, že by činnosti odtahové služby, jež jí byly fakturovány, sledovaly některý z těchto cílů; tvrdí, že zajištěním odtahu vozidla a likvidací znehodnoceného nákladu plnila povinnost odstranit překážku na komunikaci a odklidit poškozený majetek, resp. jeho zbytky.

19. Dovolatelka tedy požaduje náhradu za třetí druh zachraňovacích nákladů (tzv. odklízečské náklady), který je spojen s plněním prevenční povinnosti odklidit z hygienických, ekologických či bezpečnostních důvodů majetek poškozený při

pojistné události nebo jeho zbytky. Zákon zde však výslovně hovoří o poškozeném pojištěném majetku, tedy míří jen na jeden z druhů škodového pojištění, a to pojištění majetku, jak je upraveno v § 2849–2855 (pododdíl 8, oddíl 2, díl 15, část třetí) o. z. Ke shodnému závěru dospívá i právnická literatura, která odklizecí zachraňovací náklady vztahuje toliko k pojištění majetku a argumentuje též tím, že je správné a logické stanovit pojistiteli povinnost k náhradě zachraňovacích nákladů vynaložených pouze v souvislosti s tím, co je pojištěnou hodnotou pojistného zájmu a co je předmětem pojištění (co je pojištěním kryto). U náhrady odklizecích nákladů je jimi reparováno odklizení poškozeného pojištěného majetku, který je pojištěnou hodnotou pojistného zájmu právě a jen v pojištění majetku, nikoliv v dalších druzích škodového pojištění (srov. HAAS, K. in: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník: Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 642).

20. V posuzovaném případě je zřejmé, že uvolnění silniční komunikace zčásti zablokované v odstavném pruhu havarovaným nákladním vozidlem a likvidace znehodnoceného biologického materiálu bylo plněním prevenční povinnosti správce komunikace s nutností vynaložit odklizecí náklady na potřebné úkony. Ty se však netýkaly věci pojištěných pro případ poškození či zničení (resp. požadované plnění z garančního fondu Českou kanceláří pojistitelů není plněním z pojištění majetku), nýbrž věci poškozených při škodní události, pro jejíž vznik byla pojištěna odpovědnost provozovatele vozidla vůči třetím osobám. Jestliže tedy vozidlo bylo samo poškozeno a vytvořilo překážku, kterou bylo třeba odstranit, správně odvolací soud dovodil, že náklady, o nichž dovolatelka tvrdí, že je za tímto účelem vynaložila, nepředstavují náklady na odklizení pojištěného majetku; v rámci povinného smluvního pojištění podle zákona č. 168/1999 Sb. totiž není pojištěn majetek, nýbrž odpovědnost provozovatele dopravy či vozidla za újmu, kterou vyvolá provoz na majetku (či jiných hodnotách) dalších osob.

21. Konečně je pro rozhodnutí této věci významná i okolnost, že jedním ze základních předpokladů pro vznik nároku na náhradu zachraňovacích nákladů je podmínka, že oprávněná osoba již náklady skutečně vynaložila (srov. dikci § 2819 o. z. „vynaložil“), nepostačí tedy potenciální možnost jejich vynaložení, resp. případný vznik závazku k jejich zaplacení (dluhu). Vzhledem k tomu, že uvedený nárok je specifickým nárokem na plnění ze sjednaného pojištění (viz shora odkazovaný komentář nakladatelství C. H. Beck, s. 218), a nikoliv nárokem na náhradu škody, nelze použít ani § 2952 odst. 2 o. z., které považuje vznik dluhu za škodu.

22. Z uvedeného vyplývá, že napadené rozhodnutí je z pohledu uplatněných dovolacích důvodů správné, a Nejvyšší soud proto dovolání žalobkyně podle § 243b odst. 2 o. s. ř. zamítl.

Č. 57

č. 57

Náhrada škody

§ 420 odst. 1 obč. zák., § 1 odst. 3 zákona č. 131/2000 Sb., § 3 odst. 2 zákona č. 131/2000 Sb., § 34 zákona č. 131/2000 Sb.

Povinnost městských částí hlavního města Prahy nahradit újmu vzniklou při nakládání s majetkem hlavního města Prahy svěřeným jim do správy nevylučuje současnou odpovědnost hlavního města Prahy za tutéž újmu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 5764/2017, ECLI:CZ:NS:2019:25.CDO.5764.2017.3)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 72 Co 114/2017.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 28. 11. 2016, č. j. 16 C 2/2012-315, rozhodl, že žaloba na náhradu škody na zdraví je co do svého základu důvodná s tím, že o výši nároku a o náhradě nákladů řízení bude rozhodnuto v konečném rozhodnutí ve věci. Mezi účastníky řízení nebylo sporu, že žalobce dne 19. 1. 2010 utrpěl poškození zdraví po zásahu kusem ledu spadlým se střechy domu v XY ulici v Praze 4, přičemž v uvedeném období panovaly velmi nepříznivé, až kalamitní teplotní a sněhové podmínky. Soud po provedeném dokazování dospěl k závěru, že led spadl se střechy domu č. p. XY, jenž je ve vlastnictví žalovaného, který neprováděl kontrolu předmětného objektu s dostatečnou péčí a mírou předvídatosti. Na základě toho dovořil, že ve smyslu § 415 a § 420 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále též jen „obč. zák.“), žalovaný porušil svou právní povinnost, a naplnil tak jeden ze zákonných předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu. Neshledal porušení prevenční povinnosti ze strany matky žalobce, která jej vezla v kočárku, neboť v ulici se nenacházela žádná upozornění na hrozící nebezpečí pádu sněhu nebo ledu a omezení vycházení nebylo indikováno. Soud uzavřel, že odpovědnost za vznik škody na zdraví nese žalované hlavní město, a nikoli městská část Praha 4, jež měla daný dům svěřený do správy, neboť podle § 1 odst. 3 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze (dále též jen „zákon o hlavním městě“), žalovaný vystupuje v právních vztazích svým jménem

a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících, takže otázka jeho odpovědnosti za škodu nemůže být dotčena obecně závaznou vyhláškou č. 55/2000 Sb. hl. m. Prahy, kterou se vydává Statut hlavního města Prahy (dále též jen „Statut“). Vzhledem k rozsáhlosti potřebného dokazování ke stanovení výše náhrady rozhodl nejprve mezitímním rozsudkem o základu nároku žalobce.

2. Městský soud v Praze k odvolání žalovaného a vedlejších účastnic rozsudkem ze dne 28. 6. 2017, č. j. 72 Co 114/2017-366, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Především se ztotožnil se závěrem, že žalovaný jako vlastník předmětného domu odpovídá za vznik škody na zdraví žalobce. Této odpovědnosti se nemůže zprostit tím, že správu domu svěří městské části. Odvolací soud uzavřel, že soud prvního stupně přiléhavě posoudil otázku porušení prevenční povinnosti žalovaným, jenž se i přes tehdejší meteorologické podmínky nepokusil zabránit nebezpečí pádu sněhu či ledu se střechy ani na takové nebezpečí v daném místě neupozornil, stejně jako otázku případné spoluodpovědnosti matky žalobce. Výtky stran hodnocení důkazů a tvrzených procesních vad odvolací soud neshledal opodstatněnými.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalovaný dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z § 237 o. s. ř. tím, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Namítá, že odvolací soud nesprávně právně posoudil otázku pasivní legitimace. Dům č. p. XY v ulici XY v Praze 4 je sice v jeho vlastnictví, ale v souladu se zákonem o hlavním městě a na základě Statutu byl svěřen do správy městské části Praha 4. Městské části vykonávají při nakládání se svěřeným majetkem hlavního města Prahy všechna práva a povinnosti vlastníka a rozhodují o všech majetkoprávních úkonech, přičemž v právních vztazích vystupují svým jménem a nesou také odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících, přebírají tudíž i veškerou případnou odpovědnost podle § 415 a § 420 obč. zák. Specifikem této svěřené správy je navíc to, že se zapisuje do evidence katastru nemovitostí a že je svěřována městským částem bezúplatně, nejedná se tedy o smluvní závazek, na jehož základě by žalovaný poskytoval městské části Praha 4 jakékoli plnění. Naopak příjmy z majetku ve svěřené správě plynou do rozpočtů jednotlivých pražských městských částí. Jestliže tedy žalovaný nemá povinnost zajišťovat údržbu předmětného domu ani z něj nemá žádné užitky, je nepřijatelné a v rozporu jak s dobrými mravy, tak se zákonem o hlavním městě i Statutem, aby odpovídal za škodu na zdraví způsobenou tvrzeným zanedbáním prevenční povinnosti ze strany městské části Praha 4, resp. ze strany jí smluvně zajištěných správců (společnost 4-Majetková, a. s.), když jí nemohl předcházet ani jakkoliv zabránit. Dovolatel poukázal na rozhod-

nutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1576/2006, řešící otázku odpovědnosti hlavního města Prahy za závadu ve schůdnosti pozemní komunikace podle zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, má však za to, že v projednávané věci jde o jinou právní otázku, je-li aplikován § 420 obč. zák. Navrhl, aby byl rozsudek odvolacího soudu změněn tak, že se žaloba zamítá.

4. Žalobce ve svém vyjádření označil dovolání žalovaného za účelové, snažící se oddálit konečné rozhodnutí ve věci. Je-li žalovaný vlastníkem předmětného objektu, odpovídá za porušení povinnosti, které vedlo ke vzniku škody na zdraví nezletilého žalobce, a tato jeho odpovědnost nemůže být dotčena Statutem, jenž je právním předpisem nižší právní síly než občanský zákoník. Práva a povinnosti vlastníka ve vztahu k pražským městským částem je třeba chápat pouze v souvislosti se správou objektů, které jim byly svěřeny. Navrhl, aby dovolání bylo zamítnuto.

č. 57

III.

Přípustnost dovolání

5. Tříčlenný senát č. 25 usnesením ze dne 27. 6. 2019, č. j. 25 Cdo 5764/2017-403, podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, rozhodl o postoupení věci k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (dále jen „velký senát“), neboť dospěl při právním posouzení otázky pasivní věcné legitimace žalovaného ve sporu k názoru, který je odlišný od názoru vysloveného v usnesení ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. 25 Cdo 3373/2007, a v rozsudku ze dne 19. 8. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1576/2006. Usnesením ze dne 9. 10. 2019, č. j. 31 Cdo 2389/2019-410, velký senát věc vrátil senátu 25 Cdo, aby ji projednal a rozhodl o ní.

6. Nejvyšší soud proto v tříčlenném senátě posoudil dovolání, vzhledem k datu napadeného rozhodnutí, podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 29. 9. 2017 (čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb.) – dále jen „o. s. ř.“, a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a je přípustné podle § 237 o. s. ř., k řešení otázky odpovědnosti hlavního města Prahy za škodu vzniklou v souvislosti se správou majetku, jež byla svěřena městským částem.

IV.

Důvodnost dovolání

7. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

8. Vzhledem k § 3079 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinného od 1. 1. 2014, posuzuje se nárok na náhradu škody podle dosavadních předpisů, tedy podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013.

9. Podle § 420 odst. 1 obč. zák. každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti.

10. Podle § 415 obč. zák. každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.

11. Obecná odpovědnost za škodu podle § 420 obč. zák. je založena na současném splnění čtyř podmínek: 1. porušení právní povinnosti, 2. existenci škody, 3. vztahu příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti a škodou a 4. presumovaném zavinění. Porušením právní povinnosti je míněn objektivně vzniklý rozpor mezi tím, jak fyzická či právnická osoba skutečně jednala (případně opomenula jednat), a tím, jak jednat měla, aby dostála povinnosti ukládané jí právním předpisem či jinou právní skutečností.

12. Vedle porušení povinnosti zákonné a smluvní zákon zakládá obecnou povinnost (tzv. generální prevenci) ukládající každému počínat si takovým způsobem, aby svým jednáním nezpůsobil škodu na zdraví, na majetku a na jiných hodnotách (§ 415 obč. zák.). Toto ustanovení ukládá povinnost každému postupovat vzhledem ke konkrétním okolnostem tak, aby nezavdal příčinu ke vzniku škody, a jeho použití přichází v úvahu, není-li konkrétní právní úprava vztahující se na jednání, jehož protiprávnost se posuzuje. Jednání v rozporu s tímto ustanovením je rovněž porušením právní povinnosti ve smyslu § 420 odst. 1 obč. zák., a tedy jedním ze základních předpokladů odpovědnosti za škodu.

13. Odvolací soud dospěl v napadeném rozhodnutí k závěru, že subjektem, který porušil prevenční povinnost ve smyslu § 415 obč. zák. tím, že nezabránil újmě vzniklé pádem ledu se střechy, ať již jeho odstraněním, či upozorněním na možné nebezpečí, je hlavní město Praha. Vzhledem k tomu, že dovolání nesměřuje proti právním závěrům o splnění podmínek odpovědnosti za škodu způsobenou porušením prevenční povinnosti při výkonu vlastnického práva, resp. péči o stav nemovitosti v zimním období (dovolací soud je přitom vázán skutkovým stavem, z něž vyšel odvolací soud, a vymezením dovolacího důvodu v dovolání – srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.), je předmětem dovolacího přezkumu právní otázka pasivní věcné legitimace žalovaného ve sporu o náhradu škody na zdraví způsobené nedostatečnou údržbou domu svěřeného městské části.

14. Podle názoru Nejvyššího soudu je možno přijmout takový závěr jen v kontextu celkového pojetí právního postavení hlavního města Prahy a městských částí, jejich vzájemných vztahů a vztahů ke třetím subjektům, vůči nimž vystupují při své činnosti.

15. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 19. 8. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1576/2006, dospěl k závěru, že hlavní město Praha odpovídá za škodu způsobenou závadou

ve schůdnosti místní komunikace nebo průjezdního úseku silnice i v případě, kdy vlastnická práva a povinnosti vykonávají v souladu se zákonem o hlavním městě městské části. Vlastnické právo je charakterizováno tím, že vlastník vykonává svá oprávnění svou mocí, která je nezávislá na současné existenci moci kohokoliv jiného k téže věci. Obsah tohoto vlastnického práva je v případě hlavního města Prahy upraven v § 34 odst. 3 zákona o hlavním městě tak, že městské části vykonávají při nakládání se svěřeným majetkem hlavního města Prahy práva a povinnosti vlastníka v rozsahu vymezeném tímto zákonem a Statutem. Statut přitom přiznal městským částem výkon veškerých práv a povinností vlastníka a moc rozhodovat o všech majetkoprávních úkonech týkajících se svěřeného majetku v plném rozsahu, není-li ve Statutu stanoveno jinak. Na základě dobrovolného projevu vůle tudíž obec hlavní město Praha omezila své vlastnické právo na tzv. holé vlastnictví (*nuda proprietas*) prostřednictvím podzákonného předpisu, který sama vydala. Dovolací soud dospěl v uvedeném rozhodnutí k závěru, že žalovaný nemůže tímto způsobem přenést na jiného odpovědnost za škodu, jejíž příčinou byla závada ve schůdnosti místní komunikace, jejímž je vlastníkem. Zdůraznil, že § 27 odst. 3 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, výslovně ukládá povinnost k náhradě škody vzniklé závadou ve schůdnosti místní komunikace vlastníku, nikoliv jinému subjektu. Za relevantní odvolací soud považoval též to, že Statut jako podzákonný předpis nemůže sloužit jako prostředek jednostranného zbavení se odpovědnosti vlastníka za škodu. Připomněl, že i zákon o hlavním městě předpokládá, že negativní důsledky spojené s vlastnictvím hlavního města Prahy ve správě městské části nese hlavní město Praha, přičemž § 19 odst. 2 tohoto zákona umožňuje, aby byla svěřená věc městské části odejmuta v případě, že městská část při nakládání s touto věcí porušuje právní předpisy.

16. V usnesení ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. 25 Cdo 3373/2007, Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání není ve smyslu § 237 o. s. ř. přípustné, neboť závěr odvolacího soudu o pasivní legitimaci hlavního města Prahy odpovídá závěrům shora uvedeného rozsudku, a okolnost, že nemovitost jako její vlastník svěřil do správy jinému (městské části), nemá vliv na povinnosti, které vlastníku nemovitosti vyplývají z § 127 a § 415 obč. zák. a § 35 odst. 1 věty druhé zákona o hlavním městě. Předmětem sporu byl nárok na náhradu škody vzniklé pronikáním vlhkosti do domu žalobců ze sousedního domu, jenž byl ve vlastnictví hlavního města Prahy a byl svěřen do správy městské části.

17. V rozsudku ze dne 23. 2. 2006, sp. zn. 25 Cdo 65/2005, Nejvyšší soud sice otázku pasivní legitimace výslovně neřešil, nicméně akceptoval městskou část v postavení žalované ve sporu o náhradu škody na zdraví, kdy žalobkyně utrpěla úraz pádem na účelové komunikaci, a její nárok byl posuzován podle úpravy obecné odpovědnosti v § 415 a § 420 obč. zák., nikoli podle zákona č. 13/1997 Sb., který na tuto situaci nedopadal.

18. Soudní praxe se ustálila též v názoru, že městská část je na základě zákona o hlavním městě a Statutu aktivně legitimována, aby vystupovala v postavení žalobce namísto pronajímatele a vlastníka bytu v řízení o přivolení k výpovědi z nájmu bytu v domě ve vlastnictví hlavního města Prahy, který byl svěřen do správy městské části (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2006, sp. zn. 26 Cdo 1249/2005). Stejně tak soudní praxe dovozuje, že výlučně městská část je aktivně legitimována k podání reivindikační žaloby proti osobě, jež užívá bez právního důvodu majetek ve vlastnictví hlavního města Prahy, svěřený do správy městské části (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2013, sp. zn. 26 Cdo 3244/2012), a výhradně městská část je pasivně legitimována ve sporu o povinnost uzavřít nájemní smlouvu, jejímž předmětem měla být bytová jednotka ve vlastnictví hlavního města Prahy, svěřená do správy městské části (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2008, sp. zn. 26 Cdo 2511/2006). Naopak judikatura řešící pasivní legitimaci ve sporech o vydání bezdůvodného obohacení mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem stavby pro projednávanou věc použitelná není, neboť ve sporech, kde bezdůvodné obohacení spočívá v užívání cizího pozemku tím, že je na něm umístěna stavba jiného vlastníka, je směřodatné právě to, kdo je skutečně oním vlastníkem, nikoli to, kdo má stavbu svěřenou do správy (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2010, sp. zn. 28 Cdo 1896/2010, a usnesení ze dne 4. 2. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2542/2009). Specifická povaha restitučních nároků pak odůvodňuje výjimečný závěr, že ve sporech o vydání nemovitosti je dána pasivní legitimace obou těchto subjektů (srov. např. rozsudek ze dne 20. 5. 1999, sp. zn. 2 Cdon 748/97, publikovaný pod č. 64/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

19. Z uvedeného přehledu celé škály právních vztahů, v nichž vystupují vůči dalším subjektům hlavní město Praha a městské části, je zřejmé, že otázka pasivní legitimace těchto územních samosprávních celků ve sporu bude vždy záviset na povaze právních vztahů, jichž se bude předmět sporu týkat, neboť vztah těchto subjektů je zcela jedinečný.

20. Podle § 1 odst. 3 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, hlavní město Praha vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývající.

21. Podle § 34 odst. 1 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění účinném do 30. 6. 2010 (ke dni škodní události), hlavní město Praha nakládá s vlastním majetkem a hospodář s ním za podmínek stanovených tímto nebo zvláštním zákonem podle vlastního rozpočtu.

22. Podle odst. 2 tohoto ustanovení městské části mají vlastní rozpočet a za podmínek stanovených tímto zákonem, zvláštním zákonem nebo Statutem hospodaří podle něj.

23. Podle odst. 3 tohoto ustanovení městské části nakládají za podmínek stanovených tímto zákonem a Statutem se svěřeným majetkem hlavního města Prahy.

Městské části vykonávají při nakládání se svěřeným majetkem hlavního města Prahy práva a povinnosti vlastníka v rozsahu vymezeném tímto zákonem a Statutem.

24. Podle § 3 odst. 2 tohoto zákona městské části v rozsahu stanoveném zákonem a Statutem vystupují v právních vztazích svým jménem a nesou odpovědnost z těchto vztahů vyplývající.

25. Podle § 17 Statutu hlavního města Prahy (vydaného obecně závaznou vyhláškou č. 55/2000 Sb. hl. m. Prahy) městské části vykonávají při nakládání se svěřeným majetkem hlavního města Prahy všechna práva a povinnosti vlastníka a rozhodují o všech majetkoprávních úkonech v plném rozsahu, není-li v této vyhlášce stanoveno jinak. Městské části jsou povinny zajišťovat samostatnou odbornou údržbu svěřeného majetku, odpovídají za technický stav tohoto majetku a vedou jeho účetnictví, majetkovou a odbornou evidenci.

26. Z této úpravy je zřejmé, že hlavní město Praha jako veřejnoprávní korporace má vlastní majetek a vlastní příjmy, s nimiž hospodář, jedná svým vlastním jménem a nese odpovědnost za toto jednání, tj. má právní subjektivitu. Zákon o hlavním městě pak zakládá oprávnění městských částí nakládat s majetkem hlavního města Prahy, svěřeným jim do správy. Již § 34 tohoto zákona upravuje v obecných rysech hospodaření městských částí tak, že při nakládání se svěřeným majetkem práva a povinnosti vlastníka s některými omezeními stanovenými zákonem a Statutem. Statut jako podzákonný předpis pouze konkretizuje problematiku upravenou v základních rysech již samotným zákonem v tom smyslu, že upřesňuje práva a povinnosti městských částí při správě svěřeného majetku (§ 17 a násl.). Každá povinnost totiž nemusí být stanovena zákonem, neboť takový požadavek by vedl k popření smyslu sekundární normotvorby. Na uvedenou právní úpravu proto nelze pohlížet jako na nepřipustný prostředek zbavování se odpovědnosti vlastníka (hlavního města Prahy – viz stěžejní argument rozhodnutí sp. zn. 28 Cdo 1576/2006) za případnou škodu vzniklou v souvislosti se správou svěřeného majetku, neboť faktické postavení vlastníka svěřených nemovitostí zakládá městské části zákon, nikoliv podzákonný předpis či právní jednání hlavního města Prahy.

27. Podle § 35 odst. 1 věty druhé zákona č. 131/2000 Sb. hlavní město Praha je povinno pečovat o svůj majetek a kontrolovat hospodaření s tímto majetkem. Hlavní město provádí evidenci svého majetku.

28. Podle § 19 odst. 1 věty druhé tohoto zákona svěřenou správu majetku hlavního města Prahy městské části lze odejmout za účelem, pro který lze majetek vyvlastnit podle zvláštního právního předpisu nebo se souhlasem městské části.

29. Podle odst. 2 tohoto ustanovení svěřenou věc z majetku města lze městské části odejmout též v případě, jestliže městská část při nakládání s touto věcí porušuje právní předpisy a neodstraní tyto nedostatky ve lhůtě stanovené hlavním městem Prahou, která nesmí být kratší než 60 dnů.

30. Podle odst. 3 tohoto ustanovení o odejmutí věci z majetku svěřeného městské části rozhoduje zastupitelstvo hlavního města Prahy změnou Statutu.

31. Z uvedených ustanovení vyplývá povinnost žalovaného pečovat o svůj majetek a kontrolovat hospodaření s ním, tzn. i s majetkem svěřeným městským částem do správy. Aby žalovaný dostal své povinnosti pečovat řádně o svůj majetek, upravuje zákon též možnost žalovaného jako vlastníka v případě zjištění nedostatků při správě svěřeného majetku tento majetek městské části odejmout. Svědčí-li široce koncipované právo správy ke svěřenému majetku městské části hlavního města Prahy, svědčí jí i povinnost počínat si v rámci správy majetku tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí. Není proto žádného důvodu, aby městské části, které poruší svou povinnost při správě majetku hlavního města Prahy a způsobí svým jednáním či opomenutím škodu, za ni neunesly odpovědnost a veškerou odpovědnost přenášely na hlavní město Prahu jako vlastníka, který však povinnost zajišťovat samostatnou odbornou údržbu majetku a v této konkrétní věci provádět příslušná opatření proti pádu sněhu a ledu se střechy objektů svěřených do správy městské části nemá. Oprávnění městských částí hlavního města Prahy vystupovat v právních vztazích svým jménem a odpovědnost za toto jednání potvrzuje právní subjektivitu městských částí. Princip hospodaření městských částí s majetkem hlavního města Prahy svěřeným jim do správy nevylučuje možnost uspokojení poškozených, neboť městské části mají svůj vlastní rozpočet (§ 4 odst. 3 zákona o hlavním městě), podle něžž hospodaří a z jehož prostředků hradí veškeré své smluvní závazky (§ 10 Statutu) a mohou z něj hradit i závazky z případné delikt ní odpovědnosti, jejímž nositelem městská část je podle výslovné úpravy obsažené v § 3 odst. 2 zákona o hlavním městě.

32. Tato povinnost městských částí však nevylučuje současnou odpovědnost hlavního města Prahy za újmu vzniklou při nakládání s majetkem svěřeným městské části. Již z čl. 11 odst. 3 věty první Listiny základních práv a svobod plyne v obecné rovině povinnost vlastníka nést povinnost k náhradě újmy, která vznikne z použití či využití jeho věci (vlastnické právo zavazuje); konkrétní specifická úprava vlastnického práva hlavního města Prahy a rozsah oprávnění městských částí se této odpovědnosti nedotýká, neboť zákonem založený a Statutem konkretizovaný stav vytváří postavení městské části jako tzv. pomocné osoby *sui generis*, tedy jako subjektu, který hlavní město Praha využívá k výkonu svého vlastnického práva, a odpovídá tak i za případné porušení právní (zákonné) povinnosti ze strany městské části, jako by se takového jednání dopustilo samo, tj. společně a nerozdílně s městskou částí.

33. Ze všech těchto důvodů Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalovaného není důvodné; protože napadené rozhodnutí je z pohledu uplatněného dovolacího důvodu správné, dovolací soud dovolání žalovaného podle § 243b odst. 2 o. s. ř. zamítl.

Č. 58

č. 58

Náhrada škody, Škoda na nemovité věci (o. z.)
§ 2903 odst. 2 o. z.

Při vážném ohrožení, kdy hrozící škodu nelze odvrátit jinak než vhodnými a přiměřenými stavebními úpravami, lze podle § 2903 odst. 2 o. z. uložit povinnost provést stavbu i na cizím pozemku, souhlasí-li s tím vlastník pozemku.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1412/2019, ECLI:CZ:NS:2019:25.CDO.1412.2019.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného zrušil rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 4. 2018, sp. zn. 12 Co 266/2017, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Chomutově rozsudkem ze dne 22. 3. 2017, č. j. 30 C 62/2012-272, uložil žalovanému povinnost vystavět železobetonovou opěrnou zeď, přičemž ve výroku uvedl podrobný popis jejího umístění i způsobu provedení, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vycházel ze zjištění, že nemovitosti žalobkyň (dům a pozemek) jsou od roku 2003 ohrožovány srážkovou vodou stékající z komunikace na sousedním pozemku žalovaného, což způsobuje nadměrnou erozi záspy stavby rodinného domu žalobkyň i podkladních konstrukčních vrstev vozovky. Dovodil, že jsou splněny podmínky § 2903 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), neboť nečinností žalovaného ohledně odvodnění komunikace v souvislosti s položením nepropustného asfaltového koberce došlo k vážnému ohrožení domu žalobkyň erozí svahu pod komunikací, stékající srážkovou vodou jsou trvale ohrožovány záspové vrstvy stavby jejich domu, a hrozí tak vznik závažné škody. Opatření, jež bylo žalovanému uloženo, je dle odborníků schopno vzniku škod zabránit.

2. Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 18. 4. 2018, č. j. 12 Co 266/2017-312, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil ve výroku I ve správném znění, že žalovanému se ukládá povinnost vystavět železobetonovou opěrnou zeď na patě komunikace na pozemku parc. č. XY zapsaném na listu vlastnictví 1

pro obec K. nad O., katastrální území M. u K. nad O. u Katastrálního úřadu pro Ústecký kraj, katastrální pracoviště Ch., v místě stávajícího oplocení pozemku parc. č. XY zapsaném na listu vlastnictví XY pro obec XY, katastrální území XY u Katastrálního úřadu pro Ústecký kraj, katastrální pracoviště XY, na kterém je postaven dům č. p. XY, o délce cca 1 000 mm do systémového bednění do hloubky 3,5–4,00 m ve tvaru „L“, kdy spodní deska bude opřena do základových konstrukcí domu č. p. XY a spodní deska opěrné zdi bude vyspárována směrem k objektu č. p. XY a cca 30–40 cm od domu č. p. XY a bude vytvořen odtokový žlab, který bude pod minimálním spádem 2 % veden k jihozápadnímu rohu domu č. p. XY, kde bude navazovat na dešťovou kanalizaci DN 200, to vše do tří měsíců od právní moci rozsudku, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, jež považoval za správná, a ztotožnil se i s jeho právními závěry s tím, že hrozba vážného poškození spočívá v nebezpečí sesuvu svahu (pozemku žalovaného) na pozemek a dům žalobkyň, a tím jeho poškození, a dále i v podmáčení domu. Proto je namístež pasivně legitimovanému žalovanému uložit, aby provedl vhodné opatření k odvrácení škody.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost spatřuje v tom, že se jedná o otázky dosud neřešené. Namítá nesprávné právní posouzení hrozby vzniku škody na domě žalobkyň a jeho statického narušení s tím, že ze znaleckého posudku K., spol. s r. o., takové skutečnosti nevyplývají, a žalobkyně tak neunesly důkazní břemeno ve věci. Rovněž nebyla dostatečně zkoumána otázka pasivní legitimace, kdy odvolací soud pouze konstatoval, že pasivní legitimace žalovaného je nepochybná, neboť k rušení práv žalobkyň dochází na pozemku žalovaného a ukládané opatření má být provedeno na hranici jeho pozemku. Pochybení soudů spatřuje rovněž v tom, že mu byla uložena povinnost, kterou nelze splnit, neboť zcela jistě nezíská stavební povolení k pracím na pozemku, který nevlastní, neboť aby se zeď mohla základy opírat do základových konstrukcí domu žalobkyň, pak s ohledem na její šířku bude prakticky celá mimo jeho pozemek. V tomto směru odkázal rovněž na posudek Ing. T., který navrhl odlišné řešení od návrhu obsaženého v petitu žalobkyň, a soudy rozhodly tak, jak nebylo navrženo v žalobě.

III.

Přípustnost dovolání

4. Nejvyšší soud posoudil dovolání, vzhledem k datu napadeného rozhodnutí, podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 30. 9. 2017 (čl. II bod 2

zákona č. 296/2017 Sb., dále jen „o. s. ř.“), a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), řádně zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a je přípustné pro řešení otázky, zda podle § 2903 o. z. lze ukládat povinnost ke stavbě na cizím pozemku, která nebyla za daných skutkových okolností dosud dovolacím soudem řešena.

IV.

Důvodnost dovolání

5. S ohledem na charakter uplatněného nároku, pro jehož posouzení je rozhodný stav v době vyhlášení rozsudku, neboť hrozba vzniku škody trvá, je podle § 3028 odst. 1 o. z. třeba věc posuzovat podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., který v době rozhodování odvolacího soudu upravoval sporná práva a povinnosti účastníků, a to přestože řízení bylo zahájeno před jeho účinností (před 1. 1. 2014).

6. Podle § 2903 odst. 1 o. z., nezakročí-li ten, komu újma hrozí, k jejímu odvrácení způsobem přiměřeným okolnostem, nese ze svého, čemu mohl zabránit. Podle odst. 2 tohoto ustanovení může ohrožený při vážném ohrožení požadovat, aby soud uložil vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící újmy.

7. Ustanovení § 2903 odst. 2 o. z. má preventivní charakter. Pro jeho aplikaci musí být prokázáno, že v době rozhodování soudu existuje vážné ohrožení žalobce anebo jeho majetku, přičemž není podmínkou, aby vznik škody hrozil bezprostředně; postačí, jde-li zatím jen o ohrožení, avšak vážné, v jehož důsledku škoda vznikne v budoucnu. Současné však musí být dostatečně zjištěno, že opatření bude vhodné a přiměřené k naplnění preventivního účelu tohoto ustanovení. Dosavadní judikatura dovolacího soudu k § 417 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, (dále jen „obč. zák.“) je přiměřeně aplikovatelná i v režimu § 2903 odst. 2 o. z. (např. stanovisko Nejvyššího soudu SSR ze dne 27. 6. 1972, sp. zn. Cpj 57/71, uveřejněné pod č. 65/1972 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1599/99, publikovaný pod C 383 v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2008, sp. zn. 25 Cdo 822/2008, publikovaný tamtéž pod C 6854).

8. Soudy obou stupňů shodně uzavřely, že v projednávané věci byly splněny všechny podmínky § 2903 odst. 2 o. z., aby žalovanému bylo uloženo učinit vhodná a přiměřená opatření k odvrácení hrozící vážné škody (sesuvu svahu na dům žalobkyň a jeho dalšího podmáčení), které spočívá ve vybudování opěrné zdi popsané v soudních výrocích.

9. Žalovaný namítá, že tuto povinnost nelze požadovaným způsobem splnit, neboť by bylo nutno zeď zbudovat na cizím pozemku (pozemku žalobkyň), na němž žalovaný není oprávněn stavět, a nezískal by tak stavební povolení. Tato

námítka by ale mohla obstát jen v případě, že by žalobkyně se stavbou nesouhlasily, neboť jak občanský zákoník č. 89/2012 Sb., tak zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu [§ 109, 184a], stavbu na cizím pozemku připouštějí a navíc jde v projednávané věci o činnost uloženou soudním rozhodnutím. V případě souhlasu žalobkyň (který je možno předpokládat, když se v soudním řízení takového nároku domáhají) bude jen na účastnících, aby sjednali právní důvod umožňující stavbu (např. právo stavby ve smyslu § 1240 a násl. o. z. nebo jiné právo, jež občanský zákoník připouští). Sluší se dodat, že nesouhlasem se stavbou na jejich pozemku by žalobkyně samy zmařily realizaci, neboť plnění by se stalo z jejich viny nemožným. Ani okolnost, že by se stavba zdi s ohledem na ustanovení občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. mohla stát součástí pozemku žalobkyň, uložení povinnosti nebrání. Jednak proto, že, jak již bylo uvedeno, záleží na dohodě účastníků, jakou úpravu vztahů zvolí, ale i proto, že zákon v § 2903 o. z. ukládá povinnost provést vhodné a přiměřené opatření k odvrácení škody, přičemž ohledně nákladů či vlastnictví k takovému opatření (zde stavbě) nestanoví žádná omezení.

10. Závěr Nejvyššího soudu, jež učinil v rozhodnutí ze dne 27. 2. 1987, sp. zn. 3 Cz 4/87, že přiměřeným a vhodným opatřením k odvrácení hrozící vážné škody není uložení úpravy věci, která nenáleží tomu, kdo hrozící škodu vyvolal, na projednávaný případ nedopadá, neboť v citovaném rozhodnutí byla řešena otázka imisi hlukem způsobeným hrou na klavír v sousedství, kde soud dovodil, že nelze uložit povinnost provést stavební úpravy nájemci bytu za situace, kdy pronajímatel nebyl účastníkem řízení. Jedná se tedy o řešení jiné skutkové situace než v projednávané věci, kdy se provedení stavebních úprav k odvrácení hrozby vážné škody domáhají přímo účastnice – žalobkyně, které jsou současně vlastníci pozemku, jenž by měl být stavební úpravou dotčen.

11. Nelze-li, jak bylo prokázáno, hrozící škodu odvrátit jinak než stavebními úpravami (vybudováním opěrné zdi), je uložení takové povinnosti podle § 2903 odst. 2 o. z. zcela namístě, a to i za situace, že stavba se bude zčásti nacházet na pozemku žalobkyň. Odvolací soud tak posoudil právní otázku správně.

12. Dovolatel dále namítá nesprávné posouzení otázky pasivní legitimace, avšak neformuluje žádnou právní otázku, ale pouze zpochybňuje názor soudu prvního stupně s tím, že se s jeho námitkou nevypořádal vůbec, a soud odvolací pouze uvedl, že nemá pochyb o jeho pasivní legitimaci, když na pozemku žalovaného dochází k rušení práv žalobkyň a ukládané opatření má být provedeno na hranici jeho pozemku. Uvedená argumentace však nemůže založit přípustnost dovolání tak, jak má na mysli § 237 o. s. ř. Nehledě k tomu, že závěru odvolacího soudu ohledně pasivní legitimace žalovaného nelze ničeho vytknout, neboť pasivně legitimován je u nároku dle § 2903 o. z. ten, z jehož strany přichází ohrožení (subjekt, který je zdrojem ohrožení), což je v projednávané věci žalovaný, neboť z jeho pozemku voda stéká.

13. Tvrdí-li dovolatel, že v řízení nebylo prokázáno, že žalobkyním vznikla škoda či došlo ke statickému narušení jejich domu, resp. že odvolací soud rozhodl v rozporu s provedenými důkazy, postrádají uplatněné námitky charakter právní otázky, kterou by mohl a měl dovolací soud řešit (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), neboť nesměřují proti právnímu posouzení věci odvolacím soudem, ale jen proti zjištěnému skutkovému stavu, přičemž skutkové námitky nemohou přípustnost dovolání založit (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2125/2014, a ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. 29 Cdo 4097/2014). Sluší se dodat, že úspěšné uplatnění nároku podle § 417 obč. zák. i podle § 2903 odst. 2 o. z. je podmíněno hrozbou vzniku závažné škody, kterou soudy v daném případě shledaly, a nikoli prokázáním škody již vzniklé (srov. již citované stanovisko bývalého Nejvyššího soudu SSR ze dne 27. 6. 1972, sp. zn. Cpj 57/71).

14. Dovolací soud však musel přihlédnout k vadě řízení (§ 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř.), jež spočívá v logickém rozporu mezi žalobními tvrzeními (i zjištěným skutkovým stavem) a žalobním petitem, v důsledku čehož není žaloba v dosavadním znění projednatelná. Nedostatek spočívá v tom, že ačkoli technická zpráva T., na niž žaloba odkazuje, stanoví, že stavba zdi bude po celé délce plotu u silnice, ale bude prováděna postupně po úsecích o délce 1 m (aby byla zachována stabilita svahu), je nesprávně v petitu uvedena stavba pouze o délce 1 m a navíc je namísto odborného termínu „vyspádování“ uveden termín „vyspárování“, který má úplně jiný smysl. Petit žaloby obsahuje požadavek, který je v logickém rozporu s žalobními tvrzeními i odkazy žalobkyně na odborné závěry. Jestliže takový petit převzaly soudy do výroku rozhodnutí, je tím řízení zatíženo vadou, která by měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

15. Z tohoto důvodu dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Po poučení podle § 43 o. s. ř., bude-li petit změněn ve smyslu odborných závěrů, na něž žalobkyně odkazují, bude odstraněna vada žaloby (nejde o změnu žaloby ve smyslu § 95 o. s. ř.) a bude možno o ní rozhodnout. Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný.

Č. 59

č. 59

Rozhodčí doložka

§ 106 odst. 1 o. s. ř.

Mezi osobami z různých států může být ve smyslu čl. II Newyorské úmluvy uzavřena platně rozhodčí smlouva výměnou e-mailů, které neobsahují kvalifikovaný elektronický podpis.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2019, sp. zn. 23 Cdo 3439/2018),
ECLI:CZ:NS:2019:23.CDO.3439.2018.2)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 28. 2. 2018, sp. zn. 15 Co 396/2017.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Ostravě (dále jen „odvolací soud“) usnesením ze dne 28. 2. 2018, č. j. 15 Co 396/2017-260, výrokem I. potvrdil usnesení Okresního soudu v Ostravě (dále jen „soud prvního stupně“) ze dne 21. 7. 2017, č. j. 30 EVC 4/2015-226, ve výroku I. a III., jimiž bylo řízení zastaveno a rozhodnuto o vrácení soudního poplatku; výrokem II. změnil výrok II. soudu prvního stupně ohledně náhrady nákladů řízení, které je žalobkyně povinna zaplatit žalované, a výrokem III. rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

2. Odvolací soud se ztotožnil se soudem prvního stupně, že v daném případě byl důvod pro zastavení řízení, neboť není dána pravomoc soudu k projednání věci, když má být za podmínek stanovených v § 106 odst. 1 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) projednána v rozhodčím řízení. Odvolací soud shodně se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že byly splněny všechny formální náležitosti sjednané rozhodčí doložky a rozhodčí smlouva byla uzavřena písemně. K uvedenému závěru dospěl na základě zjištění, že mezi stranami došlo k výměně e-mailových zpráv obsahujících smlouvu o dílo, v jejímž v čl. 11 bylo uvedeno, že „všechny spory, které by mohly vzniknout, a nebude je možné řešit smírně, budou postoupeny rozhodčímu soudu a řešeny podle evropských zásad stanovených pro tuto oblast“, když žalovaná prostřednictvím odeslané e-mailové zprávy dne 18. 6. 2014 žádala právní předchůdkyni žalobkyně, aby jí zaslala zpět podepsanou a orázkovanou smlouvu, která je přiložena v příloze,

a předchůdkyně žalobkyně e-mailovou zprávou ze dne 23. 6. 2014 odpověděla žalované, že ji zasílá v příloze podepsanou smlouvu a fakturu k zálohové platbě. Odvolací soud opřel svůj závěr o tom, že byla naplněna písemná forma rozhodčí smlouvy, o § 3 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „ZRŘ“), podle něhož je písemná forma zachována i tehdy, je-li rozhodčí smlouva sjednána telegraficky, dálkopisem nebo elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení jejich obsahu a určení osob, které rozhodčí smlouvu sjednaly, a o čl. I. odst. 2 písm. a) Evropské úmluvy o mezinárodní obchodní arbitráži ze dne 21. 4. 1964, která byla v České republice vyhlášena ve Sbírce zákonů jako vyhláška č. 176/1964 Sb. (dále jen „Evropská úmluva“), podle něhož označení „rozhodčí (arbitrážní) smlouva“ znamená buď rozhodčí doložku obsaženou ve smlouvě, nebo smlouvu o rozhodci, přičemž smlouva nebo smlouva o rozhodci jsou podepsány stranami nebo obsaženy ve výměně dopisů, telegramů nebo dálkopisných sdělení. Z uvedených právních úprav podle odvolacího soudu vyplývá, že rozhodčí smlouva je uzavřena písemně i v případě, že je tato smlouva obsažena ve výměně dopisů, telegramů nebo dálkopisných sdělení, tedy bez nutnosti fyzické přítomnosti podpisů stran na listině obsahující rozhodčí smlouvu. Jestliže v uvedeném znění Evropské úmluvy není obsažena forma výměny smlouvy elektronickou komunikací, není to podle odvolacího soudu z tohoto důvodu, že by byla taková výměna vyloučena, ale proto, že v roce 1961, v době vzniku Evropské úmluvy, nebyl takový způsob komunikace obvyklý. Odvolací soud přihlédl i k tomu, že ani jedna z účastnic nečinila obsah smlouvy o dílo – v písemné formě předložené žalobkyni, jakkoliv sporný. Žalobkyně původně ani netvrdila, že by tato smlouva nebyla uzavřena písemně, pouze namítala, že z důvodu nedostatku podpisu žalované byla smlouva uzavřena ústně. Odvolací soud považoval tvrzení žalobkyně o neplatnosti rozhodčí smlouvy pro nedostatek písemní formy za zcela účelové a s ohledem na znění čl. I. odst. 2 písm. a) Evropské úmluvy rovněž za nedůvodné. Odmítl i námitku žalobkyně, že rozhodčí smlouva byla sjednána neurčitě, byla-li sjednána tak, že „všechny spory, které by mohly vzniknout, a nebude je možné řešit smírně, budou postoupeny rozhodčímu soudu a řešeny podle evropských zásad stanovených pro tuto oblast“. Stejně tak nepovažoval za oprávněnou námitku, že rozhodčí smlouva je neplatná proto, že v ní nebyl uveden způsob určení rozhodce. Odkázal přitom na znění čl. IV. odst. 3 Evropské úmluvy, z jehož znění vyplývá, že absence skutečností upřesňujících určení rozhodců, místa arbitráže či pravidel jednání rozhodců nemůže způsobit neplatnost rozhodčí smlouvy. Odvolací soud proto uzavřel, že rozhodnutí soudu prvního stupně o zastavení řízení je věcně správné.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 59

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání s tím, že jej považuje za přípustné, neboť má za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, a to otázky spočívající ve vyložení písemné formy elektronické komunikace ve vztahu k uzavření rozhodčí smlouvy, která musí být uzavřena písemně. Dovolatelka namítá, že odvolací soud řešil uvedenou právní otázku v rozporu s rozhodnutím Nejvyššího soudu České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) ze dne 30. 10. 2009, sp. zn. 33 Cdo 3210/2007, vyžadující užití zaručeného elektronického podpisu při elektronické písemné komunikaci, a taktéž v rozporu s rozhodnutím ze dne 4. 9. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3693/2012, či rozhodnutím ze dne 4. 9. 2013 sp. zn. 20 Cdo 1741/2017. Odvolací soud se podle dovolatelky nesprávně spokojil s písemnou formou uzavření smlouvy ve formě výměny e-mailů, aniž by byl k takovému e-mailu připojen elektronický podpis. Dovolatelka má za to, že odvolací soud nerespektoval závěry rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3229/2014, ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2526/2016, či ze dne 29. 11. 2007, sp. zn. 29 Odo 965/2006, týkajících se posouzení písemných právních úkonů, které se stávají platnými až v okamžiku připojení podpisu. Dovolatelka je přesvědčena, že odvolací soud nesprávně dovodil, že rozhodčí doložka byla uzavřena písemně. Podle jejího názoru byla smlouva o dílo uzavřena konkludentně, a proto v ní obsažená rozhodčí doložka nemůže být uzavřena platně, neboť k platnému uzavření rozhodčí smlouvy nepostačuje výměna e-mailů bez kvalifikovaného elektronického podpisu či přílohy bez takového podpisu. Navrhla proto, aby Nejvyšší soud usnesení odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

4. K dovolání žalobkyně podala žalovaná vyjádření, v němž navrhla zamítnutí dovolání, protože je přesvědčena, že odvolací soud rozhodl správně. Žalovaná předně uvedla, že se ztotožňuje s názorem odvolacího soudu, který tvrzení žalobkyně o nedostatku písemné formy rozhodčí smlouvy považoval za ryze účelová, když žalobkyně v průběhu řízení před soudem prvního stupně netvrdila, že by smlouva o dílo včetně v ní obsažené rozhodčí doložky nebyla uzavřena písemně, ale učinila tak až v odvolacím řízení, kdy tvrdila, že písemná smlouva neexistovala z důvodu chybějícího podpisu žalované na vyhotovení smlouvy, a nyní zakládá dovolací námitky na tvrzení, že smlouva nemá písemnou formu z důvodu chybějícího zaručeného elektronického podpisu v předmětných e-mailech. Žalovaná považuje právní závěr odvolacího soudu za správný a svůj shodný právní názor na posouzení věci podpořila poukazem na další evropské právní normy a názory právních odborníků v oboru rozhodčího práva související s řešením otázky

splnění požadavku písemné formy rozhodčí smlouvy výměnou e-mailových zpráv, tj. formy obvyklé a dostačující pro platné uzavření rozhodčí smlouvy písemnou formou v mezinárodním obchodním styku.

III.

Přípustnost dovolání

č. 59

5. Nejvyšší soud, jako soud dovolací podle § 10a o. s. ř., po zjištění, že dovolání žalobkyně bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) k tomu oprávněným subjektem – účastnicí řízení, která je řádně zastoupena advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), posuzoval přípustnost podaného dovolání.

6. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

7. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolatelkou uváděná judikatura Nejvyššího soudu na danou věc nedopadá, neboť žádné z poukazovaných rozhodnutí Nejvyššího soudu neřeší otázku platnosti rozhodčí smlouvy (s ohledem na její formu), která byla uzavřena mezi subjekty v obchodním mezinárodním styku; žádné dovolatelkou uvedené rozhodnutí neřeší otázku požadavku zaručeného elektronického podpisu pro splnění požadavku písemné formy rozhodčí smlouvy uzavřené mezi subjekty různých států. Nebylo tedy možno dospět k závěru, že by dovolání žalobkyně bylo přípustné podle § 237 o. s. ř. proto, že se odvolací soud při řešení otázky platnosti rozhodčí smlouvy uzavřené mezi subjekty různých států odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

8. Vzhledem k tomu, že dovolací soud není vázán formálním vymezením předpokladů přípustnosti dovolání (k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 4/2014, a též např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 30 Cdo 159/2014, veřejnosti dostupné na www.nsoud.cz), nýbrž hodnotí, zda je z dovolání vůbec patrné, o kterou otázku hmotného nebo procesního práva jde, Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně je podle § 237 o. s. ř. přípustné, neboť právní otázka platnosti rozhodčí smlouvy uzavřené mezi subjekty různých států v mezinárodním obchodním styku výměnou e-mailů bez kvalifikovaného elektronického podpisu je právní otázkou v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud neřešenou. Dovolání je tedy pro řešení této hmotněprávní otázky podle § 237 o. s. ř. přípustné.

IV.

Důvodnost dovolání

č. 59

9. S ohledem na skutečnost, že rozhodčí smlouva byla sjednána mezi českou a španělskou právnickou osobou, Nejvyšší soud při řešení předestřené otázky, zda je rozhodčí smlouva uzavřena platně elektronickou formou – e-mailem bez kvalifikovaného elektronického podpisu, nejprve posuzoval, jakou právní úpravou se řídí právní forma rozhodčí smlouvy uzavřené mezi českou a španělskou právnickou osobou.

10. Nejvyšší soud nejprve zvažoval, zda lze při posouzení dané otázky vycházet ze zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“), podle jehož § 117 platí pro formu rozhodčí smlouvy právo státu, v němž má být vydán rozhodčí nález. Ustanovení však současně obsahuje subsidiární kolizní normu, podle které postačí, jestliže bylo učiněno zadost právnímu řádu místa nebo míst, kde došlo k projevu vůle. S ohledem na aplikační přednost mezinárodních smluv před vnitrostátními prameny práva Nejvyšší soud dospěl k závěru, že kolizní pravidlo obsažené v § 117 ZMPS se v daném případě neuplatní.

11. Úpravu dané otázky nebylo možno nalézt ani ve dvoustranné smlouvě o právní pomoci, uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských ze dne 4. 5. 1987, uzavřené mezi Českou republikou a Španělskem (dále jen „dvoustranná smlouva o právní pomoci“). Ta totiž obsahuje kolizní pravidlo pro rozhodné právo v otázce platnosti rozhodčí smlouvy pouze ve fázi uznání a výkonu rozhodčího nálezu.

12. Za aplikovatelný právní předpis bylo proto potřeba vzít do úvahy mnohostranné mezinárodní smlouvy obsahující úpravu zkoumané otázky, a to Úmluvu o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů ze dne 17. 6. 1959 (dále jen „Newyorská úmluva“) a Evropskou úmluvu o obchodní arbitráži ze dne 21. 4. 1961 (dále jen „Evropská úmluva“).

13. Newyorská úmluva v čl. II. stanoví:

1. Každý Smluvní stát uzná písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu či mimosmluvního, týkajícího se věci, jež může být vyřízena rozhodčím řízením.

2. Pojem „písemná dohoda“ zahrnuje rozhodčí doložku ve smlouvě nebo rozhodčí smlouvu, podepsanou stranami nebo obsaženou ve výměně dopisů nebo telegramů.

3. Soud Smluvního státu, u něhož byla podána žaloba v záležitosti, o níž strany uzavřely dohodu ve smyslu tohoto článku, odkáže strany na rozhodčí řízení k žádosti jedné z nich, ledaže zjistí, že zmíněná dohoda je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobila k použití.

14. Evropská úmluva v čl. I. bodu 2 písm. a) stanoví:

označení „rozhodčí (arbitrážní) smlouva“ znamená buď rozhodčí doložku obsaženou ve smlouvě, nebo smlouvu o rozhodci, přičemž smlouva nebo smlouva o rozhodci jsou podepsány stranami nebo obsaženy ve výměně dopisů, telegramů nebo dálkopisných sdělení, a ve vztazích mezi státy, jejichž zákony nevyžadují, aby rozhodčí smlouva byla učiněna písemnou formou, znamená jakoukoliv dohodu, uzavřenou formou dovolenou těmito zákony.

15. Nejvyšší soud následně zkoumal možnost střetu uvedených dvou mezinárodních smluv v otázce formy rozhodčí smlouvy.

16. Ačkoliv byla Evropská úmluva sjednána až po té Newyorské, ve vzájemných vztazích mezi Českou republikou a Španělskem se stala závaznou dříve právě Evropská úmluva. Československo sice nejdříve ratifikovalo Newyorskou úmluvu a až následně Evropskou úmluvu, u Španělska tomu však bylo naopak. To se přitom účastnilo tvorby Evropské úmluvy, nikoliv však Newyorské úmluvy. Ze strany Španělska došlo k ratifikaci Evropské úmluvy 12. 5. 1975, k Newyorské úmluvě přistoupilo následně až o dva roky později dne 12. 5. 1977. S ohledem na uvedené je proto v projednávané věci dřívější úmluvou Evropská úmluva, smlouvou pozdější Newyorská úmluva. Ze samotného textu ani jedné smlouvy však nevyplyvá, že bylo úmyslem smluvních stran nahradit v otázce rozhodčí smlouvy úmluvu opačnou, přičemž vymezení jejich vzájemného vztahu v této otázce chybí. V takovém případě je nutné zkoumat, zda lze uplatnit obě úmluvy zároveň, a pokud ano, zda lze dřívější z nich aplikovat jen v rozsahu, v jakém neodporuje úpravě pozdější, resp. zda lze uplatnit takovou úmluvu, jež umožňuje dosáhnout výsledku snadněji a účinněji.

17. Ani jedna ze smluv se nedotýká platnosti ostatních mezinárodních smluv, tedy ani sebe navzájem. Obě úmluvy jsou přitom v otázce formální platnosti rozhodčích smluv v podstatě totožné. Umožňují totiž sjednání rozhodčí smlouvy písemně buď a) s podpisy stran nebo b) obsaženou ve výměně dopisů nebo telegramů. Evropská úmluva kromě toho navíc zmiňuje i „dálkopisná sdělení“ a odkazuje na mírnější vnitrostátní právní úpravy mezi dotčenými státy. Mohlo by se tak zdát, že pro vyřešení dané otázky formy rozhodčí smlouvy je účinnější právě Evropská úmluva. Po bližším zkoumání lze nicméně uvést, že tyto úpravy jsou v podstatě rovnocenné. Newyorská úmluva umožňuje uplatnit mírnější vnitrostátní či jiné mezinárodní smlouvy, samotná úprava formy rozhodčí smlouvy je v Newyorské úmluvě unifikovanou hmotněprávní přímou normou, a proto představuje její čl. II unifikovaný maximální standard v otázce formálních náležitostí rozhodčích smluv. S ohledem na historický výklad Newyorské úmluvy lze navíc dovozovat, že dané ustanovení zahrnuje i moderní formy komunikace. Obsah dotčených článků Úmluv lze charakterizovat jako vzájemně souladný. Za této situace se v dané věci jeví jako vhodnější aplikovat Newyorskou úmluvu. Ta je totiž jednak ve vzájemných vztazích mezi Českou republikou a Španělskem smlouvou

pozdější, jednak se s ohledem na její širokou smluvní základnu a velké množství judikatury vnitrostátních soudů k jejímu textu se zdá být i pro posouzení otázky formy rozhodčí smlouvy uzavřené e-mailem jako účinnější.

18. Nejvyšší soud dále považoval za nutné zjistit, která ze smluv je smlouvou zvláštní, což posuzoval podle následujících kritérií:

č. 59

19. Jedna ze smluv upravuje úzeji vymezený okruh poměrů či otázek.

20. V daném případě upravuje úzeji otázku formy právě Newyorská úmluva. Evropská úmluva totiž stanovuje kolizní pravidlo pro určení práva rozhodného v otázce platnosti rozhodčí smlouvy obecně, tedy platnosti formální i materiální.

21. Menší počet států upraví své vzájemné poměry odchylně od mnohostranné smlouvy, jestliže s ohledem na zvláštnosti v jejich stycích je patrné, že se má této úpravy použít přednostně.

22. Menší počet států má Evropská úmluva. Ze zvláštnosti ve stycích těchto států nicméně není patrné, že by se mělo této úpravy použít přednostně. O tom svědčí jednak to, že smluvní státy Evropské úmluvy se výslovně odvolaly na Newyorskou úmluvu, jednak Španělsko ratifikovalo Evropskou úmluvu dříve, než přistoupilo k úmluvě Newyorské. Minimálně ve vzájemných vztazích České republiky a Španělska proto nemohlo být účelem upravit vzájemné poměry odchylně. Dané kritérium je tak mezi dotčenými smlouvami neutrální.

23. Jedna ze smluv umožňuje snadněji a účinněji dosáhnout určitého výsledku (tzv. pravidlo maximální účinnosti).

24. Přímá unifikovaná úprava formálních náležitostí rozhodčí smlouvy umožňuje snadněji a účinněji posoudit otázku formy. Pro tento závěr navíc svědčí i to, že Newyorská úmluva má širší smluvní základnu, a proto existuje i větší množství judikatury vnitrostátních soudů k otázce formy. Newyorská úmluva je proto v tomto směru úpravou účinnější než Evropská úmluva.

25. Jedna ze smluv obsahuje unifikaci hmotněprávních přímých norem, zatímco druhá norem kolizních. S ohledem na specialitu přímé metody oproti (subsidiární) metodě kolizní je nutné dát, bez ohledu na časový původ smluv, přednost hmotněprávní přímé unifikaci.

26. Pomineme-li procesní normy obsažené v obou smlouvách, obsahuje Newyorská úmluva unifikaci přímých norem, Evropská úmluva jak normy přímé, tak kolizní.

V otázce formy rozhodčí smlouvy pak Newyorská úmluva obsahuje přímou normu, naproti tomu Evropská úmluva normu kolizní. I toto kritérium tak směřuje spíše k aplikaci Newyorské úmluvy jako smlouvy zvláštní před Evropskou úmluvou.

27. S ohledem na uvedené lze uzavřít, že v dané situaci je namístě jako *lex specialis* aplikovat Newyorskou úmluvu, která obsahuje formální náležitosti rozhodčích smluv ve svém čl. II. Nejvyšší soud se přiklání k názoru, že výčet čl. II Newyorské úmluvy („dopisy“ nebo „telegram“) není taxativní, nýbrž demonstrační. Zahrnuje tedy i další, výslovně v něm neuvedené formy komunikace [srov.

např. doporučení Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo UNCITRAL Recommendation ze dne 7. 7. 2006 a též závěry mezinárodní rady pro obchodní arbitráž (ICCA), v nichž se uvádí, že do rozsahu čl. II Newyorské úmluvy budou za podmínky splnění požadavku „písemnosti“ spadat všechny formy komunikace, včetně faxu nebo právě e-mailu – viz International Council for Commercial Arbitration, op. cit., s. 50]. Možno poukázat i na judikaturu soudů smluvních států Newyorské úmluvy, kdy existují minimálně dva případy poukazující na možnost platného obsažení rozhodčí smlouvy ve výměně e-mailů. Prvním z nich je rozhodnutí Nejvyššího soudu Indie, který shledal jako formálně platnou ve smyslu čl. II Newyorské úmluvy rozhodčí smlouvu obsaženou ve výměně e-mailů s následným potvrzením faxem (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu Indie ze dne 25. 8. 2008 ve věci *Great Offshore Ltd. v. Iranian Offshore Engineering & Construction Co.*). Druhým příkladem je rozhodnutí amerického nižšího soudu, který se zabýval formální platností rozhodčí doložky v obchodních podmínkách obsažených v potvrzení objednávky zaslané e-mailem. Podle amerického soudu usiluje požadavek písemnosti o ochranu smluvních stran, to by ale nicméně nemělo být na újmu mezinárodnímu obchodu. Dovodil proto, že čl. II Newyorské úmluvy zahrnuje rovněž „výměnu e-mailů“ (viz rozsudek *Piraeus Single-Member First-Instance Court* č. 2150/2017).

28. Lze tedy učinit závěr, že je namístě vykládat požadavek obsažení rozhodčí smlouvy „ve výměně dopisů nebo telegramů“ ve smyslu čl. II Newyorské úmluvy tak, že zahrnuje i výměnu komunikace prostřednictvím e-mailu.

29. Ke shodnému závěru dospěl Nejvyšší soud i v rozsudku ze dne 17. 12. 2013, sp. zn. 23Cdo 1308/2011 (dostupný na www.nsoud.cz), kdy Nejvyšší soud posuzoval otázku naplnění písemné formy smlouvy o dodání zboží elektronickou komunikací s ohledem na čl. 13 Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, publikované pod č. 160/1991 Sb. (dále jen „Vídeňská úmluva“). Nejvyšší soud přihlédl k době, v níž Vídeňská úmluva vznikala, kdy elektronická komunikace nemohla být zařazena mezi způsoby písemné komunikace, a ke skutečnosti, že Vídeňská úmluva za písemnou formu považovala i tehdy moderní prostředky komunikace (telegraf a dálnopis), kromě tradiční listinné podoby. Z obsahu ustanovení čl. 13 Vídeňské úmluvy dovodil, že neobsahuje konečný (taxativní) výčet podob, jež lze považovat za písemnou formu, a proto je možno pod čl. 13 Vídeňské úmluvy zařadit i takovou elektronickou komunikaci, která plní stejné funkce jako papírová forma komunikace, tj. schopnost uchovat obsah informace a být pro adresáta srozumitelná. Uzavřel proto, že nevyplyvá-li z praxe, kterou mezi sebou strany zavedly, nebo zvyklostí něco jiného, lze podle čl. 13 Vídeňské úmluvy pro její účely považovat za písemnou formu i e-mail. Závěry citovaného rozhodnutí tedy podporují závěr Nejvyššího soudu v nyní posuzovaném případě, že požadavek písemné formy smlouvy uzavřené v mezinárodním obchodním styku je naplněn i uzavřením smlouvy prostřednictvím e-mailu.

30. Nejvyšší soud se dále zabýval otázkou, zda je v mezinárodním obchodním styku třeba považovat za oprávněný požadavek kvalifikovaného podpisu dokumentů, které obsahují rozhodčí smlouvu. Připouští-li čl. II. Newyorské úmluvy uzavření rozhodčí smlouvy výměnou telegramů, kdy je nepochybné, že telegram není možné podpisem opatřit, neexistuje pak žádný zásadní důvod, proč by se uvedený závěr neměl uplatnit rovněž v případě rozhodčí smlouvy obsažené ve výměně e-mailů. Závěr, že rozhodčí smlouva obsažená ve výměně dokumentů nemusí být stranami podepsána, byl dovozen i judikaturou soudů smluvních států (srov. např. rozsudek Federálního soudu Švýcarské konfederace ze dne 16. 1. 1995 ve věci *Compagnie de Navigation et Transports S.A. v. MSC Mediterranean Shipping Company S.A.*; na nějž navázaly např. soudy v Indii, Rakousku, Spojených státech či v Německu – srov. UNCITRAL, op. cit. 56–57). Jako podpůrný argument pro závěr, že důkazem o sjednání rozhodčí doložky písemnou formou je i e-mail bez kvalifikovaného elektronického podpisu, lze uvést i čl. 17 směrnice č. 2000/31/EC, z 8. 6. 2000, o určitých právních aspektech služeb informační společnosti, obzvláště elektronického obchodního styku v rámci vnitřního trhu, který stanoví, že členské státy EU nesmí ztěžovat použití elektronických prostředků pro řešení mimosoudních sporů ani pro řešení sporů elektronickou cestou.

31. S ohledem na uvedené se zdá být tedy požadavek kvalifikovaného podpisu jako excesivní a v rozporu s unifikovaným maximálním standardem stanoveným v čl. II Newyorské úmluvy, který v dané situaci podpis stran výslovně nevyžaduje. Vyžadováno je toliko důvěryhodné prokázání výměny vzájemné e-mailové komunikace mezi určitými osobami. Jestliže kvalifikovaný elektronický podpis rozhodčí smlouvy obsažené ve výměně e-mailů není podle čl. II Newyorské úmluvy *stricto sensu* vyžadován, pak ve smyslu tohoto ustanovení Nejvyšší soud dospěl k závěru, že mezi subjekty osob z různých států v mezinárodním obchodním styku může být uzavřena platně i rozhodčí smlouva sjednaná výměnou e-mailů neobsahující kvalifikovaný elektronický podpis.

32. Podpůrně lze uvedený právní názor podpořit i odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2016, sp. zn. 31 Cdo 1570/2015, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením 15/2018, v němž byla řešena otázka platnosti právního jednání mezi subjekty různých států učiněného prostřednictvím e-mailu bez zaručeného elektronického podpisu při výkladu mezinárodní smlouvy – Úmluvy o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě, publikované jako vyhlášky ministra zahraničních věcí ze dne 27. 11. 1974 pod č. 11/1975 Sb. (dále jen „Úmluva CMR“). Nejvyšší soud v uvedeném rozhodnutí přijal závěr, že písemná forma reklamace podle čl. 32 odst. 2 Úmluvy CMR je dodržena i v případě, kdy je reklamace učiněna prostřednictvím e-mailu bez zaručeného elektronického podpisu. Na podporu řešení dané právní otázky lze poukázat i na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2016, sp. zn. 23 Cdo 4093/2015, publikovaný se Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označe-

ním 95/2017, podle něhož právní úkon učiněný prostřednictvím telefaxu splňuje požadavek písemné formy, je-li telefaxem přenášena listina podepsána osobou, která právní úkon činí.

33. Nejvyšší soud s ohledem na výše uvedené proto dospěl k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu je věcně správné, jestliže odvolací soud potvrdil závěr soudu prvního stupně, který dovodil, že je namístě zastavit řízení o nároku žalobkyně, který má být rozhodnut v rámci rozhodčího řízení, neboť rozhodčí doložka byla mezi účastnicemi sjednána platně, a tudíž není tak dána pravomoc soudu k projednání věci, má-li být za podmínek stanovených v § 106 odst. 1 o. s. ř. projednána v rozhodčím řízení. Nejvyšší soud proto dovolání žalobkyně podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl, jelikož namítaný dovolací důvod nesprávného právního posouzení podle § 241a odst. 1 o. s. ř. nebyl při řešení uvedené právní otázky naplněn.

Č. 60

č. 60

Insolvenční návrh

§ 3 odst. 3 IZ ve znění do 30. 6. 2017, § 143 IZ ve znění do 30. 6. 2017

Předpokladem pro zjištění úpadku dlužníka ve formě předlužení k návrhu věřitele není osvědčení existence další osoby se splatnou pohledávkou vůči dlužníku.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2019, sen. zn. 29 NSČR 206/2017, ECLI:CZ:NS:2019:29.NSCR.206.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání insolvenčního navrhovatele zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 10. 2017, sp. zn. KSCB 44 INS 31882/2014, 4 VSPH 1007/2017-A, a usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 3. 2017, sp. zn. KSCB 44 INS 31882/2014-A, a věc vrátil Krajskému soudu v Českých Budějovicích k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 20. 3. 2017, č. j. KSCB 44 INS 31882/2014-A-139, Krajský soud v Českých Budějovicích (dále též jen „insolvenční soud“) zamítl insolvenční návrh věřitele (České spořitelny, a. s.) [bod I. výroku], rozhodl o náhradě nákladů řízení (bod II. výroku) a uložil věřiteli (České spořitelně, a. s.) jako insolvenčnímu navrhovateli povinnost zaplatit státu soudní poplatek (bod III. výroku).

2. Insolvenční soud uzavřel, že:

[1] Byla osvědčena existence splatné pohledávky insolvenčního navrhovatele vůči dlužníku.

[2] Nebyla osvědčena existence dalšího věřitele dlužníka se splatnou pohledávkou.

[3] Nebylo osvědčeno předlužení dlužníka [§ 3 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění účinném do 30. 6. 2017].

[4] Nebyl tedy osvědčen úpadek dlužníka ani ve formě platební neschopnosti, ani ve formě předlužení.

[5] Podmínkou pro zjištění úpadku dlužníka je při obou formách úpadku

vždy osvědčení toho, že insolvenční navrhovatel a nejméně jedna další osoba má proti dlužníku splatnou pohledávku (§ 143 odst. 2 insolvenčního zákona).

3. Vrchní soud v Praze k odvolání insolvenčního navrhovatele v záhlaví označeným usnesením potvrdil usnesení insolvenčního soudu v té části výroku, kterou se zamítá insolvenční návrh (část prvního výroku), změnil je ve výroku o nákladech řízení (část prvního výroku) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

4. Odvolací soud postavil své rozhodnutí na tom, že nebyla-li osvědčena existence více věřitelů se splatnými pohledávkami vůči dlužníku, pak není prostor zabývat se existencí úpadku dlužníka. To vyplývá z § 143 odst. 2 insolvenčního zákona, podle kterého „insolvenční návrh podaný věřitelem insolvenční soud zamítne, jestliže nebylo osvědčeno, že insolvenční navrhovatel a alespoň jedna další osoba má proti dlužníku splatnou pohledávku“. Dále odvolací soud uzavřel, že insolvenční řízení je ovládáno „toliko“ zásadami uvedenými v § 5 insolvenčního zákona a jeho cílem není nalézt subjektivní právo insolvenčního navrhovatele (nejde o uplatnění nebo vymáhání jeho pohledávky), ale zjištění úpadku dlužníka a jeho řešení.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti usnesení odvolacího soudu podal insolvenční navrhovatel dovolání, jehož přípustnost vymezuje na základě § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, nebo při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, namítaje, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil spolu s rozhodnutím insolvenčního soudu a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

6. Dovolatel předkládá Nejvyššímu soudu k řešení následující právní otázky:
[1] Je předpokladem úpadku formou předlužení dle § 3 odst. 3 insolvenčního zákona osvědčení, že insolvenční navrhovatel a alespoň jedna další osoba má proti dlužníku splatnou pohledávku?

[2] Lze zamítnout insolvenční návrh tvrdící předlužení dlužníka s odkazem na § 143 odst. 2 insolvenčního zákona, ačkoli existují dva věřitelé – (insolvenční) navrhovatel, který osvědčil splatnou pohledávku, a druhý věřitel, který uzavřel dohodu o odkladu splatnosti po zahájení insolvenčního řízení?

[3] Aplikuje se v insolvenčním řízení zásada zákazu zneužití práva obsažená v § 2 a § 6 o. s. ř.?

[4] Lze jednání dlužníka, který po zahájení insolvenčního řízení selektivně platí pouze některé splatné pohledávky za účelem odstranění mnohosti věřitelů se splatnými pohledávkami, respektive uzavře s druhým významným věřitelem dohodu o splátkách, ačkoli vědomě a záměrně nehradí největší splatnou pohledávku (v řádu přesahujícím 100 milionů Kč), vyhodnotit jako zneužití práva, a takovému jednání (procesní obraně dlužníka) odepřít ochranu v probíhajícím insolvenčním řízení?

[5] Pokud soud vyhodnotí jednání dlužníka (směřující k eliminaci splatných pohledávek pouze za účelem odstranění mnohosti splatných pohledávek) jako jednání zneužívající právo, může být zjištěn úpadek i za situace, že je osvědčen pouze jeden věřitel se splatnou zásadní pohledávkou a druhý věřitel s pohledávkou nesplatnou (ale jen díky jednání zneužívající právo) – právě s odkazem na § 2 o. s. ř. a neposkytnutí ochrany zneužití práva?

III.

Přípustnost dovolání

7. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (od 30. 9. 2017) se podává z části první čl. II bodu 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

8. Důvod připustit dovolání pro zodpovězení otázky ad 1/ Nejvyšší soud neměl, neboť tuto otázku již soud řešil ve svém usnesení ze dne 30. 3. 2017, sen. zn. 29 NSČR 32/2015, uzavíraje, že pro posuzování stavu úpadku ve formě předlužení je rozhodný souhrn všech závazků dlužníka, bez ohledu na jejich splatnost. Na tomto závěru nemá Nejvyšší soud důvod cokoli měnit.

9. Důvod připustit dovolání pro zodpovězení otázek ad 3/ až 5/ Nejvyšší soud rovněž neměl, neboť otázkou možnosti dlužníka platit i po zahájení insolvenčního řízení své splatné závazky, a odvracet tak hrozbu případného rozhodnutí o úpadku se zabýval Nejvyšší soud již v usnesení ze dne 29. 2. 2016, sen. zn. 29 NSČR 67/2014, uveřejněném pod číslem 62/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, vysvětliv, že právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními nastalými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou ve smyslu § 111 odst. 3 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2013) vůči věřitelům dlužníka neúčinné za předpokladu, že byl posléze zjištěn úpadek dlužníka. Na závěrech zde uvedených nemá Nejvyšší soud důvod cokoli měnit. Je-li následkem porušení pravidel obsažených v § 111 insolvenčního zákona neúčinnost dotčených právních úkonů dlužníka (a to jen v případě zjištění úpadku dlužníka), musí jít o úkony platné, neboť jen úkon platný může být neúčinný. Rozhodnutí odvolacího soudu je s těmito závěry souladné.

10. Dovolání insolvenčního navrhovatele je však přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení otázky ad 2/, dosud v daných souvislostech dovolacím soudem nezodpovězené.

IV.

Důvodnost dovolání

č. 60

11. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se ze spisu nepodávají. Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

12. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

13. Skutkový stav věci, z něž vyšly soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

14. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný insolvenční zákon ve znění účinném do 30. 6. 2017.

15. Podle § 3 odst. 3 insolvenčního zákona dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předlužen. O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkovu majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.

16. Dle § 105 odst. 1 věta první před středníkem insolvenčního zákona, podá-li insolvenční návrh věřitel, je povinen doložit, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku, a k návrhu připojit její přihlášku.

17. Z § 143 odst. 1 insolvenčního zákona potom plyne, že insolvenční soud insolvenční návrh zamítne, nejsou-li splněny zákonem stanovené předpoklady pro vydání rozhodnutí o úpadku.

18. Podle § 143 odst. 2 insolvenčního zákona insolvenční návrh podaný věřitelem insolvenční soud zamítne, jestliže nebylo osvědčeno, že insolvenční navrhovatel a alespoň jedna další osoba má proti dlužníkovi splatnou pohledávku. Za další osobu se nepovažuje osoba, na kterou byla převedena některá z pohledávek insolvenčního navrhovatele proti dlužníkovi nebo její část v době 6 měsíců před podáním insolvenčního návrhu nebo po zahájení insolvenčního řízení.

19. Výše uvedená ustanovení je třeba vykládat tak, že předpokladem zjištění úpadku dlužníka k návrhu věřitele je jednak osvědčení oprávnění věřitele insolvenční návrh podat (aktivní legitimace), jednak osvědčení úpadku dlužníka.

20. Aktivní legitimace navrhovatele – věřitele je dána doložením existence jeho splatné pohledávky vůči dlužníku tak, jak určuje § 105 odst. 1 insolvenčního zákona.

21. Ustanovení § 143 insolvenčního zákona je potom třeba vykládat (ve shodě s dikcí jeho odstavce 1) systematicky jako ustanovení navazující na § 3 insolvenčního zákona upřesňující předpoklady pro rozhodnutí o zjištění úpadku dlužníka tím, že vymezuje 3 případy, kdy insolvenční soud zamítne insolvenční návrh, ačkoliv jsou naplněny znaky úpadku dle § 3 insolvenčního zákona.

22. Vedle situace, kdy neschopnost dlužníka plnit nastala v důsledku protiprávního jednání třetí osoby a lze důvodně předpokládat, že dlužník odvrátí svou platební neschopnost do 3 měsíců po splatnosti svých peněžitých závazků (§ 143 odst. 3 insolvenčního zákona), a situace, kdy stát nebo vyšší územní samosprávný celek převzal závazky dlužníka – právnické osoby, či se za ně zaručil (§ 143 odst. 4 insolvenčního zákona), soud zamítne insolvenční návrh též tehdy, byla-li mnohost věřitelů založena tím, že na další osobu byla převedena některá z pohledávek insolvenčního navrhovatele proti dlužníku nebo její část v době 6 měsíců před podáním insolvenčního návrhu nebo po zahájení insolvenčního řízení (§ 143 odst. 2 insolvenčního zákona). Obě věty tohoto ustanovení tvoří logický celek – věta druhá vymezuje pojem „další osoba“ použitý ve větě první – věta první tedy není autonomním pravidlem, ale pravidlem o důsledku situace vymezené ve větě druhé. Protože existence nejméně dvou věřitelů dlužníka se splatnými pohledávkami vůči dlužníkovi je definičním znakem úpadku jen ve formě platební neschopnosti, je třeba § 143 odst. 2 insolvenčního zákona považovat za pravidlo, které dopadá jen na případy úpadku ve formě platební neschopnosti.

23. Lze tedy uzavřít, že předpokladem pro zjištění úpadku dlužníka ve formě předlužení k návrhu věřitele není osvědčení existence další osoby se splatnou pohledávkou vůči dlužníku; insolvenční navrhovatel je povinen doložit existenci své splatné pohledávky a osvědčit úpadek dlužníka.

24. Protože právní posouzení věci odvolacím soudem není správné, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené usnesení podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí insolvenčního soudu, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

Č. 61

č. 61

Insolvenční řízení, Právní úkony, Odporovatelnost, Splnění dluhu, Pojistné na sociální zabezpečení, Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti
§ 109 odst. 4 IZ, § 111 IZ. ve znění od 1. 1. 2014, § 168 IZ, § 169 IZ, § 235 IZ ve znění od 1. 1. 2014, § 240 IZ, § 241 IZ, § 242 IZ, zákon č. 589/1992 Sb., § 1 odst. 1 zákona č. 61/1988 Sb., § 6 odst. 1 zákona č. 61/1988 Sb.

Omezení dlužníka při nakládání s majetkovou podstatou dle § 111 odst. 1 insolvenčního zákona, spočívající v tom, že peněžité závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení je dlužník oprávněn plnit jen v rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem, dopadá i na pohledávky z titulu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Platba pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti není právním jednáním nutným ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy ve smyslu § 111 odst. 2 insolvenčního zákona.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2019, sen. zn. 29 ICdo 156/2017, ECLI:CZ:NS:2019:29.ICDO.156.2017.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 2. 2017, sp. zn. 190 ICm 3281/2015, 102 VSPH 853/2016 (MSPH 90 INS 16976/2014), v rozsahu, v němž směřovalo proti té části prvního výroku, kterou odvolací soud změnil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. 7. 2016, sp. zn. 190 ICm 3281/2015, tak, že určil, že poskytnutí peněžitého plnění ve výši 50 000 Kč dne 30. července 2014 z bankovního účtu dlužníka č. XY na bankovní účet žalovaného č. XY je vůči věřitelům neúčinné, a tak, že zavázal žalovaného zaplatit žalobkyni do majetkové podstaty dlužníka do tří dnů od právní moci rozsudku částku ve výši 50 000 Kč. Ve zbytku rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 2. 2017, sp. zn. 190 ICm 3281/2015, 102 VSPH 853/2016 (MSPH 90 INS 16976/2014), zrušil a věc vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 20. 7. 2016, č. j. 190 ICm 3281/2015-45, Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) zamítl žalobu, již se žalobkyně (JUDr. K. M.,

jako insolvenční správkyně dlužníka E. S. s. r. o.) domáhala určení, že poskytnutí peněžitého plnění z bankovního účtu dlužníka č. XY (dále jen „účet dlužníka“) na bankovní účet žalovaného (České republiky – České správy sociálního zabezpečení) č. XY (dále jen „účet žalovaného“) ve výši 711 022 Kč dne 20. 6. 2014 je vůči věřitelům dlužníka neúčinné (bod I. výroku), a že poskytnutí peněžitého plnění z účtu dlužníka na účet žalovaného ve výši 50 000 Kč dne 30. 7. 2014 je vůči věřitelům dlužníka neúčinné (bod II. výroku), a již se domáhala uložení povinnosti žalovanému zaplatit žalobkyni částku ve výši 761 022 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku (bod III. výroku), a rozhodl o nákladech řízení (bod IV. výroku).

2. Insolvenční soud vyšel zejména z toho, že:

[1] Dne 20. 6. 2014 bylo zahájeno insolvenční řízení na majetek dlužníka na základě insolvenčního návrhu věřitele C. uzavřený investiční fond, a. s. (nyní C. S., a. s.) ze dne 12. 6. 2014.

[2] Dne 20. 6. 2014 byla z účtu dlužníka na účet žalovaného převedena částka 711 022 Kč, přičemž šlo o platbu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti za zaměstnance dlužníka, a to za květen 2014.

[3] Dlužník přistoupil do insolvenčního řízení svým insolvenčním návrhem ze dne 7. (správně 8.) 7. 2014.

[4] Dne 30. 7. 2014 byla z účtu dlužníka na účet žalovaného převedena částka 50 000 Kč, přičemž šlo o platbu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti za zaměstnance dlužníka, a to za květen 2014.

[5] Usnesením ze dne 20. 8. 2014, č. j. MSPH 90 INS 16976/2014-A-15, insolvenční soud zejména zjistil úpadek dlužníka a žalobkyni ustanovil insolvenční správkyni.

[6] Usnesením ze dne 24. 11. 2014, č. j. MSPH 90 INS 16976/2014-B-51, insolvenční soud prohlásil konkurs na majetek dlužníka.

[7] „Finanční situace dlužníka v době vzniku nároku na plnění byla taková, že byl v úpadku a nebyl schopen uspokojovat pohledávky v termínech splatnosti.“

3. Na tomto základě insolvenční soud – cituje § 111 odst. 1 a 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – uzavřel, že ačkoli v projednávané věci šlo o peněžitý závazek vzniklý před zahájením insolvenčního řízení (pohledávka žalovaného byla za květen 2014), šlo o plnění povinnosti stanovené zvláštními předpisy a současně i nutné k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření. Proto nebylo prokázáno, že by sporné platby byly v rozporu s omezeními v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení a byly tak vůči věřitelům dlužníka neúčinné.

4. Podle insolvenčního soudu dlužník plnil dlužné pojistné na sociální zabezpečení (za květen 2014, tedy před zahájením insolvenčního řízení) dle zákona

č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, tedy splnil povinnost danou zvláštním zákonem dle § 111 odst. 2 insolvenčního zákona. Odvádění těchto plateb bylo navíc běžným hospodařením dlužníka, které „zmenšilo nějak majetkovou podstatu“, a pokud by dlužník tyto platby neprovedl (neodvedl by pojistné za zaměstnance), šlo by o porušení § 241 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále také jen „tr. zák.“), a dlužníku by hrozilo trestní stíhání, čemuž platbou zabránil.

5. K odvolání žalobkyně proti bodům I. až III. výroku rozsudku insolvenčního soudu Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným rozhodnutím změnil rozsudek insolvenčního soudu tak, že určil, že poskytnutí peněžitého plnění z účtu dlužníka na účet žalovaného ve výši 711 022 Kč dne 20. 6. 2014 a poskytnutí peněžitého plnění z účtu dlužníka na účet žalovaného ve výši 50 000 Kč dne 30. 7. 2014 jsou vůči věřitelům dlužníka neúčinná; žalovanému uložil zaplatit žalobkyni do majetkové podstaty dlužníka do tří dnů od právní moci rozsudku částku 761 022 Kč (první výrok), rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok) a zavázal žalovaného k úhradě soudního poplatku za návrh na zahájení řízení a za odvolání (třetí výrok).

6. Odvolací soud – cituje § 111, § 235 a § 239 insolvenčního zákona – uzavřel, že sporné platby byly neúčinnými „právními úkony“ dlužníka, neboť se na ně nevztahovala žádná z výjimek dle § 111 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona.

7. Nejprve odvolací soud dovodil, že pohledávka z titulu pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti není pohledávkou stanovenou zvláštními právními předpisy. Jakkoliv insolvenční zákon neobsahuje ani příkladný výčet předpisů, jež jsou v této souvislosti považovány za zvláštní právní předpisy, z odkazu na § 6 odst. 1 zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, je zřejmé, že jde o předpisy stanovující povinnosti vázící se ke specifickému charakteru činnosti konkrétního dlužníka, nikoliv o předpisy stanovující povinnosti, jež pravidelně dopadají na všechny podnikatele. K tomu citoval závěry z „usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 11. 2016, sen. zn. 104 VSPH 791/2016“, podle nichž „§ 111 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona stanoví výjimky z pravidla, že po zahájení insolvenčního řízení je dlužníku zásadně zapovězeno plnit peněžité závazky vzniklé před jeho zahájením, a proto je třeba výjimky uvedené v § 111 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona vykládat restriktivně. V této souvislosti nelze přehlédnout, že právní předpisy ukládají soukromoprávním subjektům řadu finančních (či jiných) povinností a že jistě nebylo úmyslem zákonodárce preferovat bez dalšího všechny závazky dlužníků vůči „státu“ před závazky vůči ostatním věřitelům, neboť to by se podle odvolacího soudu projevilo výslovně buď v citovaném ustanovení, nebo v zařazení takových závazků dlužníka mezi přednostní pohledávky.“ Ostatně to, že plnění na sociální pojištění a státní politiku zaměstnanosti není považováno za plnění dle zvláštního právního předpisu, plyne dle odvolacího soudu i z toho, že § 168 insolvenčního zákona

obsahuje výslovnou úpravu podmínek, za nichž mohou být tyto pohledávky v insolvenčním řízení hrazeny, přičemž při opačném výkladu by tato úprava byla nadbytečná.

č. 61

8. Dále odvolací soud označil za nesprávný závěr insolvenčního soudu, že platby na sociální pojištění jsou úkony nutnými při provozu dlužníkovy podniku v rámci obvyklého hospodaření, jakož i úvahu ohledně nebezpečí trestního stíhání. Podle odvolacího soudu nepředstavuje neodvedení plateb na sociální zabezpečení či zdravotní pojištění žádnou faktickou překážku dalšího provozu podniku. Současně odvolací soud poukázal na judikaturu Nejvyššího soudu k výkladu § 241 tr. zák. [rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2000, sp. zn. 4 Tz 63/2000, uveřejněný pod číslem 30/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní (dále jen „R 30/2001“), a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2002, sp. zn. 5 Tdo 456/2002, ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 8 Tdo 316/2012, a ze dne 27. 7. 2016, sp. zn. 4 Tdo 814/2016, která jsou, stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu označená níže, veřejnosti dostupná též na webových stránkách Nejvyššího soudu]. Z označených rozhodnutí podle odvolacího soudu plyne, že předpokladem trestní odpovědnosti konkrétní osoby za trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby podle § 241 odst. 1 písm. a), odst. 2 tr. zák. (ve znění účinném do 31. 12. 2012) je, aby zaměstnavatel svým zaměstnancům z hrubé mzdy skutečně srazil příslušné částky na povinné odvody, aniž by je dále odvedl. To ale nebyl tento případ, neboť pracovní právní nároky zaměstnanců dlužníka za květen a červen 2014 nebyly do doby rozhodnutí odvolacího soudu uspokojeny.

9. Kromě toho odvolací soud dospěl k závěru, že sporné pohledávky žalovaného nepatřily mezi pohledávky za majetkovou podstatou dle § 168 insolvenčního zákona, neboť vznikly před rozhodnutím o úpadku. Dlužník mohl po zahájení insolvenčního řízení platit pouze pohledávky dle § 168 odst. 1 a § 169 odst. 1 insolvenčního zákona, a to navíc za předpokladu, že to stav majetkové podstaty umožňoval.

10. Nad rámec výše uvedeného považoval odvolací soud za potřebné zmínit, že stav majetkové podstaty zcela zjevně realizaci plateb neumožňoval, neboť nespokojeny zůstaly pracovní právní nároky dlužníkových zaměstnanců, jež se uspokojují v plné výši bez ohledu na dobu svého vzniku, přičemž „stav majetkové podstaty umožňuje přednostní uhrazení toliko některých pohledávek za podstatou a pohledávek jim naroveň postavených pouze za předpokladu, že lze důvodně předpokládat plnou úhradu všech zbývajících pohledávek dle § 168 a § 169 insolvenčního zákona“.

11. Závěrem odvolací soud konstatoval, že pro vyslovení neúčinnosti „právního úkonu“ dlužníka dle § 111 odst. 1 insolvenčního zákona postačuje, že se dlužník dopustí jednání v rozporu s § 111 odst. 1 insolvenčního zákona, na které nelze vztáhnout žádnou z výjimek dle § 111 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona.

Proto bylo nadbytečné poměřovat napadené úkony kritérii dle § 235 až § 243 insolvenčního zákona. Pro úplnost uvedl, že obdržené plnění ve výši 761 022 Kč bylo plněním vyšším, než jaké by žalovanému náleželo v konkursu, neboť z dosavadního průběhu insolvenčního řízení je zřejmé, že nelze předpokládat ani plnou úhradu pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek jim na roveň postavených.

12. Z výše uvedených důvodů měl odvolací soud za oprávněný i požadavek žalobkyně dle § 239 odst. 4 insolvenčního zákona a zavázal žalovaného k úhradě částky 761 022 Kč.

č. 61

II.

Dovolání a vyjádření k němu

13. Proti rozsudku odvolacího soudu, výslovně proti všem jeho výrokům, podal žalovaný dovolání, v němž namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na vyřešení právní otázky aplikace § 111 insolvenčního zákona na platby pojistného na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, která nebyla dosud dovolacím soudem řešena, tvrdí, že napadený rozsudek spočívá na nesprávném právním posouzení, a navrhuje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí spolu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

14. Podle dovolatele v případě sporných plateb jde o plnění povinnosti stanovené zvláštním právním předpisem, „a to zejména s ohledem na skutečnost, kdy zaměstnavatel v rámci tohoto plnění povinností odvádí pojistné nejen za sebe jako zaměstnavatele, ale provádí i odvod pojistného za zaměstnance, kterým bylo toto pojistné sraženo“. K tomu zdůrazňuje, že neodvedení pojistného za zaměstnance naplňuje i skutkovou podstatu trestného činu dle § 241 tr. zák.

15. Dále tvrdí, že platba pojistného posledního dne lhůty pro odvod pojistného, tj. nejpozději 20. dne následujícího kalendářního měsíce, nemůže být sama o sobě neúčinná v důsledku pouhého zahájení insolvenčního řízení, kdy teprve poté následuje šetření soudu ve věci zjištění úpadku dlužníka a do doby vydání usnesení insolvenčního soudu o nařízení předběžného opatření nebo rozhodnutí o ustanovení insolvenčního či předběžného správce je v okamžiku zahájení insolvenčního řízení na návrh věřitele dispoziční oprávnění plně na straně dlužníka.

16. Dovolatel konečně namítá, že napadené úkony dlužníka jsou účinné i proto, že platba pojistného (platba provedená dne 20. 6. 2014) byla učiněna v době, kdy dlužník nemohl ještě vědět o zahájení insolvenčního řízení na návrh jiného věřitele, neboť k zahájení insolvenčního řízení došlo téhož dne.

17. Žalobkyně nepovažuje dovolání za důvodné. Poukazuje zejména na to, že pohledávka, na kterou byly sporné platby plněny, vznikla a stala se splatnou před zahájením insolvenčního řízení a žalovaný ji tak měl uplatnit přihláškou pohledávky. Podle žalobkyně je doba vzniku pohledávky rozhodná pro posouzení věci

sama o sobě a není třeba zkoumat, zda byl naplněn „důvod dovolenosti“ podle § 111 insolvenčního zákona, a to jen proto, že pohledávka, která se uplatňuje přihláškou, nemůže být po zahájení insolvenčního řízení „plněna v penězích“. Stane-li se tak, je takové jednání neúčinné. Též považuje za nerozhodné, zda šlo o dluh dlužníka z důvodu neodvedení pojistného za sebe jako zaměstnavatele nebo za své zaměstnance, neboť vždy jde o pohledávku žalovaného, a tedy dluh dlužníka, který se uplatňuje stejným způsobem. Plnění dlužníka je podle žalobkyně zvýhodněním žalovaného, neboť dlužník neuspokojil všechny pohledávky s přednostním uspokojením.

III.

Přípustnost dovolání

18. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozsudku je pro dovolací řízení rozhodný zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), ve znění účinném do 29. 9. 2017 (článek II bod 2. zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

19. Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným podle § 237 o. s. ř. pro řešení problematiky dovoláním předestřené, neboť se ji dosud v dotčených souvislostech nezabýval.

IV.

Důvodnost dovolání

20. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se ze spisu nepodávají, a Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

21. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

22. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

23. S přihlédnutím k době uskutečnění zpochybněné platby se na danou věc uplatní níže uvedená ustanovení insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 1. 2014.

24. Podle § 111 insolvenčního zákona, nerozhodne-li insolvenční soud jinak, je dlužník povinen zdržet se od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením

insolvenčního řízení, nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo o jeho nikoli zanedbatelné zmenšení. Peněžité závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení je dlužník oprávněn plnit jen v rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem (odstavec 1).

25. Omezení podle odstavce 1 se netýká úkonů nutných ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy (například § 6 odst. 1 zákona č. 61/1988 Sb.), k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí. Dále se omezení podle odstavce 1 nevztahuje na uspokojování pohledávek za majetkovou podstatou (§ 168) a pohledávek jim postavených na roveň (§ 169); tyto pohledávky se uspokojují v termínech splatnosti, je-li to podle stavu majetkové podstaty možné (odstavec 2).

26. Právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou vůči věřitelům neúčinné, ledaže si k nim dlužník nebo jeho věřitel předem vyžádal souhlas insolvenčního soudu (odstavec 3).

27. Podle § 235 insolvenčního zákona jsou neúčinnými právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Za právní úkon se považuje též dlužníkovu opomenutí (odstavec 1).

28. Neúčinnost dlužníkůvých právních úkonů, včetně těch, které tento zákon označuje za neúčinné a které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce, kterou bylo odporováno dlužníkovým právním úkonům (dále jen „odpůrčí žaloba“), není-li dále stanoveno jinak (odstavec 2).

29. Podle § 237 odst. 1 insolvenčního zákona mají povinnost vydat do majetkové podstaty dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů osoby, v jejichž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn nebo které z něho měly prospěch.

30. Podle § 239 odst. 4 insolvenčního zákona dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty právní mocí rozhodnutí, kterým bylo odpůrčí žalobě vyhověno. Tím není dotčeno právo insolvenčního správce v případě, že šlo o peněžité plnění nebo že má jít o peněžitou náhradu za poskytnuté plnění, požadovat odpůrčí žalobou vedle určení neúčinnosti dlužníkovu právního úkonu i toto peněžité plnění nebo peněžitou náhradu plnění. Vylučovací žaloba není přípustná.

31. Pro vypořádání dovolacích námitek jsou v poměrech projednávané věci příléhavé následující judikatorní závěry:

[1] V usnesení ze dne 29. 2. 2016, sen. zn. 29 NSČR 67/2014, uveřejněném pod číslem 62/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 62/2017“), Nejvyšší soud [i s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 677/2011, uveřejněný pod číslem 60/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 60/2014“)], vysvětlil,

č. 61

že § 111 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2013) upravuje tzv. zákonnou neúčinnost právních úkonů, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, přičemž tato úprava má smysl (a může se prosadit) jen ve spojení s následným zjištěním úpadku dlužníka (rozhodnutí o zjištění úpadku dlužníka je tedy předpokladem aplikace § 111 insolvenčního zákona).

32. Z R 62/2017 také vyplývá, že až s účinností od 1. 1. 2014 [po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcech, ve znění pozdějších předpisů] se neúčinnost podle § 111 insolvenčního zákona prosazuje výlučně odpůřící žalobou insolvenčního správce (srov. § 235 odst. 2 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 1. 2014).

[2] V rozsudku ze dne 27. 9. 2018, sen. zn. 29 ICdo 108/2016, Nejvyšší soud dále vysvětlil, že není pochyb o tom, že právní úkon, jímž dlužník poruší pravidla formulovaná v § 111 odst. 1 insolvenčního zákona (aniž by šlo o případ, kdy to dovoluje § 111 odst. 2 insolvenčního zákona), bude zásadně právním úkonem, kterým dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některého věřitele na úkor jiných.

33. Tamtéž Nejvyšší soud vysvětlil, že úprava obsažená v § 111 insolvenčního zákona jako korektiv zákonné neúčinnosti nezavádí test „konkursem“. Jinak řečeno, pro účely posouzení, zda jde o neúčinný právní úkon ve smyslu § 111 odst. 1 a 3 insolvenčního zákona, není významné, zda se takto věřiteli dostalo na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu. Podstatné je, že šlo o právní úkon, který není podřaditelný některé z výjimek nastavených v § 111 odst. 2 insolvenčního zákona. Jedinou další korekcí [obdobně jako tomu bylo při výkladu neúčinnosti podle § 4a zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 29 Odo 820/2005, jakož i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2008, sp. zn. 29 Odo 1663/2006, uveřejněného pod číslem 86/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jak na ně poukazuje i R 62/2017)] je rozhodnutí insolvenčního správce, že neúčinnost právního úkonu dlužníka neuplatní, neboť je pro majetkovou podstatu dlužníka v konečném důsledku výhodný (může jít např. o právní úkon, jímž dlužník v rozporu se zákazem formulovaným v § 111 odst. 1 insolvenčního zákona podstatně změnil skladbu svého majetku tím, že jej zpeněží za cenu pro věřitele velmi výhodnou a peněžní prostředky zůstanou v majetkové podstatě). Částečná úhrada splatného dluhu ze smlouvy o půjčce, uskutečněná dlužníkem po zahájení insolvenčního řízení, pro kterou neplatí žádná z výjimek uvedených v § 111 odst. 2 insolvenčního zákona, je neúčinným právním úkonem dlužníka ve smyslu § 111 odst. 1 a 3 insolvenčního zákona, a to bez zřetele k tomu, že by šlo o plnění poskytnuté zajištěnému věřiteli.

[3] V rozsudku ze dne 31. 10. 2017, sen. zn. 29 ICdo 76/2015, Nejvyšší soud vysvětlil, že právní úkon, který dlužník „učinil“ po zahájení insolvenčního řízení, nepodléhá úpravě obsažené v § 240 až § 242 insolvenčního zákona; jde o právní úkon, jehož neúčinnost má být poměřována úpravou obsaženou v § 111 insolvenčního zákona.

34. Předpoklady, za nichž lze vyslovit neúčinnost právních úkonů, které dlužník učinil před zahájením insolvenčního řízení vedeného na jeho majetek, jsou obecně (a logicky) nastaveny (v § 240 až § 242 insolvenčního zákona) přísněji, než předpoklady, za nichž lze označit za neúčinné právní úkony, které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (§ 111 insolvenčního zákona).

35. V usnesení ze dne 21. 3. 2019, sen. zn. 29 ICdo 99/2017 (stejně jako v usnesení ze dne 28. 3. 2019, sen. zn. 29 ICdo 82/2017) Nejvyšší soud dovodil, že pro posouzení, zda neúčinnost právního úkonu dlužníka má být zkoumána v režimu § 111 insolvenčního zákona nebo v režimu § 240 až § 242 insolvenčního zákona, je určující, kdy projev vůle dlužníka skutečně vyvolal právní následky [jde o okamžik, kdy právní úkon nabyl právní účinnosti (kdy nastaly jeho právní účinky)].

[4] V rozsudku ze dne 31. 10. 2016, sp. zn. 29 Cdo 3815/2014, Nejvyšší soud, s odkazem na závěry formulované již v R 60/2014, ozřejmil, že projev vůle, jímž dlužník plní dluh (peněžitý závazek) svému věřiteli, je právním úkonem ve smyslu § 34 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (ve znění účinném do 31. 12. 2013), jelikož jde o projev vůle směřující k zániku povinnosti splnit dluh (závazek), a lze mu tedy odporovat.

36. Tamtéž dodal, že nelze pochybovat o tom, že neúčinným právním úkonem může být také plnění na již splatný dluh. Prospěch, který se věřiteli dostane v důsledku takového zvýhodňujícího právního úkonu dlužníka, totiž nespočívá v tom, že věřitel dostane od dlužníka více, než by mu náleželo (nebýt úpadkové situace dlužníka), ale že je poskytnutým plněním zvýhodněn proti jiným věřitelům (kteří by měli v konkursu pro účely poměrného uspokojení z nedostatečného majetku dlužníka stejné postavení jako věřitel, jehož pohledávku se dlužník rozhodl takto uspokojit) [k tomu odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2016, sen. zn. 29 ICdo 5/2016]. Právě selektivnímu uspokojování jednoho věřitele v neprospěch ostatních věřitelů má institut neúčinnosti zvýhodňujících právních úkonů zabránit. Zásada *par conditio creditorum* (*pari passu*) neboli poměrného uspokojování nároků věřitelů (nezajištěných věřitelů) je jednou z hlavních zásad insolvenčního řízení, jež je modifikována zvláštními nároky některých věřitelů (srov. zejména § 296 a § 298 insolvenčního zákona). Podstatou neúčinnosti právních úkonů podle insolvenčního zákona je především zajištění ochrany věřitelů před právními úkony dlužníka, které v konečném důsledku kráčí věřitele. Je rozhodující, zda dlužník dluh uhradil způsobem (v rozsahu), v jehož důsledku se věřiteli dostalo na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu

jinak náleželo v konkursu (dle § 241 odst. 1 insolvenčního zákona), čímž věřitele zvýhodnil oproti jiným věřitelům.

č. 61

37. Uvedené závěry, byť formulované při výkladu § 235 a násl. insolvenčního zákona, jsou uplatnitelné i při výkladu § 111 insolvenčního zákona. Nejvyšší soud nemá žádných pochyb o tom, že lze-li odporovat právnímu úkonu dlužníka, jímž v době před zahájením insolvenčního řízení zvýhodní některého ze svých věřitelů, je nutno stejný úkon, učiněný dlužníkem (dokonce až) poté, kdy nastaly účinky zahájení insolvenčního řízení (v němž posléze bylo rozhodnuto o úpadku dlužníka), považovat za právní úkon neúčinný ve smyslu § 111 odst. 3 insolvenčního zákona.

[5] V rozsudku ze dne 28. 2. 2018, sen. zn. 29 ICdo 37/2015, Nejvyšší soud dospěl k závěru, že právní úprava zvýhodňujících právních úkonů obsažená v insolvenčním zákoně v § 241 především nijak nerozlišuje právní úkony dlužníka (z hlediska jejich možné odporovatelnosti) podle toho, zda jimi dlužník plní povinnost smluvní, či „zákonnou“. Určujícím kritériem pro posouzení právního úkonu jako zvýhodňujícího pak nepochybně není ani okolnost, že povinnost k plnění byla dlužníku uložena pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu. Z pohledu § 241 insolvenčního zákona konečně není žádných rozdílů ani mezi tím, zda právní úkon dlužníka, jímž zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných, se týká závazků, jež mají původ v právu soukromém nebo veřejném.

38. Tamtéž uvedl, že za podmínek určených § 235 odst. 1 a § 241 odst. 1 insolvenčního zákona lze (úspěšně) odporovat i plnění dlužníka, které poskytl správci daně na základě zajišťovacího příkazu vydaného podle § 167 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, jako jistotu k zajištění úhrady daně.

[6] V rozsudcích ze dne 27. 3. 2018, sen. zn. 29 ICdo 3/2016 a sen. zn. 29 ICdo 23/2016, uveřejněných pod čísly 69/2019 a 70/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 69/2019“ a „R 70/2019“), a obdobně již i v rozsudku sen. zn. 29 ICdo 37/2015 Nejvyšší soud vysvětlil, že insolvenční zákon má ve vztahu k daňovému řádu povahu zákona speciálního (jehož uplatnění má v případě dlužníkovy úpadku přednost) ohledně plnění těch funkcí daňového řádu, které se týkají vymáhání daňových pohledávek. To lze dokumentovat i tím, že daňové pohledávky vzniklé před rozhodnutím o úpadku dlužníka musí být přihlášeny do insolvenčního řízení a po dobu trvání účinků rozhodnutí o úpadku je zásadně nelze uspokojit jinak, než jak předjímá (podle zvoleného způsobu řešení úpadku dlužníka) insolvenční zákon.

39. Budiž dodáno, že ke stejným závěrům dospěla judikatura Nejvyššího soudu a Ústavního soudu již při výkladu vztahu zákona o konkursu a vyrovnání a zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků; srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2002, sp. zn. 29 Cdo 95/2000, uveřejněný v časopise Soudní judikatura

číslo 4, ročník 2002, pod číslem 70, ze dne 31. 5. 2006, sp. zn. 29 Odo 730/2004, uveřejněný pod číslem 52/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, ze dne 29. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 2102/2013, uveřejněný pod číslem 71/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo náález Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 544/2002, uveřejněný pod číslem 76/2005 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (který je, stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu označené níže, veřejnosti dostupná též na webových stránkách Ústavního soudu).

40. Z takto ustanoveného judikatorního rámce lze pro poměry projednávané věci zejména zdůraznit, že je-li dlužník osobou s dispozičním oprávněním k nakládání s majetkovou podstatou, má po zahájení insolvenčního řízení právo činit právní jednání (jimiž nakládá s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet) pouze v rámci omezení nastavených dle § 111 insolvenčního zákona (jde o omezení, na něž odkazuje § 229 odst. 3 insolvenčního zákona). Ustanovení § 111 odst. 1 insolvenčního zákona definuje základní limity právních jednání dlužníka, při jejichž porušení jde dle § 111 odst. 3 insolvenčního zákona o neúčinné právní jednání, přičemž neúčinnost se zakládá pravomocným rozhodnutím insolvenčního soudu k odpůří žalobě insolvenčního správce (§ 235 odst. 2 insolvenčního zákona a R 62/2017), a to jen tehdy, je-li zjištěn úpadek dlužníka.

41. Jediné zákonné výjimky z tohoto pravidla upravuje § 111 odst. 2 insolvenčního zákona. Kromě toho pak je dán prostor insolvenčnímu soudu povolit dlužníku (buď z vlastní iniciativy – § 111 odst. 1 insolvenčního zákona, nebo k žádosti dlužníka či věřitele dle § 111 odst. 3 insolvenčního zákona), aby učinil právní jednání, jež by jinak splňovalo podmínky neúčinnosti. Nelze pominout i již zmíněné rozhodnutí insolvenčního správce, že neúčinnost právního jednání dlužníka neuplatní proto, že je pro majetkovou podstatu dlužníka v konečném důsledku výhodné. Žádné další výjimky nejsou dány.

42. Tyto výjimky je pak třeba vykládat restriktivně, k čemuž srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2016, sen. zn. 29 ICdo 77/2014, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 4, ročník 2018, pod číslem 53 (ústavní stížnost podanou proti tomuto rozhodnutí Ústavní soud odmítl usnesením ze dne 13. 2. 2018, sp. zn. IV. ÚS 1498/17), a tam uvedený rozsáhlý přehled judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu.

43. Pro posouzení dané věci je nejprve určující odpověď na otázku, zda je platba pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle zákona č. 589/1992 Sb. právním jednáním nutným ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy. Jinak řečeno, zda sporné právní jednání (platba) vyhovuje této výjimce dle § 111 odst. 2 insolvenčního zákona.

44. Ustanovení § 111 odst. 2 insolvenčního zákona výslovně neuvádí jako zvláštní právní předpis zákon č. 589/1992 Sb., pouze odkazuje na příklad, a to na § 6 odst. 1 zákona č. 61/1988 Sb. Je proto nutné vyložit, jaké zvláštní právní předpisy jsou touto výjimkou míněny.

č. 61

45. Důvodové zprávy k insolvenčnímu zákonu ani k jeho novelám se k této výjimce nijak nevyjadřují. Smysl a účel dané normy je tak třeba hledat v širších souvislostech za použití zásad insolvenčního řízení (§ 1 a § 5 insolvenčního zákona) a ve spojení s příkladným odkazem na zákon č. 61/1988 Sb.

46. Jak je patrné z výše uvedeného a při zdůraznění zásady restriktivního výkladu výjimek, lze říci, že v § 111 odst. 2 insolvenčního zákona jsou obsaženy velmi přísné výluky zaměřené na ty nejnutnější povinnosti dlužníka směřující na ochranu majetku dlužníka (viz provoz podniku), předcházení škod a ochranu vyživovaných osob či na zachování účelu procesních sankcí. V tomto duchu je pak nutné vykládat i výjimku o zvláštních právních předpisech (výjimka ohledně placení pohledávek dle § 168 a § 169 insolvenčního zákona je pouze upřesněním způsobu uspokojování těchto pohledávek a mezi zkoumanými výjimkami má specifické postavení oproti zbývajícím, a to i proto, že byla doplněna až s účinností k 1. lednu 2014).

47. Z odkazu na § 6 odst. 1 zákona č. 61/1988 Sb. je zřejmé, že § 111 odst. 2 insolvenčního zákona jsou míněny zvláštní právní předpisy zaměřené na specifické druhy povinností spojené se zvláštními druhy činností (podnikání), při nichž je třeba zajistit ochranu hodnot, jako jsou život, zdraví, čisté životní prostředí apod.

48. Ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 61/1988 Sb. (jak ve znění při přijetí insolvenčního zákona, tak v aktuálním znění) stanovuje povinnost dodržovat předpisy v oblasti hornické činnosti, činnosti prováděné hornickým způsobem, při nakládání s výbušninami a provozování podzemních objektů (viz § 1 odst. 1 zákona č. 61/1988 Sb.), které jsou samy o sobě značně rizikové s výrazným dopadem na krajinu, životní prostředí či zdraví, a je tak pochopitelně třeba přísných podmínek kontroly jejich výkonu. Zejména pak jsou subjekty tuto činnost provádějící povinny zajistit a dodržovat přísné podmínky hlavně pro bezpečnost a ochranu zdraví osob, bezpečnost provozu a ochranu pracovního prostředí.

49. Zákonodárce tedy neměl na mysli jakékoli zvláštní právní předpisy, zejména ne takové, které se vztahují na všechny podnikatele nebo zaměstnavatele. Tato výjimka vyslovuje vcelku samozřejmé pravidlo, že dlužník vykonávající nějakou specifikou až rizikovou činnost, při níž je třeba dodržovat speciální povinnosti ve vztahu k ochraně zdraví, zajištění bezpečnosti, čistého životního prostředí apod., je povinen tyto povinnosti nadále plnit, aby byly zmíněné hodnoty chráněny. Jde tak v uvedeném smyslu o stejnou výjimku jako při odvracení hrozící škody nebo plnění vyživovací povinnosti. Obdobně by mohly být příkladem uvedeny povinnosti při provádění činností či podnikání v energetice, chemickém a zbrojním průmyslu nebo v oblasti nakládání s nebezpečnými látkami a odpady.

50. Pohledávky žalovaného z titulu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti vzniklé před zahájením insolvenčního řízení až do zjištění úpadku tedy musí být uplatněny přihláškou pohledávky. Platí tak pro ně stejný režim jako pro daňové pohledávky (srov. zejména R 69/2019 či

R 70/2019). Jestliže poté, co nastanou účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, může dlužník takové pohledávky hradit pouze v rámci možností daných mu § 111 insolvenčního zákona, platí pro ně totéž co u zvýhodňujícího právního jednání dle § 241 insolvenčního zákona spočívajícího v platbě daňové povinnosti (viz rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 3815/2014 a sen. zn. 29 ICdo 37/2015).

51. Další výhradu dovolatele lze shrnout tak, že sporné právní jednání nemůže být zčásti (ve vztahu k neupřesněným platbám za zaměstnance sraženým z jejich mezd) neúčinným dle § 111 insolvenčního zákona, protože kdyby je dlužník neprovedl, spáchal by trestný čin dle § 241 tr. zák.

52. Judikatura Nejvyššího soudu (jeho trestního kolegia) je ustálena v závěru, že předpokladem trestní odpovědnosti konkrétní osoby za trestný čin dle § 241 tr. zák. je, aby zaměstnavatel svým zaměstnancům z hrubé mzdy skutečně srazil příslušné částky na povinné odvody a neodvedl je. Z toho vyplývá i to, že musel mít k dispozici dostatek prostředků na výplatu hrubých mezd a částky sražené zaměstnancům použil na jiné účely nebo je ponechal na účtu u banky či v hotovosti v pokladně (srov. R 30/2001). V opačném případě, kdyby zaměstnavatel měl k dispozici jen částku peněz postačující na vyplacení čistých mezd zaměstnancům, avšak po jejich vyplacení by mu již nezbylo na odvedení odpovídajících částek daně z příjmů, pojistného na zdravotní pojištění, pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, trestného činu podle § 241 tr. zák. by se dopustit nemohl. Nemá-li zaměstnavatel dostatek peněžních prostředků k odvedení povinných částek v plné výši (je-li tedy insolventní nebo předlužen), měl by všechny své závazky uspokojit poměrně a rovnoměrně, jinak se za splnění dalších předpokladů vystavuje nebezpečí trestního stíhání pro trestný čin zvýhodňování věřitele podle § 223 tr. zák. (srov. R 30/2001). Není-li pachatel (podnikatel, statutární orgán společnosti) schopen přizpůsobit hospodaření společnosti (podniku) tomu, aby plnil svou zákonnou povinnost odvádět platby uvedené v § 241 tr. zák., musí podnikání ukončit (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2001, sp. zn. 7 Tz 228/2001, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 456/2002, sp. zn. 8 Tdo 316/2012, sp. zn. 4 Tdo 814/2016, či ze dne 16. 1. 2019, sp. zn. 8 Tdo 1284/2018).

53. Jestliže tedy dlužník postupuje při plnění svých zákonných povinností (např. též dle zákona č. 589/1992 Sb.) v souladu s insolvenčním zákonem, tedy i v souladu s § 111 insolvenčního zákona, pak nepáchá trestný čin dle § 241 tr. zák.; takové jednání nemůže být trestné. Jinak řečeno, postupuje-li dlužník dle § 111 insolvenčního zákona, neporušuje tím svou zákonnou povinnost. V obecné rovině platí tento závěr pro všechny skutkové podstaty relativní neúčinnosti dle insolvenčního zákona. Proto nelze uvažovat o tom, že by neúčinnost právního jednání byla „vyloučena“ (potencionální) trestností takového jednání.

54. K tomu lze dodat, že takový výklad by *de facto* vytvářel další pohledávky státu s prioritním uspokojováním mimo taxativní výčty § 168 a § 169 insolvenč-

č. 61

ního zákona, neboť by hrozbou spáchání trestného činu byl dlužník nucen poskytovat platby uvedené v § 241 tr. zák. bez ohledu na zásady, pravidla a systém uspokojování pohledávek v insolvenčním řízení. To je nejen proti zásadám subsidiarity trestní represe a „ultima ratio“, ale i zcela proti základním zásadám uspokojování pohledávek v insolvenčním řízení (§ 1 a § 5 insolvenčního zákona). Jak výstižně uvedl odvolací soud, byla by při takovém výkladu úprava uspokojování pohledávek dle § 168 a § 169 nadbytečná.

55. Nadto nelze přehlédnout, že podle skutkových zjištění, jež dovolatel nezpochybňuje (a ani zpochybňovat nemůže), za rozhodný měsíc květen 2014 nebyly uhrazeny mzdy zaměstnancům, tudíž ani nedošlo k provedení srážek z jejich hrubých mezd. Ani proto nelze uvažovat o tom, že by neposkytnutím plateb žalovanému mohlo dojít k naplnění skutkové podstaty trestného činu dle § 241 tr. zák. (srov. opět R 30/2001).

56. Zbývá posoudit námitku dovolatele, podle níž dlužník při provedení platby ještě nemohl vědět o zahájení insolvenčního řízení.

57. Jak je vysvětleno výše (srov. zejména rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 76/2015 a usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 99/2017), je pro posouzení, zda má být zpochybněné právní jednání neúčinné dle § 240 až § 242 nebo dle § 111 insolvenčního zákona, rozhodující okamžik, kdy dlužník učinil právní jednání, a okamžik, kdy nastoupily účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení.

58. Vědomost dlužníka o tom, že vůči němu bylo zahájeno insolvenční řízení, je naopak při posuzování neúčinnosti dle § 111 insolvenčního zákona nepodstatná. Je tomu tak mimo jiné proto, že každý si může informaci o zahájení insolvenčního řízení kdykoliv zjistit ve veřejně přístupném informačním systému veřejné správy – insolvenčním rejstříku (§ 419 odst. 1 a 3 insolvenčního zákona), což je jeden z důvodů, pro který je insolvenční rejstřík veřejně přístupný.

59. Z dosud uvedeného vyplývá, že dovolateli se nepodařilo zpochybnit správnost závěrů odvolacího soudu, které vedly k posouzení dlužníkem poskytnuté platby ve výši 50 000 Kč dne 30. 7. 2017 (tj. více než měsíc poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení) jako neúčinného právního jednání podle § 111 insolvenčního zákona. Potud je dovolání neopodstatněné, a Nejvyšší soud proto v uvedeném rozsahu dovolání zamítl podle § 243d písm. a) o. s. ř.

60. Posledně uvedená námitka dovolatele však současně nastoluje otázku, zda v době provedení druhé platby ve výši 711 022 Kč již působily účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení.

61. Ze skutkových zjištění přitom plyne, že účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení nastaly (viz § 109 odst. 4 insolvenčního zákona) v 10:33 hodin dne 20. 6. 2014. Stejný den pak dlužník zaplatil částku 711 022 Kč dovolateli. Žádný z účastníků (zejména žalobkyně, jíž v tomto směru tíží břemeno tvrzení i důkazní) netvrdil a z předloženého (a k důkazu provedeného) výpisu z účtu

dlužníka ze dne 20. 6. 2014 ani dalších provedených důkazů neplyne, zda sporná platba byla učiněna předtím, nebo až poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení.

62. Odvolací soud se touto námitkou nezabýval, ač měl. Jeho posouzení je tak neúplné, a tudíž nesprávné. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadený rozsudek ve zbývajících částech (vedle rozhodnutí ve věci samé ohledně platby ve výši 711 022 Kč spolu se závislými nákladovými výroky) zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

63. V dalším řízení se bude odvolací soud zabývat přesným okamžikem, k němuž dlužník uhradil částku 711 022 Kč, tedy tím, zda šlo o platbu provedenou dne 20. 6. 2014 po okamžiku, k němuž nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (10:33 hodin), nebo poté, přičemž neopomene závěry formulované Nejvyšším soudem v rozsudku sen. zn. 29 ICdo 76/2015 a v usnesení sen. zn. 29 ICdo 99/2017. Důkazní břemeno k prokázání přesného času platby tíží žalobkyni, přičemž v případě nemožnosti prokázání této skutečnosti není možné spornou platbu posuzovat dle § 111 insolvenčního zákona, nýbrž dle § 240 až § 242 insolvenčního zákona.

64. Právní názor dovolacího soudu je pro odvolací soud závazný.

Č. 62

č. 62

Insolvenční řízení, Úroky

§ 171 odst. 2 IZ, § 171 odst. 1 IZ, § 290 odst. 1 IZ, § 292 IZ

Tvoří-li majetkovou podstatu jen předmět zajištění, nejde v konkursu při jeho zpeněžení jednou smlouvou o zpeněžení „jen jedinou smlouvou“ ve smyslu ustanovení § 292 insolvenčního zákona. Zajištěnému věřiteli již proto nevzniká právo na úročení pohledávky podle ustanovení § 171 odst. 2 insolvenčního zákona.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2019, sen. zn. 29 NSČR 124/2018, ECLI:CZ:NS:2019:29.NSCR.124.2018.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání věřitele Institutu správy pohledávek SE proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. KSPH 69 INS XY, I VSPH XY.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 7. 9. 2017, č. j. KSPH 69 INS XY, Krajský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) vyslovil souhlas s výplatou výtěžku zpeněžení nemovité věci (ve výroku blíže označené jednotky zahrnující byt a ideální podíly na pozemcích a společných částech domů s bytem nedílně spojených) zajištěnému věřiteli prvnímu v pořadí (Institutu správy pohledávek SE, dále jen „zajištěný věřitel I“) ve výši 627 281 Kč a zajištěnému věřiteli druhému v pořadí (GE Money Auto, s. r. o., dále jen „zajištěný věřitel G“) ve výši 68 634,54 Kč (I. výrok) a uložil insolvenčnímu správci pokyny spojené s provedením vydání výtěžku zpeněžení zajištění (II. výrok).

2. Souhlas s vydáním výtěžku zpeněžení zajištěným věřitelům odůvodnil insolvenční soud poukazem na § 171, § 290 a § 292 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), s tím, že jelikož nebyla (celá) majetková podstata dlužnice zpeněžena „jedinou smlouvou“, neboť vedle nemovité věci ji tvořily také „srážky z invalidního důchodu a částka deponovaná ČSSZ“, nepoužije se na zde projednávanou věc § 171 odst. 1 insolvenčního zákona, a částka vydávaná zajištěnému věřiteli I tedy nebyla navýšena o úroky přirostlé po rozhodnutí o úpadku.

3. K odvolání zajištěného věřitele I Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným usnesením potvrdil usnesení insolvenčního soudu.
4. Přestože odvolací soud odchýlně od insolvenčního soudu uzavřel, že majetková podstata byla zpeněžena jedinou smlouvou, neboť ji tvořila pouze předmětná nemovitá věc, konstatoval, že pohledávku zajištěného věřitele I nelze určit dle § 171 odst. 1 insolvenčního zákona, neboť v předmětném řízení nebyl zpeněžován „podnik“ dlužnice, ale nemovitá věc, tudíž nedošlo (nemohlo dojít) ani ke zpeněžení majetkové podstaty dlužnice podle § 290 odst. 1 insolvenčního zákona.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti usnesení odvolacího soudu podal zajištěný věřitel I dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Dovolatel namítá, že napadené usnesení spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů nižších stupňů zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.
6. Konkrétně dovolatel odvolacímu soudu vytýká, že nesprávně posoudil otázku (poměřováno obsahem dovolání), zda se § 171 odst. 1 insolvenčního zákona aplikuje i za situace, kdy je celá majetková podstata dlužníka (tvořená jen předmětem zajištění) zpeněžena jedinou smlouvou, a to s odkazem na § 292, § 290 odst. 1 a § 171 odst. 2 insolvenčního zákona.
7. Argumentaci k této otázce opírá dovolatel též o závěr vyplývající ze zásad insolvenčního řízení uvedených v § 5 insolvenčního zákona, dovozuje „pakliže mají mít věřitelé, tedy i zajištění věřitelé, rovné postavení, není zde důvod pro to, aby zajištění věřitelé v určitých druzích insolvenčního řízení byli zvýhodněni úročením zajištěných pohledávek“.
8. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (od 30. 9. 2017) se podává z bodu 2. čl. II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

III.

Přípustnost dovolání

9. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení otázky dovoláním otevřené jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

č. 62

10. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají. Nejvyšší soud se proto – v hranicích právní otázky vymezené dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správnosti právního posouzení věci odvolacím soudem.

11. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

12. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

13. Vzhledem ke skutečnosti, že insolvenčním soudem bylo rozhodnuto o souhlasu s vydáním výtěžku zpeněžení zajištění dne 7. 9. 2017, je pro danou věc rozhodný výklad insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 5. 2019.

14. Podle § 171 insolvenčního zákona, byl-li sjednán úrok, zajištěná pohledávka se úročí v rozsahu zajištění ode dne následujícího po dni rozhodnutí o způsobu řešení úpadku úrokovou sazbou dohodnutou předtím, než se dlužník dostal do prodlení; to neplatí, jde-li o úrok z prodlení (odstavec 1). Je-li způsobem řešení úpadku konkurs a majetková podstata je zpeněžena podle § 290, zvyšuje se přihlášená pohledávka zajištěného věřitele o úroky přirostlé podle odstavce 1 (odstavec 2). Je-li způsobem řešení úpadku konkurs a majetková podstata je zpeněžena jinak než podle § 290, odstavec 1 se nepoužije (odstavec 3).

15. Dle § 290 odst. 1 insolvenčního zákona dlužníkům podnik může insolvenční správce zpeněžit jedinou smlouvou.

16. Podle § 292 insolvenčního zákona ustanovení § 290 a § 291 platí obdobně, je-li jen jedinou smlouvou zpeněžována celá majetková podstata nebo část dlužníkovy podniku.

17. Výkladem § 171 insolvenčního zákona se Nejvyšší soud již zabýval v usnesení ze dne 27. 9. 2018, sen. zn. 29 NSČR 175/2016, které bylo dne 13. 3. 2019 schváleno k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek a proti němuž podanou ústavní stížnost Ústavní soud odmítl usnesením ze dne 29. 1. 2019, sp. zn. II. ÚS 4161/18. Nejvyšší soud zde formuloval a odůvodnil závěr, podle kterého se z § 171 insolvenčního zákona podává, že zajištěným věřitelům se po rozhodnutí o způsobu řešení úpadku poskytuje jiná protihodnota za to, že nemohou okamžitě realizovat právo na uspokojení ze zajištění, konkrétně možnost úročení jejich pohledávek (coby zásadní výjimka z pravidla zakotveného v § 170 insolvenčního zákona); srov. k tomu i důvodovou zprávu k vládnímu návrhu insolvenčního zákona, jež projednávala Poslanecká sněmovna ve svém 4. voleb-

ním období 2002–2006 jako tisk č. 1120 (zvláštní část důvodové zprávy k § 165 až 172 osnovy) [usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2015, sen. zn. 29 NSČR 31/2013, uveřejněné pod číslem 95/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 95/2015“)].

18. Na uvedeném závěru nemá Nejvyšší soud důvod cokoli měnit. Otevřenou otázkou zůstává posouzení toho, zda v případě, že majetkovou podstatu v konkursu tvoří jen předmět zajištění, jde o zpeněžení „jen jedinou smlouvou“ ve smyslu § 292 insolvenčního zákona.

19. Již jazykový výklad § 292 insolvenčního zákona nevzbuzuje pochyb o tom, že dopadá jen na případy, kdy majetkovou podstatu tvoří různá aktiva (dohromady tvořící celek neboli celou majetkovou podstatu) a všechna uvedená aktiva jsou zpeněžena jen jedinou smlouvou jako alternativa ke zpeněžení jednotlivých aktiv po částech více smlouvami. Oproti tomu situace, kdy majetkovou podstatu tvoří jen jediné aktivum, které logicky nelze (rozumně) zpeněžit jinak než právě jednou smlouvou, je zásadně odlišná. Hovořit v tomto případě o tom, že ke zpeněžení došlo „jen jedinou smlouvou“, by bylo nesmyslné, protože zpeněžení více smlouvami nebylo možné.

20. Teleologický výklad vede ke stejnému závěru. V usnesení sen. zn. 29 NSČR 175/2016 Nejvyšší soud vysvětlil, že úročení zajištěné pohledávky po rozhodnutí o úpadku podle § 171 insolvenčního zákona je kompenzací zajištěným věřitelům za to, že nemohou okamžitě realizovat právo na uspokojení ze zajištění. Tato nemožnost nastává právě a jen tehdy, tvoří-li majetkovou podstatu více aktiv (z nichž některá jsou nezajištěná) a tato se (vzhledem k ekonomické logice, že funkční celek má obvykle vyšší hodnotu, než je suma hodnot jeho jednotlivých částí) zpeněžují jedinou smlouvou, přičemž není rozhodné, zda je takto zpeněžován celý podnik (závod) dlužníka, jeho část, nebo soubor aktiv, nemající (již) znaky funkčního podniku, ale přesto mající zvýšenou hodnotu vzhledem k funkční souvislosti jednotlivých aktiv. Typickým příkladem takového souboru je nemovitost (obvykle tvořící předmět zajištění) a vnitřní vybavení této budovy, tj. např. stroje a jiná technologická zařízení, inventář, nábytek již v této budově umístěný, na míru přizpůsobený (obvykle tvořící předmět zajištění).

21. Oproti tomu v případě, kdy jediným aktivem majetkové podstaty je předmět zajištění, nic nebrání zajištěnému věřiteli okamžitě realizovat právo na uspokojení ze zajištění. Není tedy důvod pro kompenzaci úročením zajištěné pohledávky.

22. Nejvyšší soud tedy uzavírá, že tvoří-li majetkovou podstatu jen předmět zajištění, nejde v konkursu při jeho zpeněžení jednou smlouvou o zpeněžení „jen jedinou smlouvou“ ve smyslu § 292 insolvenčního zákona, neboť jinak než jednou smlouvou není možné předmět zajištění zpeněžit. Zajištěnému věřiteli již proto nevzniká právo na úročení pohledávky podle § 171 odst. 2 insolvenčního zákona. Rozpor se základními zásadami insolvenčního řízení vyjádřenými v § 5 insolvenčního zákona zjevně dán není.

23. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl [§ 243d písm. odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

INHALT

Entscheidungen in Strafsachens

- Nr. 23** Als Vergehen des unberechtigten Zugangs zu Rechnersystemen und Datenträgern gemäß § 230, Abs. 2, Buchst. c) des StGB kann auch eine Handlung angesehen werden, die in der Erstellung einer falschen Information besteht, die zum Inhalt einer Datennachricht und einer Drittperson als Empfänger in das ihr zugänglich gemachte elektronische Postfach geschickt wird, da sie den Charakter eines gefälschten elektronischen Dokuments hat. Es geht um eine mit einem Rechnersystem zusammenhängende Fälschung von Daten, also eine Form der Urkundenfälschung (nicht nur öffentl. Dokumente).
- Bei Datennachrichten sind nicht nur der eigentliche, in der Datennachricht enthaltene, abgeschickte Text als im Rechnersystem gespeicherte Daten anzusehen, sondern sämtliche Informationen, die im Rahmen der Datennachricht übermittelt und ins elektronische Postfach zugestellt werden, also auch die aus dem sog. Nachrichtendetail (sog. Container, Umschlag) offensichtlichen Informationen.
- Nr. 24** Eine Ordnungsstrafe gemäß § 53, Abs. 1 der ZPO ist keine Strafe strafrechtlichen Charakters und ihre Auferlegung einem Schuldner (oder der für sie handelnden Person) im Insolvenzverfahren aus dem Grund, weil dieser weder der Aufforderung des Insolvenzverwalters, noch des Insolvenzgerichts Folge geleistet und die erforderlichen Dokumenten nicht vorgelegt hat, stellt kein Hindernis für die Rechtskraft einer Entscheidung mit Wirkung *ne bis in idem* dar, die eine strafrechtliche Sanktion des Schuldners aufgrund des Vergehens der Verletzung seiner Pflichten im Insolvenzverfahren gemäß § 225 StGB, bestehend in dieser Verweigerung der Mitwirkung mit dem Insolvenzverwalter, ausschließen würde.
- Nr. 25** Durch die Straftat der Falschdarstellung von Angaben über die Wirtschafts- und Vermögenslage gemäß § 254, Abs. 1, alinea 3 StGB kann der Straftäter Schaden am fremdem Eigentum im Sinne des § 254, Abs. 3 oder 4 des StGB auch dann verursachen, wenn er die Vermögensrechte einer Drittperson, beispielsweise die Gläubigerrechte einer Handelskörperschaft, die er vertritt und deren Buchführung er zu führen verpflichtet ist, gefährdet. Zu solch einem Schaden kommt es allerdings nicht nur dadurch, dass der Straftäter als satzungsmäßiges Organ der Handelskörperschaft deren Buchführung verschwiegen (zerstört, unanwendbar gemacht) hat, die er nach entsprechender Änderung nicht dem neuen satzungsmäßigen Organ dieser Körperschaft übergeben, sondern mit dieser auf näher unbestimmte Weise verfahren ist. Schaden könnte hierbei unter der Voraussetzung entstehen, dass das erwähnte Verfahren mit der Buchführung beispielsweise mit gewissen Verfügungen mit dem Vermögen der Handelskörperschaft verbunden wäre, die eine Befriedigung von Gläubigerforderungen verhinderten oder damit, dass dieses Vermögen für den Gläubiger oder eine Drittperson (beispielsweise den Insolvenzverwalter) unverfügbar wird. Der Schaden besteht also nicht allein in der Summe der Forderungen der Gläubiger, deren Rechte durch die beschriebene Straftat gefährdet wurden.
- Nr. 26** Die Straftat der Beihilfe zum unberechtigten Aufenthalt auf dem Territorium der Republik gemäß § 341 des StGB (mitnichten die Straftat gemäß § 340 StGB) kann bei

Erfüllung weiterer gesetzlicher Voraussetzungen derjenige begehen, der eine Einladung mit fiktivem Inhalt und falschem Versprechen bezüglich der Bereitstellung von Geldmitteln für den Zutritt und das anschließende Verbleiben des Ausländers auf dem Gebiet der Tschechischen Republik besorgt.

Nr. 27

Wenn beim Angeklagten die Voraussetzungen zur notwendigen Verteidigung (§ 36, § 36a der StPO) nicht vorhanden sind, bleibt es voll und ganz ihm selbst überlassen, ob er sich entscheidet, sein Recht auf Verteidigung auch mithilfe eines Verteidigers wahrzunehmen oder nicht. Die in Strafverfahren tätigen Behörden dürfen nur dann in die Ausübung dieser Rechte eingreifen, wenn es um einen Angeklagten geht, dem ausreichende Mittel fehlen, um selbst völlig oder teilweise für die Verteidigungskosten aufzukommen.

Ein Angeklagter, der die unentgeltliche Verteidigung beantragt hat, muss andererseits seine Mittellosigkeit nachweisen, sofern dies nicht bereits aus den in seiner Akte gesammelten Beweisen hervorgeht. Über den Antrag des Angeklagten auf unentgeltliche Verteidigung (oder auf Verteidigung zu einer herabgesetzten Vergütung) entscheidet dann gemäß § 33, Abs. 2, 3 der StPO der vorsitzende Richter des Gerichts, bei dem das Verfahren zum Zeitpunkt der Antragstellung geführt wird. Falls der Angeklagte seine Mittellosigkeit nicht nachgewiesen hat und das Gericht, wenn auch verspätet, jedoch auf prozedurale korrekte Weise seinen Antrag zurückgewiesen hat, kam es hierdurch zu keiner Verletzung der Rechte des Angeklagten auf Verteidigung. Auch wenn daher zum Zeitpunkt, als das Gericht rechtskräftig über den Antrag des Angeklagten entschieden hat, dieser nicht von einem Verteidiger vertreten wurde, ist dies kein Berufungsgrund im Sinne des § 265b, Abs. 1, Buchst. c) der StPO.

Entscheidungen in Sachen des bürgerlichen, Handels - und Verwaltungsrechts

- Nr. 51** Die Funktion des Kollisionskurators, der in Vorgehensweise gemäß § 165, Abs. 2 des BGB juristischen Person ernannt wird, erlischt ohne weiteres (ex lege) im Augenblick, in dem der Grund entfällt, dessentwegen der Kollisionskurators ernannt worden ist. Das Gericht, das einer juristischen Person einen Kollisionskurator gemäß § 165, Abs. 2 des BGB bestellt, ist verpflichtet, in seinem Urteilsauspruch den Umfang seiner Kompetenz zu definieren (§ 487, Abs. 2, Teil nach dem Semikolon des BGB). Die Kompetenz des Kollisionskurators kann auch lediglich die Angelegenheiten einer juristischen Person betreffen, die aufgrund eines anhaltenden Interessenkonflikt nicht von den Mitgliedern des satzungsmäßigen Organs gelöst werden können (bei der sie die juristische Person nicht vertreten können).
- Nr. 52** Unter den Verhältnissen der angepassten Zustellungsregeln laut Insolvenzgesetz kann gemäß § 50d der ZPO lediglich die Unwirksamkeit einer besonderen Zustellungsform von Schriftstücken im Sinne des § 75, Abs. 1 des Insolvenzgesetzes ausgesprochen werden. Gemäß § 50d der ZPO über die Unwirksamkeit der Zustellung eines gerichtlichen Schriftstücks im Insolvenzverfahren per Verordnung (im Sinne des § 71 des Insolvenzgesetzes) zu entscheiden, ist begrifflich ausgeschlossen; die gegenständliche Bestimmung ist auf diese Zustellungsform weder anwendbar, noch angemessen.
- Nr. 53** Die Objektivität und Ausgewogenheit eines regionalen Periodikums sollte durch die Veröffentlichung von Mitteilungen und Beiträgen aus dem gesamten, sich auf die betreffende Region beziehenden Meinungs- und thematischen Spektrums erreicht werden. Die Bestimmung des § 4a von Gesetz Nr. 46/2000 Slg. (Pressegesetz), in der ab dem 1. 11. 2013 wirksamen Fassung, auferlegt außer diesen Anforderungen an die inhaltliche Qualität des gesamten Periodikums dem Herausgeber zudem die Pflicht, angemessen Platz zur Veröffentlichung von Mitteilungen zu bieten, welche die Meinungen der Mitglieder der Vertreter des Gemeinderates der lokalen Gebietskörperschaft zum Ausdruck bringen und diese Region betreffen, ohne dass der Herausgeber berechtigt wäre, den Inhalt einzelner Mitteilungen zu überprüfen und zu Zwecken ihrer Veröffentlichung den Inhalt der einzelnen Mitteilungen der Vertreter vom Gesichtspunkt ihrer Objektivität und inhaltlichen Ausgewogenheit zu beurteilen. Bei der Verletzung dieser Pflicht kann die durch Forderung Abhilfe geschafft werden, sog. ergänzender Informationen gemäß § 11a, Abs. 1, Buchst. a) dieses Gesetzes zu veröffentlichen.
- Nr. 54** Die Rechtsbeziehungen zwischen dem Grundstücksbesitzer und dem Eigentümer eines vor dem 1. 1. 2014 auf einem fremden Grundstück errichteten Gebäudes, und dies auf der Grundlage des zeitlich unbegrenzten Rechts, ein Gebäude auf dem fremden Grundstück zu haben, das später erloschen ist (namentlich infolge von Änderungen der rechtlichen Regelungen), kann nicht analog gemäß § 135c des BGB, noch gemäß § 1084 bis 1086 BGB beurteilt werden; dies gilt auch für ein auf dem eigenen Grundstück errichtetes Gebäude, wenn die Eigentumsrechte des Gebäudeinhabers zum Grundstück später erloschen sind.
- Nr. 55** Eine Vereinbarung der Parteien, die das Recht auf die Entstehung einer Vertragsstrafe außer der Verletzung von Pflichten auch an einen weiteren rechtlichen Umstand bindet, nämlich den Vertragsrücktritt des Gläubigers wegen der Pflichtverletzung durch den Schuldner, ist nicht untersagt. Dabei geht es um eine Vereinbarung über Vertragsstrafen im Sinne des § 2048 des BGB.

- Nr. 56** Die Straßenmeisterei (-verwaltung), die die Kosten zur Bergung und zum Abschleppen eines Unfallwagens von der Straße aufgebracht hat, hat Anspruch auf deren Ersatz gegenüber dem Betreiber des Unfallwagens, jedoch keinen direkten Anspruch auf die Versicherungsleistung (gegenüber dem Haftpflichtversicherer) bzw. auf eine Leistung aus dem Garantiefonds (gegenüber dem Tschechischer Kanceli für Versicherer/Česká kancelář pojistitelů) laut Gesetz Nr. 168/1999 Slg. Der Straßenmeisterei obliegt auch kein Ersatz für die sog. Aufräumungs- und Rettungskosten (§ 2819, Abs. 1, 3 des BGB), die sich lediglich auf die Vermögensversicherung beziehen. Allgemeine Voraussetzung für den Anspruch auf diese Kosten ist, dass sie von der berechtigten Person tatsächlich aufgebracht wurden, d.h. beispielsweise durch Bezahlung des Preises für die ausgeführten Arbeiten.
- Nr. 57** Die Pflicht eines Stadtbezirks der Hauptstadt Prag zum Ersatz eines Schadens, der beim Umgang mit dem ihrer Verwaltung anvertrauten Besitz der Hauptstadt Prag entstanden ist, schließt die gleichzeitige Haftung der Hauptstadt Prag für denselben Schaden nicht aus.
- Nr. 58** Bei einer ernsthaften Gefährdung, bei der ein drohender Schaden nicht anders abgewendet werden kann, als durch geeignete und angemessene bauliche Maßnahmen, kann laut § 2903, Abs. 2 des BGB die Pflicht auferlegt werden, den Bau auf einem fremden Grundstück durchzuführen, wenn der Grundstücksbesitzer sein Einverständnis erklärt.
- Nr. 59** Zwischen Personen aus verschiedenen Staaten kann im Sinne des „New Yorker Übereinkommens“ ein Schiedsvertrag per E-Mail-Austausch gültig abgeschlossen werden, auch wenn diese keine qualifizierte elektronische Unterschrift enthalten.
- Nr. 60** Voraussetzung für die Feststellung der Insolvenz des Schuldners in Form der Überschuldung zum Antrag des Gläubigers ist nicht die Bezeugung der Existenz einer weiteren Person mit gültiger Forderung gegenüber dem Schuldner.
- Nr. 61** Einschränkungen des Schuldners bei der Verfügung über die Vermögensmasse gemäß § 111, Abs. 1 des Insolvenzgesetzes, die darin bestehen, dass der Schuldner vor Eröffnung des Insolvenzverfahrens entstandene Verbindlichkeiten nur im Umfang und unter den in diesem Gesetz festgelegten Bedingungen zu leisten berechtigt ist, betrifft auch Forderungen betreffs Sozialversicherungsabgaben und Beiträgen für die staatliche Beschäftigungspolitik. Die Zahlung von Sozialversicherungsabgaben und der Beiträge für die staatliche Beschäftigungspolitik ist keine im Sinne des § 111, Abs. 2 des Insolvenzgesetzes zur Erfüllung der in besonderen Rechtsvorschriften festgelegter Pflichten erforderliche Rechtshandlung.
- Nr. 62** Wenn sich die Vermögensmasse lediglich auf den Sicherheitsgegenstand beschränkt, geht es im Konkurs bei ihrer Verwertung (Monetisierung) durch einen Vertrag um keine Monetisierung „durch nur einen Vertrag“ im Sinne der Bestimmung des § 292 des Insolvenzgesetzes. Daher entspringt dem gesicherten Gläubiger kein Anrecht auf Verzinsung der Forderung gemäß der Bestimmung des § 171, Abs. 2 des Insolvenzgesetzes.

CONTENTS

Resolution in Criminal Law Cases

- No. 23** Conduct consisting in the fabrication of false information, which becomes the content of a data message and is sent to another person as the recipient providing access to their data mailbox may be deemed misdemeanour of unauthorised access to a computer system and carrier pursuant to Section 230(2)(c) of the Penal Code, since such data message has the character of a forged electronic document. Such conduct constitutes the falsification of data associated with a computer system, which is equivalent to the forgery of (not only official) documents.
- As regards a data message, the sent text contained in the data message should be considered as data stored in a computer system along with any and all information transferred and delivered to the data mailbox as a part of the data message, i.e. also information, which is apparent from the so-called message details (the so-called container, envelope).
- No. 24** A disciplinary fine under Section 53(1) of the Civil Procedure Code is not a sanction of a criminal-law nature and its imposition upon the debtor (or upon a person acting on the debtor's behalf) in insolvency proceedings in consequence of the debtor's failure to comply with the request of the insolvency trustee or the insolvency court and to submit the requested documents does not create a *res iudicata* with a *ne bis in idem* effect that would exclude the criminal sanction of the debtor for the misdemeanour of violating an obligation within insolvency proceedings in accordance with Section 225 of the Penal Code, consisting in the rejection of collaboration with the insolvency trustee.
- No. 25** By committing the crime of distorting data on the status of management and assets pursuant to the third alinea of Section 254(1) of the Penal Code, the offender may inflict damage upon another person's property within the meaning of Section 254(3) or (4) of the Penal Code also in the case when they jeopardise the property rights of another person, e.g. the rights of the creditors of the business corporation, which is represented and whose accounting records are to be kept by the offender. However, such damage cannot be inflicted solely by the offender who, acting as the statutory body of the business corporation, concealed (destroyed, made unusable, etc.) the accounting records, failed to hand them over to the new statutory body of the corporation after the relevant change and, instead, they disposed of the accounting records in an unidentified manner. In this case, damage could have been inflicted had the mentioned disposal of the accounting records been associated, for example, with a certain manner of disposal of the assets of the business corporation preventing the satisfaction of the creditors' claims or with the assets becoming inaccessible to the creditors or other persons (e.g. the insolvency trustee), etc. Therefore, damage cannot be a mere summary of the claims of the creditors whose rights were jeopardised by the specified criminal offence.
- No. 26** The crime of aiding illegal residency in the territory of the republic in accordance with Section 341 of the Penal Code (not the criminal offence pursuant to Section 340 of the Penal Code) may be committed, subject to the fulfilment of other legal

preconditions, only by those who arrange an invitation with a fabricated content or a false promise of securing pecuniary means for the entry and subsequent stay of a foreigner in the territory of the Czech Republic.

No. 27

If conditions for necessary defence are not given in relation to the accused (Sections 36, 36a of the Code of Criminal Procedure), it is at their sole discretion whether they decide to exercise their right to defence also with the aid of a defence counsel. Bodies active in criminal proceedings may interfere in the exercise of the right only in the case when the accused does not have enough means to reimburse the defence costs, in part or in whole, themselves.

The accused who requests gratuitous defence must provide proof of insufficient means, unless obvious from the evidence gathered in the case file. The motion of the accused for gratuitous defence (or defence for a reduced fee) shall be decided in accordance with Section 33(2), (3) of the Code of Criminal Procedure by the chairperson of the court senate before which the proceedings are conducted at the time of filing of the motion. Where the accused fails to provide proof of insufficient means and the court, even though belatedly but in a procedurally correct manner, dismisses the motion, the right of the accused to defence is not violated thereby. Therefore, if the accused is not represented by a defence counsel in the period before the court awards a final decision on the motion, such situation does not lay grounds for an extraordinary appeal pursuant to Section 265b(1)(c) of the Code of Criminal Procedure.

Resolutions in Civil Law, Business Law and Administration Law Cases

- No. 51** The function of a collision guardian appointed to a legal person by following the procedure set forth in Section 165(2) of the Civil Code shall cease (*ex lege*) as of the moment when the reason for appointing the collision guardian no longer exists. The court appointing the collision guardian to the legal person pursuant to Section 165(2) of the Civil Code shall be obligated to define the collision guardian's scope of competences in the verdict of its decision (the part of the sentence after the semi-colon in Section 487(2) of the Civil Code). Whereas the collision guardian's competences may only concern those affairs of the legal person that cannot be resolved (in relation to which the legal person cannot be represented) by the members of the statutory body due to a continuing conflict of interests.
- No. 52** Under conditions regulated by the rules of service stipulated by the Insolvency Act and in accordance with the provision of Section 50d of the Civil Procedure Code, it is only possible to express the ineffectiveness of the special manner of service of a written document within the meaning of Section 75(1) of the Insolvency Act. A decision awarded pursuant to Section 50d of the Civil Procedure Code on the ineffectiveness of service of a written document in insolvency proceedings by way of a decree (within the meaning of Section 71 of the Insolvency Act) is terminologically excluded; the relevant provision is neither applicable to such manner of service nor commensurate.
- No. 53** The objectivity and balance of the content of a regional periodical should be achieved by making public communications and contributions covering the entire spectrum of topics and opinions related to the given region. Apart from the requirements on the contentual quality of the periodical as a whole, the provision of Section 4a of Act No. 46/2000 Coll. (the Press Act), in the wording effective from 1 November 2013, imposes an obligation on the publisher to provide reasonable space for the publication of communications expressing the region-related opinions of the members of the territorial administrative unit assembly, without the publisher being authorised to examine and to evaluate for the purpose of publication the content of the individual communications of the assembly members from the point of view of their objectivity and internal balance. In the event of failure to fulfil this obligation, remedy may be claimed by demanding the publication of the so-called complementary information pursuant to Section 11a(1)(a) of the Press Act.
- No. 54** The legal relations between the land owner and the owner of a structure built of another person's land before 1 January 2014 based on the right unlimited in time to have a structure on another person's land, which later became extinct (namely as a result of a change of the legal regulation), cannot be adjudged analogically in accordance with Section 135c of the former Civil Code or according to Sections 1084 to 1086 of the new Civil Code; the same also applies to a structure built on own land at that time should the ownership title of the structure owner later become extinct.
- No. 55** An arrangement of the parties binding the right to a contractual fine not only to a breach of an obligation but also to another legal fact, which is the rescission of the contract by the creditor due to a breach of an obligation by the debtor, is not prohibited. The same constitutes an arrangement on a contractual fine within the meaning of Section 2048 of the Civil Code.
- No. 56** A road manager who expended costs on the rescue and tow-away of a crashed vehicle from the road is entitled to claim the compensation of such costs from the crashed vehicle operator, however, without being directly entitled to claim indemnity

(from the liability insurance provider) or fulfilment from the guarantee fund (from the Czech Insurers' Bureau) pursuant to Act No. 168/1999 Coll. Accordingly, the road manager is not entitled to the compensation of the so-called rescue clearance costs (Section 2819(1), (3) of the Civil Code), which only pertain to property insurance. A general condition for the entitlement to the compensation of these costs is their actual expenditure by the entitled party, e.g. by paying the price for the performed work.

- No. 57** The obligation of the municipal districts of the capital city of Prague to compensate damage inflicted while managing the property of the capital city of Prague entrusted to their management does not exclude the current liability of the capital city of Prague for the same damage.
- No. 58** In the event of serious danger, when imminent damage cannot be prevented otherwise than by suitable and reasonable construction alterations, an obligation to carry out the construction on another person's land with the consent of the land owner may be imposed in accordance with Section 2903(2) of the Civil Code.
- No. 59** Within the meaning of Article II of the New York Convention, a valid arbitration agreement may be concluded between two persons from various states by exchanging e-mails not containing a qualified electronic signature.
- No. 60** The precondition for ascertaining the debtor's bankruptcy in the form of overindebtedness based upon the creditor's motion is not the confirmation of the existence of another person with a due claim payable by the debtor.
- No. 61** The limitation of the debtor as regards the disposal of the bankruptcy estate pursuant to Section 111(1) of the Insolvency Act, whereby the debtor is authorised to fulfil pecuniary claims arising prior to the commencement of the insolvency proceedings only in the extent and under the conditions stipulated by the Insolvency Act also affects claims arising from social security insurance contributions and the contribution to the state employment policy. Contributions to social security insurance and the state employment policy are not a legal act required for the fulfilment of the obligations specified by special legal regulations within the meaning of Section 111(2) of the Insolvency Act.
- No. 62** Where a bankruptcy estate comprises solely of the subject of security, the realisation thereof during bankruptcy by means of a single contract does not constitute realisation „by only a single contract“ within the meaning of the provision of Section 292 of the Insolvency Act. Therefore, the secured creditor is not entitled to charge interest on their claim pursuant to the provision of Section 171(2) of the Insolvency Act.

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí sešity 1–10 a sešit rejstříků.

Cena základního předplatného je 2 065 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka:	PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881, e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com
Administrace předplatného:	Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
Zákaznická linka:	tel. 246 040 400, 246 040 401 e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com
Distribuce:	CASUS direct mail, a. s., Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4
Tisk:	Serifa, s. r. o.

Vytištěno na 100%
recyklovaném papíru se
značkou Eco-label EU

Archiv časopisu je v systému ASPI.

